

**พิสมัย
พิสมัย**

ชุดสอบ

ผสมผสาน

ชุดที่ ๒

ของ

น. ม. ล.

เป็นสารคดีที่น่ารู้ น่าศึกษา

เสริมสร้างความรู้และความบันเทิง

ปกแข็งเล่มพิเศษ

พิมพ์ที่ ร.พ. ^๔เฟื่องอักษร เลขที่ ๔๕ ถนนเฟื่องนคร ^๔พระนคร

นายประจักษ์ พิศนาคะ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๐๓

คำแถลงของผู้รวบรวม

“ผสมผสาน” ชุดที่ ๒ นี้ กับ “ผสมผสาน” ชุดที่ ๑ ซึ่งได้พิมพ์ออกไปแล้วนั้น ผู้รวบรวมเป็นคน ๆ เดียวกัน ชุดที่ ๑ ปรากฏการผิดพลาดคลาดเคลื่อนอยู่มากแห่ง ทางสำนักพิมพ์ก็ได้เขียนคำนำรับผิดและขอประทานอภัยจากท่านผู้อ่านไว้แล้ว ผู้รวบรวมก็ขอรับผิดในข้อบกพร่องนั้นด้วย เพราะร่วมมือกันทำงานด้วยเจตนาดี แต่เมื่อไม่เต็มใจก็ขอรับผิด และได้ตั้งใจอยู่ว่า ถ้าจะมีការพิมพ์ใหม่ ก็จะมีเพิ่มเติมเรื่องให้มากขึ้นไปขนาดชุด ๒ นี้ หรือยิ่งกว่า และจะกำจัดข้อผิดพลาดเข้าข้อบกพร่องให้หมดไป

ผู้รวบรวมมีความมุ่งหมายในการรวบรวมอยู่ ๒ ประการ คือ —

๑. อยากให้พระนิพนธ์ต่าง ๆ ซึ่งท่าน น.ม.ส. ทรงลงหนังสือพิมพ์ไว้เมื่อประมาณ ๒๐ กว่าปีมาแล้วนั้น มารวมอยู่ในเล่มเดียวกัน เพื่อความดำรงคงอยู่ยืนนานแห่งพระนิพนธ์ ซึ่งมีคุณค่าสูงในทางเพิ่มพูนวิชาความรู้นานาชาติ เพราะต้นฉบับซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์รายวัน “ประมวลวัน” นั้น เวลาที่กำลังชำรุดทรุดโทรม กระดาษซึ่งหนังสือพิมพ์ใช้พิมพ์เป็นกระดาษปรู๊ฟ เมื่อล่วงกาลผ่านมาแล้ว ๒๐ ปี ก็มักจะกรอบแกรบเต็มทน ถูกคนโน้นลักบ้าง คนนี้หยิบบ้าง ก็มักจะขาดวินเองง่าย ๆ ยิ่งผู้

หยิบผู้^๒ใช้ขาดการทบทวนของด้วยแล้ว ก็จะต้องเสื่อม
โฉมและสลายไปเร็วยิ่งขึ้น

๒. ผู้รวบรวมคิดว่า คนรุ่นอายุ ๒๐ ๒๕ ปี น่า
จะได้อ่านบทพระนิพนธ์ต่าง ๆ ของท่าน น.ม.ส. ชนิดที่รวม
อยู่ในเล่มนี้ ไม่มากคนนัก เพราะต้นฉบับเรื่องราวต่าง ๆ
ติดอยู่ในหนังสือพิมพ์ดังกล่าวแล้ว ไม่สะดวกที่จะอ่าน
เมื่อนำมารวมไว้เป็นกลุ่มใหญ่ในเล่มเดียวกันเช่นนี้ ก็อาจ
จะสะดวกแก่ผู้อ่านมากขึ้น ผู้รวบรวมต้องการผลเช่นนี้
จึงพยายามรวบรวมขึ้น

พูดถึงเรื่องในชุด ๒ นี้ ผู้รวบรวมมั่นใจว่า จะไม่แพ้
ชุด ๑ แน่นนอน ถ้าผู้อ่านได้อ่านเรื่อง นิราศ, ศัพท์,
... สัม, ราชพิธีอังกฤษ เหล่านี้เป็นต้น แล้วก็คงจะรับ
ว่า ได้ผลคุ้มค่าเงินทองและเวลาที่ต้องเสียไป

จะอย่างไรก็ตาม การทำงานในรอบ ๒ ของผู้รวบรวม
ก็ยังไม่ได้ผลตามที่อยากจะได้นัก คือ ความเรียบร้อย
ถูกต้องในการพิมพ์ ยังปรากฏผิดพลาดอยู่ ทั้ง ๆ ที่
ระมัดระวังเป็นหนักหนา ขอท่านผู้อ่านได้โปรดให้อภัย
และถ้าจะบ่นว่าอะไร ก็ขอได้มุ่งตรงไปที่ผู้จัดพิมพ์จำหน่าย
และผู้รวบรวม โปรดอย่าได้ไปบ่นว่าท่านเจ้าของลิขสิทธิ์
ท่านเลย

สารบัญ

๑. สภาอากาศ	หน้า	๑
๒. นีราศ	,,	๗
๓. โคบุตร	,,	๒๐
๔. วิศวชาวลสยาม	,,	๒๖
๕. ผสมผ้าน	,,	๓๓
๖. พม่าประเทศราช	,,	๓๓
๗. ผสมผ้าน	,,	๔๐
๘. ตำคัญอะไรที่ชอ	,,	๔๒
๙. ทุนตำรองพิกัด	,,	๕๓
๑๐. ผสมผ้าน	,,	๕๗
๑๑. ประชาธิปไตยแตกความดับ	,,	๖๒
๑๒. เมื่อเจียงไคเช็คถูกจับ	,,	๗๕
๑๓. ขอโทษ	,,	๘๐
๑๔. เชียงไ้	,,	๘๗
๑๕. ออกฟอด	,,	๙๓
๑๖. ดินเนอร์ใหญ่	,,	๙๕
๑๗. ตำมกัก	,,	๙๗

๑	ผู้ประพันธ์ "ยอดโต"	หน้า ๘๘
๒	ผู้ประพันธ์	" ๙๐๘
๓	โศกนาฏกรรมในประเทศเยอรมัน	" ๙๑๔
๔	เพลงเก่า	" ๙๑๘
๕	ผู้ประพันธ์	" ๙๒๐
๖	ผู้ประพันธ์	" ๙๒๓
๗	โศกนาฏกรรมหนึ่ง	" ๙๒๖
๘	ผู้ประพันธ์	" ๙๒๘
๙	สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้ากรมหลวงชินวราดิลกมาลากุล	๙๓๓
๑๐	ผู้ประพันธ์	" ๙๓๓
๑๑	ผู้ประพันธ์	" ๙๓๕
๑๒	ผู้ประพันธ์	" ๙๕๐
๑๓	ผู้ประพันธ์	" ๙๕๔
๑๔	ผู้ประพันธ์	" ๙๕๖
๑๕	ผู้ประพันธ์	" ๙๖๒
๑๖	ผู้ประพันธ์	" ๙๖๔
๑๗	ผู้ประพันธ์	" ๙๖๖
๑๘	ผู้ประพันธ์	" ๙๖๘

๓๖.	กต๋องดวงใจ	หน้า ๑๗๙
๓๗.	ชนาธิบัตยยังไม่ตาย	,, ๑๘๒
๓๘.	ฉากตะคร	,, ๑๘๗
๓๙.	ราชพิธิองกฤษ	,, ๑๙๓
๔๐.	ผัดมผัดาน	,, ๒๑๒
๔๑.	นกเมือพงเทศน์	,, ๒๑๔
๔๒.	บรรดาศักกิดองกฤษ	,, ๒๒๒
๔๓.	กาพย์เห่เรือ	,, ๒๒๗
๔๔.	โอวาทดำหรับชายหนุ่ม	,, ๒๓๕
๔๕.	ราชาธิราชประเทศเมื่อกชิโก	,, ๒๔๗
๔๖.	มุกดาคำ	,, ๒๖๖
๔๗.	ประปา	,, ๒๗๙
๔๘.	อุตสาหกรรมไนกระท่อม	,, ๒๘๔
๔๙.	ปนคำพูด	,, ๒๙๗
๕๐.	วงแกว	,, ๓๐๒
๕๑.	แซะประธาน	,, ๓๐๗
๕๒.	ครึ่งตางค์	,, ๓๐๙
๕๓.	ฝักซ้ายฝ้ายขวา	,, ๓๑๔

ณ

๕๔.	พระราชบัญญัติสองแห่ง	หน้า ๓๒๓
๕๕.	ยิวแดอหารับ	,, ๓๒๘
๕๖.	เข็บราย	,, ๓๓๖
๕๗.	ประเทศอิรัก	,, ๓๔๐
๕๘.	ตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ	,, ๓๔๕
๕๙.	รัฐแฟรงก์	,, ๓๕๓
๖๐.	ศัพท์	,, ๓๕๖
๖๑.	... สัม	,, ๓๖๘
๖๒.	ท่านเดื่อ	,, ๓๘๒
๖๓.	ต้องกระจก	,, ๓๘๘
๖๔.	พระสังคปาปา	,, ๔๐๔
๖๕.	นานาภานิต	,, ๔๓๓
๖๖.	จำนวนหนังสือ	,, ๔๓๗
๖๗.	อาศำ	,, ๔๒๒
๖๘.	คณะสังฆ	,, ๔๓๖

ลัทธิกาชาด

วันที่ ๓๐ เดือน (๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๐)

สมเด็จพระเจ้านายิกาพระราชทานเตียงแก่กรรมการลัทธิกาชาด
ที่ตึกจักรพงษ์ ในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เป็นการทรง
เตียงส่งกรรมการที่ออก และรับรองกรรมการที่เข้าใหม่
วันนั้นเป็นวันพระราชประสูติของพระองค์ แต่กรรมการ
หลายท่านไม่ทราบข้อนี้ ในเวลาที่รับพระราชทานเตียง แม้
ผู้ชวณกรรมการให้พร้อมกันถวายพระพรก็ตั้งวัน ได้กล่าว
ชักชวนเพียงว่าให้พร้อมกัน “ถวายพระพรให้ทรงพระกำลัง
และพระชนมายุยืนยาว เป็นที่พึ่งของลัทธิกาชาดไปชั่ว
กาดนาน” มิได้กล่าวว่าเป็นวันพระราชประสูติเลย

สมเด็จพระเจ้านายิกาได้ประทับด้วยพร้อมกับการ
เมื่อเสร็จแล้ว ได้ทอดพระเนตรการแต่งตำนาลัทธิกา
ชาดย่อ ๆ ซึ่งนางพยาบาลและพนักงานในลัทธิกาชาด
ฝึกซ้อมกันเล่นถวายตัว บางตอนเป็น “ภาพมีชีวิต”
(Tableau vivant) บางตอนเป็นทำนองละครพูด ตอนหนึ่ง

ฉายรูปถ่ายของผู้ริเริ่มการอินทในสยาม ตั้งแต่พระบรมรูป
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวปิยมหาราช แต่
พระรูปเจ้านายแลสตรีมีเกียรติ ซึ่งร่วมใจกันฉลองพระเดช
พระคุณ จัดตั้งรูปงานของสถาบันชนเป็นเดิมมา

รูปถ่ายเหล่านี้ นอกจากดมเด็จพระเจ้าตากสินแล้ว ผู้ที่ดู
อยู่ในคณน น้อยคนจะรู้จักหมด ผู้เขียนรู้จักเกือบจะหมด
แต่ก็ไม่หมดเหมือนกัน ในเวลาหนึ่งดูได้นักว่า ดมเด็จพระ
เจ้าตากสินคงจะมีพระราชหฤทัยเศร้า เพราะรูปที่ฉายนั้น
เกือบถึงบุคคลผู้เป็นทรกแต่ทคนเคยมากทางหนึ่ง ทรงบิต
ที่ใดทรงรับเตือนถึงงานกุศลอินท ซึ่งพระองค์ได้มีส่วนทรงทำ
ให้จำเริญติดต่อเป็นลำดับมากออกทางหนึ่ง แต่เมื่อถวง
ความทรงรู้ดังทง ๒ ทางแล้ว ผู้เฒ่าพระราชหฤทัยสมเด็จพระ
พระอัยยกาเจ้า คงจะเฒ่าว่า พระองค์ทรงรู้เท่าลักษณะแห่ง
สังขาร คือ ชาติ แด มรณะ เป็นต้น เพราะฉะนั้น การที่
ได้ทรงรับเตือนให้ระดถึงความจำเริญแห่งการกุศลที่ใดมี
เป็นลำดับมา คงจะทำให้ความบิตมีนาหนักถวงความเศร้า
ในคณน

การแต่งตั้งตำนานกาชาด ได้เริ่มแต่ครั้งสงครามไครเมีย

เมื่อประมาณ ๘๐ ปีมาแล้ว อันเป็นคราวซึ่งฟุดอเรนซ์ ในคิงเกต ได้เริ่มคิดพยายามในด้นนามรบ เป็นเริ่มแรก ของการกาชาด ซึ่งได้เกิดแจ้วแจ้วต่อมา

ชาวเราในรุ่นนั้นเห็นจะมีน้อยตัวที่รู้จักชายอังกฤษคนหนึ่ง ชื่อ นายมอร์นัต (ภายหลังเป็น เซอร์ รอเบิร์ต มอร์นัต ปลัดกระทรวงศึกษาธิการของประเทศอังกฤษ) นายมอร์นัต เป็นพระอาจารย์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ พระบรม-โอรสธำมรงค์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อสมเด็จพระบรมโอรสธำมรงค์ พระองค์นั้นสวรรคตแล้ว นายมอร์นัตออกจากราชการด้อมมา กลับไปบ้านเมืองของเขา ได้รับราชการในประเทศนั้น จนได้รับตำแหน่งปลัดกระทรวง ซึ่งเป็นตำแหน่งชั้นสูงสุดใน ข้าราชการพลเรือนของเขา นายมอร์นัตเป็นผู้ที่เห็นว่า ได้ ศึกษาศึกษาแบบใหม่ ที่รัฐบาลอังกฤษบัญญัติขึ้น ขอให้ ผู้เขียนไม่เคยทราบแต่เพียงจะทราบก็บอกว่า ในคราวที่นาย มอร์นัตมากรุงเทพฯ เมื่อยังเป็นหนุ่มออกจากมหาวิทยาลัย มาใหม่ ๆ นั้น ฟุดอเรนซ์ ในคิงเกต เป็นผู้แนะนำให้มา

การแสดงตำนานคนนั้น ได้แสดงความก้าวหน้าของ การกาชาดในยุโรปต่อสมัยฟุดอเรนซ์ ในคิงเกต มาอีก จน

เวดาคังส์ภาอุณาโตมแดงแห่งสยาม ร.ศ. ๑๑๒ ในเวदानัน
 การแพทย์ทหารยังมีได้จัดเป็นตำเป็นต้น สภาอุณาโตมแดง
 ได้เข้าช่วยแต่ทำให้เกิดการกระตือรือร้นกันทั่วไป เพราะ
 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทาน
 พระบรมราชูปถัมภ์ และส่งเสริมเกียรติในพระราชวงศ์ และ
 ในสังกัดข้าราชการ ได้พร้อมเพรียงช่วยกันวงเวียน ในคฤหา
 ของสกุลใหญ่ ๆ เมื่อภรรยาเอาธุระจริงจังกับงานที่จัดขึ้น
 ใหม่ ก็พาให้สามีต้องได้ใจไปด้วย นี่เป็นธรรมดาของมนุษย์
 ผู้เป็นหัวใจงานในส่วนที่อยู่นอกพระบรมมหาราชวัง
 เวदानัน เป็นญาติสนิทของผู้เขียน ผู้เขียนจึงได้เห็นงาน
 จากภายในหลายอย่าง และทราบว่าเดชาอนุการิณีของสภา
 อุณาโตมแดง มีเดชาอนุการิณีส่วนตัวประจำอยู่ในบ้าน เดชา
 อนุการิณีส่วนตัวของเดชาอนุการิณีนั้นคือ สามี ซึ่งมีตำแหน่ง
 ราชการเป็นเสนาบดีเจ้ากระทรวงแห่งหนึ่ง เดชาอนุการิณีสภา
 กษัตริย์เวदानัน (กนิยาน พ.ศ. ๒๔๘๐) มีเกียรติดีเดชาอนุการิณี
 ส่วนตัวของเดชาอนุการิณีสภาอุณาโตมแดงในสมัยนั้นเห็นจะ
 ไม่ได้

ต่อมาในรัชกาลที่ ๖ การกาชาดของเราต้องจัดรูปใหม่

เพื่อจะได้ติดต่อกับภาษาต่างประเทศ จำต้องใช้ชื่อใหม่ว่าภาษา
 ภาษา และใช้เครื่องหมายเป็นกากบาทแดงด้วย เพื่อจะได้
 เหมือนเครื่องหมายของสภากาชาดแห่งประเทศอื่น ๆ ซึ่งเป็น
 สมาชิกอยู่ในภาษาดังกล่าวด้วยกัน ทูตของสภาอุณาโตมแดง
 ที่มีเหตุอยู่เป็นจำนวนเงินไม่น้อย ได้โอนเข้ามารวมไว้ใน
 สภากาชาด ซึ่งได้ทุนใหม่เพิ่มขึ้นอีกเป็นอันมาก ถ้วนแต่เป็น
 เงินซึ่งผู้มทรพยบริจาคเป็นการกุศลทั้งสิ้น อนึ่ง โรงพยาบาล
 จุฬาลงกรณ์ ได้สร้างขึ้นเป็นราชอนุสรณ์แห่งสมเด็จพระ
 ปิยมหาราช ในเมื่อเปิดยรัชกาลใหม่ การสร้างโรงพยาบาล
 อันเป็นสง่าของพระนครอยู่แห่งหนึ่งนี้ ใครให้เงินบ้าย่อมจะ
 ปรากฏอยู่ในตำนานของสภากาชาดนั้นแล้ว

ในคืนที่พระราชทานเตียงนั้น เจ้าพนักงานของสภา
 ภาษาได้พูดกระจายเสียงทางวิทยุข่างานของสภา ถ้าใคร
 ฟังเวลาดนั้น หรืออ่านภายหลังก็คิดว่า ควรจะเห็นว่า แรงด่วน
 สำคัญของสภากาชาด เป็นแรงที่ได้เปิด สโมสรสภานายิกา
 ทรงอำนาจพระราชทรัพย์ และพระราชอุสาหะเป็นการกุศล
 และกรรมการทงคณะ รวมทั้งอุปนายก เดชาธิการ แด
 เھرวิญญิก ก็ทำงานปราศจากสินจ้างหรือเครื่องตอบแทน

อย่างอื่น นอกจากจะได้ความปัดมใจที่ว่าได้ร่วมในการกุศต
แทน

เราอนุโมทนาการงานของสภากาชาด ขอให้จำเวญ
ยังยืนต่อไป เป็นกำลังส่วนหนึ่งของประเทศ ซึ่งเกิดจาก
ใจกุศตของคนเป็นส่วนใหญ่

นิราศ

หนังสือที่เรียกว่า “นิราศ” เป็นหนังสือชนิดไรพอ
รู้ได้ แต่ศัพท์ว่านิราศแปลว่าอะไรแน่ไม่รู้ หรือถ้านักว่า
กรูเตา ๆ

ที่ว่ารูนคือผู้เขียนไม่รู้ ไม่รู้คำว่า นิราศ ซึ่งเป็นชื่อ
หนังสือชนิดหนึ่งน่ะ แปลว่าอะไร

ถ้าท่านลองถามผู้รู้ภาษาบาลีหรือสันสกฤตว่า นิราศ
มาจากคำไหน แปลว่าอะไร เขามักจะตอบว่า นิราศ มาจาก
นิร แดอคำ แปลว่าไม่มีอาศำ หรือไม่มีหวัง คำแปล
เช่นนี้ผู้เขียนไม่วางใจว่าถูก เพราะศัพท์แปลว่าไม่มีหวัง
หรือไม่มีอาศำ ไม่เห็นน่าจะใช้เป็นชื่อหนังสือพรรณนาความ
ว่างเมื่อยได้ดวยประการใดเลย

ถ้าจะพูดตามคำสอนของเรา อาศำหรือความหวังเป็น
เครื่องร้อน เป็นของไม่ดี ไม่มีอาศำก็คอดัดเครื่องร้อนได้
ซึ่งย่อมเป็นความสุข คาถาในภาษาดังสกฤตมีว่า อาศำ
หิปรมี ๆ : ฐ โนราศุยั ปรมี สุขั แปลว่า ความหวัง

เป็นทุกขยิ่ง ปราศความหวังเป็นสุขยิ่ง

ในภาษาบาลีมีตัวอย่างในวิชรชาดกว่า นิราศนุติ
 ปุคตทาราทีหิ นิราศจิตฺติ ความว่า นิราศจิต คือจิตที่
 พราศถูกเมื่อยได้ โดยไม่มีเคียดระอนกังวล หมายความว่า
 คัดขาดได้ในเวดากำหนด ไม่ใช่คร่ำครวญในคราวพราศ
 อย่างหนังสือนิราศของเรา เป็นการตรงกันข้ามอยู่ฉะนี้

ก็เหมือนนิราศมีความว่า ถ้าคิดความร้อนได้ยอมเป็นทางดี
 ในทางศาสนา แต่เราเอามาใช้เป็นชื่อหนังสือทศคร่ำครวญ
 ถึงเมื่อย อันเต็มไปด้วยความร้อนไซ้ ก็ดูไม่เข้ากันเลย เหตุ
 ฉะนี้ จึงไม่น่าเชื่อว่า คำว่านิราศ ซึ่งเป็นชื่อหนังสือชนิดหนึ่ง
 ของเรานี้ จะมาจากคำที่แปลว่าไม่มีอาศำ หรือถ้าจะกล่าว
 อีกอย่างหนึ่งก็คือหน้า ของตรงกันข้ามไม่ควรเชื่อว่ามาจากกัน
 สักคำจะมาจากดีขาวไม่ได้

ที่กล่าวมาแล้วจะเอาเป็นยุติได้ว่า หนังสือนิราศไม่ได้
 แปลว่า หนังสือไม่มีความหวัง (ไม่มีอาศำ) แต่ยังมี
 พยานประกอบอีกข้อหนึ่งซึ่งจะนำมากล่าว ถ้าวาทกถาวน
 ไม่ถูก กวีไทยรุ่นเก่าก็ผิดหมด รวมทั้งสมเด็จพระปรมานุชิต
 ด้วย

๑ ใช้จริงตั้งแต่	จักร
ชาติพระเดชอดิศร	ห่อนได้
จำเรียนนิราศสมุทร	เล่มอชีพ
เชอญแม่ดับทเวศให้	อยู่ถาคณสม ๗

๑ คิดโฉมนางโพธิ์ผู้	เพ็ญศรี
เคยรวมรมย์ฤดี	ดับรอน
ถนอมนุชแนบนภา	ภูตเด่นที่
นิกนิรารศชอน	อกให้โหยถวิต

๑ ปวงแค้นเสาวตักษณัดวง	เคยมเคย
คิดเมื่อยามเรียนเสววย	แวดด้อม
ปางร้างนิราเสบอย	บอมทเวศ
เสบอยบ่ยตเขวห้อม	อยู่ให้เห็นโฉม ๗

๑ เคยตระโอบมบัวมาศแก้ว	กับกร
เกยวตระกองบังอร	ฮอนเนอ
ปางร้างนิราศมร	มาทเวศ
ถวิตบ่ววยรตเกอ	กอดเกยวกายเขนย

โคลงสี่บทข้างบนนี้ เป็นโคลงซึ่งใคร ๆ ก็คงจำได้ว่า
มาจากเพลงพ่าย ส้มเด็จพระปรมาณูชิตทรงใช้ นิรา ไม่มี

ศ ดกด ทำให้เห็นว่า ไม่มีระแวงไปถึงอาศาศเตย ถ้านิราศ
 แปลว่าไม่มีอาศาศไซรั ถ้าตัดตัว ศ เตย อาศาศก็หลุดไป
 สมเด็จพระปรมาธิบดีท่านเป็นนักปราชญ์ ท่านคงไม่ใช่เช่นนั้น
 แต่โคลงบางบทในเตดงพ่าย ความอย่างเดียวกัน ทรง
 ใช้นิราศก็มี คือ

๑ จำใจจำจากเจ้า	จำจร
จำนิราศแรมสมร	แม่ร้าง
เพราะเพื่อจักไปรอน	อรินราช แดแม่
จำทุกซ์จำเทวดร้าง	สวาคิวาหวันถวิต ฯ

ในโคลงบทนี้ ทรงใช้นิราศ ไม่ใช่นิรา แต่ถ้าจะ
 ทรงใช้นิราแทนในที่นี้ก็ไม่เสียความ จึงชวนให้คิดว่า
 เหตุไรจึงทรงใช้นิราบ้างนิราศบ้าง จะเข้าใจความข้อนี้ ต้อง
 ศึกษิตถาหุของเราให้เป็นทุกวักคล้ายพระกรรมของ ท่าน แล้ว
 ดองท่องดูดัง ๆ ว่า

๑ จำใจจำจากเจ้า	จำจร
จำนิราศแรมสมร	แม่ร้าง
๑ จำใจจำจากเจ้า	จำจร
จำนิราแรมสมร	แม่ร้าง

คงจะเห็นว่าในที่ตรงนั้นนิราค์แน่นกว่านิรา ไพเราะ
 กว่ากันเป็นกอง ถ้าเปิดย่นถึงจะไม่เสียความ ก็เสียไพเราะ
 ลงไปหน่อยหนึ่ง ส่วนในที่ซึ่งใช้นิรานั้น บางแห่งดองไป
 เปิดย่นนิราเป็นนิราค์เข้าจะเป็นอย่างไรบ้าง

ยามร้างนิราเดบอย บอมเทศ์

ยามร้างนิราค์เดบอย บอมเทศ์

ฉะนั้น คงจะเห็นกันว่า ถ้าเนียงราค์ แข็งเกินไป ทำให้
 หย่อนความไพเราะลงไปในที่นั้นหน่อยหนึ่ง

ในนิราค์นรินทร์มีโคตงบทหนึ่งว่า

๐ วัดหงษ์เหมราชร้าง ริงถวายนามนา

เรียมนิราเรือนสาย สวดาคิดร้อย

หงษ์ทรงตั้งภักตร์ผาย พรหมโลก แดฤา

จะตั้งดารนุชคต้อย คตาค์ท้าวไปทัน ฯ

พึงสังเกตว่าในโคตงบทนี้ นรินทร์อื่น ใช้นิรา ในที่
 ซึ่งสมเด็จพระปรมาภิไธยทรงใช้นิราค์ ถ้านรินทร์อื่นจะเปิดย่น
 เป็นนิราค์ก็ไม่เสียไพเราะในที่นั้น เพราะ “เรียม” เป็น
 คำกรุ คั ว ร ตั้งแน่นอยู่ข้างหน้าแล้ว

อนึ่ง ควรสังเกตว่า ในที่ซึ่งใช้นิรานั้น ต้องว่า

นिरาอะไร คือ มีนามศัพท์มาข้างหลัง เช่น นีราตมร
 นีราเรื่อน เป็นต้น ส่วนคำนิราศนั้น ใช้เป็นนามศัพท์ก็ได้
 ใช้อย่างที่ใช้นิราศก็ได้ นี่เป็นความสังเกตตามที่กล่าวแต่ก่อนใช้
 กันมา

ตามที่กล่าวนี้ ขอนให้คิดว่า นิราศดี นิราศก็ดี ไป ๆ
 มา ๆ มันจะมาจาก "นิร" คำเดียวก็เป็นได้ ถ้าถามว่า
 นิร ทำไมเต็มสระอา แต่มืด ศ สกค ก็จะต้องตอบว่า
 การเต็มสระอาเป็นของไม่ประหटाตของไทย เช่น กมต
 ใช้ว่า กมตา ก็มีมาก ส่วนการใช้ตัว ศ สกค นั้น เป็นของ
 ใช้มากในหนังสือรุ่นเก่า เช่น กมตาศ เป็นต้น คำว่า กมตาศ
 ที่ใช้เช่นนี้แปลว่า ดอกบัว ไม่ใช่กมตาศนี้ ซึ่งแปลว่ามี
 ดอกบัวเป็นอาศนะ คือพระพรหม เห็นได้ในโคลงเตตงพ่าย
 ที่ว่า

๐ แม้นดวงกมตาศได้ มาดต

โดยสถานแถวสลต ๑๕
ทน

กมตาศในทนน คือเมียบพระมหาอุปราชา ไม่ใช่

พระพรหม

ยังมีอีกข้อหนึ่งซึ่งผู้เขียนจำเป็นจะต้องกล่าว คือที่มา

แห่งคำว่า นิราศ ซึ่งไทยเราใช้เป็นชื่อหนังสือชนิดหนึ่งใน
 วรรณคดีนั้น ผู้เขียนเป็นแต่เพียงมีความเห็นเดา ๆ มิได้
 ก่อวบ่งออกมาว่าเป็นศัพท์มาจากไหนแน่ และไม่นัยนัยว่า
 เป็นคำมาจากศัพท์ใด แต่ที่ท่านเปิดดูในดิक्ชันนารีของ
 มอเนี่ย วิดเดียมส์ ก็ตาม หรือของอับเต็กก็ตาม ท่านจะพบ
 คำว่า “นิราศ” แปลว่าปราศจากหวัง แต่ “นิราศ”
 แปลว่าถูกขัง ถูกบังคับให้ออก หรือถูกบังคับให้ไป ถ้า
 วัลด์ก็ว่า ผู้แต่งนิราศมักกล่าวว่ ที่จากเมียไปก็เพราะถูก
 บังคับ ถ้าไม่เช่นนั้นก็ไม่ไป ดังตัวอย่าง

“จำใจจากแม่เปิดอง ปลิดดอก อรเอ๋ย”
นิราศนรินทร์

“ถ้าแม่ผิดมิใช่ ก็จนรินทร์ราช
 ไม่คาดคดดาสดายชีวิตพิศมัย”

นิราศดอนดอน

“ใช่ซึ่งซึ่งแม่แก้ว จังจร
 ขัดพระเดชอดิศร ห่อนได้”

เศตงพ่าย

ฉะนั้น ก็อาจนึกต่อไปได้อีกทางหนึ่ง ว่านิราศ (หรือ

นิราศ) เป็นหนังสือแต่งในคราวที่ถูกบังคับให้จากไป จะเป็น
 ราชการบังคับ หรือกิจการอื่นบังคับก็ใช้ได้ ทกต่างนั้นจะ
 ถูกผิดอย่างไรไม่รู้ แต่เมื่อทราบว่ามีทางที่อาจเป็นไปได้เช่นนั้น
 ก็นำมากล่าวไว้ ว่ายังมีอีกทางหนึ่ง

ศัพท์ว่า "นิราศ" จะเป็นศัพท์มาจากไหนก็ตาม แต่
 ถ้าจะอธิบายว่า หนังสือนิราศเป็นหนังสือชนิดใด ก็อาจ
 อธิบายได้ตามคำของสุนทรภู่ ซึ่งเริ่มนิราศอิเหนาว่า

“นิราศร้างห่างเหต่นหา
 ปางอิเหนาเศร้าสุดถึงบุษบา
 พระพายพาพดน้องเที่ยวต้องลอย”

คำว่า “ร้างห่างเหต่นหา” นั้นแหละเป็นคำอธิบาย
 ชนิดแห่งหนังสือซึ่งเรียกวานิราศ กล่าวอีกอย่างหนึ่ง นิราศ
 เป็นหนังสือซึ่งแต่งเมื่อร้างไปจากความรัก คือเมื่อย ถ้าไม่มี
 ความคร่ำครวญถึงเมย์ที่รัก ก็ไม่ใช่นิราศ แต่ถ้าจะว่า ถ้า
 เมย์ไม่รักก็ไม่นิราศก็จะได้ออกกรรมัง

หนังสือนิราศจับเอาความเศร้าเพราะร้างรักเป็น “แก่น”
 ของเรื่อง ถ้ากล่าวละเอียดไปในทางอื่น ก็ต้องเรียกว่าเป็น
 “^๕ กระทบ

นิราศบางเรื่อง กระพิ้งคำคัญกว่าแก่น เช่น นิราศ
 ดอนดอน เป็นต้น แต่แก่นต้องมี ถ้าไม่มีก็ไม่เป็นนิราศ
 เราอ่านนิราศดอนดอน เราสนุกเพลิดเพลินในเรื่องที่หม่อม
 ราโชทัยเล่าว่า ไปไหนได้เห็นอะไรบ้าง เป็นต้น ถ้าไม่
 เพลิดเพลินในข้อที่หม่อมราโชทัยรำพันถึงเมียว่ากระไร เว้น
 แต่จะเผอิญเป็นกตอนต์ในคอนนั้น ๆ คั้งนี้ นิราศดอนดอน
 จึงคำคัญทกระพิ้ง แก่นคำคัญน้อยที่สุด

ที่กล่าวกันว่า นิราศเป็นหนังสือซึ่งแต่งคร่ำครวญในเมื่อ
 ร้างไปจากความรัก คือเมีย ความร้างรักจึงเป็นแก่นของเรื่อง
 นอกนั้นเป็นกระพินพิน - ทกถาวนถกถาวตามลักษณะแห่งนิราศ
 โดยมาก แต่ถ้าผู้เขียนจะแต่งโคลงซึ่งต่างว่าไพเราะดำเนิน
 เรื่องอยู่บ้าน ไร่ไร่ว่างจากเมืองท่าพูน เพราะไม่เคยไป
 แดคร่ำครวญถึงสาวช้ออะไร ทดถอกถว่าช่วยนัก แต่ผู้เขียน
 ไม่เคยเห็น แดวเรียกหนังสือนี้ว่า นิราศท่าพูน ก็เห็นจะได้
 นิราศท่าพูนที่สมมติชนเช่นนี้ สมมติว่าแต่งเป็นโคลง
 ไพเราะ และสมมติต่อไปว่า ท่านชอบอ่านโคลงไพเราะ
 ท่านอ่านโคลงแล้วนำเอาไปใจทัยกับเพื่อนของท่านที่ชอบโคลง
 ไพเราะด้วยกัน ท่านคงจะเรียกชื่อหนังสือว่า นิราศท่าพูน

ตามทฤษฎีเขียนคงขอ ถ้าเพื่อนของท่านทักท้วง ว่าไม่ได้ไปไหน
 ดึกหน่อย เหตุใดจะเรียกว่านิราศ ท่านก็คงจะตอบว่า
 ก็เมื่อผู้แต่งคงขออย่างนั้น ถ้าไม่เรียกตามเจ้าของจะให้เรียก
 ว่าอะไร

นิราศเหตว ๆ เช่นนั้น ได้เคยแต่งกันจริง ๆ ผู้เขียน
 เองก็เคยแต่ง แต่ได้แต่งเมื่อไม่ได้ไปไหน ยังไม่มีเมีย แต่ยังไม่
 ได้คิดว่าจะมี

อนึ่ง เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ พระมหาอุปราชแผ่นดิน
 ชุนหวดบรมโกษฐ์ ได้ทรงแต่งนิราศในคราวที่เจ้าจอม
 หม่อมห้ามตามเสด็จแควต้อมพร้อมหน้า ดงท้ายจึงทรงเขียน
 ไว้ว่า

“จบเสด็จคร่ำครวญกาพย์

บทพิลาปถึงสาวศรี

แต่งตามประเวณี

ไซ้เมียรักจกจากจริง”

ฉะนเป็นคน

แต่ถ้าจะพูดตามทางที่เขาแต่งนิราศกัน นางเอกก็ไม่ใช่อ
 คน เป็นเพียงความคิดเท่านั้น การรดาวถึงนางเอกในนิราศ

เป็นการเช็ดความงามอันเกิดในความนึก ความงามนั้นเป็น
 คุณนาม ถึงจะมีในตัวของมนุษย์บ้างก็ไม่ใช้มนุษย์ เพราะฉะนั้น
 การที่กล่าวความงามของนางเอก (คือเมีย) เปรียบกับ
 สิ่งอื่น ๆ ที่ได้เห็นหรือผ่านไปในเวลาเดินทางนั้น ก็เป็นการ
 กล่าวตามเคย หรือเพื่อจะให้ไพเราะ ไม่ได้ตั้งใจจะให้ใคร
 เชื่อว่าจริง ยิ่งตัวผู้เป็นเมียเอง (ถ้ามี) ถ้าไปบอกแก่ว่า
 ผิดแกเขี้ยวผิดให้ได้อาย แกก็คงจะหัวเราะว่าพูดบ้า ๆ ไม่เชื่อ
 เป็นอันขาด ถ้าผู้แต่งนิราศเขียนอย่างนิราศพระยาตรังว่า

“ เกาะส้มกตม่วงน้อง นางฝาน ”

เมียอาจถามว่า เหตุใดนเกาะส้มซึ่งอยู่กลางทะเล จึง
 จะเหมือนมะม่วงที่แก่ปอก แต่คงจะไม่ถาม เพราะแกรู้ว่า
 นิราศเป็นของส้มมดดี แม้ผู้แต่งนิราศจะกล่าวว่าเป็นห่วง
 กตม่วงจะมีชู แกก็ไม่โกรธว่าตูดูก เพราะไม่ถือว่าพูดถึง
 แกจริง ๆ

ดังน้แหละ นางเอกในนิราศจึงไม่จำเป็นจะต้องมีตัว
 มัดน เป็นเพียงความคิด หรือเครื่องนกชนดำหรับช่วยให้
 แต่งไพเราะเท่านั้น ตามความจริง เมียอาจเป็นยายแก่

คร่ำเครอะ หรือดำขร่ว ซึ่งเมื่อนักถึงจริง ๆ ก็ไม่เป็น
 เครื่องงูบปัญหาให้โคลงกลอนไพเราะผูกพันกันได้ ดุนทรภู
 เห็นจะเคยเป็นเจ้าชู้มาก เมียประจำตัวของแกช้อยายจัน แต่
 ในเวลาที่แกแต่งกลอนนิราศ แกเห็นจะไม่ได้นึกถึงหญิง
 คนไหนเลย นึกถึงแต่ชุมนุมความงาม ซึ่งสัมพันธ์ว่ามีในตัว
 นางเอกเท่านั้น ผู้แต่งกลอนถึงวาศบางคนอาจต้องนึกถึงหญิง
 มีตัวมีตนจริง ๆ จึงจะแต่งได้ไพเราะก็เป็นได้ หญิงที่นึกถึง
 นั้น อาจจะเขียนคิ้ว และทาริมฝีปาก แต่นั่นไม่เป็นข้อกีดกัน
 มิให้ชมว่าคิ้วโค้งเหมือนคันศร และริมฝีปากแดงเหมือน
 ทับทิม ที่สรรเสริญตงนั้น ก็สรรเสริญทั้ง ๆ ที่รู้ว่าดินสอ
 เขียนคิ้วและติปต์ศคราคาอันหนึ่งไม่ก็ติปต์ต่างค้เคย นักกลอน
 ที่แต่งกลอนถึงวาศชนิดอื่น ๆ อาจนึกถึงหญิงมีตัวมีตนจริง ๆ
 บางก็เป็นได้ แต่พวกที่แต่งนิราศนั้น พิเคราะห์ทำตามทำนอง
 โคลงกลอนที่กล่าว ก็น่าเชื่อว่านึกถึงชุมนุมความงาม ซึ่ง
 ไม่มีตัวมีตนโดยมาก

หนึ่ง ในเพลงพ่ายตอนตงแต่ “พระผาดผายด์ห้อง
 หานุชนวนดห้อง หนุ่มหน้าพระสนม” ไปนั้น ก็นิราศเราเอง
 ส้มเด็จพระปรมาธิบดี ทรงแต่งเพลงพ่ายตอนนั้น เป็นนิราศ

พระมหาอุปราชาในเวदा ๑๘๘ ปี ก่อนล้มเด็จพระปรมาภิไธย
 ประสูติ ท่านไม่อาจทรงทราบได้ว่า พระมหาอุปราชามี
 ชายาหุดวงชายน้อย หรือนักสนมกรมไหนก็มากน้อย ทรง
 นึกแต่เพียงว่าคงจะมี แต่จะมีนามแต่ตำแหน่งอย่างไรไม่
 ปรากฏในหนังสือไทย ไม่ทรงทราบว่าเรียกอย่างไรจึงจะถูก
 จึงทรงแต่งว่า “สาวสนมสนองนาถไท่ ทูตสาร” ถ้า
 พระมหาอุปราชามีอัครชายา หรือที่เรียกกันว่าเมียหุดวง
 ถ้าไปเรียกแถวว่า “สาวสนม” แยกคงโกรธถึงไม่มองหน้า
 ในเขตงพ่ายต่อ ๆ ไป บางแห่งล้มเด็จพระปรมาภิไธยทรง
 เรียกนางเอกว่า “อ่อนไท่” เป็นคำกตาง ๆ ก็เป็นอันว่า
 ใช้ได้ ข้อที่ไม่มีใครทราบว่า พระมหาอุปราชามีเมียมาก
 หรือน้อย หรือไม่มีเดยนั้น ไม่เป็นเหตุก่อกวนการแตงนिरาศ
 พระมหาอุปราชา ซึ่งเป็นโคตงนिरาศไฟเราะที่สุดตมูเขยนรุจก
 ใครจะสอนผู้เขยนให้เห็นโคตงนिरาศอะไรดีกว่าเขตงพ่ายก็เห็น
 จะสอนไม่ได้

โคบุตร

ผู้เขียนได้หยิบหนังสือโคบุตรขึ้นพลิก ๆ ดูในเวดากว่าง
เลยเป็นเหตุให้นำมาเขียนในที่นี้ ใคร ๆ ก็ทราบว่า เรื่อง
โคบุตรนั้นสุนทรภู่เป็นผู้แต่ง แต่ใคร ๆ ก็ทราบว่า สุนทรภู่
เป็นนักกถอนชุดเยี่ยมของเรา จำนวนยกตอน ๘ โดยเฉพาะ
แม็กตอน ๖ ของสุนทรภู่จะดีเหมือนกัน ก็หาได้แต่งไว้มาก
เท่ากตอน ๘ ไม่ ส่วนกาพย์กถอนชนิดอื่น ๆ นั้นปรากฏว่า
สุนทรภู่แต่งโคลงไม่ดี ฉะนั้นไม่เห็นแต่งทงไว้เลย นอกจาก
“คำเทียบ” เรื่องพระไชยสุริยา ซึ่งพระยาศรีสุนทร (น้อย)
นำไปใช้ในหนังสือมุตบท คำเทียบเหล่านั้น แต่งเป็นกาพย์
ยานี ๑๑ เช่น “สระสระจะขอไหว้ พระศรีไตรสระระณา”
และสุรางคณา ๒๘ เช่น “ชนใหม่ในกน ก กว่าปน ระคน
กันไป” กับฉบบัง ๑๖ เช่น “ชนกจงจำดำคัญ ทงกนปนกัน
รำพันมิ่งไม้ในดง” เป็นต้น

แต่ ยานี ฉบบัง และสุรางคณา มิใช่ฉันท์แท้ ฉันท์แท้
ไม่เห็นสุนทรภู่แต่งไว้เลย จึงควรเข้าใจว่าไม่ถนัดแต่ง ท้แท้

กวีโดยมากมักจะถนัดแต่งเป็นอย่าง ๆ ตามตัวบุคคล ใคร
ถนัดอย่างไรก็ชอบแต่งอย่างนั้น ผู้ชำนาญกาพย์กลอนอาจ
แต่งเป็นทุกอย่าง แต่อย่างไรไม่ชอบก็แต่งไม่ดี และไม่แต่ง
ไว้มากจนเห็ดออกมาให้คนรุ่มหลังอ่าน การแต่งอะไรที่ไม่ชอบ
นั้น ใครจะแต่งให้ดีเห็นจะไม่ได้

พูดเฉพาะสุนทรภู่ เราควรจะเห็นว่า แกแต่งฉันท
ชนิดที่เป็นฉันทจริง ๆ ไม่ได้เป็นทีพอใจแก่ เพราะถ้าพิจารณา
คุณกลอนของแกก็เห็นได้ว่าแกเป็นคนใจเร็ว แต่งกลอนออกมา
โดยแทบจะไม่ยั้งคิด ถ้าแต่งฉันทซึ่งต้องตะกุกตะกักด้วยคำ
ครูดหู ก็คงจะไม่ทันใจ จนแทบจะหายใจไม่ออก อนึ่ง ฉันท
นั้น แม้จะแต่งให้ถูกต้องตามคณะจริง ๆ แต่ไม่เคร่งในเรื่อง
สัมผัสในนกล ก็ง่ายกว่าที่เคร่งท่งเรื่องครูดหูด้วย ท่งสัมผัส
ด้วย สุนทรภู่เป็นคนชอบสัมผัสใน ถ้าแต่งฉันทก็คงจะเพ่ง
เอาสัมผัสในให้ได้เสมอ ๆ ก็ยิ่งจะทำให้ตะกุกตะกักหนักจน
เราจึงนึกว่า อธิษาศัยของแกไม่ชอบแต่งฉันทเป็นแน่

ข้อที่สุนทรภู่เป็นคนใจเร็ว และแต่งกลอนแทบจะไหล
พุ่งออกไปราวกับน้ำพุพุ่ง ทำให้กลอนของแกมีคำหีน้อย ๆ
ถ้าแกแต่งช้าหน่อย คำหีนี่เหล่านั้นคงจะไม่มี หรือถ้ามี

ก็เป็นเพราะไม่ถกกันว่าเป็นตัวหนังสือในสมัยนั้น แต่ในสมัย
ถ้าใครทำเช่นนั้นก็จะถูกตี หนึ่ง ความไพเราะแห่งกถอนของ
สุนทรภู่ ทำให้เราเพลินจนแม้จะมีคำหนังสือก็ไม่ดังเกิด
คอเมื่ออ่านซ้ำ ๆ หรือเมื่อใครชี้ให้ดู เราจึงจะเห็นคำ
นั้น ๆ

เราจะดองเอากถอนในโคบุตร มาบันทึกตีแต่ขมดองดู
สักหน่อย แต่จะบันทึกอย่างอื่นด้วย ขอคิดนั้นจะตีตามความเห็น
ของคนสมัยนี้ ถึงแม้คำที่เป็นคำคำหนังสือเวदान แต่ไม่เป็นคำ
คำหนังสือในสมัยสุนทรภู่ ก็จะตีด้วย การตีอย่างหลังนี้ ไม่เป็น
คำหนังสือแก่สุนทรภู่เลย เราจะชี้สำหรับให้ผู้หัดรุ่นใหม่ดังเกิด
เท่านั้น

“จะรำปางนางสวรรค์ด้วยสุข”

[“รำ” ในที่นี้แปลว่ารำพัน “ปาง” แปลว่าครั้ง
กถอนวรรคนี้เป็นลักษณะของสุนทรภู่แท้ ไพเราะมาก]

“อยู่ปราง मुखพิมานต์โมสร”

[“ मुख ” ต้องอ่านออกเสียง อะ จึงจะไพเราะ วรรคนี้
ไม่มีสัมผัสในเลย (นอกจาก ม ซึ่งเป็นสัมผัสอักษรไม่ใช่

ดัมผัดสระ) แต่ถึงกระนั้นก็เพราะนัก เพราะจึงหว่านคำดั้น
 คำยาวดี คำว่าปรากฏแปลว่าอะไรไม่รู้ รู้แต่ว่าเป็นชื่อเรียก
 พระสถูปอย่างหนึ่ง ส่วนที่เรียกว่า “ปรากฏปราสาท” นั้น
 หมายความว่า เรือนมียอดเหมือนพระปรากฏ “มุข” แปลว่า
 หน้า และเป็นชื่อเรียกตำหนักหรือพระที่นั่ง หรือเรือนที่ยื่น
 ออกไปจากหลังใหญ่ด้วย มุขพิมานอาจแปลว่า หัวหน้า
 ในพวกวิมานก็ได้ หรือจะว่าวิมานมีมุขก็ได้ แต่เมื่อสุนทรภู่
 แต่งกถอนววรรคนี้ แกมมุ่งจะรับสัมผัสกับ “ศุข” เท่านั้น]

“ เผยพระแกตแดดยแผ่นดินดอน
 เห็นไถ่สรคดอดตุกในหิมวา ”

[“ ไถ่สร ” แปลว่าพู่ คำเดิมคือเกสรแต่ไถ่สร
 เกสรดีห เกสรดีงห แปลว่าสิ่งโคจรชนิดที่มีขนยาวเป็นพู่
 ที่หน้าแตกออก (คือไดออน) ไทยเราศิดดีหหรือสิ่งหเสี่ยเหตือ
 แต่ไถ่สรคือพู่ แต่ก็หมายความว่าไดออนนั่นเอง “หิมวา”
 เป็นศัพท์เหลวไหล ใช้ไม่ได้ หิมะแปลว่าหนาวว่าสโนว์
 หนึ่งดี้อเก่า ๆ ใช้หิมวาแปลว่าป่า ทำนองที่ใช้หิมวานต์
 รูปศัพท์ไม่ถูก แต่เขาไม่ถกกันในสมัยสุนทรภู่ สมัยนั้น
 (พ.ศ. ๒๓๘๐) เราไม่ใช้กันเช่นนั้น]

“ ผลกรรมนำจิตให้พิศวาสดี ”

[พิศวาส คำเดียวกับวิศดาสะ แต่ไทยเราใช้เดือนไป
แปลว่ารัก เราไม่ใช้พิศวาสในความว่าวิศดาสะเลย ที่ว่า
ไม่ใช่ดี เป็นการบอกไว้เมื่อผู้อ่านบางคนจะยังไม่รู้เท่านั้นเอง]

“ นุชนาฏจะใคร่มีโอรสา ”

[“ นาฏ ” แปลว่าผู้ระบำหรือละคร แต่ก่อนใช้คำนี้
แปลว่านาง ละครเดี่ยวจะเป็นค้ายกย่อง แต่ในสมัยนี้ ถ้าเรียก
ผู้ไม่ใช่ละครว่านาฏเห็นจะไม่ถูกใจ “ โอรสา ” คำนี้บางคน
ถือว่าเป็นอาเก้อ แต่ในสมัยก่อนไม่ถือ อันที่จริงในสมัยนี้
ก็ต้องใช้อาเก้อกันบ่อย ๆ จะคิดเดี่ยวที่เดี่ยวไม่ได้ แต่ถ้า
ใช้เกินไปก็ไม่ดี]

“ เห็นสุริโยทัยเธอโคตคตา ”

[วรรคนี้น่าจะนึกว่าห้วนไปนิด อาจพิมพ์ตกไปคำหนึ่ง
บางที่สุนทรภู่จะเขียนไว้ว่า “ เห็นพระสุริโยทัยเธอโคตคตา ”
เพราะถ้าเติมพระเจ้าอีกคำหนึ่ง ก็ดูถูกลักษณะสุนทรภู่มาก
กว่า ฉบับที่เราอ่านนี้ อาจจะตกไปก็เป็นได้ “ สุริโยทัย ”
แปลว่าตะวันแรกขึ้น ตะวันเวด้าอื่นไม่ใช่สุริโยทัย]

“ กัดยานักไปในใจปอง ”

[วรรณอ่อนไปหน่อย]

“ แม่ฉันมีมิได้เหมือนพระอาทิตย์

ไม่ขอคิดสมสู่เป็นคู่ตอง ”

[ตองวรรณ ด้นทรภูไท อ่านดมายหูด้นัก]

คราจนเราเขียนเพียงเท่านั้น

ไวต์ชาวสยาม

ข้าพเจ้าไม่เคยทราบมาก่อนว่า มีชายอังกฤษคนหนึ่ง
ชื่อไวต์ เป็นข้าราชการสยามในแผ่นดินพระนารายณ์มหาราช
หรือถ้าได้เคยเห็นชื่อชายคนนั้นในหนังสือก็จำไม่ได้

เมื่อปลายเดือนกรกฎาคมปีกiday (พ.ศ. ๒๔๗๘)
ข้าพเจ้าได้สมุดภาษาอังกฤษมาเล่มหนึ่ง ซึ่งนายมอริซ
คอดลิค เขียนใหม่แต่พิมพ์ขึ้นในลอนดอน ในตอนปลายปี
ค.ศ. ๑๘๗๘ สมุดเล่มนั้นเรียกว่า "Siamese White" แปลว่า
ไวต์ชาวสยาม เป็นเรื่องราวของชายอังกฤษชื่อไวต์ ซึ่ง
รับราชการเป็นเจ้าท่าอยู่ที่เมืองมะริค คือเมืองท่าของสยาม
ค้าขายกับต่างประเทศ คือจีนด้านหนึ่ง อินเดียด้านหนึ่ง
มะริคเป็นอ่าวดำคัญของสยามในสมัยนั้น สยามในสมัยนั้น
เป็นแหล่งกลางของการค้าขายอินเดียกับจีน ดินค้าจากอินเดีย
ผ่านสยามไปเมืองจีนมีปริมาณเป็นอันมาก และดินค้าจาก
เมืองจีนไปอินเดียก็เช่นกัน

ในสมัยที่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมื่อกรุงเทพ ฯ

ยังไม่มี เมืองมะริคเป็นอ่าวท่าสำคัญที่สุด แต่ทางติดต่อ
ระหว่างพระนครกับเมืองมะริคต้องใช้ทางบก ซึ่งหมายความว่า
ว่า ไปถึงกันไม่ใคร่ได้ เพราะฉะนั้น ผู้ที่เป็นหัวหน้าราชการ
อยู่ที่เมืองมะริคจึงเป็นผู้มีอำนาจ จะทำอะไรในพระนาม
พระเจ้าแผ่นดินสยามก็ทำได้โดยมาก

กรุงศรีอยุธยาในสมัยนั้น ถ้ากล่าวความตามที่ฝรั่ง
เขียนไว้ ก็เป็นเมืองใหญ่โตมีสง่าผ่าเผยยิ่งนัก มั่งคั่งด้วย
สมบัติบรมจักร สยามในสมัยนั้น ก็เป็นประเทศเพาะปลูก
เหมือนสยามในสมัยนี้ (พ.ศ. ๒๔๗๐) แต่ถ้าจะอาศัยแต่
เพียงการเพาะปลูก กรุงศรีอยุธยาก็คงจะไม่มีทองคำเนื้อแปด
มาบุงยอดพระเจดีย์องค์ใหญ่ ๆ และบุพระพุทธรูปสูง ๗ วา
๒ ศอก เต็มท้ององค์ พระพุทธรูปองค์นั้น บุด้วยทองคำ
เนื้อแปดหนักถึง ๒๖,๐๐๐ บาท หนึ่ง คงจะไม่มีเนื้อเงินที่จะ
ทำโต๊ะรองอ้อยและหม้อให้ช่างกิน ไม่มีจะทำเงินพดด้วงใช้
เป็นเบียดราคาถึง บาท สี่ถึง แด่เพื่อจะใช้ทั่วประเทศ

ถ้าเพียงแต่ชาวสยามในสมัยนั้นค้าขายกันเองในบ้าน-
เมือง เอาข้าวแตกมะพร้าว เอามะพร้าวแตกพริกไทย
พริกไทยแตกเกลือ ก็เกิดเป็นแร่ทองแร่เงินแร่ทรพยอื่น ๆ

ซึ่งประมวลเข้าเป็นสมบัติบรมจักรไม่ได้

เหตุที่ประเทศมั่งคั่งในสมัยนั้น ก็เพราะเป็นแหล่งกลาง
แห่งหนึ่งของการค้าขายระหว่างประเทศ ทำนองอ่าวท่าซึ้ง
เป็นทางดำเนินค้าขายในปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๔๗๐) เช่น สิงคโปร์
แต่ฮ่องกง ซึ่งหาได้มีทรัพย์ในพินทุของตนเองเป็นด้าเป็นต้น

ความเป็นแหล่งกลางของการค้าขายระหว่างประเทศ
อันเป็นเหตุให้เกิดสมบัติบรมจักรนี้ มีผลในทางที่ทำให้สยาม
ในสมัยนั้นต้องทำศึกอยู่ร่ำไป พระเจ้าแผ่นดินมอญหรือ
พระม่ายกมาตกรุงศรีอยุธยา เพื่อจะแย่งเอาข้างเผือกก็มี เพื่อ
อื่น ๆ ก็มี ไม่มีเหตุอะไรที่จะยกชนอ่าวใต้ก็มี แต่ความ
ประสงค์แท้จริง ไม่ใช่เพื่อจะเอาข้างเผือก หรือเพื่อเหตุอื่น ๆ
ความมั่งมีของกรุงศรีอยุธยานั้นแหละ เป็นเหตุให้ต้องทำศึก
อยู่บ่อย ๆ

ที่เขียนข้างบนนี้ ประสงค์จะให้เห็นความสำคัญของ
เมืองมริศ ซึ่งในสมัยนั้นเป็นอ่าวท่าการค้าขายระหว่าง
ประเทศ หรือเป็นประตูพาณิชย์ประตูหนึ่งของสยาม เป็น
ประตูซึ่งเมื่อตั้งให้ใครเป็นนายประตูแล้ว ก็ตามไปตรวจตรา
ควบคุมไม่ได้ ต้องมอบอำนาจให้ไปจนจะว่าสิทธิขาดก็ว่าได้

อนึ่ง ในแผ่นดินพระนารายณ์มหาราช ได้มีเรือกำปั่นใบ
 ของหวดง เป็นเรือขนสินค้าไปต่างประเทศมีจำนวนไม่น้อยถ้า
 เรือเหล่านี้พาสินค้าสยามไปแต่ก็พาสินค้าต่างประเทศมา
 สินค้าประเทศนั้น นอกจากที่จะจำหน่ายในประเทศนี้ ยัง
 ขนส่งต่อไปประเทศอื่นด้วย เพราะฉะนั้น เจ้าท่าทเมืองมะริค
 นอกจากเป็นผู้จัดท่าแต่เก็บภาษีแล้ว ยังเป็นนายห้างของ
 พระเจ้าแผ่นดินด้วย

สมุดภาษาอังกฤษที่เรียกชื่อว่า "ไวด์ชาวสยาม" เป็น
 สมุดซึ่งข้าพเจ้าได้มาแต่ตอนต้นปีกตายน (พ.ศ. ๒๔๗๘) ได้
 อ่านแล้วเห็นควรจะนำมาเขียนเป็นภาษาไทย เป็นเครื่อง
 อุดหนุนการศึกษาพงศาวดารตอนพระนารายณ์มหาราชได้
 ส่วนหนึ่ง พระราชพงศาวดารสยาม ย่อมจะมีบางตอนซึ่ง
 สำคัญกว่าหรือสำคัญเสมอตอนพระนารายณ์มหาราช แต่
 หากเราไม่มีหนังสือเหตอไวด์จะเก็บความให้ได้ละเอียดนัก
 แผ่นดินพระนารายณ์มหาราช มีฝรั่งเป็นขุนนางผู้ใหญ่ใน
 ราชการ (คือเจ้าพระยาวิชาเยนทร์) จึงได้มีความติดต่อกับ
 ฝรั่ง ตลอดจนถึงพระเจ้าแผ่นดินในยุโรป และมีฝรั่งมาอยู่
 หรือมาเยี่ยมสยามในสมัยนั้นมาก จนบางคนได้เขียนหนังสือ

ไว้ให้เราอ่านละเอียดกว่าจดหมายเหตุที่ไทยเราได้เขียนไว้เอง
 แต่หนังสือซึ่งฝรั่งเขียนไว้ในสมัยนั้น ถ้าฝรั่งผู้เขียนเป็นผู้ที่
 ได้มาสำยามชั่วคราวแล้วกลับไปเขียนทั้ง ๆ เด่มสดมุด หนังสือ
 ที่เขาเขียนไว้ก็คงจะเหมือนกับหนังสือซึ่งฝรั่งที่มาเที่ยว ยังไม่
 ทรูอะไรแน่นอน กลับไปเขียนเรื่องเมืองไทยในสมัยนั้น จะ
 เชื่อเอาว่าทุกคำที่เขากล่าวเป็นคำถูกต้องจริงจริงนั้นไม่ได้

แต่หนังสือที่เรียก “ไวก์ชาวสยาม” นี้ ผู้เขียนได้
 เขียนเสร็จ และพิมพ์ออกมาประมาณ ๒๕๐ ปี จากเวลาที่
 เขาแต่ง เขาอ้างหลักฐานที่ไวก์และฝรั่งผู้ช่วยของไวก์เขียน
 ไว้ในสมัยนั้น ก็เป็นข้อความซึ่งน่าจะฟังมากอยู่

ข้าพเจ้าไม่มีเวลาที่เก็บข้อความจากหนังสือ “ไวก์
 ชาวสยาม” มาแต่งโดยพิศดาร แต่มีคนเพื่อนนักเขียนคนหนึ่ง
 ซึ่งเป็นผู้รู้ภาษาอังกฤษดี และเขียนภาษาไทยดี ได้เก็บเอา
 ใจความในสมุดที่ออกชื่อนี้ มาเขียนแต่งเป็นภาษาไทยตาม
 เก้าความเดิม แต่แข็งแรงอ้างหลักฐานเพิ่มเติมตามที่เขาได้
 ค้นคว้ามาด้วย

ผลมผลาน

ในหน้า ๕ ประมวลวัน วันที่ ๓๗ (สิงหาคม ๒๔๗๐)
ได้เขียนผิดไว้แห่งหนึ่ง ซึ่งได้บอกแก้เมื่อวานนี้แล้ว (๒๐
สิงหาคม ๒๔๗๐) คำที่ว่าผิดนั้นคือคำว่า “ค.ศ. ๑๔๗๗”
ขอให้แก้เป็น “พ.ศ. ๒๔๗๗”

แต่ยังมีอีกแห่งหนึ่งซึ่ง น.ม.ด. ได้กล่าวไว้ว่า ไม่เคย
ทราบมาก่อนว่า มีชายอังกฤษคนหนึ่งชื่อไวต์ เป็นข้าราชการ
สยามในแผ่นดินพระนารายณ์มหาราช หรือถ้าได้เคยเห็นชื่อ
ชายคนนั้นในหนังสือก็จำไม่ได้ วนัน (๒๑ ต.ค. ๒๔๗๐)
ได้รับจดหมายจากผู้อ่านของเราคนหนึ่ง ซึ่งได้ใจในเรื่อง
พงศาวดารบอกว่า เมื่อได้เห็นสมุด “ไวต์ชาวสยาม”
ภาษาอังกฤษตั้งแต่แรก ก็ได้คนหนังสือต่าง ๆ ในภาษาไทย
ได้ความดังนี้

ใน “พงศาวดารเรื่องราวรบพม่าครั้งกรุงศรีอยุธยา”
ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำราวงษาอนุภาพ
ทรงนิพนธ์ที่หน้า ๒๗๗ และ ๒๗๘ ว่า “เจ้าพระยาวิชาเยนทร์

เป็นชาติกรีก เดิมชื่อเฮราวี แต่เปลี่ยนชื่อตัวเป็นว่า ฟอดคอน ซึ่งหมายความว่าตามภาษาอังกฤษว่า เขี้ยวฉกเขาเหมือนกัน ฟอดคอนรับจ้างตงเรือกำปั่นของพ่อค้าอังกฤษคนหนึ่ง ชื่อ ยอร์ช ไฮด์ ออกมาค้าขายทางประเทศตะวันออก มาถึง กรุงสยามปีเถาะ พ.ศ. ๒๒๓๘ ยอร์ช ไฮด์เห็นว่าฟอดคอน เป็นคนฉลาด จึงให้ยู่ชอตันค้าที่กรุงศรีอยุธยา ต่อมา ฟอดคอนเข้ารับราชการในกรมคลัง ในบังคับบัญชาเจ้าพระยา โทษาธิบดี (ขุนเหล็ก) แต่ฟอดคอนได้รับพระราชทาน บรรดาศักดิ์เป็นลำดับมา จนถึงเป็นเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ ริชาร์ด เบอร์นابی คน ๑ แซ่มวด ไฮด์ คน ๑ เกิดวิวาท กับบริษัทอังกฤษ ออกมาสมัครรับราชการ เห็นจะเป็นสอง คนนั้นทมาขยความให้ปรากฏว่า อังกฤษอยากได้เมืองมะริค ไปเป็นท่าค้าขายของบริษัทอังกฤษ โดยอ้างว่าเพราะไทย ไม่ทำนุบำรุงการค้าขายให้เจริญตามสมควร เจ้าพระยา วิชาเยนทร์จึงทูลขอให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงตั้ง เมืองมะริคเป็นด่านค้าขายหลวง แต่ให้ริชาร์ด เบอร์นابی เป็นที่ออกพระเจ้าเมืองมะริค แต่ตั้งแซมวด ไฮด์ เป็นเจ้าท่า ไปจัดการค้าขายของรัฐบาลที่เมืองมะริค”

พม่าประเทศราช

ประเทศพม่าได้แยกจากอินเดียเมื่อต้นปี (พ.ศ. ๒๔๘๐)
ชนผู้ฐานะประเทศราช ไม่เป็นมณฑลหนึ่งของอินเดียตั้ง
แต่ก่อน

ประเทศพม่ามีเนื้อที่ ๒๓๕,๐๐๐ ไมล์ตารางเหลียม
พดเมือง ๓๕,๗๐๐,๐๐๐ คน ตามตำมะโนคริว ค.ศ. ๑๙๓๓
ถ้าจะพูดตามขนาดแห่งที่ดิน ประเทศพม่าก็ใหญ่ประมาณ
เท่าประเทศฝรั่งเศส แต่มีพดเมืองประมาณ ๓ ใน ๓ ของ
ฝรั่งเศสเท่านั้น ประเทศพม่าเหมือนสยามหลายประการ
เป็นต้นว่ามีพดเมืองเป็นพวกอยู่ถือน้อยด้อยไม่น้อย เขาว่า
มีประมาณ ๒,๕๐๐,๐๐๐ คน ซึ่งอยู่ในท้องที่ประมาณ ๕๕
เปอร์เซ็นต์ของประเทศ ส่วนชนพม่าชน แม้จะต่างกับเรา
ชาวสยามโดยเผ่าพันธุ์ ก็คล้ายกันหลายประการ เป็นต้นว่า
ไม่มีการแตกแยกเป็นอริกันในกลุ่มชนที่ต่างวรรณะ (คาสต์)
แต่มีคนรูปร่างดีอองชายเดาหญิง คิดตามส่วนพดเมือง สูงกว่า

อินเดียเป็นอันมาก ส่วนรัฐบาลนั้น ชนทั่วไปเห็นเป็น
ของน่าเบื่อ แต่ที่ “ข้างมัน”

พตเมืองของพม่า คด้ายกับพตเมืองของสยามอีกอย่าง
หนึ่ง ก็ยังไม่มีเอกซิปเรียนต์ในทางโปลิติกส์

ชนชาวประเทศพม่า ซึ่งมีได้มีชาติเป็นพม่า มักจะอยู่
ตามท้องที่ใกล้ปลายเขต หรือตามท้องที่สูง ทราบจากฝรั่ง
ว่า มีคนประมาณ ๗๐ จำพวก มีความเจริญเป็นคั่นต่างกัน
เป็นคั่นว่าพวกนาคะ และพวกกวา ได้ตัดหัวคนมาเช่นผู้อยู่
จนรัฐบาลห้าม พวกจีนและกจินเป็นชาวเขา รูปร่างมักจะ
แข็งแรง ได้รับราชการทหารอยู่มาก พวกกเรนส์
ก็เหมือนกัน และพวกไทยใหญ่ ก็มีในกองทหารชายแดน
และตำรวจทหารด้วย แยกมาจากอินเดียมีในเมืองพม่า
ประมาณ ๓,๐๐๐,๐๐๐ คน จีนมีไม่สู้มากนัก

ถ้าจะพูดว่า ประเทศพม่าเป็นประเทศเพาะปลูก ซึ่ง
ปลูกอะไรได้บ้าง หรือมีอะไรในป่าบ้าง หรือมีทรัพยากรใด
อย่างไรบ้าง ก็แทบจะเหมือนกับพูดถึงสยาม

ที่ดินในพม่า ใน ค.ศ. ๑๙๐๐ ใต้เป็นทีนา ๗ ล้าน
เอเคอร์เศษ (เอเคอร์หนึ่งประมาณ ๒ ไร่ครึ่ง) แต่มาใน

ค.ศ. ๑๘๓๐ ที่นาในเมืองพม่ามีถึง ๑๘ ล้านเอเคอร์ แต่
ถึงกระนั้นก็เพียง ๒๗ เปอร์เซ็นต์ แห่งที่ดินซึ่งจะเพาะปลูกได้
เท่านั้นเอง

ประมาณ ๕๐ เปอร์เซ็นต์ของประเทศพม่าเป็นป่า มี
ไม้ใหญ่หลายชนิด คือไม้สักเป็นต้น บ่อน้ำมันของพม่าเป็น
ที่ ๒ ในเขตแดนอังกฤษ (ศรีนิแดดเป็นที่ ๑) นอกจากนี้
ถ้าจะเจาะในทวีปยูเรเชียของพม่า ก็พึงเหมือนเจาะในทวีปยู
เรเชียของสยามที่รู้ว่ามี แต่หากทั้งสยามทั้งพม่ายังหาได้
ทำจริงทำจังลงไปไม่

คมนาคมของพม่า ถ้าเทียบกับเมืองฝรั่งก็ตาหงายอยู่มาก
แต่ถ้าเทียบกับสยาม ก็จำต้องกล่าวว่า พม่าดีกว่า เพราะ
เขารักษาทางน้ำไว้ดี และแม่น้ำเอราวดีของเขา เรือกำปั่น
ขนาดใหญ่หลายร้อยต้น เดินได้ไกลเกือบตลอดปี แม่น้ำ
เจ้าพระยาของเรา กำปั่นขนาดเล็ก เดินพ้นกรุงเก่าไปไม่ได้
ก็มากน้อยในฤดูแดง ส่วนรถไฟนั้น พม่ามีรถไฟเดินทาง
แคบ (๑ เมตร) ประมาณ ๒,๐๐๐ ไมล์ มีถนนประมาณ
๒,๐๐๐ ไมล์เหมือนกัน

ในปีค.ศ. (พ.ศ. ๒๔๘๐) เมื่อพม่าเป็นประเทศราช

แยกออกไปจากอินเดียแล้ว พม่าก็ยังจะต้องติดต่อกับอินเดีย
ไปตามเดิมในทางค้าขาย อย่างน้อยก็ต้องเป็นไปชั่วคราว
ในระหว่างที่ยังคงตัวไม่ได้ ในเวลานี้ มีแขกอินเดียอยู่ใน
ประเทศพม่าประมาณ ๑,๐๐๐,๐๐๐ คน แต่มักจะรวมกันอยู่
ในท้องที่ใกล้ทะเล หรือในเมืองใหญ่ ๆ ที่เป็นแหล่งกวาง
เมื่อผู้เขียนไปเห็นเมืองย่างกุ้งคราวแรก ได้เห็นแขกอินเดีย
เหมือนเห็นจันทด้าเพ่งในกรุงเทพ ฯ ทรอยจะเป็นด้วยได้
ผ่านไปตามถนนที่เป็นท้องที่หากินของแขก ฝรั่งเชื่อว่า ใน
เมืองที่มีโรงงานใหญ่ ๆ พดเมืองเป็นแขกเกือบ ๆ ครึ่ง
ในเมืองอื่น ๆ มีแขกประมาณ ๑ ใน ๕ ของพดเมือง

สินค้าขาออกของพม่าเวลานี้ ส่งไปขายในอินเดีย
ประมาณ ๑ ใน ๓ ส่งไปประเทศอื่น ๆ ที่เป็นเขตของอังกฤษ
ด้วยกันอีกประมาณ ๑ ใน ๓ ส่งไปประเทศนอกอาณาเขต
อังกฤษ ประมาณ ๑ ใน ๕

ชาวที่ทำงานในพม่าประมาณ ๒ ใน ๓ ขายไปอินเดีย
ไม้สักประมาณ ๘๐ เปอร์เซ็นต์ และน้ำมันทั้งหมดก็ไปอินเดีย

หน้าเกี่ยวข้าวทุก ๆ ปี มีคนงานมาจากอินเดีย ๓๐๐๐๐๐
คน มาช่วยเกี่ยวข้าวในพม่า ผู้เขียนเข้าใจว่า เมื่อเกี่ยว

เสร็จแล้ว ก็คงจะกลับไปอินเดียเป็นส่วนใหญ่

สินค้าขาเข้าของพม่า มาจากอินเดียประมาณครึ่งหนึ่ง
มาจากประเทศนอกอาณาเขตอังกฤษประมาณ ๓ ใน ๕

ความสมบูรณ์ของพม่าคือไปข้างหน้า ถ้าภัยอยู่ที่จุด
แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการแยกจากอินเดียในเวลานี้ และการ
แก้ปัญหานี้ ก็ถ้าภัยอยู่ที่พม่า จะต้องฝึกซ้อมช่วยตัวเอง
มากขึ้น ในปีคี่นั้น พม่าจะได้ภาษีศุลกากร ภาษีภายใน
ภาษีเกลือ และภาษีเงินได้เป็นจำนวนเงิน ๓,๓๕๐,๐๐๐ ปอนด์
ตามงบประมาณ เงินค่าภาษีเหล่านี้ แต่ก่อนอินเดียเก็บเอา
ไปหมด ส่วนทางรายจ่ายนั้นก็มีรายจ่ายบางอย่างซึ่งอินเดีย
เคยออกให้ แต่บัดนี้พม่าจะต้องออกเอง คือ ค่าทหารเป็นต้น
ซึ่งประมาณว่า จะเท่า ๆ กันกับเงินค่าภาษีที่ได้มาใหม่

ส่วนการเงินนั้น พม่าจะใช้วิธีเบียดร่ายอย่างอินเดียไป
ก่อน แต่แบงก์ในอินเดีย (Indian Reserve Bank) จะมี
สาขาไปตั้งจัดการให้แก่พม่า ในประเทศพม่าเอง

ส่วนการค้าขายกับอินเดียนั้น ได้ตกลงกันว่า จะให้
เป็นไปตามเดิมอีก ๓ ปี คือไม่ต้องเสียภาษีกันทั้ง ๒ ฝ่าย
ทั้งนี้ เพราะอินเดียซื้อสินค้าจากพม่ามากกว่าผู้ซื้ออื่น ๆ ถ้า

เกิดเก็บภาษีกนชน ก็กลัวพม่าจะตั้งตัวไม่ทัน ด่วนตั้งคำ
 ขาเข้าจากประเทศอื่น ๆ นั้น พม่าจะใช้พิภักตภาษ้อย่างเดียว
 กับอินเดียไปก่อน อนึ่ง พม่าจะไม่ออกกฎหมายห้ามหรือ
 กีดกันชาวอินเดียมิให้เข้าไปในประเทศพม่าอีกอย่างน้อย ๓ ปี
 และรัฐธรรมนูญใหม่ของพม่าบัญญัติไว้ว่า ถ้าจะมีร่าง
 กฎหมายเสนอต่อสภาในเรื่องชนต่างดาวเข้าเมือง เกาหนา
 ก็จะต้องให้อนุมัติให้เสนอย่อยก่อน ร่างนั้นจึงจะเสนอสภาได้
 รัฐสภาของพม่าจะมี ๒ สภา เป็นสภาผู้แทนแต่สภา
 ผู้เดียว

ชมรมการเมืองของพม่าเวदानี (พ.ศ. ๒๔๘๐) มี
 ๗ ชมรม เป็นชมรมซึ่งยึดควบุคคลผู้เป็นหัวหน้า ยิ่งกว่า
 ยึดคคการเมืองอันได้วางตงไว้แจ่มแจ้งแล้ว ชมรมทั้ง ๗ น
 ในการเลือกตงคราวที่แล้วมา ไม่มีชมรมไหนได้โหวตพอที่
 จะชมชมรมอื่น ๆ ได้ แต่ชมรมรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีอุบาเป
 เป็นหัวหน้า ได้ตมาชิกเข้าสภา ๔๓ คน ซึ่งเป็นอย่างมาก
 ชมรมนอกจากนั้น มีชมรมอิสระ ได้ตมาชิก ๓๓ คน แชก
 อินเดียได้ตมาชิก ๑๓ คน ฝรั่งเศสได้ตมาชิก ๘ คน รัฐบาตที่
 ตงชนเป็นรัฐบาตรวมชมรม คือ เขิญผู้รับตำแหน่งเด่นาบัด

จากชมรมต่าง ๆ

กาดต่อไป การปกครองพม่าประเทศราช ก็คงจะได้
พบความยากทางโน้นทางนี้ เหมือนที่ประเทศอื่น ๆ ได้เคย
รับมา แต่ก็ไม่มีเหตุอะไรที่ควรเห็นว่าจะทำไม่ได้ต่อไป
ในภายหน้า เว้นแต่ถ้าหุ่นหันพด้นแดนเกินไปก็ทำให้เสียทาง
ไปได้

ผลมผลาน

ชาวที่มาจากหนังสือพิมพ์อังกฤษว่า สมเด็จพระเจ้าฟ้า
กรมขุนต๋ไชทัย (พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๗) โปรดให้ประกาศขายนีเวศน์ของพระองค์ใน
ประเทศอังกฤษนั้น นีเวศน์นอยทคาบดเวอริยเนียวเอเตอร์ ใน
มณฑลเชอรรี ห่างเมืองชอกกิตต์ฟอร์ดชัรบรประมาณครึ่ง
ชั่วโมง ถ้าจะชัรบรจากสถานทูตสยามในตอนคอน เห็นจะ
ประมาณชั่วโมงหนึ่ง ถนนที่จะชัรบจากตอนคอนไปเวอริยเนียว
เอเตอร์เป็นถนนสร้างใน ๒-๓ ปีนี้ (ปีที่ทรงเขียนนี้ พ.ศ.
๒๔๘๐) กว้างชัรบรเรียงหน้าได้เห็นจะถึง ๘ คับ คณะก็เห็น
จะทำถนนราชดำเนินในกรุงเทพฯ แต่ต้องเอาต้นไม้แดงทาง
คนเดินออกเดี่ยง ๒ ข้าง ถนนในเมืองอังกฤษด้านนี้ เป็น
ถนนสายยาว เรียกว่า Great Western Road เป็นถนนอย่างดี
ของเขาฝ่ายหนึ่ง แต่ถ้าจะไปเวอริยเนียวเอเตอร์ก็ตองเดี่ยงลง
ถนนแยกไปอีกตอนหนึ่ง

ที่เรียกว่าเวอริยเนียวเออร์น เป็นคาบดซึ่งได้ชื่อจาก

ทะเลสาบชื่อก็คือเดียวกัน ทะเลสาบนั้นเป็นทะเลสาบคนทำ นัยหนึ่ง
เป็นสระใหญ่ซึ่งมีมาเก่า แต่ได้ยินว่าในคราวมหาสงคราม
เมื่ออังกฤษได้เซดยัคไปเลยงไว้มาก ๆ ก็ใช้ให้ซ่อมทะเล
สาบนี้ให้ดีขึ้น

นิเวศน์ซึ่งสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนสุโขทัยทรงชอนัน เจ้า
ของท้าวถวายเป็นผู้คิดซึ่งจนลงไป จึงทรงซื้อได้เป็นราคาไม่
มากมาย ได้ยินว่าราคาทรงแซยไม่แพงกว่าราคา “บ้าน
รัตนภา” คือวงพระองค์เจ้าอาทิตย์ ๑ ในกรุงเทพฯ แต่
เมื่อทรงซื้อแล้ว ก็ได้ทรงคิดแปลง และก่อสร้างเพิ่มเติม
อีกมาก ทรงให้ชื่อว่า “Glen Pammant”

ลำคัญอะไรที่ชื่อ

“Bee to the blossom, moth to the flament
Each to his passion; what's in a name?”
“Helen Hunt”

ผึ้งดูดบวบผา เม่าหาเปลวไฟ
รากไหนไปไหน ชื่อมันช่างอะไร
อนึ่ง เซกต์เบียร์เขียนได้ปากแหม่เด็ดได้ว่า “มีอะไร
อยู่ในชื่อ? สิ่งที่เราเรียกดอกกุหลาบ ถึงจะเรียกชื่ออย่างอื่น
ก็หอมเสมอกัน”

ตามคติข้างบนนี้ จะเรียกการศึกว่าสงคราม หรือจะ
เรียกว่าอะไร พืชส่งของมันก็คงไม่แปรดกไปเลย

ถ้าคน ๒ คนคาดหมัดชกกัน เราเรียกว่ามวย ถ้าชก
กันข้างทะเลตายคน เราเรียกว่ามวยห่ม

ถ้าคน ๒ พวกอยู่ใต้กฎหมายเดียวกันทำร้ายกัน เรา
ก็ว่าผิดกฎหมายทั้ง ๒ พวก เว้นแต่ฝ่ายหนึ่งจะแสดงพยาน
หลักฐานว่าต่อสู้ป้องกันตัว โทษจึงจะไปตกอยู่แก่ฝ่ายเดียว

ถ้าหมู่คน ๒ หมู่ในประเทศเดียวกัน ค่อสู้กันเป็นการใหญ่ ฝ่ายหนึ่งค่อสู้ในร่มกฏหมาย อีกฝ่ายหนึ่งละเมิดกฏหมาย เราก็มักเรียกพวกหลังว่าชบถ ในกรณีเช่นนี้ การค่อสู้ของฝ่ายที่อยู่ในร่มกฏหมาย เป็นการค่อสู้เพื่อปราบชบถ หรือเพื่อรักษากฏหมาย

แต่ถ้า ๒ พวกที่ค่อสู้กัน มิได้อยู่ใต้อกฏหมายเดียวกัน แดการค่อสู้กันนั้นเป็นการใหญ่ ก็มักเรียกว่ารบกัน

ถ้ารัฐบาลประเทศหนึ่ง ตั้งกองทหารออกรบกับกองทหารของรัฐบาลอีกประเทศหนึ่ง ถ้าการรบนั้นมีใช้การรบประปราย ก็เคยเรียกกันว่าสงคราม

ตามคติเก่า ถ้าประเทศค่อประเทศทำศึกกัน ก็มักประกาศสงครามเสียก่อน จึงลงมือรบ ก่อนประกาศสงคราม รัฐบาลอาจตั้งกองทัพไปตั้งค่ออยู่ในตำแหน่งต่าง ๆ ในดินแดนของตนเอง เพื่อจะเอาเปรียบทางยุทธศาสตร์ ระหว่างนั้น ก็ตั้งระดมพลไปพดาง เมื่อเตรียมสงครามพร้อมแล้ว จึงประกาศ แต่ฝ่ายปฏิบัตย์อาจเตรียมพร้อมเร็วกว่า จึงชิงประกาศสงครามแล้วตั้งพลเขารบเสียแต่เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งยังเตรียมไม่พร้อม ถ้าเป็นเช่นนั้น อีกฝ่ายหนึ่งก็ต้องรีบประกาศ

แต่รับผิดชอบต่อสิ่งที่กำลังจะเตรียมทำได้ ถ้าเคาทางเดินขบวนคัก
ของศัตรุใดก็คอยยิงชิว ถ้าเคาไม่ใดก็เลยเปรียบ การเป็น
เช่นนี้ ผู้ทำสงครามจึงพยายามประกาศสงคราม แดงมือ
ให้ฝ่ายไหนไม่ทันรู้ตัว หรือถ้ารู้ตัวก็ไม่ให้เตรียมต่อสู้ได้ทัน

มาในตอนหลัง การประกาศสงครามเดี่ยก่อนจึงดึงมือ
ทำคัก กลับเป็นทางกระเดียดข้างเียง จึงมีสงครามใหญ่ ๆ
บางรายซึ่งดึงมือทำร้ายกันเดี่ยก่อน จึงประกาศสงครามที่หลัง
หรือมีฉันทักประกาศอย่างกระซิบ ๆ ฝ่ายไหนมีวประมาท
ชิงไหวชิงพริบไม่ทันก็เลยเปรียบ

เมื่อคราววัดเข็ญกับญุ่นทำสงครามกัน ทพเรอวัดเข็ญ
ประชุมกันอยู่ในอ่าวปอตอาเธอร์ คนหนึ่งม่งานเค้นว่าใหญ่
ในเมืองปอตอาเธอร์ พวกนายทหารที่ประจำอยู่ในเรือรบ
กำลังไปรับเรียงอยู่ในงาน มีเดียงระเบิดคัก ๆ กันชนในอ่าว
กว่าจะเอะอะรู้กันก็เกิดเรื่องอะไร เรือคอรบีโดญุ่นซึ่งดอบ
เข้าไปทำร้ายทพเรอวัดเข็ญในเวดากดางคั่นก็วงหนีออกจาก
อ่าวไปเดี่ยเดว รุงชนเข้ากองทัพเรือญุ่นซึ่งไปดอยป้ออยู่
กลางทะเลนอกอ่าว เห็นเรือรบวัดเข็ญจมหรือตะแคงอยู่ใน
๕๕
ทุกน ๓ ถ้า

ส่วนทางบก ญีปุ่นได้ส่งกองทัพลงเรือเดินทะเลไปชน
ที่อ่าวคอนเหนือของเกาหลี เรือบรรทุกทหารเหล่านั้นเดิน
ตามกันเป็นขบวนยาวเตี้ยบฝั่งเกาหลีไป มีทัพเรือทัพเอกของ
ญีปุ่นแซงคุมไปส่งถึงอ่าว

ทัพบกญีปุ่นได้ชนบกที่เกาหลีก่อนที่ทราบกันทันนั้น ว่า
ญีปุ่นได้ประกาศสงครามในโตเกียวแล้ว อันที่จริงญีปุ่นได้
ชนทัพบกเดินทางเรือคางคินกวางทะเล ฝืนเอิญกองทัพเรือ
รัสเซียไปประชุมกันอยู่ในอ่าวปอดอาเซอร์ ในคราวจะมั่งาน
มิฉะนั้น ถ้าทัพเรือรัสเซียไปพบขบวนเรือบรรทุกทหารของ
ญีปุ่นกลางทะเล ก็คงจะต้องรบกับทัพเรือของญีปุ่นที่คุมไปส่ง
การรบใหญ่ทางทะเลก็คงจะเกิดก่อนประกาศสงคราม

ทัพเรือของรัสเซียที่อยู่ในตะวันออกเวลานั้น ถ้าเทียบ
ขนาดแต่จำนวนเรือก็แข็งแรงกว่าทัพเรือญีปุ่น แต่หากไม่รู้
ไหวรู้รบ ก็พลาดพลงลงไปเสียแต่ในคอนต้น อันที่จริง
ในสมัยนั้น ญีปุ่นไม่มีเรือรบใหญ่ไว้สำรอง มีเท่าไรต้องใช้
หมด ถ้าเรือญีปุ่นอับปางลงไปบ้างในคอนเริ่มสงครามก็จะ
ไม่มีเรือแทน ส่วนรัสเซียนั้น มีทัพเรือแข็งแรงอยู่ในตะวันออก
ออกทัพหนึ่งแล้ว ยังมีอยู่ในทะเลดำในยุโรปอีกทัพหนึ่งด้วย

ในการคัดกรัดเชื่อกับญี่ปุ่นครั้งนั้น เป็นอันว่าได้ประกาศ
สงครามกันทั้ง ๒ ฝ่าย แต่ก่อนนั้นมากได้มีการคัดกระหว่าง
ประเทศ บางครั้งซึ่งไม่มีประกาศสงคราม หรือถ้ามีก็ประกาศ
ที่ห้อง การประกาศสงครามสำคัญอยู่ที่บอกให้ประเทศอื่น ๆ
รู้ มิฉะนั้นจะเรียกเอาสิทธิแห่งผู้ทำสงคราม คือ การล้อม
บีบอ่าว และการตรวจค้นเรือของประเทศที่เป็นกลางในทะเล
เป็นต้น ก็ทำไม่ได้ตามกฎหมายนานาประเทศ

ที่บุคคลเป็นระเบียบเก่า ซึ่งเห็นจะปราปร่าแต่ด้วย
กรรมในสมัยนั้น (พ.ศ. ๒๔๘๐) มีการเปลี่ยนแปลงไป
อย่างที่เราใจยาก เป็นคนในสงครามภายในของสเปนเวดาน
ซึ่งชาวสเปนคือชาวสเปนรบกันเอง ก็มีการเรียกร้องเอา
สิทธิแห่งผู้ทำสงคราม ประหนึ่งว่าคู่ศึกในสเปนเป็นประเทศ
๒ ประเทศ นอกจากนั้น ยังมีการจับและทำร้ายเรือของ
ประเทศอื่น ๆ ในทะเลกลางนอกน่านน้ำสเปนอีกเด้า

ส่วนการรบในประเทศจีนในเวดาน (พ.ศ. ๒๔๘๐)
โดยเดชะญี่ปุ่นมาตั้งที่แปดในประมวณวันเมื่อวันศุกร์ ว่า
ญี่ปุ่นมิได้เรียกการรบกับจีนครั้งนั้นว่าสงคราม เรียกแต่เพียง
ว่า "เหตุการณ์" (Incident) เท่านั้น

การเป็นดังนี้ จึงน่าจะนำคำถามในวรรณคดีฝรั่งรุ่นเก่า มาถามว่า “ คำขวัญอะไรที่ช้อ ? ” ถ้าจะเรียกดอกกุหลาบ และดอกตำโรงกตบช้อกัน ความหอมและความเหม็นก็จะ ประจําอยู่กับดอกไม้มันเอง หาเบียดหย้ายไปกับช้อไม่

ถ้าจะตั้งปัญหาว่า ๒ ประเทศรบกันขนาดไหน จึงจะ เรียกว่าสงคราม หรือไม่เรียกว่าสงคราม ก็ไม่รู้ว่าจะตอบ ว่าอะไร ดูตัวอย่างประเทศปารากเวย์ กับประเทศโบติเวีย ซึ่งอยู่ในอเมริกาใต้ด้วยกัน ทำศึกกันเมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๓ นี้เอง ศักคราวนหนักเรียกว่าสงคราม และมีประกาศเต็มที

ปารากเวย์เป็นประเทศเกือบจะเล็กที่สุดคในอเมริกาใต้ กองทัพบกในเวดที่เริ่มทำสงคราม มีทหารประจำการเพียง ๓,๐๐๐ คนเท่านั้นเอง โบติเวียเป็นประเทศใหญ่กว่านิดหน่อย กองทัพบกเมื่อเริ่มสงคราม มีทหารประจำการ ๓,๕๗๗ คน ทั้ง ๒ ฝ่ายอาจเรียกพดเถณฑ์เพิ่มกำลังทัพชนได้บ้าง ดูตาม หนังสือพิมพ์ “ นวยอริค เซร์ตติ ” วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๓๓ ปรากฏว่า โบติเวียอาจส่งพดออกสู้สนามได้ ประมาณ ๘,๐๐๐ คน ปารากเวย์ประมาณ ๓๐,๐๐๐ คน ถึง ๑๕,๐๐๐ คน ในตอนที่ประกาศสงครามนั้น ต่อมาเมื่อ

เด็กสงครามกัน ได้มีบัญญัติไว้ในหนังสือสัญญาว่า ทั้ง ๒ ประเทศจะมีกองทัพไว้เกินประเทศละ ๕,๐๐๐ คนไม่ได้ หนังสือสัญญานี้ ประเทศทั้งหลายในอเมริการับรู้ด้วยหมด

เราได้พูดถึงบ่าวทอยหลังไปถึงเวลาที่ ๒ ประเทศเริ่มสงครามกัน มีข่าวแห่งหนึ่งว่า ปาราเกวย์เอาปืนส่งนามยิงกองทหารโบติเวีย ซึ่งมีกำลังมากกว่าปาราเกวย์ในทันที ปรากฏว่ากำลังโบติเวียที่มากกว่านั้น คือกองทหาร ๓๐๐ คนเท่านั้นเอง สงครามครั้งนี้ จำนวนทหารที่รบกันเป็นจำนวนร้อยและจำนวนพัน ไม่ใช่จำนวนหมื่นและจำนวนแสน เช่น "เหตุการณ์" ในประเทศจีนครั้งนี้

อนึ่ง เมื่ออดีตทำศึกกับออบิชชเนีย การรบกันครั้งนี้ก็เรียกว่าสงคราม ทพอิชชเนียจะมีทหารเท่าไรไม่รู้แน่ รู้แต่ว่า ถ้ามีคนมากก็มีอาวุธน้อย ฝ่ายอดีตได้ส่งทหารไปเท่าไร ตามข่าวที่ทราบมาถึงเรา ถ้าย้อนไปค้นลอบดูก็เห็นจะพอจับตัวเลขได้ แต่เราไม่ได้ค้น เพราะนึกแน่ๆ ว่า จำนวนทหารทั้ง ๒ ฝ่ายที่รบกันในออบิชชเนียครั้งนี้ น้อยกว่าทหารจีนและญี่ปุ่นที่รบกันในครั้งนี้ (พ.ศ. ๒๔๘๐)

อนึ่ง มีข้อแปลกอีกอย่างหนึ่งว่า จีนกับญี่ปุ่นรบกัน

ครั้งนั้น ยังมีได้ออนไมตรีทางทูต เมื่อสองสามวันนั้น ในยุโรป ได้มีโปรตุเกศอณไมตรีทางทูตจากเซ็กโกดโตวิก แต่ทั้ง ๒ ประเทศในยุโรป หาได้คิดจะทำสงครามกันไม่ นี่เป็นตัวอย่าง แปลกในพงศาวดารอีกส่วนหนึ่ง

แต่ถ้าจะพูดตามพงศาวดารและตามตัวหนังสือ ประเทศ ที่ทำสงครามกันกว่า ๘๐ ปีแต่ยังไม่เลิกจนบัดนี้ก็มี เป็นต้น ว่า ในสงครามไครเมีย ซึ่งเริ่มเมื่อ ๘๓ ปีมาแล้ว อังกฤษ ได้ประกาศสงครามเข้าข้างตุรกีต่อสู้กับรัสเซีย เมือง ๆ หนึ่ง ในประเทศอังกฤษชื่อเมืองเบอร์วิก (Berwick) เป็นเมือง น้อยอยู่ระหว่างอังกฤษกับสกอตแดนดีดัดมมตีว่าเป็นกรุงอิสรระ จึงมีชื่อประกาศสงครามกับรัสเซียด้วย เมื่อต้นสงครามแล้ว ประเทศใหญ่ ๆ ก็ประกาศกันดีแก่กัน แต่ผู้ร่างสัญญาหย่า สงครามตั้งชื่อเมืองเบอร์วิกเสีย เพราะฉะนั้น ถ้าพูดตามตัว หนังสือ เบอร์วิกก็ยังทำสงครามกับรัสเซียอยู่จนบัดนี้ (พ.ศ. ๒๔๗๐)

ในคราวมหาสงคราม (สงครามโลกครั้งที่ ๓) มี เรื่องเช่นกันอีกรายหนึ่ง ประเทศอิสรระอยู่ในอิตาลีมีประเทศ

หนึ่งชื่อ ซันมารีโน เป็นประเทศรีบบติก ฝั่งอยู่ในท่ามกตาง
อิตาลี จะไปไหนโดยไม่ผ่านอิตาลีก็ไม่ได้ ประเทศนั้นได้เข้า
ชื่อประกาศสงครามกับเยอรมันพร้อมกับที่อิตาลีประกาศ แต่
เมื่อประกาศเลิกสงครามนั้น เขาดิมซันมารีโนเสีย จึงต้อง
สมมติว่า ซันมารีโนยังทำสงครามกับเยอรมันอยู่จนเดี๋ยวนี้
(พ.ศ. ๒๔๘๐)

นี่แหละคำว่างสงครามก็เป็นนามศัพท์คำหนึ่งเท่านั้นเอง
สงครามซันมารีโนกับเยอรมันยังไม่ได้เลิกจนบัดนี้ แต่ ๒
ประเทศนั้น ก็ไม่ได้ทำบาดเจ็บอะไรให้แก่กัน จนซันดากัน
ก็ไม่ค่า แดบคนจนกับญปุ่นสู้รบกันด้วยทหารจำนวนแสน
ใช้ทั้งทัพบกทัพเรือแลทัพอากาศ เมืองหลวงเก่าของจีนคือปักกิ่ง
ก็อยู่ในสมรภูมิ และเมืองหลวงใหม่คือนานกิงก็ถูกทิ้งบอมบ์
อยู่เรื่อย แต่การศึกครั้งนี้เรียกว่าสงครามไม่ ทงนี้ ไม่ใช่
แต่ญปุ่นไม่เรียก อ่านหนังสือที่มาจากยุโรปแอมริกา หรือ
อ่านในโทรเลขก็ตาม คำว่างสงครามไม่ค่อยใช้ มักหาคำ
อื่น ๆ มาแทน จนถึงใช้ศัพท์ว่า Imbroglia ก็มี เหตุนี้
“ถ้าคุณอะไรที่ชื่อ”

ทุนสำรองฟักัด

ผู้อ่านของเราจะย่อมจะได้ทราบข่าวซึ่งเราให้เมื่อเร็ว ๆ นี้
ว่า รัฐบาลอังกฤษได้ตกลงจะเพิ่ม “ทุน” สำหรับค่าจุน
ปอนด์ให้ย่นหม่นอยู่ในฟักัดแตกเบ็ดียน มีให้ชน ๆ ดง ๆ มาก
จนเป็นเหตุจำระหว่นในการค้าขาย ทุนนั้นมีอยู่แคว ๒๕๐
ล้านปอนด์ บัดนี้ชนไปอีก ๓๐๐ ล้านปอนด์ รวมเป็น ๕๕๐
ล้านปอนด์

เสนาบดีอังกฤษได้กล่าวในปาติเม้นต์ว่า ทุนรายนได้
มอบให้กรรมการเป็นผู้จัดคงแต่ค่นมา งานของกรรมการเป็น
งานดับ ซึ่งไม่เคยนำออกเบ็ดเผยให้ใครทราบ ในภายหน้า
จะแพร่่งพรายให้ทราบกันบ้างพอควร แต่ถึงกระนั้นก็คอย
เมื่อ ๖ เดือนตวงไปแควจึงจะแพร่่งพราย

“ทุน” ทกดาวนเรียกภาษาองกฤษว่า “Exchange
Equalisation Fund” แปะดว่าเงินก้อนซึ่งแยกไว้สำหรับคอย
ถ่วงข้างโนนข้างนี้ มีให้ฟักัดแตกปอนดชนหรือดงผาดไผน
นัก ในทนเราจะเรียกเงินรายนด้น ๆ ว่า “ทุนสำรองฟักัด”

เด่นาบคักตั้งอังกฤษ ได้กล่าวในปาติเม้นต์ว่า การ
จัดทุนสำรองพิกักันเป็นงานดับ จึงไม่ค่อยจะมีใครทราบว่
จัดอย่างไรบ้าง เราผู้อยู่ในประเทศนี้ จะรู้งไปกว่าที่เขารู้
กันในประเทศของเขาเองก็ยอมจะไม่ได้ แต่เมื่อได้รู้ข้อความ
บางอย่างที่ปรากฏออกมา ก็อาจตั้งนิษฐานต่อบ้าง ที่เขียน
ในหนังสือ เป็นใจความที่ได้อ่านมาบ้าง ตั้งนิษฐานบ้าง เพื่อ
จะให้คิดต่อกันตลอด อนึ่ง ผู้เขียนชอกกล่าวว่ ข้อความที่
เขียนนี้ว่ด้วยวิธีการจัดใช้ทุนชนิดนั้นในประเทศฝรั่ง ไม่ใช่
ในสยาม ในสยามเคยมีทุนซึ่งรัฐบาลแบ่งแยกไว้ เรียกว่
“ทุนสำรองมาตราทองคำ” เป็นทุนสำหรับรักษาราคาบาท
มิให้ชนลงผาดโผนนัก ในเวลานี้เราไม่เรียกว่มาตราทองคำ
แต่การใช้ทุนเพื่อรักษาราคาบาทก็ทำนองเดียวกัน

ในประเทศฝรั่งแต่ก่อน รัฐบาลมิได้เกี่ยวข้องกับพิกักัด
แลกเปลี่ยนในตลาด แต่ใน ๒-๓ ปีที่แ้วมานี้ เบ็ดียนใช้วิธี
ใหม่ เพราะทุนที่ตั้งชนน แม้เจ้าพนักงานของรัฐบาล หรือ
กรรมการที่รัฐบาลตั้ง จะทำงานติดต่อกับแบงก์กลาง (หรือ
ที่มักเรียกกันว่ แบงก์ชาติ) ก็จริง แต่ความมุ่งหมายสำคัญ
ก็คือ จะคอยถ่วงพิกักัดไว้ มิให้ชนลงผาดโผนเกินที่รัฐบาล

เห็นควรไปได้

ทุนชนิดที่กล่าวนี้ เป็นเครื่องใช้ในประกาศนโยบาย เพราะฉะนั้น รัฐบาลจึงไม่แสดงวิธีการเปิดเผย บุคคลหรือกรรมการผู้จัดทุนอาจมีเงินอยู่ในมือมากที่สุด แต่อาจเป็นผู้ชำนาญการอย่างที่สุด แต่ถึงกระนั้น ถ้าไม่ใช้ความลับช่วยด้วย ก็จะมีภัยพิบัติให้มั่นคงจริงไม่ได้ เหตุฉะนั้น ทุนชนิดนี้จะได้คงในประเทศไหนก็ตาม คงจะมีระเบียบด้อมวงกงกำมิให้รู้กันไปว่า ทำอะไรบ้าง แต่ทำอะไรอะไร บุคคลหรือกรรมการผู้จัดทุนนั้น มีอำนาจจ่ายแต่รับเงินมากมายก็จริง แต่ผู้อยู่ในตำแหน่ง เช่น เสนาบดีคลังอังกฤษ และเกาเวระนาแห่งแบงก์กลางของฝรั่งเศส เป็นต้น ไว้ใจว่าต้องยอมให้ทำเป็นการลับ จึงไม่ค่อยมีใครรู้ว่า การจัดทุนนั้น ๆ จัดกันอย่างไรบ้าง นอกจากจะสอดรู้พอเห็น ๆ เท่านั้น

ประเทศอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษ ได้ตั้งทุนรักษาพิภคชน เมื่อเดือนมิถุนายน ๑๙๓๒ เป็นจำนวนเงิน ๓๕๐ ล้านปอนด์ ใช้หนังสือสำคัญที่เรียกบิลคลัง (Treasury bills) คือ ใบกู้หรือหนังสือแทนเงินซึ่งคลังเป็นผู้ออก หาใช้ชนบทรซึ่งแบงก์กลาง

เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ (ในประเทศอังกฤษแบ่งกักกลางเป็นผู้รับอนุญาต
 ให้ออกโฉนดบัตรให้ใช้กันในประเทศ ชนิดที่ใช้นั้นในบ้าน
 เมืองเป็นโฉนดบัตรแบ่งกัก ไม่ใช่โฉนดบัตรคดง) อนึ่ง มีเงินของ
 รัฐบาลตกอยู่ในบัญชีชำนานแล้ว เป็นจำนวน ๕๕ ล้านปอนด์
 แล้วนายพิทักษ์ไปเข้าบัญชีทุนสำรองพิทักษ์ด้วย

ต่อมาอีกประมาณปีหนึ่ง รัฐบาลได้เพิ่มทุนสำรอง
 อีก ๕๕ ล้านปอนด์ แล้วมาชงออกเมื่อเร็ว ๆ นี้ วิธีใช้ทุนนั้นเป็น
 อย่างไร รัฐบาลอังกฤษไม่เคยแข็งแรงเลย แต่เมื่อนานเข้า
 ก็พอทราบได้ว่า วิธีที่ทำการคล้ายกับที่เราเคยใช้ในสยาม คือ
 ถ้าพอค่าต่างประเทศต้องการปอนด์มาก จนพิทักษ์แดง
 แล้วเงินปอนด์กับเงินต่างประเทศจะขึ้นไปสูงนัก กรรมการ
 ก็เอาปอนด์ที่มอยู่ในบัญชีทุนสำรองพิทักษ์ออกขายไปต่างประเทศ
 รับเงินต่างประเทศ หรือทองคำไปเข้าบัญชีไว้แทน
 ปอนด์หรือปอนด์ในบัญชีนั้นก็ลดลง ทองคำหรือเงินต่าง-
 ประเทศก็เพิ่มขึ้น

ในเวลานี้ ถ้าจะสังเกตตามหนังสือสัญญาซึ่งอเมริกัน
 สหพันธ์ และอังกฤษทำกันไว้ เรียกว่าสัญญาสามฝ่ายไซรั
 มิ้นค่าประเทศที่ได้มานั้น มักจะใช้ชื่อทองคำทันที เพราะ

ฉะนั้น เมื่อปอนด์ในบัญชีทุนสำรองพิกัดน้อยลงไป สิ่งที่ได้
มาถ่วงบัญชีก็คือทองคำ ไม่ใช่เงินต่างประเทศ (นี่เป็น
ลักษณะฐาน)

ถ้าราคาแลกเปลี่ยนปอนด์มีแนวโน้มที่จะตกต่ำลงไป กรรม-
การผู้จัดทุนสำรองพิกัดก็กลัวว่าขอปอนด์ในตลาด ทองคำใน
บัญชีก็ลดลงไปพอถ่วงกัน ปอนด์ที่ซื้อใหม่นี้ ควรตั้งนิษฐาน
ว่า จะไม่เอามากองไว้เปล่า ๆ เพราะฉะนั้น คงจะเอาอันดับ
ซื้อปิดคดงเขาไว้อีก

วิธีดำเนินการทุนสำรองพิกัดที่กล่าวนี้ บางทีทำให้มี
ทองคำมากเกินไป แดงกรรมการผู้จัดการทุนคงจะขายทองคำ
ให้แก่แบงก์ออฟอิงแลนด์ แล้วรับปอนด์ไปจากแบงก์ตาม
ราคาทองคำที่ขายให้ ทองคำที่แบงก์ซอมนลงในบัญชีราย
สัปดาห์ของแบงก์ว่า ซอตามราคาที่กำหนดในกฎหมาย
คือ ๘๕ ซิตถึงต่อออนซ์ทองคำค่าบริสุทธิ จึงควรตั้งนิษฐาน
ว่า บัญชีทุนสำรองพิกัดคงจะรับเงินจากแบงก์เท่าราคาที่ตั้ง
ในบัญชี คือ ๘๕ ซิตถึงต่อออนซ์ แต่เมื่อกรรมการทุนสำรอง
พิกัดซื้อทองคำนั้น มักจะต้องซื้อแพงกว่าราคาที่ขายให้แบงก์
เพราะไม่มีกฎหมายบังคับราคาที่แบงก์ขาย แบงก์จึงขายตาม

ราคาคาด ^{๒๕} ดึง ^{๒๕} กรรมการ ^{๒๕} ต้อง ^{๒๕} ช้อ ^{๒๕} แพง ^{๒๕} จน ^{๒๕} ถึง ^{๒๕} ออ ^{๒๕} น ^{๒๕} ช ^{๒๕} ตรี ^{๒๕} ทุ ^{๒๕} ษ ^{๒๕}
 ๓๕๐ ^{๒๕} ช ^{๒๕} ติ ^{๒๕} ด ^{๒๕} ิง ^{๒๕} ก ^{๒๕} ี่ ^{๒๕} การ ^{๒๕} ขาย ^{๒๕} โดย ^{๒๕} ราค ^{๒๕} า ^{๒๕} ปร ^{๒๕} ะ ^{๒๕} จ ^{๒๕} ำ ^{๒๕} แต่ ^{๒๕} ช ^{๒๕} ้อ ^{๒๕} โดย ^{๒๕} ราค ^{๒๕}
 ี่ ^{๒๕} ึ่ง ^{๒๕} ัก ^{๒๕} จะ ^{๒๕} ด ^{๒๕} ัง ^{๒๕} เช่น ^{๒๕} ั้น ^{๒๕} ก็ ^{๒๕} ทำ ^{๒๕} ให้ ^{๒๕} ชาติ ^{๒๕} ทุ ^{๒๕} ้น ^{๒๕} จำนวน ^{๒๕} เงิน ^{๒๕} ที่ ^{๒๕} ชาติ ^{๒๕} ทุ ^{๒๕} ้น ^{๒๕}
 เข้า ^{๒๕} ใจ ^{๒๕} ว่า ^{๒๕} คง ^{๒๕} จะ ^{๒๕} ด ^{๒๕} ัง ^{๒๕} “ ^{๒๕} บ ^{๒๕} ัญ ^{๒๕} ช ^{๒๕} แ ^{๒๕} ผน ^{๒๕} ” ^{๒๕} ใ ^{๒๕} (^{๒๕} S ^{๒๕} u ^{๒๕} s ^{๒๕} p ^{๒๕} e ^{๒๕} n ^{๒๕} s ^{๒๕} e ^{๒๕} a ^{๒๕} c ^{๒๕} c ^{๒๕} o ^{๒๕} u ^{๒๕} n ^{๒๕} t ^{๒๕})
 ต่อ ^{๒๕} เมื่อ ^{๒๕} ป ^{๒๕} าด ^{๒๕} ิ ^{๒๕} เ ^{๒๕} ็น ^{๒๕} ค ^{๒๕} ่อ ^{๒๕} ก ^{๒๕} ก ^{๒๕} ฎ ^{๒๕} หมาย ^{๒๕} ค ^{๒๕} ี ^{๒๕} ราค ^{๒๕} า ^{๒๕} ท ^{๒๕} อง ^{๒๕} ค ^{๒๕} ำ ^{๒๕} ไ ^{๒๕} น ^{๒๕} แ ^{๒๕} งบ ^{๒๕} ก ^{๒๕} ็ ^{๒๕} อ ^{๒๕} อ ^{๒๕} พ ^{๒๕} -
 อ ^{๒๕} ิง ^{๒๕} แ ^{๒๕} งด ^{๒๕} ี่ ^{๒๕} ั ^{๒๕} ใหม ^{๒๕} ้ ^{๒๕} จ ^{๒๕} ึง ^{๒๕} จะ ^{๒๕} ป ^{๒๕} ด ^{๒๕} ฉ ^{๒๕} าก ^{๒๕} “ ^{๒๕} แ ^{๒๕} ผน ^{๒๕} ” ^{๒๕} ใ ^{๒๕} ได้ ^{๒๕} ค ^{๒๕} ่อ ^{๒๕} ก ^{๒๕} ั ^{๒๕} ะ ^{๒๕} ม ^{๒๕} ัง
 วิ ^{๒๕} ธี ^{๒๕} ที่ ^{๒๕} ขาย ^{๒๕} ท ^{๒๕} อย ^{๒๕} ให้ ^{๒๕} แ ^{๒๕} งบ ^{๒๕} ก ^{๒๕} ัน ^{๒๕} เ ^{๒๕} ็น ^{๒๕} เ ^{๒๕} คร ^{๒๕} ือ ^{๒๕} อย ^{๒๕} ข ^{๒๕} าย ^{๒๕} ัจ ^{๒๕} ำ ^{๒๕} น ^{๒๕} วน ^{๒๕} ป ^{๒๕} อด ^{๒๕} ั
 ไ ^{๒๕} ทุ ^{๒๕} ้น ^{๒๕} ั ^{๒๕} ำ ^{๒๕} ร ^{๒๕} อย ^{๒๕} พ ^{๒๕} ัก ^{๒๕} ั ^{๒๕} ได้

วิ ^{๒๕} ธี ^{๒๕} ัจ ^{๒๕} ทุ ^{๒๕} ้น ^{๒๕} ั ^{๒๕} ร ^{๒๕} อย ^{๒๕} ไ ^{๒๕} น ^{๒๕} ปร ^{๒๕} ะ ^{๒๕} เท ^{๒๕} ษ ^{๒๕} ์ ^{๒๕} ส ^{๒๕} ห ^{๒๕} ป ^{๒๕} าด ^{๒๕} ี่ ^{๒๕} ร ^{๒๕} ัฐ ^{๒๕} อ ^{๒๕} เม ^{๒๕} ริ ^{๒๕} ก ^{๒๕}า ^{๒๕} ค ^{๒๕} าน ^{๒๕} าค ^{๒๕}
 เซ ^{๒๕} ็ก ^{๒๕} โ ^{๒๕} ด้ ^{๒๕} ั ^{๒๕} วั ^{๒๕} ฒ ^{๒๕} ั ^{๒๕} ฝ ^{๒๕} ร ^{๒๕} ัง ^{๒๕} เ ^{๒๕} ษ ^{๒๕} ์ ^{๒๕} ช ^{๒๕} ้อ ^{๒๕} ด ^{๒๕} ัน ^{๒๕} าค ^{๒๕} ั ^{๒๕} ส ^{๒๕} ั ^{๒๕} วิ ^{๒๕} ฑ ^{๒๕} เซ ^{๒๕} อ ^{๒๕} ร์ ^{๒๕} แ ^{๒๕} ผน ^{๒๕} ั ^{๒๕} เ ^{๒๕} ็น ^{๒๕} วิ ^{๒๕} ธี ^{๒๕} ึ่ง
 ผ ^{๒๕} ิด ^{๒๕} แ ^{๒๕} ่ง ^{๒๕} ก ^{๒๕} ั ^{๒๕} ับ ^{๒๕} วิ ^{๒๕} ธี ^{๒๕} ไ ^{๒๕} น ^{๒๕} ปร ^{๒๕} ะ ^{๒๕} เท ^{๒๕} ษ ^{๒๕} ์ ^{๒๕} อ ^{๒๕} ัง ^{๒๕} ก ^{๒๕} ฤษ ^{๒๕} บ ^{๒๕} ้าง ^{๒๕} แต่ ^{๒๕} ั ^{๒๕} ใจ ^{๒๕} ความ ^{๒๕} เ ^{๒๕} ร ^{๒๕} ือ ^{๒๕} ้น ^{๒๕} ็ ^{๒๕} ึ ^{๒๕} เ ^{๒๕} ็น
 เ ^{๒๕} ร ^{๒๕} ือ ^{๒๕} “ ^{๒๕} แ ^{๒๕} ้ง ^{๒๕} ” ^{๒๕} ัน ^{๒๕} ไ ^{๒๕} น ^{๒๕} วั ^{๒๕} ้น ^{๒๕} จ ^{๒๕} ึง ^{๒๕} จะ ^{๒๕} ช ^{๒๕} ้อ ^{๒๕} เ ^{๒๕} ื่อ ^{๒๕} เ ^{๒๕} ็น ^{๒๕} พ ^{๒๕} อ ^{๒๕} ห ^{๒๕} อย ^{๒๕} ปาก
 ห ^{๒๕} อย ^{๒๕} ค ^{๒๕} อย ^{๒๕} เ ^{๒๕} ย ^{๒๕} ้ง ^{๒๕} ัน

ผลมผลาน

ในการที่หลุดบอดดีวินออกจากตำแหน่งอัครเสนาบดี
ครั้งน (กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๐) มีผู้กล่าวชอบกต แต่
ผู้กล่าวจะเป็นใคร ผู้เขียนก็จำไม่ได้ เพราะเป็นแต่ได้อ่าน
ผ่าน ๆ ไป

ผู้คนที่ว่า ค่อยไปภายหน้าพงศาวดารจะขอ
ตอยดัยอรัช เป็นอัครเสนาบดีองกฤษผู้ชนะมหาสงคราม ชน
ชอบอดดีวิน เป็นอัครเสนาบดีองกฤษผู้บ้องกนมิให้สงคราม
เกิด

ค่อนไปสงครามอาจจะเกิด แต่เกิดเป็นมหาสงคราม
ก็ได้ แต่หลุดบอดดีวินก็ออกจากตำแหน่งไปแล้ว การออก
จากตำแหน่งของหลุดบอดดีวิน เป็นการออกไปชนสวรรค์
ไม่เหมือนอัครเสนาบดีบางคน ซึ่งออกไปแล้วไปทอน

พูดถึงอัครเสนาบดี ซึ่งจะได้ชื่อว่า เป็นอัครเสนาบดีชนะ
สงคราม ท่านผู้เคยเดาถึงค่อนที่ท่านแรกเข้ารับตำแหน่ง
เสนาบดี เป็นคนหนุ่มที่สุดในคณะรัฐบาลชุนั้น ในค่อนที่

มีสเตอร์ลอยด์ยอร์ชแรกเป็นเสนาบดีนั้น ไม่ค่อยรู้ความเป็น
ไปในราชการนอกกระทรวงของตน เป็นดังนี้ว่า ราชการ
ต่างประเทศ จะมีเสนาบดีอยู่แค่เอี๊ยะครเสนาบดีคน ๑ เสนา-
บดีการต่างประเทศคน ๑ กับเสนาบดีผู้ใหญ่สัก ๒-๓ คน
เท่านั้น นอกนั้นไม่ค่อยรู้อะไรเลย

วันหนึ่ง หลอดนอกฟคัลด์ (เจ้าของหนังสือพิมพ์) ได้
รับเชิญไปกินอาหารเย็นที่บ้านเสนาบดีผู้ใหญ่คนหนึ่ง เพื่อจะ
ได้แนะนำให้รู้จักกับเสนาบดีใหม่ ๆ ที่เชิญไปในคืนนั้นหลาย
คน หลอดนอกฟคัลด์พูดออกมาตรง ๆ ทื่อ ๆ ไม่เกรงใจใคร
เลยว่า บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ใหญ่ ๆ ในลอนดอน รู้
ความเป็นไปในราชการประเทศอื่น ๆ มากกว่าเสนาบดีทุก
หน้า ไม่มีเสนาบดีคนไหนสักคนเดียวที่มีความรู้เท่าบรรณา-
ธิการหนังสือพิมพ์ใหญ่ ๆ หลอดนอกฟคัลด์กล่าวว่่า ๒๕
เป็นเพราะเสนาบดีแต่ละคนกว่าจะรู้อะไร ก็แต่วันแต่เป็นความรู้
ซึ่งเขากรองด้วยกระชอนคาดะเอียดแล้วส่งให้ทั้งนั้น

คำที่หลอดนอกฟคัลด์กล่าวนั้น มีสเตอร์ลอยด์ยอร์ชรับรอง
ว่าจริง แต่เดี๋ยวก่อนว่า ในเรื่องราชการต่างประเทศนั้น
เสนาบดีที่รู้อะไร ๆ ก็มีแต่เสนาบดีที่อยู่ในกรมการ

บ๊องกันราชอาณาจักร นอกจากนั้นประมาณ ๓ ใน ๔ แห่ง
 เสนาบดีทั้งหมด ไม่มีโอกาสจะเสนอความเห็นในเรื่องไฟที่
 กระจุกอยู่ในยุโรป แต่ในที่สุดก็เกิดเป็นมหาดงครามขึ้น ใน
 ตอนนั้นเสนาบดีโดยมากไม่รู้ว่า รัฐบาลได้ไปสัญญาทาง
 ทหารไว้กับใครว่ากระไรบ้าง ถ้าใครจะกล่าวถึงฝรั่งเศส
 รัสเซีย แดเยอรมันในเวลานั้น ก็เอามือป้องปากเดี๋ยก่อน
 จึงกล่าว ถ้าเสนาบดีชนหนุ่มถามอะไรตรง ๆ ออกมา ก็ได้
 รับผิดชอบต่ออัยาศ์ยอนดี แต่รู้ดีว่าไม่สู้จะถูกใจท่านผู้ใหญ่
 นึก ดูเหมือนเป็นถาานุกรมชั้นสมุห้แต่ใบฎีกา มีใช้
 เจ้าอาวาสแดราชาคณะรอง ๆ ลงมา

เมื่อเสนาบดีคนใดได้รับตำแหน่งใหม่ ๆ ก็มีแฉง
 หนังสือทำด้วยหนังสือกุญแจแน่นหนาส่งตามไปให้ทุกแห่ง
 ไม่ว่าจะไปอยู่ที่ไหน แฉงหนังสือนี้ ทำให้เสนาบดีใหม่รู้สึก
 ความสำคัญของตนเป็นอันมาก เพราะในแฉงนั้นสมมติว่า
 มีหนังสือสำคัญที่สุด แดรายงวนดับที่สุด ซึ่งได้รับจากประเทศ
 ต่าง ๆ แต่อันที่จริง หนังสือเหล่านี้เป็นรายงานมาจาก
 สถานทูตในประเทศใหญ่น้อย ถ้วนแต่เป็นรายงานซึ่งเดี๋ยมน
 ผู้คิดดำเนินาในกระทรวงต่างประเทศ หรือผู้เรียงพิมพ์ของ

กระทรวงต่างประเทศก็ดี เดชานุการหลายคนที่รายงานเหตุนั้นผ่านมือไปก็ดี จะเป็นคนปากโป้งเอาเที่ยวเล่ากระจายไปก็ จะไม่ทำให้เสื่อมไมตรีกับประเทศอื่น หรือเป็นเครื่องเสียหายแก่ประเทศของตนเลย

ส่วนรายงานที่มีข้อความสำคัญเป็นของฉบับจริง ๆ นั้น ราชทูตที่อยู่ประเทศอื่นเขียนเป็นจดหมายฉบับเฉพาะตัว ถึงเสนาบดีการต่างประเทศ แต่เสนาบดีการต่างประเทศนำไปเสนอออกครเสนาบดีเอง แล้วออกครเสนาบดีก็สั่งให้เสนาบดีผู้ใหญ่เพียง ๒-๓ คนเท่านั้น ซึ่งที่ดูสำคัญยิ่งกว่านักคือ เมื่อเจ้าหน้าที่เสนาธิการที่พบกแตกทัพเรือของ อังกฤษปรึกษากับเสนาธิการของฝรั่งเศสแล้วว่า ถ้าเกิดสงครามกับเยอรมันชน ทัพเรือแตกทัพบกของประเทศไหนจะต้องทำอะไรบ้าง ก็หารู้ถึงเสนาบดีชั้นสูงห้ไขว้กันไม่

อังกฤษได้ทำความเข้าใจไว้กับฝรั่งเศสว่า ถ้าเกิดสงครามขึ้นกับเยอรมัน อังกฤษจะต้องช่วยฝรั่งเศส แต่มีข้อไขว้บางอย่าง ถ้าการไม่เป็นไปตามข้อไขว้ ไขว้ อังกฤษจะช่วยเหลือหรือไม่ก็แล้วแต่จะเห็นควรในเวลาที่เกิดเหตุ ข้อที่ไปตกลงไว้กับฝรั่งเศสเช่นนี้ ทราบกันแต่เสนาบดี เจ้าหน้าที่

แต่เสนาบดีรุ่นผู้ใหญ่ เสนาบดีอื่น ๆ ถูกบีบคั้นอยู่ถึง ๖ ปี เมื่อ
เสนาบดีการต่างประเทศแจ้งให้ทราบเป็นครั้งแรกก็ตกใจกัน
หมด

ที่กล่าวนี้เป็นความลับในขณะเสนาบดีอังกฤษตอนเกิด
มหาสงคราม (สงครามโลกครั้งที่ ๑)

ประชาธิปไตยแลความลับ

หนังสือพิมพ์ในคอนตัน ๆ ที่แรกออก ได้พิมพ์
สารคดีว่าด้วยประชาธิปไตยหลายตอน ในตอนหนึ่งได้กล่าว
ถึง ประชาธิปไตยที่แท้จริงตามแบบอื่นเป็นเค้ามาแต่โบราณ
เป็นวิธีที่พลเมืองจำนวนมากประชุมกันบัญชาการงานจริง ๆ
ที่ประชุมเป็นกลางแจ้ง ซึ่งสุดแต่ใครจะไปฟังก็ไปได้ ส่วน
มากของผู้ที่ไปประชุมในสมัยนั้น ๆ เป็นผู้มีเสียงในเรื่อง
กิจการซึ่งประชุมปรึกษากัน แต่ไม่ปรากฏว่า ห้ามไม่ให้
ผู้ไม่มีเสียงเข้าไปในบริเวณที่ประชุมได้

ในประชาธิปไตยเช่นที่กล่าวนี้ ความด้อย่อมจะไม่มี
เพราะฉะนั้น คำว่า "ประชาธิปไตย" แลคำว่า "ความด้อย"
จึงเป็นคำ ซึ่งใดความตรงกันข้ามทีเดียว ในสมัย
โบราณที่กล่าวนี้ ประชาชนพลเมืองมีจำนวนน้อย อาจไป
ประชุมกัน ณ ดัณฐาคาร หรือที่แจ้งรอบ ๆ ดัณฐาคาร
ได้ (ในสมัยโบราณทุกเจ้าเรียกหอประชุมปวงเมืองว่า ดัณ-
ฐาคาร)

ต่อ ๆ มา ประชาชนพลเมืองมากขึ้น ๆ จะพร้อมกัน
ไปประชุมที่แห่งเดียวกันไม่ได้ จึงเกิดมีวิธีคนจำนวนมาก
เลือกคนจำนวนน้อยให้เป็นผู้แทนของตนไปเข้าประชุม ถ้า
ผู้ไปเข้าประชุมเป็นผู้รับมอบไปจากผู้เลือก (หรือถ้าจะใช้
อีกคำหนึ่งก็ว่า รับใช้ไป) แต่ถ้าจะพูดตามลักษณะการ
รับใช้ ผู้รับใช้จะมีความดีในเรื่องที่รับใช้ไปปรึกษา แต่
บิตบังความดีนั้น ต่อผู้ใช้หรือประชาชนซึ่งเป็นผู้มอบให้ไป
นั้นไม่ได้

ถ้าจะไม่พูดถึงราษฎรแต่ผู้แทนราษฎร จะพูดเพียงว่า
บุคคลคนหนึ่ง ใช้หรือวานบุคคลอีกคนหนึ่งให้ไปทำอะไรแทน
ตน แต่ในนามของตนใช้ ถ้าบุคคลที่ ๒ บิตบังบุคคลที่ ๑
ในเรื่องการที่รับมอบไป ถ้าบุคคลที่ ๒ นั้นเป็นคนดีมอกัน
ก็คงไม่วานกันอีก ถ้าเป็นนายกับบ่าวก็ได้เลย

ที่พูดข้างบนนี้เป็นรูปการง่าย ๆ ซึ่งเมื่อชชนแต่พวก
อาจเห็นได้แจ่มแจ้ง แต่ในเรื่องปรึกษาการบ้านการเมือง
ความง่ายไม่มีเช่นที่วาน จึงมีประเพณีในชาติแผ่นดินแห่ง
ประเทศประชาธิปไตยที่ให้การประชุมตักกันบ้าง

ผู้เขียนเคยรู้ว่า ในชาติแผ่นดินอังกฤษมีระเบียบประชุม

ตบกันบ้างก็จริง แต่ระเบียบนั้นใช้น้อยที่สุด ผู้เขียนไม่มีเหตุ
จะสอบสวน จึงไม่เคยสอบสวนว่า เหตุใดในอังกฤษจึงมี
ระเบียบประชุมไว้แต่ไม่ค่อยใช้ ครั้นมาในหมู่นี้ ได้อ่านใน
หนังสือพิมพ์ว่า สภาผู้แทนราษฎรของเขาได้ประชุมลับชั้น
ประชุมลับ ในวันเดียวกันอาจประชุมเปิดแล้วปิด ปิดแล้ว
เปิด กลับไปกลับมา จนดูเหมือนถ้าเป็นประตูก็น่ากลัวจะ
ทำให้บานพับตักเร็วเข้า

ผู้เขียนนักพิศวงขึ้นมา จึงหันไปเปิดดูระเบียบของ
ป่าดึกดำบรรพ์อังกฤษ ได้ความว่า มีระเบียบประชุมลับจริง ๆ
ดังที่ทราบอยู่ก่อนแล้ว แต่ระเบียบนั้นนาน ๆ จึงจะใช้สักครั้ง
หนึ่ง ดังที่ทราบอยู่ก่อนแล้วเหมือนกัน

ครั้นหันไปค้นตำราน่าจะระเบียบประชุมลับนี้ ใช้ในการ
ปรึกษาข้อความชนิดใด แต่เมื่อใช้แล้ว มีผลการภายหลัง
อย่างไรบ้าง ก็ได้ความซึ่งน่าจะนำมาเดาสุ่มกันฟังพอควร

ผู้เขียนควรจะกล่าวปรารภในที่นี้ว่า สยามไม่ใช่
ประเทศอังกฤษ ส.ส. ของเราไม่ใช่ เอ็ม. พี. อังกฤษ แต่
ประชาชนชาวสยามกับประชาชนชาวอังกฤษ ก็คนละอย่าง
เพราะฉะนั้น ระเบียบที่เขาใช้ในประเทศนั้น ไม่จำเป็นจะ

เป็นระเบียบดีที่สุดในประเทศนี้

การนำเอาแบบแผนและตำนานปาดิแผ่นดินอังกฤษมา
 ก่อร่าง แม้ในปัญหาเรื่องเดียว แต่แม้จะก่ร่างเพียงที่ผู้เขียน
 จะสอบค้นได้ในตุ่มสมุดไปรเวณของตนเท่านั้นเอง ก็มีใจความ
 ยืดยาว เกินที่ผู้อ่านส่วนมากของเราจะต้องการรู้ ผู้อ่านซึ่ง
 ใคร่อ่านละเอียดที่สุดที่ผู้เขียนจะเขียนให้อ่านได้ อาจจะมี
 สักโหดสองโหดคอกกระมัง แต่ท่านผู้นับอยู่ในพวกโหดสอง
 โหดนั้น ย่อมจะทราบว่า จำนวนพวกท่านไม่ใช่จำนวนที่จะ
 อุดหนุนให้หนังสือพิมพ์ตั้งมั่นอยู่ได้ เหตุฉะนี้ ผู้เขียนจึงจะขอ
 เต้าย่อ ๆ แต่ถึงย่อก็ยาวเกินกว่าที่จะบรรจุลงได้ในวันเดียว

ท่านจะชอกช้ำหรือขอหนึ่งในปาดิแผ่นดินอังกฤษ
 เป็นอุทาหรณ์ขอทว่า ผู้รับมอบหรือรับใช้จะปกปิดความลับ
 ต่อผู้มอบหรือผู้ใช้ไม่ได้ ขอนเห็นแจ่มแจ้งในระเบียบของ
 ปาดิแผ่นดินอังกฤษว่า ถ้าปาดิแผ่นดินตั้งกรรมการไปพิจารณา
 ปรึกษาปัญหาข้อใด สมาชิกปาดิแผ่นดินซึ่งมีได้อยู่ในกรรม
 การจะเข้าไปนั่งในห้องประชุมกรรมการก็ได้ เว้นแต่ปาดิ
 แผ่นดินจะได้มอบอำนาจไว้แก่กรรมการว่า ให้กรรมการห้าม

สมาชิกอื่น ๆ ไม่ให้เข้าไปฟังได้ อุทาหรณ์นี้แสดงให้เห็นว่า ผู้มอบหรือผู้ใช้ (คือปาดิเมนต์) ต้องให้อำนาจแก่ผู้รับมอบ หรือรับใช้ (คือกรรมการ) ให้ห้ามผู้มอบหรือผู้ใช้เองได้ ในเมื่อเห็นสมควรจะห้าม ผู้รับมอบหรือผู้รับใช้จึงจะห้ามได้

ในสภาพสามัญแห่งปาดิเมนต์อังกฤษ สมาชิกไม่ยอม ต่อดีทิจที่จะเข้าไปฟังกรรมการ ประชุมปรึกษาเรื่องทีสภา มอบให้ไปปรึกษา ใช้แต่จะเข้าไปฟังในเวลาที่เชิญคนนอก กรรมการหรือนอกสภาไปให้การชี้แจงเท่านั้น ถึงแม้ในขณะที่ กรรมการหารือกันในหมู่กรรมการเอง สมาชิกอื่น ๆ ก็ถือ ดีทิจนี้ด้วย

ดีทิจนี้ ถึงแม้สมาชิกจะไม่ยอมต่อดีทิจจริง แต่เมื่อเข้าไป ฟังอยู่แล้ว ถ้ากรรมการขอให้ออกไปเดี่ยวในตอนที่กรรมการ จะปรึกษาดงมติความเห็นของกรรมการ สมาชิกก็มักจะ ยอมออกจากห้องไปโดยดี เพราะได้เคยเป็นธรรมเนียมเช่นนั้น มาช้านานอย่างหนึ่ง เพราะเกรงใจกรรมการอย่างหนึ่ง

แต่ถ้าจะพูดตามระเบียบที่เป็นควหนงคือใช้ ถ้า กรรมการขอให้สมาชิกออกไปเดี่ยวจากห้อง แต่สมาชิกไม่ ยอมไป กรรมการก็ไม่มีอำนาจที่จะจับได้ได้ เว้นแต่จะไ้รับ

มอบอำนาจจากปาดิเมนต์เอง

ได้มีตัวอย่างแปลกครั้งหนึ่งในสภาสามัญแห่งปาดิเมนต์
อังกฤษใน ค.ศ. ๑๗๘๒ ครั้งนั้นกรรมการเชิญให้สมาชิก
คนหนึ่งให้การ สมาชิกคนหนึ่งชอเบาเว็ดต์ มิได้อยู่ในกรรมการ
เมื่อกรรมการเชิญตัวไปถามอะไรก็ไม่ตอบ กรรมการจึง
ปรึกษากันว่า จะควรปฏิบัติอย่างไรแก่สมาชิกปาดิเมนต์ซึ่ง
ซัดซนคำสั่ง

เมื่อกรรมการจะปรึกษาเรื่องบาเว็ดตุน บาเว็ดตุน
ไปพักอยู่ในห้องประชุม กรรมการเชิญให้ออกจากห้องก็ไม่
ออก กรรมการจึงให้ไปเรียนต่อสปีเกอร์ คือสภานายกของ
ปาดิเมนต์ สภานายกให้ ความเห็น ตอบไปยังกรรมการว่า
สภานายก เห็นว่า บาเว็ดตุนไม่มีสิทธิ์ที่จะเข้าไปนั่งคอยฟัง
เพราะเป็นผู้เกี่ยวข้องในเรื่องที่กรรมการกำลังจะปรึกษา เมื่อ
บาเว็ดตุนได้ทราบความเห็นของสภานายกดังนั้นแล้วก็ออกจาก
ห้องไป

ผู้อ่านพึงสังเกตว่า ข้อที่ไม่ให้บาเว็ดตุนฟังความปรึกษา
นั้น เพราะบาเว็ดตุนเป็นจำเลยในข้อที่หารือกัน แต่ในส่วนที่
เป็นสมาชิกปาดิเมนต์นั้น จะบังคับให้ออกไปจากห้องประชุม

ไม่ได้ อนึ่ง พึงตั้งเกล้าว่า สถานายกตอบเป็น ความเห็น
 ไม่ใช่คำสั่ง แต่ภายหลังก็ได้มีคำสั่งจากปาดิเมนต์ว่า ถ้า
 กรรมการเห็นควรห้ามบุคคลนอกกรรมการ มิให้เข้าไปฟัง
 ขณะปรึกษากรรมการก็มีอำนาจห้ามได้ แต่คำสั่งนี้ใช้เฉพาะ
 กรรมการชุดนั้นเท่านั้น

เมื่อวานนี้ได้เขียนมาหยุดลงในตอนที่ให้ตัวอย่างสมาชิก
 ปาดิเมนต์อังกฤษมีสิทธิจะเข้าไปฟังการประชุมของกรรมการ
 ซึ่งปาดิเมนต์คงแถมมอบปัญหาให้ไปพิจารณาหรือไม่

อุทาหรณ์เช่นว่าน ยังมีอย่างอื่นที่บ่งความสำคัญใน
 ข้อเดียวกัน อันจะนำมาถ่วงในวันต่อไปอีกหน่อย

ในเรื่องบาเว็สต์ ปาดิเมนต์ได้ออกคำสั่งว่า "ถ้ามี
 ข้อความซึ่งกรรมการต้องการจะอภิปรายกันเอง ก็ให้
 กรรมการมีอำนาจบังคับให้ผู้มีได้อยู่ในกรรมการออกไปจาก
 ห้อง แล้วแต่กรรมการจะเห็นควร"

คำสั่งนี้ทำให้เข้าใจว่า ถ้ามีได้มีเหตุเช่นที่ระบุในคำสั่ง
 กรรมการก็ไม่มีอำนาจห้ามได้

ใน ค.ศ. ๑๘๓๐ แด่ ๑๘๓๑ ปาดิเมนต์ได้ตั้งกรรมการ
 ให้ซักถามแพทย์ประจำพระองค์พระเจ้าจอร์จที่ ๓ ซึ่งทรง

ครองราชสมบัติมาช้านานจนพระเนตรไม่เห็น พระกรรณไม่
ได้ยิน แต่ในที่สุดเสด็จพระสรี (สวรรคตเมื่อพระชนม์ ๘๒
พรรษา) ในการตั้งกรรมการครั้งนั้น ปาติเม็นต์มีคำสั่ง
ชัดเจน ว่าห้ามสมาชิกทั้งหลายซึ่งมิได้อยู่ในกรรมการมิให้
เข้าไปฟังจนคนเดียว

ก่อนนั้นอีกประมาณ ๔๐ ปี สตีเฟนเกอร์ได้กล่าวว่
แม้เป็นธรรมเนียมที่สมาชิกผู้มีได้อยู่ในกรรมการ จะออกไป
เดี่ยวจากห้องประชุม ในเมื่อกรรมการจะอภิปรายปรึกษา
กันเองก็จริง แต่ถ้าสมาชิกคนใดไม่ยอมออกจากห้องไป
กรรมการก็ไม่มีอำนาจบังคับได้ อำนาจบังคับจะต้องมาจาก
ปาติเม็นต์เอง

ตามตัวอย่างที่แสดงมานั้นเห็นได้ว่า ถ้ากรรมการต้องการ
จะให้สมาชิกออกจากห้องไปเดี่ยว แต่ถ้าสมาชิกไม่ยอมออก
กรรมการก็จะต้องนำความไปร้องเรียนขออำนาจต่อปาติเม็นต์
แต่เมื่อปาติเม็นต์ได้รับคำร้องขออำนาจ ก็ปรากฏตามที่เคย
มีมาว่า สมาชิกไม่ค่อยเต็มใจให้

ทั้งนี้ทั้งนั้นถึงกรรมการธรรมดา แต่ถ้ากรรมการ
รายใดมีบ่งในคำสั่งว่า เป็นกรรมการลับ สมาชิกทั้งหลาย

นอกกรรมการ ก็เข้าไปในห้องประชุมไม่ได้

แต่ในเรื่องความดีของกรรมการนั้น มีข้อไขซึ่งเขานำมากด่าในคำรา คือว่าครั้งหนึ่งปาดิเมนต์ได้ตั้งกรรมการให้พิจารณาเรื่องเบงก้อ ออฟอิงแดนด์ ซึ่งย่อมจะเป็นเรื่องดีปาดิเมนต์จึงบัญญัติให้กรรมการเป็นกรรมการดี ในการอธิบายเรื่องการตั้งกรรมการชุดนั้น ชาลส์ เยมส์ ฟอกซ์ (เสนาบดีการต่างประเทศในรัฐบาลที่ว่าชุดเกร็นวิดต์) กับ เซอร์ ชาลส์ เกรย์ (เสนาบดีกระทรวงทหารเรือในรัฐบาลชุดเดียวกัน) ได้ด่าข้อไขอย่างแจ่มแจ้ง ไม่มีใครเถียงมาจนบัดนี้ว่า ที่เรียกว่ากรรมการดีนั้น หมายความว่ามิให้ใครเข้าไปฟังการประชุมของกรรมการ ไม่หมายความว่าเมื่อพ้นที่ประชุมไปแล้ว ผู้เป็นกรรมการจะต้องส่งวนความดีมีแพรงพรายให้ใครทราบ ข้อที่ผู้เป็นกรรมการจะส่งวนความดีหรือไม่หรือจะส่งวนเพียงใดนั้น ต้องแล้วแต่รูปการแต่แล้วแต่ความเห็นส่วนตัวบุคคลว่าควรอย่างไร

ที่ด่ามาข้างบนนี้ กด่าในส่วนกรรมการกับปาดิเมนต์ ซึ่งเป็นผู้ตั้งกรรมการ แต่ถ้าจะพูดในส่วนปาดิเมนต์กับราษฎร ก็จะต้องชี้แจงไปคนละอย่าง

ใน^{๒๕}ที่จะพูดเฉพาะสภาสามัญ คือสภาที่ราษฎรตั้ง
 ผู้แทนไปเป็นสมาชิก ไม่ใช่สภาขุนนาง ซึ่งเป็นสภาของผู้มี
 บรรดาศักดิ์ชั้นสูง

ประเพณีโบราณของชาติเมื่อก่อน มีข้อบังคับห้ามไม่ให้
 คนภายนอกเข้าไปในหอประชุมระหว่างประชุม ตามธรรมเนียม
 ข้อ^{๒๕}บังคับห้าม^{๒๕}นี้ ไม่ใช่ แต่เมื่อจะใช้เมื่อไรก็ได้

ในสมัยประชุม ค.ศ. ๑๘๔๕ สภาได้ออกคำสั่งเฉพาะ
 สมัยประชุม^{๒๕}นั้นว่า ห้ามมิให้คนภายนอกเข้าไปในหอประชุม
 เดย แต่ตั้งแต่นั้นมา สภา^{๒๕}ก็หาได้เคยมีคำสั่งเช่นนั้นอีกไม่
 กัด^{๒๕}จะทำตรงกันข้าม คือมีบัญญัติให้จัดที่ไว้สำหรับคนฟัง
 จำพวกโน้นจำพวกนี้ จนถึงจัดที่ไว้สำหรับราชทูตต่างประเทศ
 เป็นต้น ที่^{๒๕}ที่ปล่อยให้คนภายนอกเข้าไปได้เช่นนี้ ที่ซึ่งคนเขต
 ออกไปจากห้อง ซึ่งสมาชิกใช้เอง ถ้าคนภายนอกด่วงดำ^{๒๕}ข้าม
 เดินเข้าไปในที่ห้าม ก็ถูกต้อนให้ออกไปเดี๋ย หรือมี^{๒๕}ฉะฉาน^{๒๕}
 ถูกจับ แต่การที่ปล่อยให้คนภายนอกเข้าไปฟัง^{๒๕}ได้นั้น สภาจะ
 ได้ให้^{๒๕}ออกเมื่อไรก็ได้

ครั้งหนึ่ง ปาติเมนต์ได้ตั้งกรรมการให้พิจารณาว่า จะ
 ควร^{๒๕}เลิกข้อ^{๒๕}บังคับ^{๒๕}ที่^{๒๕}ไว้ว่า จะห้ามไม่ให้ใครเข้าไปฟังเมื่อไร

ดีห้ามได้ นี้หรือไม่ กรรมการรายงานว่าไม่ควรเด็ก ค่อนนั้นมา
อีกจำนวนจนถึง ค.ศ. ๑๘๗๐ ปาติเมนต์ได้ตั้งให้คนพึ่งออก

ไปจากหอประชุมหมด เพราะไม่ต้องการจะเปิดเผยราย
ละเอียดเรื่องที่พักกัน คือเรื่องโรคติดต่อ การห้ามครึ่ง
รักให้หรือเอาปัญหาขึ้นปรึกษาใหม่ว่า ควรจะเด็กข้อ
บังคับว่าจะห้ามเมื่อไรก็ห้ามได้หรือไม่ แต่ปาติเมนต์ก็ยัง

ไม่ยอมเด็กอยู่นั่นเอง จนในที่สุดเมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๕ ได้ตั้ง
ข้อบังคับว่า ในเวลาที่กำลังประชุม ถ้ามีสมาชิกเด่นอน
เมื่อใด ก็ให้ประธานเรียกให้โหวตว่าจะขับคนภายนอกหรือ
ไม่ บัญญัติข้อนอกแถวไว้อีกชั้นหนึ่งว่า ถ้าประธานเห็นควร
จะให้คนภายนอกออกไปเสีย ประธานจะบังคับเองก็ได้

มีความข้อหนึ่งซึ่งควรจะกล่าวในที่นี้ว่า ในปาติเมนต์
อังกฤษ ได้เคยมีคนภายนอกเข้าไปทำเอะอะหลายครั้ง เช่น
เมื่อพวกหญิงจะขอสิทธิให้มีโหวตเสมอกับชายเป็นต้น เมื่อ
คนภายนอกเข้าไปทำเอะอะเช่นนั้น ก็มักต้องระงับการประชุม
ไว้ เพื่อขับได้ผู้ก่อให้เกิดกาหลุดออกไปเสียแล้วจึงกลับประชุม
กันใหม่

การที่นำเอาระเบียบและอุทากรณ์ในปาติเมนต์อังกฤษ

มากถ้าฉัน ผู้เขียนได้กล่าวเมื่อก่อนแล้วว่า ระเบียบที่เขา
ใช้ในประเทศนั้น ไม่จำเป็นจะเป็นระเบียบที่ดีที่สุดที่จะใช้
ในประเทศนี้ แต่ถึงกระนั้น เมื่อผู้เขียนอ่านเรื่องระเบียบของ
ป่าตีแผ่นดินประเทศอื่น เห็นเป็นของน่ารู้ไว้ ก็นึกว่าผู้อ่าน
ของเราบางคนก็อาจเห็นเช่นกัน

ย้อนไปกล่าวถึงการประชุมดับในสภาผู้แทนราษฎร
ของเรา เราก็คงทราบอยู่แล้วว่า หมุนประชุมดับกันมาก เรา
ไม่รู้ว่าเหตุใดจึงต้องประชุมดับ แต่เราควรตั้งนิษฐานว่า มี
เหตุอันดีจริงทั่วเช่นนั้น

ถ้าจะพูดถึงสภาใหม่ ๆ ที่ยังไม่ชำนาญเท่าสภาใน
ประเทศที่มป่าตีแผ่นดินมาแต่ฉบับร้อย ๆ ปี สภาใหม่ ๆ มัก
จะต้องการความฝึกฝนอยู่ การประชุมเปิดเผย ทำให้ผู้
อยู่ในที่ประชุมตั้งแต่ประธานลงไปถึงสมาชิก ต้องระมัดระวังคำ
ที่พูดแต่กริยาที่ท่า เพราะถ้าพลาดพดงกเกรงคนภายนอกจะ
คิดฉิน แต่ถ้าปิดประตูประชุม การระมัดระวัง นัยหนึ่งความ
ฝึกปรือตนเองก็น้อยลง เปรียบเหมือนกับเดินกีฬา ถ้าเดิน
อยู่ในวิกรอบขอบเขตพวกกันเองก็อย่างหนึ่ง แต่ถ้าออกสนาม
ให้คนดู ก็อีกอย่างหนึ่ง นักกีฬาที่คุ้นสนามเปิดเผยมักจะเดิน

โตเร็วกว่านกพิราบที่ซ่อนเด่น ขอนกน่าจะเห็นว่า ถึงกิจการ
อื่น ๆ ก็เช่นกัน ถ้าสภาพโดยยังอ่อนหัดในวิชาการ สถานะจะ
ยังกระดากอยู่บ้างก็เห็นออก

ถ้าสมมติว่า สถานะยังไม่คุ้นเคยกับวิธีตั้งคะแนนมติ ถ้า
สมมติว่า การลงมติบางที่ก็ได้คะแนนเกินจำนวนคนที่นั่ง
ประชุม หรือถ้าสมมติว่า การอภิปรายบางที่ก็มีวาทะที่ไม่
น่าเบ็ดเตล็ด ฉะนั้นเหตุอยู่บ้าง ที่จะประชุมดับให้มากไว้
หน่อย แต่ถ้าจะพูดตามหลักก็จำต้องว่า ดับห่าง ๆ ดีกว่า
ดับถี่ ๆ

เมื่อเจียงไคเช็คถูกจับ

ผู้อ่านย่อมจะจำได้ว่า เมื่อ ๒-๓ เดือนมานี้ นายพลเจียงไคเช็ค (จอมพลเจียงไคเช็ค) ได้ถูกจับตัวขังไว้ เพื่อผู้จับจะได้สัมประสงค์ ๒-๓ อย่าง ซึ่งเรียกร่องต่อรัฐบาลกลาง แต่ไม่ช้าเจียงไคเช็คก็ค้นตำแหน่งหัวหน้าประเทศตามเดิม ในคราวที่นายพลเจียงไคเช็คถูกจับครั้งนั้น ภรรยาของเจียงไคเช็คได้ตามด้อมไปจนถึงด่านักขบถ แต่ได้ช่วยในการเจรจากับจางซื่อเห็ดยง หัวหน้าฝ่ายโน้น จนในที่สุดตกลงกันได้

เรื่องราวครั้งนั้น มาถึงตอนนี้เป็นเรื่องเก่า เพราะเหตุการณ์ในโตกต์มยงเกิดเร็วนัก แต่ถึงกระนั้นเมื่อตัวนายโรงเอกแตนางเอกนำเรื่องมาเขียนเล่าเป็นหนังสือ ข้อความที่เดานนก็ยงชวนให้อ่านเพลินอยู่มาก

หนังสือที่เดานพมพิทเซียงไฮ้เมื่อเร็ว ๆ นี้ เรียกว่า "Sian a Coup d'Etat" ตอนต้นเป็นคำของภรรยาเจียงไคเช็ค เล่าเหตุที่เกิดขึ้นอย่างย่อ ๆ ตอนที่สองเป็นจดหมาย

รายงานของเจียงไคเช็คเอง ซึ่งจดไว้ในตอน ๓๕ วันนั้น

ความในหนังสือฉบับนี้ว่า เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม (พ.ศ. ๒๔๘๘) เจียงไคเช็คไปถึงตำบลเซียน ซึ่งเป็นสำนักของ เจ้าชื่อเหตียง แม่ทัพจีนในตะวันตกเฉียงเหนือ ที่เจียงไคเช็ค ไปครั้งนี้ ก็เพื่อจะไปตรวจราชการ เพราะได้ตั้งดีมานาน แล้ว ว่ากองทัพนั้นไม่ทำหน้าที่ตามคำสั่ง

กองทัพตะวันตกเฉียงเหนือเป็นกองซึ่งรัฐบาลจีนให้ไป ตั้งประจำอยู่ในเมืองจุกก แต่เมื่อญี่ปุ่นส่งกองทัพเข้าไปใน ประเทศนั้น กองทัพจีนก็ต้องถอยเข้าไปในแดนจีน จึงได้รับ หน้าที่เป็นผู้ปราบปรามคอมมิวนิสต์มิให้กำเริบขึ้นได้ ในภาค ตะวันตกเฉียงเหนือของจีน มีพวกคอมมิวนิสต์กุมกันเป็นกอง ทหารเรียกว่า ทักษคอมมิวนิสต์ ทักษนั้นถอยมาจากเมืองจุกก ได้รับคำสั่งให้ไปปราบปรามทักษคอมมิวนิสต์ แต่เจียงไคเช็ค ได้รับรายงาน ว่า ทักษนั้นไม่พยายามปราบปรามทักษคอมมิวนิสต์ กอตั้งจะไปเขื่อนหน่อหมก โดยประสงค์จะรวมกำลังกันต่อสู้ ญี่ปุ่น

ในการที่ไปครั้งนี้ เจียงไคเช็คเชื่อว่า เพียงแต่ไป เท่านั้นก็คงจะทำให้แม่ทัพนายกองซึ่งจักจะกำเริบหมดกำเริบ

เพราะฉะนั้น เจียงไคเช็คจึงมีผู้ไปด้วยแต่เพียงทหารรักษาตัว
ไม่มากคนนัก ที่เจียงไคเช็คคิดเช่นนั้น ในตอนต้นคู้ท้วงที่
เหมือนจะไม่ผิด เพราะเมื่อไปถึงเซี่ยนแล้ว อะไร ๆ ก็
เรียบร้อยอยู่หลายวัน

ครั้นวันที่ ๑๑ ธันวาคม (พ.ศ. ๒๔๗๘) ได้เกิดเหตุ
น่าสงสัยขึ้น คือเจียงไคเช็คได้เชิญนายทัพผู้ใหญ่ ๓ คนไป
กินโต๊ะเพื่อจะได้ปรึกษาราชการ แต่นายทัพนายกองพวกนั้น
ไปกินเพียงคนเดียว อีก ๒ คนเจ็บหายไปเฉย ๆ ทำให้
เจียงไคเช็คไม่รู้สึกสบายใจในคืนนั้น

ครั้นเวดาก่อนรุ่ง เจียงไคเช็คตื่นนอนแล้ว กำลัง
แต่งตัวอยู่ ได้ยินเสียงปืนใกล้ ๆ ที่พัก จึงให้ทหารคนหนึ่ง
ไปดูว่าเกิดอะไรกัน ทหารคนนั้นหายไป เจียงไคเช็คจึงใช้
ไปอีก ๒ คน ๒ คนนั้นก็หายไปอีก แต่ได้ยินเสียงปืนมากขึ้น
เจียงไคเช็คจึงนึกในใจว่า ทัพตะวันตกเฉียงเหนือเห็นจะเป็น
ขบถชนแล้ว

ความสงสัยของพระองค์เห็นชัดแจ้ง เจียงไคเช็ค
ตกลงในใจว่าจะหลบหนีไปเสีย จึงออกทางประตูหลังเรือน
ไปกับนายทหาร ๒ คน ตั้งใจจะหนีไปบนเขาข้างหลัง ซึ่ง

ขณะนั้นกลุ่มเต็มไปด้วยหิมะ ในเวदानั้นเจียงไคเช็คเข้าใจว่า
ทหารที่เป็นขบถคงจะมีดักกองเดียว ถ้าเจียงไคเช็คข้ามภูเขา
ไปได้ ก็คงจะไม่มีเหตุอะไรต่อไปอีก

แต่การไม่เป็นไปได้ง่ายดังนั้น เพราะหลังเวอนั้นมี
กำแพงสูงถึง ๓๐ ฟุต นอกกำแพงมีคูตัก เวลาค้ามกำแพง
แต่เจียงไคเช็คล้มลงขาเค็ดจนยืนไม่ได้อยู่หลายนาที นาย
ทหาร ๒ คนเข้าช่วยพยุงให้เดินที่ตะน้อย พอกะย่องกะแย่ง
ไปได้หน่อยหนึ่ง ก็พบพวกทหารที่ไปกับเจียงไคเช็คอีก ๒-๓
คน จึงช่วยกันพาเจียงไคเช็คขึ้นไปได้จนถึงยอดเขา แล้วนั่ง
ลงพัก เพื่อจะคิดว่าพวกขบถจะทำอะไรต่อไป

ในค่อนนั้นได้ยินเสียงปืนยิงทงหน้าเขาหลังเขารอบข้าง
จึงเป็นอันรู้ว่า ถูกพวกขบถล้อมไว้แล้ว เจียงไคเช็คคิดว่า
จะหลบหนีไปทางไหนก็ไม่รอด จึงตกลงว่าจะยอมให้พวก
ขบถจับ แล้วออกเดินลงเขาไปคนเดียวในเวดายังไม่สว่าง
แต่เดินไปได้หน่อย ก็ไปไม่ไหวเพราะเจ็บขา จึงลงนอนพัก
อยู่ที่ในซอกหินจนสว่าง เวदानั้นหนาวยิ่งนัก

ครั้นเวลาสว่าง พวกทหารขบถก็แยกกันออกเที่ยวตาม
หาเจียงไคเช็คบนเขา เจียงไคเช็คได้ยินเสียงทหารพวกนั้น
พูดกันว่า "นี่ใครแต่งตัวเป็นพลเรือน บางทีจะเป็นจอมทัพ

กรรมัง” (จอมทัพคือเจียงไคเช็ค)

ทหารอีกคนหนึ่งว่า “ยิ่งเสียก่อนเกิด”

อีกคนหนึ่งว่า “อย่าเพิ่งตาย”

เจียงไคเช็คได้ฟังดังนั้น ก็ตะโกนออกไปว่า “ข้า
เป็นจอมทัพ พวกเจ้าจงแสดงเคารพ ถ้าเจ้าถือว่า ข้าเป็น
เซตยของเจ้า ก็จงยิงข้าเสีย แต่อย่าทำคูหมิ่นข้า”

พวกทหารขบถว่า “พวกข้าพเจ้าไม่กล้าทำดชก”
แล้วก็ยิงปืนไปในอากาศ ๓ นัด แล้วตะโกนว่า “ท่าน
จอมทัพอยู่ที่นั่น”

อีกครั้งหนึ่งมีนายทหารขบถเข้าไปที่เจียงไคเช็คคนหนึ่ง
นายทหารคนนั้นคาเต็มไปด้วยน้ำตา คูกเขาเชิญเจียงไคเช็ค
ลงไปจากเขา แต่เจียงไคเช็คก็ยอมไปด้วย

ในตอนนั้นเจียงไคเช็คไม่ได้เด้าความขบถหนึ่ง ซึ่งคนอื่น
เขียนเอาไว้ คือว่าเมื่อเจียงไคเช็คตกลงจะไปกับพวกทหาร
ขบถ แล้วกับบอกให้ไปหาม้ามาให้ขี่ เพราะเดินไม่ถนัด
นายทหารขบถบอกว่า ในเวลานั้นหาม้าไม่ได้ ตัวทหารเอง
จะให้เจียงไคเช็คขี่ ในที่สุดเจียงไคเช็คจอมทัพต้องขนาย
ทหารกตบไปที่พัก และถูกคุมตัวไว้ตลอดเวลาที่จางซื่อเห็ดยง
เจรจากับผู้แทนของรัฐบาตนาทิง

ขอโทษ

ถ้าจะพูดเพียงสมัยปัจจุบัน ดูเหมือนจะมีในประเทศ
จีนประเทศเดียวที่ราชทูตถูกทำร้ายสาหัส ในการวิวาทของ
จีนกับญี่ปุ่นครั้งที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๘๐) อังกฤษมิได้เข้าช่วยฝ่าย
ไหน แต่ราชทูตอังกฤษกลับเคราะห์ร้ายถูกอาวุธปางตาย
ถึงชาวที่ทราบกันอยู่แล้ว

ก่อนคราวนี้ไม่เคยได้ยินว่า มีราชทูตถูกทำร้ายร้าย
ภายในประเทศไทย นอกจากประเทศจีน ในประเทศจีน
เมื่อเกือบ ๕๐ ปีมาแล้ว ราชทูตเยอรมันประจำอยู่กรุงเทพฯ
ได้ถูกทำร้ายถึงสิ้นชีวิต เวดาที่ถูกทำร้าย เป็นเวดาคักใน
กรุงหน

ประเทศจีนสมัยนั้น นางฮ่องไทเออองคักชว เป็นจอม
บงการในนามพระเจ้าแผ่นดินเขี้ยว ซึ่งนางทรงตั้งชื่อกัน มี
สมาคมชกมวยหญิง เรียกชื่อภาษาจีนซึ่งแปลเป็นอังกฤษว่า
“The Righteous Harmony Fists” แต่มักเรียกกันย่อ ๆ
ว่า “พวกมวย” (Boxers) สมาคมพวกมวยก่อการกำเริบ

ซึ่งฝรั่งมักเรียกเหตุการณ์คราวนั้นว่าขบถพวกมวย แต่ปรากฏภายหลังว่า นางฮองไทเฮาก็ทรงรู้เห็นด้วย เพราะมีมุ่งหมายจะกำจัดฝรั่งออกไปจากประเทศ ซึ่งตรงพระประสงค์ของนางฮองไทเฮา

ในครั้งนั้น รัฐบาลประเทศต่าง ๆ ต้องส่งทหารไปช่วยกันรักษาสถานทูตในปักกิ่ง สถานทูตถูกล้อมและถูกตีอยู่นาน จนกองทัพต่างประเทศ คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย เยอรมัน อเมริกัน แคนยูนัน ยกไปช่วย จึงแก้สถานการณ์ได้ กองทัพต่างประเทศได้เข้ารักษาปักกิ่งไว้ นางฮองไทเฮายกราชสำนักหนีไปอยู่ที่อื่น

ในตอนแรก ๆ ที่เกิดเหตุขึ้น ราชทูตเยอรมันถูกฆ่าตายกวางถนน เมื่อกำลังจะไปเจรจาที่กระทรวงต่างประเทศของจีน

ครั้นเสร็จการรบกันแล้ว ประเทศต่าง ๆ ก็ทำหนังสือสัญญาฉบับจีนใหม่ ข้อสัญญาคราวนั้นกวดเข้มที่ แต่ยังไม่เท่าที่จีนนึกว่าจะต้องเสีย เพราะดินแดนจีนยังอยู่ตามเดิม
๒๒
ทงนน

ในเรื่องที่ฆาตราชทูตเยอรมันตาย จันให้สัญญาว่าจะ
ทำอนุสรณ์เป็นที่ระลึกถึงราชทูตประดิษฐานไว้ ณ ที่ซึ่งราช
ทูตตาย แต่จะตั้งเจ้าชายในพระราชวงศ์เป็นหัวหน้าคณะทูต
ไปขอพระราชทานอภัยต่อพระเจ้าแผ่นดินเยอรมัน ณ กรุง
เบอร์ลิน

จันได้ส่งเจ้าชายชุนอ่องไปเบอร์ลิน ครั้นถึงกำหนด
วันนัดเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินเยอรมัน ก็มีรถหลวงไปรับชุน
อ่อง ณ ที่พัก เวลาที่รถขับเข้าประตูพระราชวังไป ทหาร
ยามกายนเฉย กองเกียรติยศรับแขกเมืองก็ไม่มี รถขับเข้า
ไปเงียบ ๆ เทียบที่บันไดแล้ว ก็มีเจ้าพนักงานกรมวังพา
ชุนอ่องเข้าไปนั่งคอยในห้องพักชานาน พระเจ้าแผ่นดิน
เยอรมันจึงเสด็จในท้องพระโรง แต่โปรดให้เบิกชุนอ่องเข้า
เฝ้า พระเจ้าแผ่นดินมิได้เสด็จจากพระเก้าอประทับ
ชุนอ่องเข้าไปหน้าพระเก้าอคุกเข่าถวายบังคมอย่างจัน ขอ
พระราชทานอภัยโทษ

ครั้นเสร็จพิธีขอโทษแล้ว ชุนอ่องถวายบังคมลากลับ
พอลงจากบันไดพระที่นั่ง ก็เห็นทหารกองเกียรติยศมาตั้งคอย
อยู่พร้อม กองทหารเป่าแตรถวายคำนับชุนอ่อง แต่ทำ

วันทยาอุช ทหารยามที่ประตูที่ทำวันทยาอุชเช่นกัน คนอื่นๆ
ในบริเวณราชสำนักซึ่งทำเฉยเมือชุนอ่องแรกไปถึง ครั้นชา
กตบักแสดงกิริยาเคารพทวกันหมด ทั้งนเป็นการทำให้เห็น
ว่า จีนได้แสดงอาบศบวิสุทธแล้ว

ก่อนขบถพวกมวยในเมืองจีนสองสามปี ได้มีสงคราม
ระหว่างสเปนกับอเมริกา ทวีเรือของอเมริกาประจำมหา
สมุทรแปซิฟิกได้มาค้เกาะฟิลิปปินส์ ซึ่งเป็นเมืองชนสเปน
อยู่ก่อน

ในตอนก่อนสงครามจีนกับสเปน เยอรมันได้บำรุง
ทวีเรืออยู่ในทะเลจีนด้วย เมื่อสเปนกับอเมริกาเกิดระหอง
ระแหง จนในที่สุดเห็นได้ว่า คงจะทำสงครามกันแน่แล้ว
สงครามยังไม่ทันลงมือ เยอรมันก็ได้ส่งเรือรบใหญ่เพิ่มมา
ในตะวันออกกลางดำ ปรีนซ์เฮนรี เจ้าชายราชอนุชาของ
พระเจ้าแผ่นดินเยอรมันเป็นผู้บัญชาการเรือรบกองนั้น คำสั่ง
ที่ปรีนซ์เฮนรีได้รับมาจากพระเชษฐาธิราช ก็คือว่า ให้เที่ยว
เยี่ยมเยือนในตะวันออกเพื่อจะได้ “แสดงธง” เยอรมัน
แต่นักเขียนที่ไม่ชอบเยอรมันเขียนไว้ว่า ทรงใช้ศัพท์ว่าให้
เที่ยวแสดง “กำหมัดสวมเกราะ”

เรือรบเยอรมันกองนั้นแวะไปเยี่ยมเกาะฮ่องกง พอดี
กับที่นายพลเรือคิวเวย์ แม่ทัพเรืออเมริกันในตะวันออกนำ
ทัพเรือไปแวะอยู่ที่นั่น ปรีนซ์เฮนรีประธานเตียงในเรือรบ
ซึ่งเป็นเรือธงของพระองค์ ทรงเชิญทหารเรือของประเทศ
ต่าง ๆ ที่มีเรือรบอยู่ในอ่าวฮ่องกงเวลานั้น พวกทหารเรือ
ของประเทศต่าง ๆ ก็ไปรับประธานเตียงตามที่ทรงเชิญ ครั้น
เสร็จการกินอาหารแล้ว ปรีนซ์เฮนรีก็ทรงชวนให้พร้อมกัน
ดื่มให้พรประเทศต่าง ๆ ซึ่งมีผู้แทนอยู่ในที่นั้น

การดื่มให้พรประเทศต่าง ๆ ในคราวเตียงคราวเดียว
กัน มีประเพณีว่าต้องเรียงลำดับตามตัวอักษรที่เป็นชื่อ
ประเทศในภาษาฝรั่งเศส ทั้งนี้เพื่อจะกันไม่ให้เกียรติหน้า
เกียรติของใครเป็นประเทศใหญ่กว่ากันต้องชนก่อน

ในคืนนั้น ปรีนซ์เฮนรีทรงทำผิดลำดับตามประเพณีไป
ทรงยกเยอรมัน (Allemagne) ขึ้นต้นซึ่งถูกตามลำดับอักษร
คือเยอรมัน ทรงยกอังกฤษ (Angleterre) อันที่จริงควร
จะทรงใช้ว่า Grande-Bretagne แต่ก็ไม่เป็นไร นับว่าใช้
ได้ คืออังกฤษทรงยกสเปน (Espagne) ซึ่งถูกลำดับ
เหมือนกันคือสเปนควรจะทรงยกสหพันธรัฐอเมริกา (Etats

Unis) แต่ทรงข้ามไปเดี่ยว ไปทรงยกฝรั่งเศส (France)
 ๕ ๕ ๕
 ขนทเดียว

การที่ทรงข้ามไปเดี่ยวเช่นนี้ แม่ทัพเรืออเมริกันถือว่า
 ทรงหมิ่นประเทศ จึงให้สัญญาแก่นายทหารอเมริกันที่อยู่
 ในทนน แต่พร้อมกันงดออกจากห้องไปหมด การเป็น
 ดงนี้ ก็เกิดเป็นเรื่องคนเตนกันชน เห็นกันโดยมากกว่า ปรีนซ์
 เฮนรีทำผิดมารยาททหารเรือ ครนพูดกันเช่นนี้ในคินนิน ก็
 ทำให้เกิดกังดพระทัยของปรีนซ์เฮนรี วันรุ่งขึ้นจึงทรงใช้
 ใ้ นายทหารเสนาธิการไปขอโทษแม่ทัพอเมริกัน แม่ทัพ
 อเมริกันตอบว่า ขอโทษเช่นนั้นให้อภัยไม่ได้ เพราะไม่ได้
 เป็นการหมิ่นบุคคล เป็นการหมิ่นประเทศ ผู้ดูหมิ่นคือปรีนซ์
 เฮนรี แต่ได้ทรงหมิ่นอย่างเปิดเผย เพราะฉะนั้นการขอโทษ
 ก็จะต้องทรงขอโทษเอง จะทรงใช้ให้คนอื่นขอโทษแทน
 พระองค์ไม่ได้

เมื่อนายทหารเสนาธิการกลับไปทูลปรีนซ์เฮนรีเช่นนั้น
 ปรีนซ์เฮนรีก็เสด็จไปขอโทษแม่ทัพเรืออเมริกัน ทรงขแจ้ง
 ว่าเดิมดำดบข้อสหปาดอเมริกาในภาษาฝรั่งเศส ไปมั่วทรง
 หนักในภาษาเยอรมัน การขอโทษครั้งนั้นเรียกกันว่าเป็น

Formal apology

ผู้เขียนเข้าใจว่า เมื่อปรีนซ์เฮนรีเสด็จไปขอโทษ
 คราวนั้นทรงแต่งเต๋มยัค แต่ข้อนี้จำไม่ได้ เพราะเป็นเรื่อง
 นานมาแล้ว

เมื่อเรือรบเยอรมันออกจากฮ่องกงมาแล้ว ได้เคยมา
 เยี่ยมด้อมยาม ปรีนซ์เฮนรีเป็นแขกเมือง ซึ่งเรารับรองอย่างสูง
 แต่มาเกิดมีเรื่องคล้ายกันในเมือง ๆ นายพลเรือ
 ผู้ใหญ่ของเราพลาดพลั้ง ทำให้ปรีนซ์เฮนรีชดพระทัยมากมาย
 พระเจ้าอยู่หัวทรงทราบก็กริ้ว โปรดเกล้า ๆ ให้นายพลเรือ
 แต่งเต๋มยัค ไปขอโทษปรีนซ์เฮนรีที่วังสราญรมย์

ผู้เขียนทราบ แต่งเต๋มยัคไปขอโทษปรีนซ์เฮนรีแต่แรก
 แต่ต่อมาอีกเกือบ ๓๐ ปี จึงทราบว่า ปรีนซ์เฮนรีต้องไป
 ขอโทษแม่ทัพเรืออเมริกันที่ฮ่องกง ก่อนมากรุงเทพฯ ใน
 คราวนั้น

เชียงใหม่

เมื่อเร็ว ๆ นี้ ตมาซิกต์โมตร์โรตารีแห่งเชียงใหม่คน
หนึ่ง ชื่อ นายปึก มาพูดที่ตมาซิกต์โมตร์โรตารีแห่งดิงคโปร์ กต่าง
เรื่องเชียงใหม่ว่า เชียงมีมตเมือง ๓,๕๐๐,๐๐๐ คน (พ.ศ.
๒๔๘๐) จึงนับว่าเป็นเมืองใหญ่เมืองหนึ่งในโลก (เชียงใหม่
ถ้าคิดตามจำนวนมตเมือง ก็เป็นเมืองใหญ่ที่ ๕ ตอนคอน
เป็นที่ ๑) ถ้าเชียงใหม่เป็นเช่นดิงคโปร์ คือรวมอยู่ในความ
ปกครองเดียวกันทั้งหมด มีรัฐบาลแข็งแรงหนุนหลัง ไม่ช้า
ก็จะเป็นเมืองมั่งคั่งอย่างยงเมืองหนึ่ง แต่เชียงใหม่ไม่เป็นเมือง
ซึ่งรวมอยู่ในปกครองเดียวกันทั้งหมด ที่แท้แบ่งแยกออกได้
เป็นเมืองถึง ๓ เมือง คือ แคนที่เป็นภูมิดำเนาชนต่างประเทศ
เมืองหนึ่ง แคนดัมปทานของฝรั่งเศตเมืองหนึ่ง แคนแดนที่
จีนปกครองเอง เรียกว่าเชียงใหม่รอบนอกเมืองหนึ่ง (ต่อไป
นี้จะเรียก ๓ ส่วนแห่งเชียงใหม่ว่า “ดำนาคต่างประเทศ”
ส่วนหนึ่ง “แคนดัมปทานฝรั่งเศตส่วนหนึ่ง” “เชียงใหม่จีน”
ส่วนหนึ่ง ทั้ง ๓ ส่วนเป็นเชียงใหม่ย่อยอยู่ในเชียงใหม่ใหญ่)

นายปักกต่างว่า ชนภายนอกเข้าใจว่า เชียงไฮ้เป็น
ปารีสของตะวันออก เป็นเมืองซึ่งมากไปด้วยความสนุกใน
เวลาดวงคืน มีโรงระบำนับจำนวนแทบไม่ถ้วน แต่เป็นที่
ซึ่งคนไม่นอนเลย แต่อันที่จริงฉันใดถึงคโปรไม่ถือว่าสวน
มะพร้าวเป็นของไม่สำคัญเสมอสวนยางหรือบ่อแร่ดีบุก ฉัน
เห็นที่สนุกต่าง ๆ ของเชียงไฮ้หาใช่ของสำคัญยิ่งของชนชาว
เชียงไฮ้ไม่

นายปักกต่างต่อไปว่า จะคำนึงในทางค้าขายก็ดี หรือ
ในทางใด ๆ ก็ดี ถ้าเนาต่างประเทศ เป็นภาคสำคัญที่สุด
ของเชียงไฮ้ทั้งหมด

ถ้าเนาต่างประเทศมีเนื้อที่ไม่ถึง ๘ ไมล์ตารางเหลี่ยม
แต่มีพลเมืองเกือบ ๓,๒๕๐,๐๐๐ คน

แดนดั้มปทานฝรั่งเศ็ด เป็นแดนซึ่งปกครองคล้ายเมือง
ชนของฝรั่งเศ็ด มีพลเมืองประมาณ ๗๕๐,๐๐๐ คน

เชียงไฮ้ขึ้นอยู่กับรอบถ้าเนาต่างประเทศ แดแดน
ดั้มปทานฝรั่งเศ็ด มีเนื้อที่ประมาณ ๓๐๐ ไมล์ตารางเหลี่ยม
เพียงจะมีการปกครองเป็นกิจลักษณะภายใน ๓๐ หรือ ๓๑ ปี
มาน

ด้านต่างประเทศ เป็นที่ซึ่งเดิมกำหนดไว้ให้เป็น
แหล่งสำหรับชาวต่างประเทศไปตั้งภูมิตำเนาค้าขาย แต่ใน
ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๔๘๐) มีจีนเข้าไปอยู่ถึงประมาณ ๘๗
เปอร์เซ็นต์แห่งจำนวนคนในแหล่งนั้น

สัมปทานที่ให้แก่แดนนี้ (เรียกว่าชอบังคับตดิน) เป็น
สัมปทานซึ่งรัฐบาลจีนให้แก่ชนต่างประเทศ ประมาณ ๖๐
ถึง ๗๐ ปีมาแล้ว (ปีที่ทรงนิพนธ์นี้ พ.ศ. ๒๔๘๐) ชอบังคับ
เหล่านี้ ใจความไม่กินกันก็มาก ที่บังคับจำกัดโน้นจำกัด
ก็มาก แต่จะเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็ได้ เพราะถ้าเปลี่ยน
ก็จะต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐบาลจีน แดกงซุดผู้แทน
ประเทศทั้งหลายที่หนังสือสัญญาฉบับนี้ ยินยอมพร้อมกัน
ทั้งหมด

การเป็นเช่นนั้น ถึงแม้ผู้ปกครองแดนทั้ง ๓ แดนจะตั้ง
ใจปรองดองกันสักเท่าใด ก็คงจะต้องมีขัดโน้นชื่อนี้ เพราะ
ขาดความร่วมมือกัน

ที่ว่าขาดความร่วมมือกันนี้ ยกตัวอย่างให้เห็นเป็นต้น
ว่า การไฟฟ้า การประปา โทรศัพท แดการจัดยวดยาน
พาหนะ เหล่านี้ต่างแดนก็ต่างจัดของตนเอง ราษฎรในแดน

ไหน ก็ต้องใช้ไฟ น้ำ ไทโรคัพท ของแดนนั้น และเมื่อ
จัดรวมกันไม่ได้ โส่หุ่ยก็จำต้องสูง

รถยนต์ที่รับใบอนุญาตของจำเนาต่างประเทศ ก็ใช้
ได้บนถนนของจำเนานั้น จะใช้ใบอนุญาตเดียวกันในเขตจีน
ไม่ได้ รถยนต์สำหรับใช้บรรทุกต้องรับใบอนุญาตคันละ ๓
ใบ ส่วนใบอนุญาตสำหรับคนขับที่ฝรั่งออกให้ ก็ใช้ในแดน
จีนไม่ได้

นายปักกด้าวว่า รถตกในจำเนาต่างประเทศ ถ้า
ไม่นับรถส่วนตัว นับแต่เพียงรถรับจ้างแท็กซี่ ก็มีจำนวนถึง
๓๐,๐๐๐ คัน จำนวนคนตกามี ๕๐,๐๐๐ คน ครอบครัวของ
คนตกอีก ๓๐๐,๐๐๐ คน นับแต่พวกนั้นพวกเดียว ก็เป็น
พลเมืองของเมืองขนาดกลาง ๆ ได้ แต่รถ ๓๐,๐๐๐ คัน
ซึ่งเป็นเครื่องหากินของคน ๓๕๐,๐๐๐ นั้น นับจำเพาะใน
จำเนาต่างประเทศเท่านั้น

การไปมาของยวดยานตามถนนเกิดยุ่งยากขึ้น เพราะ
ไม่เคยนึกกันว่าเมืองจะใหญ่ขึ้น แต่พลเมืองจะทวีเร็วถึงเช่น
นี้ จำนวนพลเมืองในจำเนาต่างประเทศ ถ้าคิดตัวก็ประมาณ
๒๐๐ คนในเนื้อที่ ๒ ไร่ครึ่ง แต่บางแห่งอยู่ยัดเยียดกันถึง

๕๐๐ คนในเนอเทเทากัน

ใน ๓๓ ปี ระหว่าง ค.ศ. ๑๘๒๐ กับ ค.ศ. ๑๘๓๓
ราคาที่ดินได้ขึ้นไปถึง ๕ เท่า แต่การขึ้นราคาเช่นนี้ ไม่มี
อะไรจะเทียบเท่ากับที่ดิน เมื่อที่ดินขึ้นเหตงไปอย่างเดียว ราคา
สิ่งอื่น ๆ ขึ้นไปไม่ทันกัน ราคาที่ดินก็ตก จึงเกิดความ
ลำบากระหว่างผู้จำหน่ายและผู้รับจำหน่าย แดยากในเรื่องภาษี
อากรด้วย

นายปักกล่าวว่ นายปักต้องการจะพูดอย่างแน่นแฟ้น
ว่ เชียงไฮ้เป็นที่สำคัญนัก สำคัญแก่คน ๓,๕๐๐,๐๐๐ คน
ซึ่งเป็นพดเมืองอยู่ที่นี่ แดสำคัญมากมายแก่การค้าขายของ
อังกฤษในตะวันออก ส่วนจีนนั้นจำเป็นที่สุด ที่จะรักษา
เชียงไฮ้ให้ดี เพื่อความจำเป็นของประเทศ

เชียงไฮ้เป็นแหล่งกลางของการค้าขายในลุ่มแม่น้ำแยง
เซแต่ประเทศจีนภาคกลาง ซึ่งมีพดเมืองประมาณ ๒๐๐,
๐๐๐,๐๐๐ คน เพราะฉะนั้นยังนานปีไป เชียงไฮ้ก็จะเป็น
เมืองสำคัญหนักหนา

การงานอันน่าพิศวงที่จีนได้ทำไปแล้ว คือ การสร้าง
ถนนเดรดไฟเชื่อมท้องที่ต่าง ๆ ซึ่งอยู่ห่างไกลกัน ได้เพิ่ม

ความเจริญชนแก่เชียงใหม่ มีผู้ทำนายว่า ต่อไปข้างหน้า เชียงใหม่จะเป็นเมืองใหญ่ที่สุดในโลกสักวันหนึ่ง แต่ถ้าเป็นเช่นนั้นจะเป็นการดีหรือไม่ดี นายป๋ากขอรังบไว้ไม่
ออกความเห็น

เชียงใหม่เป็นเมืองสร้างชนบนโคตม ทักด่าวเช่นนี้จะ
พูดตามความจริงก็ถูก จะพูดโดยอุปมาก็ไม่ผิด ดั้งที่จะยึด
เชียงใหม่ให้เป็นก้อนอยู่ได้ ก็คือซีเมนต์ คือล้ามัคคัของประ
เทศต่าง ๆ ถ้าเนาต่างประเทศใช้ตรามัคคัภาษิตว่า "Omnia
Juncta in Uno" แปลว่าทั้งหลายรวมกันเป็นหนึ่ง ภาษิต
นี้เป็นคคคคของเชียงใหม่ ถ้าเมื่อไรหนึ่งแตกออกไปเป็นหลาย
เมื่อนั้นภาคล้ามัคคัแห่งเชียงใหม่ก็จะสตายไป

๗ ออกซฟอร์ด

เมื่อเร็ว ๆ นี้ หอดอดหดดิแพ็กซ์ พุทธิวิทยุกระจายเสียง
จากออกซฟอร์ด ท่านผู้นั้นเป็นเสนาบดีในตำแหน่งหอดอด
เปสต์ดีเคนตของสภา แต่มีตำแหน่งเป็นหัวหน้า (Chancellor)
ของมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดด้วย

คำพูดของท่านเป็นเรื่องการเมือง แต่ท่านพูดที่ออกซ-
ฟอร์ด ท่านจึงกล่าวถึงออกซฟอร์ดด้วย ท่านว่า ออกซฟอร์ด
เป็นคตงแห่งวิชาซึ่งทำให้เกิดปัญหาในคน เป็นแห่งสำคัญ
ชั้นเยี่ยมในการให้การศึกษาด้านศึกษามีหน้าที่ต่อประเทศ
เพราะเป็นผู้ให้วิชาแก่พวกที่จะอยู่ในตำแหน่งหัวหน้าของ
ประเทศในอนาคต ประเทศใดจะจำเริญ แต่มุ่งหมายจะ
รักษาไว้ซึ่งความจำเริญของตน ประเทศนั้นต้องยึดถือวิชา
ชนิดที่ก่อให้เกิดปัญหาในตัวคน ให้รู้จักความดีความงาม
แต่ความควรและไม่ควรในสิ่งทั้งหลาย ต้องรักคตเชอร์แต่
รู้จักว่าอะไรเป็นคตเชอร์ ซึ่งเป็นของสำคัญของประเทศ
ยิ่งนัก พวกที่เห็นสิ่งเลวทรามแล้ว เข้าใจว่าเป็นคตเชอร์นั้น

เป็นพวกดำคัญผิด หาใช่ผู้มีศตเชอร์ไม่ คำที่กด่าวนั้น เทียบ
 ได้กับชาวป่าเถื่อน ซึ่งเมื่อเห็นตุ๊กบัตเข้า ก็นึกว่าเพชร แต่
 การที่นึกว่าตุ๊กบัตคือเพชรนั้น หาทำให้ตุ๊กบัตเป็นเพชรไป
 ได้ไม่

หลุดรอดติเพื่อกษ์กด่าวคือไปว่า วิชาเป็นของดำคัญ
 ก็จริงอยู่ แต่วิชากับปัญญาเป็นของคนละอย่าง ผู้มีวิชาแต่
 ใช้วิชาปราศจากปัญญา ก็ใช้แต่จะเบตาประโยชน์ อาจ
 เป็นทางเสียประโยชน์ด้วย ผู้มีปัญญาถ้าไม่มีความรู้ ก็
 เหมือนช่างไม่มีเครื่องมือ ผู้มีความรู้ไม่มีปัญญา ก็เหมือน
 มีเครื่องมือแต่ไม่ได้เป็นช่าง ทั้ง ๒ ฝ่ายไม่อาจทำให้คิดป
 ฏิภาณเกิดขึ้นได้

หลุดรอดติเพื่อกษ์กด่าวว่า ดำนักศึกษาด้วยกัน ควรมี
 ดำมีคักแก่กัน ต้องทำงานกตมเกลี่ยวกัน ต้องช่วยกันจึงจะ
 ได้ประโยชน์ส่วนกว้าง การแข่งกันย่อมเป็นของดี แต่ต้อง
 แข่งกันโดยไม่ทำตายกัน จึงจะดำเร็จประสงค์ทั้ง ๒ ฝ่าย

ความดำมารถอันดำคัญอย่างหนึ่งของบุคคล ก็คือ
 ความดำมารถเข้าใจความเห็นของฝ่ายโน้นได้ เราไม่จำเป็น
 จะเห็นชอบตามความเห็นนั้น แต่เราต้องเข้าใจจึงจะนับว่า

เราเป็นผู้สามารถ เราจะเข้าใจความเห็นใคร เราก็ต้องฟัง
เขาแสดงความเห็น เมื่อฟังแล้วจะไม่เห็นด้วยก็ตามที่ แต่
ถ้าไม่ฟังก็ไม่เข้าใจ

ดินเนอร์ใหญ่

เมื่อสองสามวันนั้ ราชทูตอเมริกันประจำราชสำนัก
อังกฤษได้พูดในตออนดอน แสดงใจความซึ่งผู้เขียนเห็นว่า
สำคัญนัก โอกาสที่พูดนั้นคือดินเนอร์ใหญ่ในงานอะไรผู้เขียน
ฟังไม่ถนัด แต่เข้าใจว่าจะเป็วันที่ ๔ กรกฎาคม คือวันที่
ระลึกความดีอิสรภาพของอเมริกา

ใจความข้อสำคัญที่ท่านราชทูตกล่าวนั้น ย่อลงว่า
อเมริกาอังกฤษเร่งสร้างกำลังทัพเพิ่มเติมอย่างใหญ่หลวงครั้ง
นี้ เป็นเพราะความปฏิบัติของประเทศอื่นบังคับให้ทำ ประ-
เทศอื่นนั้น ๆ จึงทราบชัดเถิดว่า ในการแข่งขันสร้างกำลัง
ทัพ อเมริกานักอังกฤษจะชนะให้จนได้ ไม่มีใครจะแข่ง
ชนะอเมริกากับอังกฤษได้ ประเทศบางประเทศนับถือสงคราม
เช่นตทริคัสตนา บางพวกก็ค้าสงคราม (War-mongers)
เป็นเหตุให้ไม่มีควมไว้วางใจกันในเวदानี้ (พ.ศ. ๒๔๘๐)
ท่านราชทูตกล่าวในตออนปดายว่า ประเทศที่อยู่ใต้จอม

บงการ อาจเตรียมสงครามได้ดี แต่ประเทศที่อยู่
ได้ประชาติปัตย์ ทำให้สงครามถึงที่สุดได้ดีกว่า

ในตอนเดียวกันนั้น เปรดิเด็นต์โรซเวลท์อยู่ที่อเมริกา
ถึงถึงฟ้าคนองสงคราม ใจความว่า เป็นภัยพิบัติไปถึง
อเมริกาซึ่งจะทำไม่รู้ไม่เห็นไม่ได้ ท่านเปรดิเด็นต์คิดว่า
ไม่ก่ออเมริกาเท่านั้น ประเทศทุกประเทศคือสิ่งอันตรายทุก
ที่อันตราย

คำพูดของท่านราชทูตในดอนคอนเตของท่านเปรดิเด็นต์
ในอเมริกา ทำให้เข้าใจว่า อเมริกาแต่คงออกมาให้เห็นว่า
มีมาใจอย่างไร ในเรื่องที่จะห้ามสงครามอยู่ยุโรปเวลานี้
(สงคราม พ.ศ. ๒๔๗๐) การที่อเมริกาแต่คงให้เห็นออก
มาเช่นนั้น ย่อมเป็นการดี เพราะมหาสงครามครั้งก่อนได้เกิด
เพราะประเทศต่าง ๆ ไม่รู้เข้าใจกันแน่แต่เข้าใจกันผิด เป็นคั้น
ว่า ในตอนที่ชนมหาสงคราม ประเทศฝรั่งเศสกำลังปั่นป่วน
ในเรื่องการเงินและการเมือง จนพวกปกครองของเยอรมัน
ซึ่งใจว่า ฝรั่งเศสกำลังวิวาทกันยุ่งเหยิง แดการเงินก็ร่อย-
คร่ย ไม่มีท่าทางที่จะสู้กันมีกำลังหันหน้าสู้ศึกได้ ส่วน
ประเทศอังกฤษในเวลานั้น ก็กำลังเกิดเหตุใหญ่ในไอร์แลนด์

จนกำลังจะเกิดศึกภายในอยู่แล้ว ไม่น่าที่จะถนัดตามัคคีเป็น
 หนึ่งใจเดียวกันเข้าสู่สงครามได้ อนึ่ง อังกฤษมิได้กล่าว
 ออกมาให้ชัดเจนในตอนก่อนนั้นว่า ถ้าเยอรมันเข้าตีฝรั่งเศส
 ทางเบ็ดเยียมอังกฤษก็จะเข้าช่วยเบ็ดเยียมกับฝรั่งเศส อังกฤษ
 ได้แสดงน้ำใจแน่นอนเช่นนั้น ต่อเมื่อเยอรมันได้เดินทัพเข้า
 ประชิดแดนเบ็ดเยียมเสียแล้ว เมื่อพระเจ้าแผ่นดินเยอรมัน
 ทรงทราบน้ำใจอังกฤษในตอนนั้น ก็ถึงเดพระทัยในเรื่อง
 ขบวนการ จึงทรงปรึกษาโมตเก จอมทัพเยอรมันว่า ถ้าจะ
 เปิดขบวนการเป็นไม่ผ่านเบ็ดเยียมเข้าตีฝรั่งเศส เป็นแต่ตั้ง
 ขัดทัพแดนต่อแดนเยอรมันกับฝรั่งเศส มิให้ฝรั่งเศสยกตัวงัด
 เข้าไปได้ แล้วตั้งกองทัพเยอรมันทุ่มเทไปตีรัสเซียทางตะวันออก
 ก็จะหย่อนทางอันตรายลงได้ เพราะจะมีประเทศปฏิบัทษ์
 อยู่แต่เพียง ๒ ประเทศ คือฝรั่งเศสกับรัสเซียเท่านั้น คำที่
 พระเจ้าแผ่นดินทรงปรึกษาเช่นนั้น จอมทัพเยอรมันทูลตอบว่า
 ไม่มีเวลาจะเปิดขบวนการเสียแล้ว

สามก๊ก

ท่านเคยอ่านเคยเห็นหรือเคยได้ยินชื่อหนังสือภาษาไทย
 เรียกว่า “สามก๊ก” หรือไม่ หนังสือเล่มนี้ถ้าไม่ยากอ่าน

ในภาษาไทย แด่ท่านอ่านหนังสือจีนไม่ออก จะอ่านภาษาอังกฤษก็ได้ หนังสืออังกฤษเขียนชื่อสามก๊กว่า "San Kwo"
 "แสนโกว" แด่นคือสาม โกวคือก๊ก

จนจำพวกหนึ่ง ซึ่งเคยเรียกกันมาในหนังสือไทยว่า
 เมืองซัน ผิงศักดิ์เขียนว่า แมนจู Manchukwo เคียงวนไทย
 นี้ก็ยังไม่เรียกตามฝรั่ง ถ้าเราไม่ได้อ่านสามก๊กซึ่งเขียนขึ้น
 เป็นภาษาไทยจากภาษาจีน ได้เห็นในภาษาฝรั่งก่อน เราคง
 จะเรียกสามก๊กว่า "แสนโกว"

หมู่ประเทศ "ออสโตร"

กรุงออสโตรเป็นเมืองหลวงของประเทศนอร์เวย์ ประเทศนอร์เวย์แต่ก่อนรวมอยู่ใต้ "เดอครนักร์" ของพระราชาเด็ยวกับประเทศสวีเดน พระเจ้าแผ่นดินจึงทรงพระนามตำแหน่งว่า พระราชาแห่งสวีเดนแดนนอร์เวย์ แต่ต้องประเทศได้แยกจากกัน ใน ค.ศ. ๑๘๐๕ ประเทศนอร์เวย์สถาปนาตำแหน่งพระราชาชนใหม่ในปีนั้น

พระเจ้าเอ็ดวาร์ดที่ ๗ แห่งประเทศอังกฤษ (พระเจ้าปู่แห่งพระราชาอังกฤษเด็ยวัน ก.ค. พ.ศ. ๒๔๗๐) มีพระราชธิดาองค์สุดท้ายทรงพระนามเจ้าหญิงมอด เป็นหญิงทรงใฝ่ฝายิ่งนัก ในตอนปลายแผ่นดินกวีนิพนธ์ชื่อเรีย เมื่อพระเจ้าเอ็ดวาร์ดที่ ๗ ยังเป็นรัชทายาท เจ้าหญิงมอดมีพระทัยจะใคร่ทรงวิวาห์กับเจ้าชายในราชวงศ์เดนมาร์กองค์หนึ่ง ซึ่งไม่มีท่าทางจะได้เป็นเจ้าแผ่นดินของประเทศนั้น เพราะมีเจ้าชายผู้ตกนอญ ครั้นเจ้าหญิงมอดแห่งอังกฤษใคร่จะแต่งงานกับเจ้าชายแห่งเดนมาร์กผู้มิได้อยู่ในสายรัชทายาท ก็ทอดทาน

กันว่า เหตุใดจึงจะยอมแต่งงานกับเจ้าชายผู้ไม่มีโอกาสจะ
ได้เป็นเจ้าของดิน เจ้าหญิงมอดอยู่ในราชวงศ์บุญหนักศักดิ์
ใหญ่ มีรูปทรงโฉมยิ่งนัก ชอบที่จะเป็นกษัตริย์ของประเทศใด
ประเทศหนึ่ง เจ้าหญิงมอดทรงคิดว่า ถ้าไม่ได้เป็นกษัตริย์แล้ว
ไป จะแต่งงานกับเจ้าชายผู้ทรงเสน่ห์หาให้จนได้ ทั้งสององค์จึง
ได้ทรงวิวาทะกันในประเทศอังกฤษ ในรัชกาลกษัตริย์วิกตอเรีย

ต่อมา ๓๓ ปี ประเทศนอร์เวย์แยกจากประเทศสวีเดน
ไม่มีเจ้านายในราชตระกูลของประเทศนั้นที่ราชรถจะไปเกย
ราชรถนอร์เวย์จึงไปเกยบนไควงเจ้าชายเดนมาร์ก องค์ที่เป็น
สามีของเจ้าหญิงอังกฤษ เจ้าหญิงอังกฤษจึงได้เป็นกษัตริย์
ของประเทศนอร์เวย์ด้วยประการฉะนี้ ในหมู่ราชบิดาพระเจ้า
เอ็ดเวิร์ดที่ ๗ เจ้าหญิงองค์สุดท้าย ซึ่งเดิมไม่มีโอกาสจะ
เป็นกษัตริย์ กลับได้เป็นกษัตริย์พระองค์เดียว บางที่ราชรถ
นอร์เวย์จะไปเกยบนไควงเจ้าชายราชดำริ เพราะเป็นเชษฐของ
ราชวงศ์อังกฤษก็เป็นได้

ประเทศเดนมาร์ก ๓ ประเทศสวีเดน ๓ ประเทศ
นอร์เวย์ ๓ เป็นประเทศหมู่เดียวกัน มีระบอบปกครองแบบ
พระราชาในประชาธิปไตย หรือพระเจ้าแผ่นดินปกครองโดย

รัฐธรรมนูญเป็นราชาธิปไตยแบบประชาธิปไตย หรือจะพูด
กลับกันว่า ประชาธิปไตยแบบราชาธิปไตย ก็แล้วแต่จะเดิอก

[เราสังเกตว่า มีผู้อ่านของเราหลายคนเข้าใจผิดว่า
ประชาธิปไตยกับราชาธิปไตยนั้น ประคณาภิบาลกัน เป็นของ
ปนกันไม่ได้ แต่ถ้าว่จะตรึงตรองดูสักครู่เดียวก็เห็นว่า
ประเทศสยามเอง ก็เป็นราชาธิปไตยแบบประชาธิปไตย ประ-
เทศอังกฤษก็อย่างเดียวกัน ประเทศ ๓ ประเทศที่ออกชื่อมา
แล้ว คือ เดนมาร์ก สวีเดน นอร์เวย์ ก็เช่นเดียวกันออก
ยังประเทศฮอลแลนด์เดเน็ดเยี่ยมอีกถ้า ถ้าจะไม่พูดสยามแต่
อังกฤษไซ้ไร ประเทศทั้ง ๕ ที่ออกชื่อมานั้น ก็เป็นประเทศ
หมู่ที่มีความจำเป็นที่สุด แต่อยู่เย็นเป็นสุขที่สุดในเวลานี้
(พ.ศ. ๒๔๘๐) จะพูดในทางศึกษาในทางค้าขาย หรือใน
ทางใดก็เป็นชีวิตไฮเซชันชั้นสูงทุกทาง ประเทศเหล่านี้กับ
อังกฤษฝรั่งเศสได้ชื่อในเวลานั้นว่า ประเทศประชาธิปไตย แต่
นอกจากฝรั่งเศสก็เป็นประเทศมีพระราชาทางนั้น ระบบอบ
ปกครองของประเทศเหล่านี้เป็นระบบคล้ายกับสยาม คือ
ราชาธิปไตยในจำกัด เรียกในภาษาอังกฤษว่า Limited
Monarchy ในประเทศประชาธิปไตยที่มีพระราชาเช่นนี้ พระ

ราชาย่อมเป็นที่เคารพนับถือของพลเมืองส่วนใหญ่ พระราชา
ไม่เบียดพระสุริยงของพระองค์เอง ในวิถีการบ้านเมืองก็จริง
แต่พระราชดำริซึ่งทรงแสดงต่อเสนาบดีของพระองค์ ย่อม
เป็นหน้าหนักทศของรับพระราชทานไป ใคร่ครวญกันให้ถ่วงถ
ผู้ศึกษาพงศาวดาร คงจะได้ทราบแล้วเช่นที่กล่าวไว้]

บัดนี้ จะย้อนกลับไปที่ดาวตามที่เขาหาเรื่องไว้ว่า ที่
เรียกว่า หมู่ประเทศออสโล (The Oslo Group) หมายความว่า
ว่าอะไร

ประเทศทั้ง ๓ คือ เดนมาร์ก สวีเดน นอร์เวย์ นั้น
ใช้ภาษาเกือบจะเหมือนกัน พระราชาก็มีเชื้อสายติดต่อกัน
ทั้ง ๓ พระองค์ ทั้ง ๓ ประเทศจึงมีตัวว่าเป็นประเทศน้อย
แต่เมื่อรวมตัวกันเป็นอันหนึ่ง ก็เสมือนกับเป็นประเทศใหญ่
ในคราวมหาสงคราม (สงครามโลกครั้งที่ ๑) ทั้ง ๓ ประเทศ
ได้รักษาความเป็นกลางอย่างมั่นคงที่สุด และอยู่ในที่ซึ่งห่าง
ออกไป ถ้าไม่แสดงตนว่า จะเข้าเป็นฝ่ายกับใครแล้ว
สงครามก็ไม่ถูกตามไปถึงได้

ประเทศทั้ง ๓ เป็นเช่นนี้ จึงร่วมความคิดเป็นหน้าหนึ่ง
ใจเดียวกันในสันนิบาตชาติตอนต้น ๆ จะพูดว่าอะไรหรือ

จะโหวตว่าอะไร ก็ทำเหมือนกัน เพราะได้ปรึกษาคถง
กันไว้ก่อนแล้ว ความยึดกันเป็นกลุ่มมั่นคงเช่นนั้น ชักให้
ประเทศฟินแลนด์เข้าเกาะกลุ่มด้วย แต่ต่อมาประเทศที่อยู่ใน
ภาคที่เรียกว่า “แผ่นดินต่ำ” คือเบ็ดเยียม ฮอลันดา แด
ดุกเข้มบวคประเทศจอยกเข้ารวมด้วย

หมู่ประเทศเหล่านี้ ถึงแม้จะได้ปรึกษารอกันอยู่แต่
แล้ว ก็ยังมีใครทำอะไรลงไปเป็นบึกเป็นแผ่น ต่อเมื่อเดือน
ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๓๐- ผู้แทนประเทศเดนมาร์ก ลัวเดิน
นอร์เวย์ เบ็ดเยียม ฮอลันดา จึงได้ไปประชุมกันที่กรุงออสโต
ทำหนังสือสัญญาเรื่องเก็บภาษีกันเอง ประเทศเหล่านี้จึงได้
ชื่อว่า หมู่ประเทศออสโต หรือหมู่ประเทศซึ่งเซ็นสัญญาที่
กรุงออสโตด้วยประการฉะนี้

ประเทศที่เป็นหมู่ออสโตนี้ นอกจากเบ็ดเยียมก็ไม่
มีประเทศไหนที่มีหนังสือสัญญาเป็นสหัยศกกับประเทศใด หมู่
ออสโตนอกจากเบ็ดเยียม จึงได้แสดงความตั้งใจมั่นว่าอยู่
เสมอว่า ถ้าเกิดสงครามขึ้นในยุโรป ก็จะเป็นกลางตั้งคราว
ก่อน เหตุฉะนี้เมื่อได้มีการประชุมปรึกษารอกันระหว่าง
ประเทศ หมู่ออสโตก็พูดเหมือนกันแต่โหวตเหมือนกันเสมอ

ในระหว่างที่เกิดเรื่อง อภิชนีย์ประเทศที่เป็นหมู่ยอดโดกับ
 ฟินแลนด์ แดส์วิตเซอร์แลนด์ ได้พูดเป็นกตาง ๆ ไม่โอนเอน
 ไปข้างไหน จนได้ชื่อว่า เป็นองค์แห่งธรรมะในใจของ
 ดัชนีบาดชาติ

เมื่อ ๒-๓ เดือนที่ผ่านมา (เดือนที่ทานทรงนิพนธ์
 เรื่องนี้ คือ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๐) พระราชาแห่งเบ็ดเยี่ยม
 ได้เสด็จไปประเทศอังกฤษ ครั้นเสด็จกลับไปประเทศของ
 พระองค์ ไม่ช้าก็มีพระราชดำรัสออกมาว่า ประเทศเบ็ดเยี่ยม
 จะขอถอนตัวจากหนังสือสัญญาที่หายศึก ซึ่งทำไว้กับอังกฤษ
 แดฝรั่งเศส ถ้าเกิดสงครามขึ้น เบ็ดเยี่ยมก็จะปฏิบัติตามควร
 แก่เหตุการณ์เพื่อประโยชน์แก่เบ็ดเยี่ยมฝ่ายเดียว ขอที่เบ็ดเยี่ยม
 ขอถอนตัวเช่นนี้ รัฐบาลอังกฤษแดฝรั่งเศสยอมให้ถอนได้
 แต่รับเป็นพันธะไว้ว่า ถ้ามีศัตรูยกเข้าที่เบ็ดเยี่ยมต้องประเทศ
 นนทก็จะช่วย

ในเวลานี้ (ก.ค. ๒๔๗๐) เบ็ดเยี่ยมมีรัฐบุรุษสำคัญ
 ในหน้าที่ครเด้นาบดี ชื่อแวนเซแดนดี เป็นผู้สำเร็จวิชา
 กฎหมายในมหาวิทยาลัยของเบ็ดเยี่ยมก่อน แล้วเข้าทัพ
 ไปรบในมหาสงคราม ทำความชอบได้ตราในครั้งนั้น แต่

ได้ตราแล้วไม่ช้าเยอรมันก็จับไปได้ ต้องเป็นเชลยศึกอยู่ใน
ประเทศเยอรมันจนถึงสงคราม จึงข้ามไปเรียนวิชา
เศรษฐกิจต่อในมหาวิทยาลัยปรีนซ์ตันในประเทศอเมริกา
แล้วกลับไปทำงานแบงก์ แลภายหลังรับราชการในประเทศ
ของคุณ

๒-๓ ปีมาแล้ว แวนเซแดนคบเพื่อนคนหนึ่ง ซึ่ง
เคยเป็นนักเรียนมหาวิทยาลัยเยดในประเทศอเมริกา ได้เข้า
หนึ่งประชุมปรึกษาการแบงก์อยู่ในประเทศเบดเยม วันก่อน
นั้นมหาวิทยาลัยเยดกับมหาวิทยาลัยปรีนซ์ตันเล่นฟุตบอลด
กันใอเมริกา เยดได้ ๗ โก๊ด ปรีนซ์ตันไม่ได้โก๊ดเลย ใน
ที่ประชุมปรึกษาการแบงก์ในเบดเยมเวลานั้น ผู้เคยเป็น
นักเรียนเยด หยิบกระดาษมาเขียนว่า “ฟุตบอลด เยด ๗
ปรีนซ์ตัน ๐” แล้วพับส่งรอบโต๊ะไปให้ ม. แวนเซแดน
ม. แวนเซแดนอ่านแล้วเขียนตอบแดพับกระดาษตั้งคืนไป
เปิดออกอ่านได้ความว่า “ชุดเด้นาบดเบดเยม ปรีนซ์ตัน ๒
เยด ๐”

เมื่อเดือนก่อน ม. แวนเซแดนได้รับมอบจากประเทศ
หลายประเทศ คืออังกฤษและฝรั่งเศสเป็นต้น ให้เป็นผู้คิดว่า

จะอย่างไร ประเทศทั้งหลายจึงจะประนีประนอมกันในการค้าขาย เป็นดังอันจะช่วยกีดกันสงครามได้ ม. แวนเซแดนด์ ขณะหัวหน้าชมรมฟาสซิสต์ของประเทศเบ็ดเยี่ยมในการเลือกตั้งมาใหม่ ๆ ได้รับความไว้วางใจของชาวประเทศเบ็ดเยี่ยมอย่างเต็มที่ ครั้นตั้งมั่นอยู่ในตำแหน่งอัครเสนาบดีแล้ว ก็ยอมรับภาระซึ่งประเทศอื่น ๆ มอบให้ แด่อกเทียวทาบ-ทามในประเทศต่าง ๆ การทาบทามนี้ จะมีผลอย่างไรยังไม่กล่าว กล่าวแต่ว่าเป็นที่พอใจ

ในอเมริกา กาดวันหนึ่ง เปรดีเด็นต์โรซเวลด์รับแขกพวกหนึ่งต่อพิมพ์ตามเคย นักหนังสือพิมพ์คนหนึ่งถามท่าน เปรดีเด็นต์ถึงข่าวที่ ม. แวนเซแดนด์จะข้ามไปอเมริกา ท่าน เปรดีเด็นต์ทำไปอย่างประเดี๋ยวจนถึงว่านางสาววลีเดียน กิชดาวหนึ่ง ก็ทำไม่ได้ดีกว่า ท่านเปรดีเด็นต์ตอบว่า “ตามที่ข้าพเจ้าทราบ ม. แวนเซแดนด์มาประเทศนี้เพื่อจะรับปริญญาของมหาวิทยาลัยปรีนซ์ตันเท่านั้นเอง แต่ถ้า ม. แวนเซแดนด์เคยมาที่นี้ ข้าพเจ้าก็จะยินดีรับรอง”

ที่ท่านเปรดีเด็นต์พูดเช่นนั้น พวกหนังสือพิมพ์หาว่าท่านพูดปกปิด แต่เรื่องชนิดนี้ จะไม่ให้ท่านปกปิดก่อนอย่างไรได้

การที่ ม. แวนเซแดนต์ไปอเมริกาครั้งนั้น ไม่มีใครคิดว่าจะถึงแก่ถือร่างหนังสือสัญญาไปเล่นขอความเห็นของเปรดี-เด็นต์โรชเวตต์ เขาใจกันว่า เป็นเรื่องที่จะไปปรึกษาผู้ทางในอเมริกาเท่านั้น

ต่อมาอีกหน่อย มีผู้รอบรู้อาณาการทูตของประเทศอเมริกาคนหนึ่งกล่าวแก่หนังสือพิมพ์ว่า “ม. แวนเซแดนต์มาครั้งนั้น ก็เพื่อจะรับปริญญาจากสำนักศึกษาของตนเป็นเรื่องศึกษา ถูกแฉกศึกษาเท่านั้นเอง”

เชียงใหม่

ใคร่ขอบกรรมทำบาป กรรมหนักคงจะสนองตั้งวันหนึ่ง
แต่ในสมัยนี้โลกดำเนินเร็วหนัก ความสนองจึงมาเร็วกว่าแต่
ก่อน

การปฏิบัติทำหั้นร้ายกาจในฟ้า ซึ่งเมื่อบิเศษนเอง ชน
ผิวขาวชาวยุโรป ได้ทำแก่ชนผิวดำชาวแอฟริกาผู้ไม่มีทาง
ต่อสู้ ได้หวนมาได้ชนผิวขาวในดเปญ ชนผิวขาวด้วยกัน
ทำแก่กันเอง คงคงที่ใดทำแก่ชนผิวดำฉะนั้น

แต่บัดนี้เปิดเขตของกใหม่ทเชียงใหม่ ชนผิวเหลืองคือ
ชนผิวเหลืองทงบอมบได้กันเอง แต่ผู้ถูกบอมบมีชนผิวขาว
อยู่ด้วยเป็นอันมาก ทว่าชนผิวขาวพดอยถูกบอมบด้วยน
“ถูก” ทงชวดแตรพยควย เป้าของอาวุธนจากททงจาก
ฟ้า เป็นเป้าใหญ่ชนทุกที่ เมื่อวานชน เป้าคือเมืองเด็ชช
(อบิชชเนี่ย) เมื่อวานเป้าคือมาดริค วันนเป้าคือเชียงใหม่
เป็นเมืองใหญ่กว่ากันชนไปตามลำดับ พรุ่งนเป้าจะคือเมือง
ไหน ถ้าเป้าพรุ่งนจะใหญ่ชนไปกว่าเชียงใหม่ ก็จะมีเมืองใน

โตกนเพียง ๔-๕ เมืองเท่านั้น ที่จะเป็นเข้าได้

ผู้อ่านเรื่องแซมเมียดไว้ค้ในหนังสือพิมพ์ (ประมวญ
วัน) ย่อมจะทราบแล้วว่า ในแผ่นดินพระนารายณ์มหาราช
เมืองมะริคเป็นอ่าวใหญ่ ถ้าเปรียบว่า การค้าขายของสยาม
กับต่างประเทศเป็นกาย เมืองมะริคก็เป็นหัวใจ ซึ่งเป็นศูนย์กลาง
โตกนเพียงทั่วไป เมืองมะริคเป็นอ่าวสำหรับสยามค้าขายกับ
ต่างประเทศในสมัยนั้น เหมือนดังเชียงใหม่เป็นอ่าวสำหรับ
การค้าขายสินค้าของเมืองจีนในสมัยนั้น (พ.ศ. ๒๔๘๐)

แต่เมืองมะริคของสยามในรัชกาลของสมเด็จพระ
นารายณ์ ยังเด็กกว่าเมืองสเมอร์นาของตุรกี เมืองนั้นเป็น
เมืองท่า ซึ่งเป็นหัวใจของพาณิชย์ตุรกี ที่ค้าขายกับต่าง-
ประเทศอยู่ประมาณ ๔๐๐ ปี มีชาวต่างประเทศไปตั้งภูมิจ
ถ้าเนาหากินอยู่เป็นอันมาก จนเมื่อ ๓๔ ปีเศษนี้เอง ประเทศ
ตุรกีทำสงครามกับประเทศกรีซ ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านกัน ทั้งสอง
ฝ่ายใช้อาวุธอย่างใหม่ เมืองสเมอร์นาก็ไหม้เป็นจุณไปหมด

จนหนักกับญปุ่นรบกันรอบ ๆ เชียงไฮ้ ในเชียงใหม่แต่
บนฟ้าเหนือเชียงใหม่ด้วย เหตุฉะนั้นเหตุนี้ใหญ่แห่งการค้าขาย
ของชาวต่างประเทศที่ไปตั้งทำในเมืองจีน แดการค้าขายของ

จีนที่ท่ากับต่างประเทศ ก็มีทวงที่ท้ออาจจะเป็นเช่นเมือง
 ต่เมอรนาอีกแห่งหนึ่ง แต่ใหญ่กว่ากันมาก เพราะเซียงไฮ้
 ใหญ่กว่าต่เมอรนาว่า ๓๐ เท่า คู่ศึกจีนกับญี่ปุ่นมีกำลัง
 แข็งแรงกว่าคู่ศึกตุรกีกับกรซกกว่า ๒๐ เท่า แดอาวุธที่ใช้ก็
 ร้ายกาจกว่ากัน จนไม่รู้จะประมาณเทียบอย่างไรได้ ตุรกี
 กับกรซกรบกันครั้งนั้น รบกันตามยอดหญ้า ยังหาได้เหาะรบ
 ไม่

มีผู้ตั้งปัญหาว่า ถ้าญี่ปุ่นกับจีนจำเป็นจะต้องรบกัน
 ท้องที่ที่จะเป็นสนามรบได้ก็มีถมไป เหตุใดจะต้องไปรบกัน
 ที่เซียงไฮ้ จนทำให้เกิดวุ่นไปถึงชีวิตแพทย์ของฝรั่งเป็น
 อันมาก ปัญหาข้อนี้ “ประมวญวัน” ได้ตอบเป็นเตา ๆ
 ไว้นานแล้ว แต่บัดนี้ได้ฟังคำตอบของฝรั่งกล่าวเป็นคำเปรียบ
 ว่า เซียงไฮ้เป็นแหล่งกลางพาณิชย์ อุปมาว่าเป็นหัวใจ
 ของประเทศจีนเป็นผู้ติดต่อไปเตยงส่วนต่าง ๆ ในกาย ถ้า
 เหตุการณ์สำคัญเกิดแก่กายก็จะเกิดแก่หัวใจด้วย เพราะฉะนั้น
 ถ้าญี่ปุ่นพยายามจะทำร้ายประเทศจีนจริงจริง ก็จะต้องตายหัวใจ
 เสียมิได้ ส่วนจีนนั้นถ้าจำเป็นจะต้องรักษาหัวใจของตน
 แต่ก้ถ้าเปรียบเซียงไฮ้ว่าเป็นหัวใจของประเทศจีน ก็

เหตุใดนเรื่อรบแต่โรงทหารถาวรของญี่ปุ่น แดทหารอาสาแต่
ตำรวจของชนชาวยุโรปและอเมริกา จึงไปมีอยู่ที่นั่นได้ คำ
ตอบปัญหา^๕เป็นคำตอบอย่างแปลก คือว่า หัวใจพาณิชย์
ของประเทศจีนปัจจุบันนี้ มิใช่หัวใจที่เกิดพร้อมมากับกาย
เป็นหัวใจซึ่งผู้นั้นคดฝากาย แด้วยัดเข้าไปไว้ให้ ฝ่ายกาย
เมื่อได้รับหัวใจใหม่นั้นแล้ว ก็ใช้เป็นประโยชน์ ในตอนหลัง
จะไม่ใช้ก็ไม่ได้

ถ้าจะพูดตามตำนานที่มานี้ ประเทศอังกฤษได้ทำ
สงครามกับจีนเรียกว่า “สงครามฝิ่น” ครั้นสิ้นสงคราม
นั้นลงมาประมาณ ๘๕ ปีมาแล้ว หนังสือสัญญาหย่าสงคราม
ได้บังคับว่า ให้จีนเปิดอ่าวให้ฝรั่งค้าขายได้ห้าแห่ง เชียงไฮ้
เป็นแห่งหนึ่งในห้า ต่อมาได้มีหนังสือสัญญากันว่า พ่อค้า
ฝรั่งซึ่งไปตงหากินอยู่ที่อ่าววนั้น ๆ จะซื้อที่ดินเป็นของตน
แต่ปลูกสร้างเรือนโรงชกได้ เชียงไฮ้ภาคที่เรียกแต่น
ตั้งปทานทางสองแดนเวदान ก็คือที่ดินซึ่งฝรั่งซื้อแต่ก่อสร้าง
ชนตามสัญญานั้น เพราะต่อ ๆ มาฝรั่งชาติอื่น ๆ ก็ได้ยก
ตัวอย่างสัญญาที่จีนยอมทำให้แก่อังกฤษ ขอทำสัญญา
เช่นเดียวกันกับรัฐบาลจีนด้วย แดในที่สุดญี่ปุ่นก็ได้เข้ามา

ส่วนเช่นเดียวกับฝรั่ง

การปกครองแดนสัมปทานทั้งสองแดนนี้ เจ้าของที่ดิน
ที่ซื้อไว้จากจีน ประนีประนอมกันปกครองทำนองเทศาภิบาล
แต่ก็ยังถือว่า อยู่ในอาณาเขตของประเทศจีนนั่นเอง หาใช่
เป็นอาณาเขตของชาวต่างประเทศไม่

การรักษาแดนสัมปทาน ได้มีทหารแต่ตำรวจชาว
ต่างประเทศเข้าไปตั้งอยู่ทั้งฝรั่งและญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงถือว่า
สิทธิที่จะใช้ทหารในดินแดน สิทธิซึ่งจีนไม่รับรอง แต่ญี่ปุ่นก็
ยืนยันว่ามี จึงตั้งเรือรบเข้าไปในแม่น้ำ แดงทหารชนบท
ในตอนหนึ่งแห่งแดนสัมปทาน แต่เกิดรบกันชนทงทางบก
แดงฟ้า จนเคยเป็นการใหญ่โตในบัดนี้ (พ.ศ. ๒๔๘๐)

ยังมีข้อขงอีกข้อหนึ่ง ตามตำนานของเชียงไฮ้ เมื่อ
แรกเปิดเชียงไฮ้เป็นอาวที่อนุญาตให้ชาวต่างประเทศไปตั้ง
ค้าขาย ๘๕ ปีมาแล้วนั้น ได้แบ่งพดเมืองเป็นสองพวก คือ
ชาวต่างประเทศพวกหนึ่ง จีนพวกหนึ่ง อนทจริงเคยวนกยง
ต้องแบ่งเช่นนั้น แต่มีแปลกกันที่ว่า แต่ก่อนชนทงสองจำพวก
ไม่อยู่ปะปนกัน พดเมืองจีนอยู่ในเมืองโบราณ ซึ่งมีกำแพง
ล้อมรอบ ชาวต่างประเทศอยู่ในแดน ซึ่งซื้อที่ดินจากเจ้าของ

เดิม เป็นการแยกกันอยู่

แต่เมื่อก่อนเกิดรบกันจนคราวนี้ ชาวต่างประเทศใน
เชียงใหม่ มีเกือบ ๕ หมื่นคน จนมีประมาณ ๒ ล้าน ๓ แสน
คน แต่จันกว่าล้านคน เข้าไปอยู่ในแดนสัมปทานของชาว
ต่างประเทศ พดเมืองในแดนสัมปทานจึงเป็นจันไปแทบจะ
ทั้งหมด ชาวต่างประเทศเพียง ๕ หมื่นคน ถ้าเทียบกับจันกว่า
ล้าน ก็นับว่าน้อย

การเป็นเช่นนั้น เชียงใหม่จะพ้นภัยสงครามไปได้ ก็แต่
เมื่อคู่สงครามทั้งสองฝ่ายตกลงว่าจะไม่รบกันเท่านั้น แต่จะ
กำหนดเช่นนั้นในบดิน (ก.ย. ๒๔๙๐) ก็ยาก เพราะญี่ปุ่น
เป็นผู้ที่มีส่วนอยู่ในแดนสัมปทาน แต่ได้ใช้แดนสัมปทานเป็น
ที่ตั้งทหารหนัก แต่คงทมนต์ด้วยส่วนหนึ่งแล้ว

การเป็นเช่นนั้น ใครจะทายว่า เมืองใหญ่เมืองหนึ่ง
ปัจจุบันจะเป็นอย่างไรต่อไป ก็ทายยาก แต่ไม่มีใครกล้า
ทายว่า การค้าขายใหญ่โตของอังกฤษ ฝรั่งเศส แดอเมริกา
จะเป็นอย่างไรต่อไป ทั้งจะไม่มีใครกล้าทายว่าผลแห่งการ
ทั้งหมดนี้ จะมีแก่ญี่ปุ่นประการใด

โรตารีในประเทศไทย

โรตารีเป็นสมาคมซึ่งแม่ทั่ว ๆ ไปในโลกแทบจะทุกประเทศมีโรตารีสโมสร บางประเทศมีหลายสโมสร บางประเทศมีจำนวนดับแต่จำนวนร้อยละสโมสร กระจายกันไปในที่ต่าง ๆ สโมสรเหล่านั้นเป็นสมาชิกของสมาคมกลาง เรียกว่า โรตารีอินเตอร์เนชันนัล จึงถือว่าเป็นพวกเดียวกัน มีติดต่อถึงกันได้ทั่วโลก สมาชิกของสโมสรโรตารีในกรุงเทพนี้ ถ้าไปในประเทศใดหรือท้องที่ใดที่มีสโมสรโรตารี ก็เข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนอาหารกับเขาได้ แต่ต้องมีหนังสือสำคัญจากสโมสรของเราติดตัวไป แสดงว่าเป็นสมาชิกโรตารีจริง มิใช่แอบอ้างเข้าไป กรรมการสโมสรนั้นเมื่อเขาได้จดชื่อสมาชิกของเราไว้แล้ว เขาก็เขียนจดหมายบอกมาถึงกรรมการสโมสรในกรุงเทพ การที่จะมีคนแอบอ้างเข้าไปว่า เป็นสมาชิกโรตารีจากประเทศอื่นนั้น จะป้องกันที่เดียวกันคงจะไม่ได้ แต่การที่เขียนบอกไปถึงสโมสรของผู้ไปนั้น ย่อมเป็นการตอบโต้ทางหนึ่ง เป็นการป้องกันในภาย

หน้า มิให้ผู้แอบอ้างทำบ่อยนัก

สมาชิกโรตารีที่แปลกหน้าเข้าไปในประเทศอื่น ถ้า
ยังไม่รู้จักกับใครในท้องถิ่น ก็ได้คนรู้จักทันที ย่อมจะเป็นประ
โยชน์ส่วนหนึ่ง

ความมุ่งหมายสำคัญของโรตารีข้อหนึ่ง ก็คือบำรุง
ไมตรีระหว่างประเทศ เคยมีตัวอย่างที่สองประเทศในอเมริกา
ได้ขัดใจกันในเรื่องการค้าขาย ต่างฝ่ายก็ก่อกำแพงภาษีกัน
ทางกัน เดยเป็นเหตุให้เกิดความเดือดร้อนด้วยกันทั้งสองข้าง แด
ราษฎรทั้งสองฝ่ายก็เกิดเกลียดชังกันขึ้น แต่พวกโรตารีทั้ง
สองประเทศมิได้เป็นเช่นนั้น จึงแต่งสมาชิกที่เป็นผู้ใหญ่ใน
สโมสร แดเป็นผู้ใหญ่ในการค้าขายไปพบแอดมินทนาการัน หา
ทางที่จะปลดเปลื้องความเสียหายทั้งสองประเทศ คนทั้งสอง
พวกนั้นเจรจาเป็นที่เข้าใจกันดี ครั้นกลับไปบ้านเมืองของตน
ต่างฝ่ายก็ต่างร้องเรียนต่อรัฐบาลให้เห็นประโยชน์ในการที่จะ
รอกำแพงภาษีลงเสีย ในที่สุดก็เป็นอันได้รอดง แดการแแด
เปลี่ยนสินค้าก็ดำเนินได้สะดวกดังแต่ก่อน

เกาหนาโรตารีคนหนึ่งได้เฝ้าให้ผู้เขียนฟังว่า เมื่อประ
เทศสองประเทศในอเมริกาทำสงครามกัน โรตารีทั้งสองฝ่าย

ได้นัดพบปรึกษากัน แล้วกลับไปร้องเรียนต่อรัฐบาลทั้งสองฝ่าย จนในที่สุดเด็กสงครามกันได้ เรืองหงษ์ผู้เขียนไม่เคยได้พบในหนังสือ แต่ได้ยินจากปากเกวณาแห่งโรตารี ดิสตริกต์นำเบอร์ ๘๐ เมื่อท่านผู้นักดับมาจากไปประชุมใหญ่ของโรตารีอินเตอร์เนชันนัล

เมื่อ ๒-๓ เดือนมานี้ พวกโรตารีในประเทศไทยได้เชิญพวกโรตารีในประเทศเยอรมัน ให้ส่งตุ๊กไปเที่ยวเมืองอังกฤษ พวกโรตารีอังกฤษรับตุ๊กเด็กเยอรมันเหล่านั้น แลส่งแยกกันไปอยู่ตามบ้านของพวกโรตารีอังกฤษ ประปนกับตุ๊กหลานของเขา เมื่อเด็กเยอรมันกลับไปบ้านเมืองของตนแล้ว พวกโรตารีเยอรมันก็เชิญเด็กอังกฤษไปเป็นการตอบแทน แลช่วยดูแลเช่นเดียวกัน ก็ดูเป็นการเผื่อแผ่กันดีอยู่

แต่ผู้เขียนได้อ่านในหนังสือพิมพ์ยุโรปที่มาเมตนิ (ก.ย. พ.ศ. ๒๔๘๐) บัดนี้โรตารีในประเทศไทยจะตั้งอายุเด็กแล้ว เพราะชมรมนาซีได้ออกบัญญัติว่า ตั้งแต่ปลายเดือนธันวาคมไป มิให้สมาชิกของชมรมนาซีเป็นสมาชิกโรตารีเป็นอันขาด การปกครองในประเทศไทย เป็นการปกครองของชมรมนาซี ซึ่งมีแฮร์ฮิตเลอร์เป็นหัวหน้า ชมรม

การเมืองอื่น รัฐบาลไม่ยอมให้ตั้ง เพราะฉะนั้นการปกครอง
ประเทศจึงเป็นการปกครองของชมรม ๆ เดียว แต่เมื่อชมรม
นาซีเอาดินหม้อป้ายโรตารี โรตารีก็อยู่ไปไม่ได้

หลักของโรตารีมีข้อหนึ่ง ว่าไม่เกี่ยวกับการเมืองเลย
แต่จะทำอะไรก็เปิดเผยทั้งนั้น โรตารีในประเทศเยอรมันมี
ชีวิตยืนมานานกว่าถูกเดือ สหกรณ์แดฟร์เมชัน ซึ่งถูกห้าม
ไปนานแล้วทั้งนั้น

เหตุที่โรตารีในประเทศเยอรมันจะต้องตายนี้ กล่าว
ตามคำสั่งแข็งของเจ้าพนักงานผู้ใหญ่ในชมรมนาซีว่า เป็น
เพราะโรตารีไม่รังเกียจพวกยิว แต่ทั้งพวกฟร์เมชันซึ่งถูกตั้ง
เดิกส์มาคมหมดแล้วนั้น ก็พากันไปเข้าเป็นสมาชิกโรตารี
เป็นอันมาก อีกประการหนึ่ง โรตารีเป็นของซึ่งกระจายไป
ทั่วโลก สโมสรในประเทศต่าง ๆ รวมกันเป็นดิสตริกต์ซึ่ง
มีเกาหนาเป็นหัวหน้า แต่เกาหนารวมกันเป็นผู้เด็อกเปรดี-
เด็นต์ ผู้เป็นนายใหญ่ของโรตารี เหตุฉะนั้นสโมสรโรตารีใน
ประเทศเยอรมัน อาจต้องปฏิบัติคำสั่งของชาวต่างประเทศ
ผู้ได้รับเด็อกเป็นเปรดีเด็นต์ อันเป็นคำสั่งซึ่งอาจไม่เป็นไปดี
เพื่อประโยชน์แก่เยอรมันก็ได้

ผลมผลาน

๑ ฤตามนักเตงโตคัวโฮหัง
อยู่หน้าฝั่งศรีราชาปากอ่าวกว้าง
ทำครนเครงเมงโผงตามโพงพาง
เที่ยววกคกวางเรือแพแม่ทเต
อย่าคิดว่าเกรียงไกรใครไม่สู้
เจ้าไม่รู้อย่างอื่นจึงหันเก
มีมากมายนักหนาปลาเกเว
อย่าไอ้อื่ออวดตัวไม่กต้วใคร ฯ

๑ ฝั่งทะเลไอร์แดนต์แดนอังกฤษ
ฤตามด้ามตีบตองพีคเอิบอิทธิใหญ่
กำเริบสู้เตื่อปลาด้วยบ้ำใจ
เรือยนต์ใหญ่หน้าหนักถึงตีบตัน
ได้ต่อฤทธิคิตพันต้นนึ่ง
ปลาออกวงตากเรือเห็ดอจะชัน
แล้วเรือกดับตากปลาได้ท่ามัน

ต่างตากันไปมาเวदानาน
 ในที่สุดตัสกรจักรหักดับ
 คนในนรกคณิงถึงอดด้าน
 แต่เห็ดกทายเกี่ยวปลาทำได้การ
 ปลาถึงพด้านคนดับพัดพัดเรือ
 เทบจะต่มจมไปในคอนน
 เพราะปลาหมื่นเขมแข็งเรือแรงเหตอ
 ปลากันไปโกตฝั่งกาดงเรือ
 จึงเป็นเหยื่อมนุษย์ปลิดชีวิตมัน ฯ

๑๐ ๓ ตามใหญ่ในสมุทรสุดจะร้าย
 มันเหตอหายเต็มทไม้มัด
 แต่ไม่ร้ายเท่ากับ สัมมาริน
 ซึ่งป้ายบั้นกฐหมายหายประการ

รัฐคดี

รัฐคดีของรัฐเซียในสมัยนั้นเป็นอย่างไรแน่ เราก็พูด
ไม่ค่อยถูก ถ้าจะอ่านตามที่นักเขียนต่าง ๆ เขียนไว้ หรือ
ตามความเป็นไปในประเทศนั้น ซึ่งมีชาวมาทางโทรเลข ก็
ดูไม่สู้จะตรงรอยกันนัก นักเขียนแต่ละคน คงจะเขียนตามแง่
ความคิดของตน แต่ข่าวที่เข้ามาในหมู่นักออกย่อนักดับกันไป
กลับกันมา จะว่าคดีคอมมิวนิสต์เป็นยอดแห่งเหี้ยมโหด
ในยาคัมหม่อ้นนั้นก็พูดยาก เพราะคอมมิวนิสต์กับคอมมิวนิสต์
ก็ต่างโทษแต่ประหารชีวิตกันเอง จนไม่มีใครจะเข้าใจได้
นอกจากจะฟังตามภษิตเก่าว่า “เรโอลูชั่น เหมือนปลา
ชังกินลูกของมันเอง”

นักอธิบายบางคนอธิบายว่า เวदान (ก.ย. พ.ศ. ๒๔๘๐)
โตกแยกกันตามประเภทแห่งรัฐคดี แต่ถ้าจะดูไปให้ลึก ก็
น่าจะเห็นว่า แยกกันตามสันดานมนุษย์ ซึ่งหาสันโดษมิได้
ธรรมดาผู้แพ้กับผู้ชนะ หรือผู้มีกับผู้ไม่มี จะเห็นตรงรอยกัน
ได้ยาก เหตุใดผู้ผู้จึงรวมเอาความมีไว้ในสมัยนั้น โดย

วิธีซึ่งในเวदानุมนนเอง กตบถถือว่าเป็นวิธีไม่ชอบด้วย
 มนุษยธรรม แต่จะกตกนมิให้ผู้ไม่มีใช้วิธีเดียวกัน เพื่อจะ
 ได้มีชนบ้าง ผู้ไม่มีคิดอยู่แต่ว่าจะต้องมี วิธีที่จะมีได้โดย
 ใด ถ้าเป็นวิธีซึ่งผู้อื่นได้เคยใช้มาแล้ว วิธีนั้นผู้ไม่มีก็ควร
 จะใช้ได้เหมือนกัน นี่เป็นแง่ความเห็นของผู้ไม่มี ซึ่งไม่อาจ
 เข้าใจความเห็นจากแง่ของผู้มีได้ ยกษแต่ยกษาดมยนี้ ไม่
 ชะโมยห้วปดแต่ห้วปตาไปให้แก่กัน ถ้าชะโมยได้ก็ชะโมย
 เอาเอง แต่เมื่อยกษได้ห้วปดแล้ว จะกตกนยกษานมิให้ได้
 ห้วปตากระไรได้

ยกษเถยงว่า ได้เก็บเอาห้วปดในส่มยทห้วปดยังมี
 เกิดอนตดาต แต่ในส่มยนห้วปตาไม่ก้อยม้เดยแต่ หรือ
 ถ้าจะมีอยู่บ้าง ก็ไปเข้าส่นนิบาตชาติเดยหมด ในส่มยนยกษ
 ยกษาดห้วปตาห้วปด ก็เป็นส่มยทกส่นนิบาตชาติ หรือมี
 ส่มยทกเป็นผู้เปล่งแทนอยู่แทบทงนน ถ้าจะชนถอเอาห้วปตา
 แต่ห้วปดอ กก็จะเดยค่านส่นญญาซึ่งให้ไว้แก่กัน

แต่ส่นนิบาตชาติเป็นส่มยทคซึ่งส่มยทกตาออกได้ แต่
 เมื่อตาออกแล้ว จะถอว่าถอนค่านส่นญญาทให้ไว้ ก็
 เห็นจะได้ตอกกกรมง

พืชดอกหมอกสงครามซึ่งเคยอยู่ในเวลานี้ (ก.ย.
 พ.ศ. ๒๕๑๖) แต่มิใช่ดอกเป็นดอกเป็นตาบบ้างแล้วนั้น เป็น
 ความแล่งแย่งของยักยัดยักยัด หวีปลาดอกอยู่ในฐานะที่ถูก
 ใจเขา แต่หวีปลาบางที่ก็มีก้างค้ำมือได้บ้าง

ลำผัว

ภาษาไทยในหนังสือที่เขียนกันเวลานี้ (พ.ศ. ๒๔๘๐)
มักเรียกการฆ่าตัวบ้ำว่าดำตัว ไม่ว่าการฆ่าันจะมีลักษณะ
ณะอย่างที่ท่านเคยใช้ในหนังสือเก่าหรือไม่ การพยายามจับ
หรือฆ่าไปตามนักแดงโตที่หน้าศรัทธา ก็ดูเหมือนจะเป็น
การดำตัวตามวิธีที่ไซกันเดยวัน แต่การยิงนกตกปลา ก็คง
จะอย่างเดยวัน

แต่การ “ดำ” นี้ไซจะมีแต่ดำตัวก็ห้ามได้ ใน
เหล่าแขกแดงจำพวกซึ่งยังมีความเป็นไปอย่างโบราณอยู่จน
ปัจจุบันนี้ มีประเพณี “ดำผัว” ซึ่งยังไซอยู่จนเดยวัน

มีหญิงฝรั่งคนหนึ่ง ชื่อนางสาวอโตฮาเบเกอร์ ได้
ถึงการที่ไต่เทียวไปในที่ป่าเถื่อน อันเป็นสำนักของชนพวกที่
เรียกกันว่าผัวแดง ได้เข้าไปวิสาสะในพวกหญิง หญิงพวก
นั้นเห็นคนผัวขาว ก็เห็นประหลาดยิ่งนัก นางสาวเบเกอร์
ได้พยายามเรียนคำพูดของคนพวกนั้น ได้ประมาณ ๘๐ คำ
ถ้าพัน ๘๐ คำนั้นไป ก็ต้องไซไป คนพวกนั้นกินข้าวเป็น

อาหาร และนอนในกระท่อม ซึ่งปูประชันด้วยใบไม้เป็นคั่น
นางสาวเบเกอร์ก็ได้ออกเดินเล่นอยู่อย่างเดียวกัน

นางสาวเบเกอร์กล่าวว่า หญิงพวกนั้นเป็นพวกที่เรียก
ว่าหญิงนักรบ หรือแอมะซอนวิเม็น (Amazon women)
เป็นหญิงกำยำดุดัน นางสาวเบเกอร์เองซึ่งเป็นคนแข็งแรง
จึงท่องเที่ยวในที่เช่นนั้นได้ กล่าวว่าตัวเองเมื่อเทียบกับหญิง
พวกนั้น ก็มีร่างกายอ่อนแอเต็มที

(คำว่า แอมะซอน ซึ่งแปลว่าหญิงนักรบนี้ ได้ยิน
ว่ามาจากศัพท์แปลว่าไม่มีนม เพราะเหตุว่าในสมัยโบราณ
พวกหญิงนักรบต้องตัดนมขวาซ้ายข้างหนึ่ง เพื่อจะได้ยิงธนู
ได้ถนัด)

ในระหว่างที่นางสาวเบเกอร์อยู่กับหญิงพวกนั้น คน
หนึ่งพวกหญิงออกไปล่าสัตว์ ได้ออกจากหมู่บ้านของตนใน
เวลาตกคั่น ทุกคนถือธนู มีลูกศรอาบยาพิษชนิดหนึ่ง ซึ่ง
กล่าวว่าเมื่อยิงถูกใครเข้าแล้ว ก็สิ้นสติไปชั่วคราว แต่ใน
ไม่ช้าก็ฟื้นขึ้นได้ พวกหญิงไปเที่ยวล้อมหมู่บ้านอื่น ทำเอะอะ
ให้ชาวบ้านที่ถูกล้อมนั้นออกต่อสู้ ถ้าหญิงชอบใจชายคนไหน
ก็เอาเกาทัณฑ์ยิงให้ล้มตาย แล้วห้ามตัวกลับไป

นางสาวเบเกอร์กล่าวว่าประเพณีนั้น เป็นกีฬาอย่าง
ใหญ่ แต่นางสาวเบเกอร์สังเกตเห็นผู้ชายที่จับมาได้ เห็น
กระต่ายจะเต็มใจถูกจับ

นี้เป็นประเพณี "ตาแมว" ซึ่งยังไม่กระจายออกไป
ในประเทศอื่น

โลกนครึ่งหนึ่ง

มีคำอังกฤษกล่าวว่า ชาวโลกนครึ่งหนึ่งไม่รู้ว่ อีกครึ่งหนึ่งมีความกินอยู่แต่เป็นไปอย่างไร

ความขอนถาจะอ่านตามหนังสือของผู้ที่เที่ยวไปในท้องที่ป่าเถื่อนแถวถัดมาเด่า ก็ดูเป็นคำกล่าวซึ่งสมจริงมาก ในสยามเอง คงจะมีชาวป่าชาวเขาหลายจำพวก ซึ่งถ้าบอกว่หาแข่งได้ก็คงไม่เชื่อ

นักบวชชาวอังกฤษคนหนึ่งชื่อริช ได้ไปอยู่ในประเทศเปปัว ๓๗ ปี ตั้งแต่เวลาที่ชาวประเทศนั้นยังเป็นป่าเถื่อนอยู่มาก เขาเด่าว่ เมื่ออังกฤษเข้าไปปกครองท้องที่นั้นอยู่แล้ว วันหนึ่งคนอังกฤษข้าราชการคนหนึ่งเดินทางไปตามหมู่บ้าน มีคนชาวท้องที่พูดอังกฤษได้เป็นด่ามไปด้วย วันหนึ่งจะออกจากหมู่บ้านหนึ่ง เดินทางไปอีกหมู่บ้านหนึ่งซึ่งอยู่ไกล คอยคนหาบหามายังไม่พร้อมกัน คนอังกฤษจึงนั่งเด่าให้คนในท้องที่ฟังว่ ในเมืองฝรั่งเป็นอย่างไรบ้าง เด่าถึงรถไฟแดรถยนต์เดินทางเร็วได้เพียงไหน เด่าถึงโทรเลขแเดวิทยุเป็น

ต้น เมื่อเด่าไปได้หน่อยหนึ่ง เขาตั้งเกศหน้าคนฟังเห็นยม
 แดงกิดกัน เขาจึงถามด่ามว่า พวกนั้นแแต่ดงกิริยาอย่างนั้น
 ทำไม ด่ามพยายามจะตอบบ่ดเบ่า แต่เขาไม่ยอม จะให้
 ด่ามบอกตรง ๆ ให้จงได้

ด่ามอดออดอยู่ครู่หนึ่งจึงบอกว่า “พวกนั้นพูดกัน
 ว่า มันยังไม่เคยได้ยินคนโกหกเก่งเหมือนไตเท่านั้นเลย”

ดักออกแลนดักกับอิงแลนด

ดักออกแลนด (ค.ย. พ.ศ. ๒๔๗๐) เป็นสมัยที่ประเทศหลาย
ประเทศแข่งขันกันสร้างเรือรบ แต่ทุกประเทศพยายามจะให้
เรือรบของตน

ในสมัยก่อน ๕๐๐ ปีไปแล้ว ดักออกแลนดยังเป็นประ-
เทศที่มีเรือรบจำนวนมากแผ่นดินปกครอง อิงแลนดก็เป็นประเทศ
ที่มีเรือรบจำนวนมากแผ่นดินปกครองเหมือนกัน ในสมัยปัจจุบัน
คนไทยคงไม่ค่อยรู้ว่า ดักออกแลนดเคยมีอำนาจมากทางทะเล
และมีกองทัพเรือขนาดใหญ่ แด่คู่แข่งในทางทัพเรือของ
ดักออกแลนด ก็คืออิงแลนด (อังกฤษ) ดองประเทศนั้นม
ีเรือรบขนาดใหญ่ด้วยกัน เพราะอยู่ในเกาะเดียวกัน ในรัช-
สมัยสมเด็จพระที่นั่งที่ ๕ แห่งดักออกแลนด ทัพเรือของประเทศ
ดักออกแลนดมีกำลังมากที่สุด เพราะชาวดักออกแลนดเห็น
ว่าเรือรบเป็นสิ่งจำเป็นไปทางทะเล

ในสมัยก่อนแผ่นดินอิงแลนด (อังกฤษ) ในเวลา
สมัยสมเด็จพระที่นั่งที่ ๕ พระราชาอิงแลนดกับพระ

ราชวงศ์กอตแดนด์ทรงแข่งอำนาจกัน ทั้งสองประเทศก็แข่งกันสร้างเรือรบ

ใน ค.ศ. ๑๕๑๓ ทพเรืออังกฤษกอตแดนด์มีเรือรบขนาดใหญ่ ๑๖ ลำ ขนาดรอง ๑๐ ลำ พระราชวงศ์กอตแดนด์มีพระราชโองการสั่งทพเรือให้เด่นออกทะเลไปสมทบกับทพเรือของพระราชฝรั่งเศส คือทพเรือของพระราชอิงแดนด์ (อังกฤษ)

แต่ทพเรืออังกฤษกอตแดนด์ที่ออกทะเลไป จะสมทบทพเรือฝรั่งเศสครั้งนั้น ได้ไปแวะปล้นตามฝั่งไอร์แลนด์เสียก่อน กว่าจะเคยไปถึงฝั่งฝรั่งเศสก็เข้าไป เพราะระหว่างนั้นอังกฤษกอตแดนด์กับอิงแดนด์ได้รบกันทางบก เรียกตามภาษาพงศาวดารว่า คิกฟุอดเดิน (Flodden) พระเจ้าเจมส์ที่ ๕ ทรงคุมทพออกรบด้วยที่ต้นพระชนม์ในครั้งนั้น

ก่อนนั้นมาอีก ๒๘๒ ปี เมื่ออังกฤษกอตแดนด์กับอิงแดนด์ได้รวมเป็นประเทศ มีพระราชองค์เดียวกันปกครองแล้ว กองทพเรือก็รวมเข้าด้วยกัน ชาวประเทศอังกฤษกอตแดนด์ก็เข้าเป็นทหารเรือร่วมราชการกับชาวประเทศอังกฤษ ครั้นใน

ค.ศ. ๑๘๐๕ เมื่อเน็ดสันแม่ทัพเรืออังกฤษชนะทัพเรือของ
 นะโปเลียนเป็นครั้งใหญ่ คือครั้งที่ทำให้นะโปเลียนต้อง
 ทัพจะตีเกาะอังกฤษได้นั้น ในเรือของเน็ดสันแม่ทัพ มีชาว
 ฝรั่งกอดแดนดีเป็นนายทหารแดงทหารอยู่เป็นอันมาก พล
 ทหารชาวฝรั่งกอดแดนดีคนหนึ่ง ถูกปืนยิงมาจากเรือซาค์กอน
 จวนจะตายอยู่บนดาดฟ้า เพื่อนชาวฝรั่งกอดแดนดีด้วยกันคน
 หนึ่งเข้าไปประคอง คนเจ็บกอดแดนดีคนนั้น จึงถามว่า เมื่อ
 ก่อนจะเริ่มรบ ท่านแม่ทัพได้กล่าวแก่กองทัพว่าอะไร

เพื่อนตอบว่า ท่านแม่ทัพชักธงสัญญาว่ากล่าวแก่กองทัพ
 ว่าอึงแฉกดีตั้งใจให้ทุกคนทำหน้าที่ของตน

คนเจ็บบ่นว่า “ท่านไม่เอ๋ยถึงฝรั่งกอดแดนดีเลยเทียว
 หรือ?”

เพื่อนตอบว่า “ท่านแม่ทัพพูดแล้วว่า ชาวฝรั่งกอดแดนดี
 ทุกคนทำหน้าที่โดยไม่ต้องเตือน”

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราดิวิวัฒน์

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราดิวิวัฒน์
ประสูติเป็นหม่อมเจ้า ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนเจริณ
ผลพุดสวัสดิ์ พระราชโอรสพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้า
อยู่หัว วันประสูติวันศุกร์ วันที่ ๑๖ ธันวาคม ปีมะแม
พ.ศ. ๒๔๐๒ พระนามเดิม หม่อมเจ้าภุชงค์ พระนามตฤ
ตหมพูนท ณ อยุธยา พระนามในสมณเพศ ดิวิวัฒน์โน
ก่อนทรงผนวชได้ทรงเล่าเรียนหนังสือไทยแต่อังกฤษอยู่ในกรุง
เทพก่อนแล้ว เสด็จออกไปทรงเรียนภาษาอังกฤษที่บึงกา
ยหัง เมื่อเสด็จกลับจากบึงกา ยทรงผนวชจนทรงเข้าสอบได้
ในท้องถิ่นนามเป็นเปรียญแล้ว ได้ทรงรับสมณศักดิ์เป็นหม่อม
เจ้าพระสัถยาพรพิริยพรต แล้วเป็นพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า
ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช (คือ พระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) ทรงพระผนวชเป็นพระภิกษุ พระองค์
เจ้าสัถยาพร ฯ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ในรัชกาลที่ ๖ ได้

รับพระราชทานสถาปนาพระยศเป็น กรมหมื่นชินวรดิริวัฒน์
 แด่ภายหลังเป็นกรมหลวง ได้ทรงรับตำแหน่งสมเด็จพระ
 ตั้งพระราชเจ้านัดจากสมเด็จพระยาวชิรญาณวโรรส

กรมหลวงชินวรดิริวัฒน์ ทรงอภัยยศเป็นคนดีและ
 เป็นพระดี จึงเป็นทนายของชนทั้งหลาย

ขัตติยมานะ

“ กอบกอดขัตติยะมา นะนิก หาญเฮย ”

มนโคติซึ่งรวมอยู่ในศัพท์ไทยใช้ว่า “ ขัตติยมานะ ”
นี้ ในสมัยปัจจุบัน ย่อมจะมีตคน้อยลงไปกว่าแต่ก่อนทั่ว ๆ
ไปในโลก ถ้าจะยกเว้น ก็จะมีอยู่แต่ในประเทศอังกฤษ
ดอกกระมัง พระเจ้าแผ่นดินได้หมดไปแล้ว ในประเทศหลาย
ประเทศที่เคยมีพระราชาทรงศักดิ์ใหญ่เป็นผู้ปกครอง หาก
ราชสกุลหรือราชวงศ์ของพระราชนัน ๆ จะยังมีกระเวียรระ
วาดอยู่ในประเทศของตน หรือพึ่งพำนักอยู่ในประเทศอื่นบ้าง
ก็จริง แต่เมื่อไม่มีความเกี่ยวเนื่องกับการปกครองบ้านเมือง
นานเข้า จนถึงเจ้านายรุ่นหลังไม่เคยเห็นหรือเคยเข้าเฝ้าราช
บัลลังก์เลย มนโคติชนิดที่เรียกขัตติยมานะนี้ ก็ย่อมจะตคน้อย
ลงไปอยู่เอง ถ้าเราจะยกตัวอย่างซึ่งไม่มีระแวงว่าผิดเลย ก็
เห็นจะกล่าวเป็นอุทาหรณ์ได้ว่า เม่าพันธุ์ของพระเจ้าแผ่นดิน
อาหม ซึ่งเคยมีบรรพบุรุษทรงบุญหนักศักดิ์ใหญ่ จนถึง
ฝรั่งเรียกว่าเอ็มไพร์ อยู่ในภาคหนึ่งแห่งอินเดีย ถ้ามีเหตุ
อยู่ในเวदान ก็เห็นจะไม่มีมนโคติชนิดที่เรียกว่าขัตติยมานะ
อาจมีมานะชนิดอื่น ๆ ก็ได้ แต่ไม่ใช่ขัตติยมานะ

พูดถึงสยามโดยเฉพาะ ถึงหากสยามจะเป็นประเทศ
 ซึ่งมีพระราชเป็นอธิบดีแห่งประเทศ ก็ควรเป็นที่เข้าใจว่า
 บุคคลผู้มานะชนิดที่เรียกว่าขยันมานะ ย่อมจะมีจำนวนลด
 น้อยลงไป เพราะพระเจ้าแผ่นดินในพระราชวงศ์ปัจจุบันถึง
 ต้องรักษาทมพระราชธิดาพระองค์เดียวเท่านั้น แลพระเจ้า
 แผ่นดินพระองค์ที่ ๘ ก็ทรงพระชนมพรรษาเพียง ๑๒ ปีเท่านั้น
 (ทรงเรื่องนี้ใน พ.ศ. ๒๔๘๐) การเป็นดังนี้ เจ้าฟ้าแถมพระ-
 องค์เจ้า ถ้าทรงกำเนิดมาใหม่ ๆ ก็น้อยจนนับได้ด้วยนิ้วมือ
 ข้างเดียว ดังนั้นหม่อมเจ้านั้น ก็ย่อมจะทรงกำเนิดโดยจำนวน
 น้อยเหมือนกัน เพราะพระองค์เจ้าซึ่งทรงพระยศถึงชนกจะมิ
 พระหน่อเป็นหม่อมเจ้านั้น เวदानกมโนพระองค์ถวน เหตุ
 ฉะนั้นเราจึงกล่าวโดยมีค่านึงถึงบุคคลเลย กล่าวแต่โดยจำนวน
 เท่านั้น ว่ามโนคติชนิดที่เรียกว่าขยันมานะนี้ ในสยามก็น้อย
 ลงไปเหมือนกับประเทศอื่น ๆ ทั่ว ๆ ไปในโลก

ขอทว่าขยันมานะเป็นของดีควรสรรเสริญ หรือเป็น
 ของไม่ดีควรคิดเคียดนั้น ก็แล้วแต่ความเห็นคนส่วนมากใน
 สมัยที่ต่างกัน แต่ถ้าจะกล่าวทางพุทธศาสนา ก็จำต้องกล่าว
 ว่า มานะไม่ใช่ของดี

เมื่อวันประกาศมหาสงคราม

เมื่อวันครบรอบ ๒๓ ปี นับแต่วันที่รัฐบาลอังกฤษ
ประกาศสงครามกับประเทศเยอรมัน ได้มีเอ็ม. บี. อังกฤษ
คนหนึ่ง ชื่อแฮโรลด์ นิโคตสัน ได้ถึงงานอันหนึ่งที่เขาได้
ทำในหน้าที่ที่เป็นเจ้าพนักงานผู้น้อยอยู่ในกระทรวงต่างประเทศ
อังกฤษ งานนั้นคืองานของผู้ถือหนังสือประกาศสงคราม
ไปส่งต่อราชทูตเยอรมันในตอนดึก เมื่อเวลา ๒๓ นาฬิกา
๒๐ นาที วันที่ ๕ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๑๔

เขาเริ่มได้ถึงเวดาก่อนนั้นประมาณ ๗ วัน เขาพาภัก
ราชการไปอยู่บ้านนอก ในบ้านซึ่งเจ้าของบ้านเชิญแขกไป
อยู่หลายคน คนหนึ่งเป็นข้าราชการทูตของประเทศสวีเดน
เป็นผู้ใหญ่รูปร่างเข้าใจทางการต่างประเทศมาก แต่พูดภาษา
อังกฤษไม่ค่อยชัด เข้าวินหนึ่ง ได้ข่าวไปว่า รัชทายาทของ
ประเทศออสเตรียถูกทำร้ายถึงสิ้นพระชนม์ที่เมืองซาระเยโว
พวกหนุ่มสาวได้อ่านข่าว ก็คิดว่าเจ้าชายออสเตรียถูกฆ่าอยู่
ในประเทศออสเตรีย ก็คงจะเป็นเรื่องยุ่งในประเทศนั้น ซึ่ง

ไม่เกี่ยวไปถึงประเทศอื่น ๆ แต่ท่านผู้ใหญ่ชาวสวีเดนไม่เห็นอย่างนั้น ท่านทำนายยาวแล้วว่า ประเทศเยอรมันคงจะถือโอกาสโดดเข้าได้เป็นแน่ ท่านผู้^๕นั้นออกดำเนินคดี G และคดี J ไม่ได้ พูดว่า "Yermany is certain to yump in" พวกหนุ่มสาวนักช่นดำเนินที่พูดยิ่งกว่าเห็นความสำคัญ^๕ของชาว

ครั้นกลับไปดอนดอนก็ได้ความว่า กระทรวงการต่างประเทศต้องทำงานกันทั้งกลางวันกลางคืน ข้าราชการที่ลาหยุด ถ้าไม่ได้ไปเที่ยวนอกประเทศ ก็ถูกเรียกกลับไประดมทำงานหมด เขาว่าคดีเขาเองถูกโยนไปอยู่แผนกการศวันออกในตอหนปลายเดือนกรกฎาคม แต่แผนกนั้นถูกรวมเข้าไปกับแผนกศวันตก จัดใหม่เรียกว่า แผนกสงครามของกระทรวงการต่างประเทศ เป็นเจ้าหน้าที่ทำงานหนังสือของกระทรวงการต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสงคราม

ก่อนนั้นประมาณ ๓ ปี เมื่อดูท่วงท่าเหมือนจะเกิดสงครามกับเยอรมัน แต่ไม่ได้เกิด กรรมการป้องกันราชอาณาจักรของอังกฤษพิเคราะห์เห็นว่า การระดมพลของทัพบกทัพเรือ^๕นั้น ถึงแม้ทั้งสองกระทรวงจะได้เตรียมกำลังไว้^๕อย่าง

เดียดที่สุด จนถึงจะใช้เมื่อไร ก็หยิบออกจากคู้มาใช้ได้
 ๖๘๘ ๖๘๘ ๖๘๘ ๖๘๘ ๖๘๘ ๖๘๘ ๖๘๘ ๖๘๘ ๖๘๘ ๖๘๘
 ทนทกจริง แต่การเตรียม ซึ่งต่างกระทรวงก็ต่างเตรียม
 ทำไปโดยที่มิได้รู้เห็นถึงกันนั้น ถึงเวลาเอาเข้าจริง ก็มักมี
 ปอยยุ่ง จึงจำจะต้องเตรียมการติดต่อให้ดี แต่ถ้ามีอะไรมา
 จร ก็จะได้จัดทันที ให้เขาเกิดยวงกันได้ ทั้งกระทรวงทหาร
 บก แดกระทรวงทหารเรือทีเดียว

กรรมการป้องกันราชอาณาจักร ปรึกษากับกระทรวง
 ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตกลงกันว่า ให้กระทรวงการต่างประเทศ
 ๕
 เป็นเจ้าหน้าที่ที่จะรวมปลายเชือกเข้าไปไว้ทั้งหมด เมื่อถึง
 เวลาเอาเข้าจริงก็ให้กระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้บอกกล่าว
 ไปให้ทั่วถึงทุกกระทรวงทบวงการทมิหน้าที่จะต้องทำอะไรบ้าง
 แลต้องบอกถึงเมืองชนแดนราชการ หรือใคร ๆ ทั่วโลกที่
 จะต้องรับคำสั่ง หรือคำบอกกล่าวจากรัฐบาลอังกฤษ

เขาว่าการปฏิบัติตามวิธีที่ตกลงกัน จะอธิบายเดียด
 ๘๕
 กยดยาวนัก เขาจึงกล่าวแต่เพียงว่า การเตรียมทุกอย่าง
 ได้แยกไว้เป็นหนังสือสองแผนก สำหรับจะเลือกใช้แล้วแต่
 เหตุการ หนังสือแผนกหนึ่งสำหรับใช้ในเมื่ออังกฤษเป็นผู้
 ประกาศสงครามกับประเทศอื่น อีกแผนกหนึ่งสำหรับใช้เมื่อ

ประเทศอื่นประกาศสงครามกับประเทศอังกฤษ หนังสือที่
เตรียมแยกไว้เช่นนั้น คือร่างเอกสาร ร่างโทรเลข แลร่าง
คำบอกกล่าวต่าง ๆ ซึ่งจะหยิบออกใช้ได้ทันทีทั้งนั้น แผนก
ซึ่งถ้าอังกฤษเป็นผู้ประกาศสงคราม ก็จะต้องใช้มัน จัดได้
ไว้ในตู้เรียกว่าตู้เอ. บรรดาร่างหนังสือทั้งหลายที่จะต้องใช้
ในเมื่อประเทศอื่นประกาศสงครามกับอังกฤษ เก็บอยู่ในตู้.
ในตู้ทั้งสองชั้น จัดแยกชั้นแตกต่างกัน มีลำดับอักษรแต่ตัว
เดจอย่างละเอียดที่สุด จะหยิบใช้เมื่อไรก็ไม่ต้องค้นหา หยิบ
ได้ทันทีทั้งนั้น

วันที่ ๕ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๑๕ เป็นวันซึ่งอังกฤษ
ประกาศสงครามกับเยอรมัน เมื่อ ๑๕ นาฬิกาวันนั้น เสด็จมาที่
กระทรวงต่างประเทศอังกฤษ ได้มีโทรเลขส่งไปถึงราชทูต
ในกรุงเบอร์ลินว่า ให้แจ้งคำขาดแก่รัฐบาลเยอรมันว่า ถ้า
รัฐบาลเยอรมันไม่เคารพความเป็นกลางของประเทศเบ็ดเตล็ด
แต่แจ้งให้รัฐบาลอังกฤษทราบก่อนเวลาเที่ยงคืน (๒๕ นาฬิกา)
ถ้ารับสัญญาจะเคารพ รัฐบาลอังกฤษก็จะกระทำทุก
อย่าง เพื่อรักษาความเป็นกลางของเบ็ดเตล็ด ตามคำมั่น
สัญญาซึ่งเยอรมันแต่อังกฤษได้ลงนามไว้ด้วยกัน คำขาดที่

อังกฤษกล่าวแก่เยอรมันนี้ พูดสั้น ๆ ก็คือว่า อังกฤษให้
เวตาเพียง ๒๔ นาฬิกา วันที่ ๕ ให้เยอรมันรับรองว่า จะ
ไม่ยกทัพผ่านแดนเบ็ดเตล็ดเข้ามาสู่ฝรั่งเศส ถ้าเยอรมันไม่รับ
รองก่อนเวตานั้น อังกฤษก็จะประกาศสงครามกับเยอรมัน

คำขาดที่อังกฤษให้ไปนั้น คาดกันว่าเยอรมันคงไม่
ยอม แต่เยอรมันจะตอบไม่ยอมก่อนเที่ยงคืน หรือไม่ตอบ
เด็ดเดี่ยวจนรู้ไม่ได้ อนึ่ง ควรจะกล่าวในที่นี้ว่า เวตาใน
เบอร์ลินกับเวตาในลอนดอนผิดกันชั่วโมงหนึ่ง เวตา ๒๔
นาฬิกาในเบอร์ลิน ตรงกับ ๒๓ นาฬิกาในลอนดอน จึง
เตรียมกันในกระทรวงต่างประเทศว่า พอถึงเวตา ๒๓ นาฬิกา
ก็จะเอาหนังสือจากตู้เอ. ปัดออกกระจายไปในโลก กระทรวง
ต่างประเทศคั่นนั้น ไม่เคยมีคนไหนเหมือน ในห้องทำงาน
ตามระเบียบเปิดไฟฟ้าสว่างไปหมด ประตูห้องก็เปิดไว้ทุก
ประตู เพื่อจะวิ่งไปมาได้เร็ว ทั้งนี้เพราะว่าโทรเลขแดเอก-
ซาร์หตายพันฉบับซึ่งเตรียมไว้ในตู้พร้อมแต่นั้น ต้องคอย
ให้รู้แน่ว่าอย่างไรเสียก่อน จึงจะทำให้เสร็จไปได้

โทรเลขเหล่านี้ส่งถึงใคร ใครเป็นผู้เซ็นแต่คำ
สั่งว่ากระไร ก็พิมพ์ไว้เสร็จ ยังมีที่ว่างอยู่แห่งเดียว ที่ว่าง

นั้นวางไว้สำหรับชื่อประเทศที่อังกฤษจะประกาศสงคราม การ
เขียนชื่อประเทศลงในโทรเลขหลายพันฉบับนั้น ก็กินเวลาด
นาน จึงได้เตรียมคราวยาวไว้เป็นอันมาก คราวยาวนั้นเป็นชื่อ
ประเทศทุกประเทศในโลก

งานที่ทำคนนั้น ก็คือเอาคราวยาวคำว่า “ประเทศ
เยอรมัน” พิมพ์ลงตรงที่ว่างในโทรเลขหลายพันฉบับ แล
ก็ได้ตั้งมือทำกันตั้งแต่เย็นไปจน ๒๓ นาฬิกาถึงที่รวมหัวงาน
ครบเวลา ๒๓ นาฬิกา ๕๐ นาที มีเดชานุกรคนหนึ่งวิ่งกระ
หืดกระหอบไปจากบ้านอิครเดนาบตีเข้าไปในห้องซึ่งกำลังทำ
งานกันอยู่ที่กระทรวงการต่างประเทศ แล้วร้องตะโกนว่า
“หยุด หยุด คราวนี้คุณเอ. ไม่ใช่คุณบี. กระทรวงทหารเรือ
จับโทรเลขได้ว่า เยอรมันประกาศสงครามเอาเรา ไม่ใช่เรา
ประกาศเอาเยอรมัน”

พวกที่ทำงานอยู่ในกระทรวงการต่างประเทศได้ยืนคัง
นั้นก็ถอนใจใหญ่ เอาโทรเลขคุณเอ. ที่ทำไว้เกือบเสร็จแล้ว
โยนทิ้งไว้กับพนักห้อง แล้วเอาโทรเลขเดหนั่งส่งอันจากคุณบี.
ออกมาตีคราวยาวกันใหม่

เมื่อวานนี้ได้เข้ามาเพียงว่า ในวันที่อังกฤษประกาศ

สงครามกับเยอรมัน ข้าราชการในกระทรวงการต่างประเทศ
อังกฤษ ได้ระดมกันเตรียมเอกสารแดโทรเลขหลายพันฉบับ
จนเวลา ๒๓ นาฬิกา ๕๐ นาที ใกล้เวลาที่จะต้องใช้นั่งคือ
เหล่านัน คือ ๒๓ นาฬิกาแล้ว ก็ทราบมาจากสำนักอัคร-
เสนาบดีว่า เอกสารแดโทรเลขทั้งหลายที่เตรียมไว้จากตูเอ.
นน ต้องเปลี่ยนเป็นเตรียมใหม่จากตูบี. จึงต้องเริ่มคัดตรา
ยางกันใหม่ในเวลาจวนเจียน

ผู้เล่าเรื่องนคือ แฮโรลด์ นิโคตสัน ผู้เป็นพนักงาน
อ่อนอายุที่สุดอยู่ในกระทรวงการต่างประเทศเวลานั้น
ผู้เล่ากล่าวว่า บรรดางานที่เตรียมกันมาเป็นเวลานาน
ในตอนที่จะเกิดสงครามนั้น งานชิ้นสำคัญที่สุด ก็คือการ
ประกาศสงคราม วิธีประกาศสงครามในครั้งนั้น พูดสั้น ๆ
ถ้าประเทศเยอรมันหนึ่งเดียวไม่ตอบคำขาดของอังกฤษ ภายใน
เวลาเที่ยงคืนในเบอร์ลิน คือ ๒๓ นาฬิกาในตอนดอน ก็จะมี
จดหมายจากเสนาบดีการต่างประเทศอังกฤษ ไปถึงราชทูต
เยอรมันในตอนดอน เขียนเป็นภาษาราชการทูต แต่มีใจ
ความว่า รัฐบาลของท่านมิได้ตอบคำขาดของเรา เราจึงจะ
ประกาศสงครามกับท่านคนนั้น ข้าพเจ้าขอส่งหนังสือเดินทาง

มายังท่านพร้อมทั้งจดหมายนี้ เพื่อให้ท่านออกจากประเทศ
นี้ไปเสีย

แต่ถ้าประเทศเยอรมันประกาศสงครามก่อน จดหมาย
ของเสนาบดีการต่างประเทศก็มีความว่า ประเทศเยอรมันได้
ประกาศสงครามกับเราแล้ว ข้าพเจ้าจึงตั้งหนังสือเดินทาง
ของท่านมาพร้อมทั้งจดหมายนี้

วิธีเขียนจดหมายสองทางที่กล่าวมานี้ ดูในปัจจุบัน
อาจเห็นเป็นข้อไม่สำคัญก็เป็นได้ เพราะสงครามซึ่งเริ่มรบ
กันแล้วจึงประกาศก็มี รบกันจนล้มตายไปเป็นกองแล้วยังไม่
ประกาศก็มี แต่ในสมัยนั้นดูเป็นข้อสำคัญมาก เพราะทุก
ประเทศถือเคล็ดที่จะไม่เป็นผู้ประกาศสงครามก่อน เหตุฉนั้น
ข้อที่กระทรวงการต่างประเทศอังกฤษต้องใช้ดูนี้ แทนดูเอ.
จึงเป็นข้อที่ค่อนข้างจะชอบใจ ปลัดกระทรวงการต่างประเทศจึง
ได้รับหน้าที่ถือจดหมายจากดูบี. ถึงราชทูตเยอรมันในตอน
ดอน ไปยื่นต่อตัวราชทูตเอง ท่านปลัดกระทรวงถือจดหมาย
นี้เดินไปสถานทูตซึ่งอยู่ใกล้ไม่ต้องใช้รถ ตั้งหนังสือถึงมือ
ราชทูต แล้วกลับถึงกระทรวงการต่างประเทศเวตา ๒๒
นาฬิกา ๑๕ นาที

ครั้นเวลา ๒๒ นาฬิกา ๓๕ นาที มีโทรเลขด่วนมา
จากราชทูตอังกฤษในเบอร์ลินว่า หัวหน้ารัฐบาลเยอรมันได้
พูดโทรศัพท์ถึงราชทูตว่า รัฐบาลเยอรมันจะไม่ตอบคำขาด
ของรัฐบาลอังกฤษ หัวหน้ารัฐบาลเยอรมันจึงมีความเสียใจ
ยิ่งนัก ที่ภาวะแห่งสงครามจะมาถึงตั้งแต่เวลาเที่ยงคืนไป

กระทรวงการต่างประเทศได้ทราบโทรเลขฉบับหนึ่ง
ก็กำหนด ให้เดซานุกการคนหนึ่งวิ่งไปกระทรวงทหารเรือถาม
ว่า ข่าวรายก่อนที่เยอรมันประกาศสงครามก่อนนั้นได้มา
อย่างไร ไม่ช้าเดซานุกการกลับไปรายงานข่าวรายก่อน
ได้มาเพราะดักรู้โทรเลขเยอรมันฉบับหนึ่ง มีบอกไปถึงเรือ
เยอรมันทั่วโลกว่า “สงครามกับอังกฤษประกาศแล้ว เรือ
เยอรมันที่อยู่กลางทะเลจงหันเข้าอ่าวที่ใกล้ที่สุด” (หมาย
ความว่าอ่าวเยอรมันหรืออ่าวของประเทศที่เป็นกลาง)

เมื่อเจ้าพนักงานกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษทราบ
ดังนั้นก็สนใจใหญ่หายทอด แล้วช่วยกันไปเรียกเอาโทร-
เลขฉบับนั้นจากออฟฟิศโทรเลข ซึ่งเป็นออฟฟิศโทรเลข
พิเศษอยู่ในคอกหลังเดียวกัน แล้วจัดโทรเลขคูเอ. ไปเปิดยื่น
ให้ส่งแทน

การเปลี่ยนใช้คูเอ. แทนคูบี. นี้ ในส่วนโทรเลขที่อยู่
 ในมือเจ้าพนักงานของรัฐบาตเดียวกัน ถึงจะต้องกระหัด
 กระหอบกัทำได้สะดวก แต่ในเรื่องที่จะเปลี่ยนจดหมายที่ตั้ง
 ไปถึงราชทูตเยอรมันเดวั้น เป็นปัญหาคนละอย่าง ถ้าจะ
 คุยตามรูปการ อังกฤษก็ได้ประกาศสงครามผิด เพราะอ้าง
 ว่าเยอรมันประกาศก่อน จึงประกาศบ้าง การเป็นเช่นนั้น ก็
 จะต้องนำจดหมายจากคูเอ. ไปเปลี่ยนจดหมายจากคูบี. ที่ตั้ง
 ถึงมอราชทูตเดว แต่จะต้องรีบเปลี่ยนโดยเร็ว แต่จะทำ
 อย่างไรจึงจะดี

ข้าราชการผู้ใหญ่ในกระทรวง ได้ปรึกษากันในห้อง
 ปลัดกระทรวง อีกครู่หนึ่งข้าพเจ้า (แฮโรลด์ นิโคลสัน)
 ถูกเรียกเข้าไปในห้องนั้น ครั้นข้าพเจ้าไปถึงก็ได้รับคำสั่งว่า
 “ท่านเป็นเด็กที่สุดในพวกเจ้าพนักงานกระทรวงนี้ ท่านต้อง
 เป็นผู้ไปขอคืนเอาจดหมายฉบับนั้นมาจากราชทูตเยอรมัน”

ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งดังนั้นแล้ว ก็ถือซองจดหมายฉบับ
 ใหม่ เปิดประตูห้องออฟฟิศออก เดินข้ามถนนข้ามของ
 กองทหารม้ารักษาพระองค์ แล้วตรงไปตั้งหน้าวังเรียกให้เปิด
 ประตูข้างตึกสถานทูตเยอรมัน ข้าพเจ้ามีความหนักใจยิ่งนัก

เพราะเป็นงานทุกข์ชนแรก ที่ข้าพเจ้าได้รับมอบให้ทำ แต่เป็น
 ชนยากซึ่งจะปฏิบัติทำไรจึงจะสำเร็จก็ไม่ได้

ตามถนนในตอนตอนเวดามัน มีคนมากชนทุกที่ เพราะ
 ราษฎรที่สงครามจะต้องเกิดเป็นแน่ คนในถนนเดินไหลกันไป
 ประชุมเป็นหมู่ใหญ่อยู่หน้าพระราชวัง แต่พวกที่เห็นข้าพเจ้า
 ไปต้นระฆังประคูดถานทุกข์เยอรมันก็หยุดดูก็มี

ข้าพเจ้าต้นระฆังแฉกต้นนอก ดุสดถานทุกข์เหมือนบีด
 มืดไม่มีคนอยู่ แต่ข้าพเจ้าต้นระฆังรำไปอยู่ชานาน ในที่
 ดุคไคยินเดียงมีเท่าคนเดินข้างใน แดวมี่บ่าวหนุ่มคนหนึ่งแฉม
 ประคูดข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเอาเท้าสอดเข้าไปทันที ไม่ให้บีด
 ประคูดได้แต่ว่า “คุณจะต้องพบตัวท่านราชทูตทันที”

“ท่านราชทูตชนนานแล้ว ท่านตั้งไว้ว่าใครกวนท่าน
 ไม่ได้เป็นอันขาด”

“ถึงอย่างนั้นก็ต้องพบท่านให้จงได้ เพราะมีราชการ
 คำนวณมาจากเดนาบดักการต่างประเทศ”

“ท่านราชทูตกล่าวเมื่อก่อนไปนอนว่า จดหมายที่
 ท่านรับแล้ว เป็นจดหมายฉบับสุดท้าย ที่ท่านจะได้รับจาก

เสนาบดีการต่างประเทศ”

ตอนนั้นข้าพเจ้าตั้งใจได้เอาเท้าสอดขัดประตูไว้ มีฉนั้น
คงถูกบีบประตูไล่หน้าเป็นแน่ ข้าพเจ้านึกในใจว่า เห็นจะ
ต้องใช้กิริยาฉาวอย่างง่าผ่าเผยชู้บ่าวหนุ่มคนนั้น ข้าพเจ้า
จึงว่า “นี่แน่เจ้า เจ้าเป็นเด็กหนุ่ม เจ้าไม่รู้จักความสำคัญ
หรือไม่สำคัญในราชการบ้านเมืองเลย เจ้าจงไปปลุกหัวหน้า
บ่าวฉนั้นเถิด เรื่องนี้เป็นราชการสำคัญที่สุด”

บ่าวหนุ่มกรมฉปากหนึ่งไม่รู้จะว่าอะไร แต่ประเดี้ยว
ก็เบียดประตูให้ข้าพเจ้าเข้าไป แล้วบอกหัวน ๆ ว่า “คอย
อยู่ที่นี้”

บ่าวหนุ่มเดินหายเข้าไปในเรือน อีกครู่หนึ่งได้ยินเสียง
คนเดินออกมาสองคน คือหัวหน้าบ่าวกับบ่าวหนุ่ม

ข้าพเจ้าบอกชื่อข้าพเจ้าแก่หัวหน้าบ่าวแล้ว บอกว่า
เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศใช้ไปหาราชทูต ข้าพเจ้า
ถามว่า “เป็นเรื่องสงคราม แตฉนั้นจะอยู่ที่นี้ จนพบท่าน
ราชทูตให้ฉนได้”

หัวหน้าบ่าวอาจอยู่ครู่หนึ่งจึงตอบว่า “เชิญท่านคอย
อยู่ที่นี้ก่อนขอรับ” (หัวหน้าบ่าวใช้กิริยาฉาวสุภาพกว่า

บ่าวหนุ่ม) “ ผมจะขึ้นไปปลุกท่านราชทูต ”

ข้าพเจ้าคอยอยู่ประมาณกึ่งปหนึ่ง หัวหน้าบ่าวจึง
กลับมาเชิญข้าพเจ้าขึ้นไปข้างบนจนถึงประตูห้องนอนท่านราช
ทูต หัวหน้าบ่าวเคาะประตู มีเสียงในห้องว่าให้เข้าไปเถิด

ข้าพเจ้าก้าวเข้าไปในห้องเท่าเหยียบพรมหนา ในห้อง
มีฉากกั้นอยู่ใกล้ประตู หลังจากมีเตียงนอนทองเหลือง ข้าง
เตียงนอนมีโต๊ะเล็กตัวหนึ่ง มีโคมไฟประดับสวยงามอยู่บนโต๊ะนั้น
ท่านราชทูตอยู่ในที่นอน กระพริบตาดูข้าพเจ้า

ข้าพเจ้าว่า “ ผมเสียใจหนักที่คงเข้ามารบกวนได้เท่า
แต่เอกสารที่ได้นำมาให้รับเมื่อชั่วโมงก่อน เป็นเอกสารซึ่งส่ง
มาผิด ผมได้รับคำสั่งให้มาขอคืน แต่ให้ส่งฉบับนี้ให้ได้นำ
แทน ”

ท่านราชทูตตอบว่า “ ตามใจซี อยู่บนโต๊ะนั้นเฝ้า
หยิบเอาเองเถิด ”

ข้าพเจ้าเดินไปที่โต๊ะข้างหน้าต่าง เห็นซองหนึ่งสี
เหมือนกบที่ข้าพเจ้าถืออยู่ในมือ ข้าพเจ้าจึงหยิบเอามาทันที
สังเกตว่าซองนั้นยังเปิดไม่ตลอด บางทีจะเป็นด้วยท่านราช
ทูตเปิดซองได้ครึ่งเดียวก็เห็นหนังสือเดินทาง ซึ่งในสมัยนั้น

ได้กระดาษเหมือนกระดาษชนิดรีโบตะ & ปอนด์ ซึ่งผิดกับ
กระดาษหนังสือธรรมดา ท่านราชทูตเห็นกระดาษกรูว่า
หนังสือเดินทาง เลยไม่เอาออกอ่านในที่นี้ เพราะท่านเป็น
ผู้ใฝ่เรียนจะให้ประเทศของท่านกับประเทศอังกฤษมีไมตรีสัมพันธ์
กัน แต่ท่านมีใจไปในทางที่จะจัดไม่ให้สงครามเกิด เพราะ
ฉะนั้น พอท่านเห็นกระดาษหนังสือเดินทาง ท่านกรูว่าความ
ลับของท่านสูญหายไปหมดแล้ว ท่านจึงโยนหนังสือเดินทาง
ทิ้ง ไม่อ่านในที่นั้น แล้วเข้านอนเลย

ข้าพเจ้าวางซองใหม่ไว้บนโต๊ะ หยิบซองเก่าได้กระดาษ
แล้วหยิบปากกาจุ่มหมึกถือไปที่เตียงนอนท่านราชทูต
บอกว่า “ขอประทานอภัย โปรดให้โบร่ำผมถือไปด้วย”

ข้าพเจ้าส่งโบร่ำกับปากกาให้ท่านราชทูตบนเตียงท่าน
ก็รับหรือให้ ขณะนั้นมเด็จพระราชกุมารตามถนนร้องเพลงสรร
เสริญพระบารมีอังกฤษ ได้ยินไปถึงห้องนอนท่านราชทูต ท่าน
ราชทูตเข้านอนไปเปิดไฟที่ข้างเตียงนอนเลย ดูราวกับว่าท่าน
จะเปิดเพลงสรรเสริญพระบารมีด้วยสวิตช์คอมข้างเตียง แต่
ท่านก็หลับไม่ตื่นอีก แล้วบอกแก่ข้าพเจ้าว่า “ท่านจง
แสดงความรักของข้าพเจ้าต่อบิดาของท่านด้วย” ถ้าเพียงที่

ท่านราชทูตพุดนิน เป็นตำแหน่งเค็รียงนก

ท่านราชทูตเยอรมันนิน เป็นคนรักประเทศของท่าน
 ที่สุด แต่ท่านกรักประเทศอังกฤษด้วย แต่ท่านมีเพื่อนอังกฤษ
 ซึ่งท่านนับถือแต่นับถือท่านมาก ต่อจากวันประกาศสงคราม
 มาอีก ๓๐ ปี ข้าพเจ้าได้ไปรับราชการอยู่ในสถานทูตอังกฤษ
 กรุงเบอร์ลิน คราวหนึ่งข้าพเจ้าไปเป็นแขกของท่านอยู่ที่บ้าน
 ของท่านที่บ้านนอก บ่ายวันหนึ่งข้าพเจ้านั่งรถไปก่อนท่าน
 นึกถึงคนทีไปปลูกท่านที่สถานทูตตอนดอน อยากถามท่านว่า
 ท่านได้อ่านจดหมายฉบับแรกหรือไม่ทันได้อ่าน แต่ไม่กล้า
 ถาม จึงเป็นอันไม่รู้ว่ ท่านทราบหรือเปล่าว่าหนังสือที่
 ข้าพเจ้าบอกท่านว่าผิดนั้น ผิดอย่างไร

ปเกียรณกะ

คำอังกฤษว่า "ดีโบกระซี" เป็นคำยากที่จะคุ้นปาก
ของคนที่ไม่รู้ภาษานั้น ถ้าจะพูดเน้นดำเนินให้ถูกตามพยางค์
ก็ยาก และจะเขียนเป็นหนังสือไทยให้ออกเสียงถูกแท้ ก็
ไม่ได้ทีเดียว เหตุฉนั้นควรจะมีคำที่ไทยใช้คุ้นปากมาเรียก
แทน แต่เราใช้ว่า ประชาธิปไตย เราชอบใช้ว่า "ปติย์"
ไม่ชอบว่า ปติย์ เพราะตัว ต กับตัว ย เป็นอักษรควบ
(ตย) เหมือนคำดังสกฤตว่า สติย เราอ่านว่า สัตย์ ไม่
อ่านว่า สติย์ อาทิติย เราอ่านว่า อาทิศย์ ไม่อ่านว่า
อาทิตย ฉนั้น เราขแรงขอน เพื่อจะให้ผู้อ่านของเราทราบ
ว่า ที่เราชอบเขียนว่าประชาธิปไตยนั้นคำเดียวกับทมิฬเขียนกัน
ว่าประชาธิปไตยนั้นเอง คำว่าราชาธิปไตยอีกคำหนึ่ง เราก็
ชอบเขียนว่า ราชาธิปไตย เช่นกัน

ปติ (ค.ศ. ๑๘๓๖) เป็นบทดุเหมือนประชาธิปไตย
ทำทางว่าจะพันตัวชนบางในโลก ผู้อ่านของเราอย่ามจะทราบ
แต่ว่า ตั้งแต่ต้นมหาสงคราม (สงครามโลกครั้งที่ ๑) แล้ว

มา ประชาธิปไตยก็จมลงไปต่ำกว่าครึ่ง ดัชนีการปกครองบ้านเมืองแบบบงการโดยอาญาสิทธิ์ ดอยเด่นขึ้นมาในประเทศใหญ่ ๆ หลายประเทศ พุดต้น ๆ ก็คือว่าเกิดดิกเคเตอร์ทั่วไปรอบ ๆ ประเทศใหญ่ซึ่งดิกเคเตอร์ตั้งมั่นลงแล้วนั้น ก็ยังไม่มีการรื้อรอยว่าจะเปลี่ยนไปสู่แบบประชาธิปไตยในปีหน้าหรือปีไหนเมื่อไร แต่ประเทศที่เล็ก หรือที่ระบอบอาญาสิทธิ์เป็นแต่เพียงมีมาเป็นเงา ๆ ยังไม่ได้ฝังรากลงแน่นนั้น มีท่วงท่าว่า ประชาธิปไตยมีโอกาสจะผุดขึ้นมาบ้าง

ในตอนครึ่งปี ค.ศ. ๑๙๓๖ มีหลายประเทศที่กำหนดจะมีการเลือกผู้แทนราษฎรกันใหม่ เป็นการเลือกชนิดซึ่งพดเมืองมีโอกาสจะแสดงความสามารถในทางการเมืองแทบทุกราย ประเทศฝรั่งเศสซึ่งมีเงาระบอบอาญาสิทธิ์มาราว ๆ นั้น มีกฎหมายบังคับว่า จะต้องเลือกภายในเดือนพฤษภาคม และการเลือกในประเทศฝรั่งเศสนี้ ชาวประเทศอังกฤษย่อมจะได้ใจคอยฟังเสมอ เพราะวิธีปาดิเมนต์แต่ปัญหาสำคัญ ๆ ของฝรั่งเศส ก็คล้ายกับของอังกฤษอยู่หลายทาง ส่วนประเทศอื่น ๆ นั้นได้กำหนดแล้วว่า จะมีการเลือกในประเทศกรีก ประเทศอียิปต์ แดประเทศสเปน ซึ่งอาจหันไปทาง

ประชาธิปไตยมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ในประเทศกรีกและอียิปต์
 นั้น ผู้มีอำนาจในประเทศ ให้คำมั่นสัญญาว่า จะให้โอกาส
 ให้ราษฎรเลือกตามอำเภอใจว่าจะเลือกกระบอบอาญาสิทธิ์
 เปลี่ยนมาใช้วิธีปาดิเมนต์ ซึ่งสมาชิกผู้แทนราษฎร เป็นผู้
 แทนราษฎรจริง ๆ ไม่ใช่ตั้งแต่ว่าเงินกดให้เป็นแต่ชื่อ ส่วน
 ประเทศเดนมาร์ก ปาดิเมนต์ได้ถูกพวกโซเชี่ยลิสต์กักกันมา
 นาน และรัฐบาลได้เดินแบบอาญาสิทธิ์จริง ๆ ด้วยวิธีใช้
 อัยการศึก และระวางหนังสือพิมพ์ บัดนี้กำหนดกันว่า จะ
 เลือกปาดิเมนต์ใหม่ ให้โอกาสแก่ชมรมการเมือง ทั้งขวา
 และซ้าย ในประเทศกรีก พระเจ้าแผ่นดินซึ่งเสด็จขึ้นไป
 ครองราชสมบัติใหม่ ได้ทรงกล่าวแล้วว่า จะทรงจัดให้เด็ก
 กันตรงไปตรงมา มิใช่เงินกดอย่างที่จะเป็นประเพณีใน
 ประเทศแถบนั้น ส่วนประเทศอียิปต์ อัครเสนาบดีซึ่งเป็น
 หัวหน้ารัฐบาลมากกว่านี้ โดยไม่ใช้รัฐธรรมนูญหรือปาดิ
 เม้นต์นั้น ก็ได้ยอมแล้วว่า จะให้มีการเลือกอย่างบริสุทธิ
 ในเดือนพฤษภาคมหน้า (พ.ศ. ๒๔๗๗)

ตามที่เป็นฤดูกาลเช่นนั้น ถ้าเมล็ดดอกออกผลมาจริง ๆ
 ก็จะเป็นทางถ่วงน้ำหนักกระบอบอาญาสิทธิ์ได้บ้าง

ประเทศเวเนซุเอลาคือประเทศหนึ่งในอเมริกาใต้ เป็นประเทศซึ่งเรียกกันว่า ปกครองอย่างประชาธิปไตยแบบวิบับติก แต่อันที่จริง ได้ใช้ระบอบอาญาสิทธิ์ มีเปเรตีเด็นต์ เป็นผู้บงการประเทศโดยอำนาจนิติขาดมาช้านาน นายพลโคเมซได้เป็นดิกเตเตอร์มาถึง ๒๕ ปี เพิ่งจะตายเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ (เดือนที่ทรงนพพรรษา) ม.ค. พ.ศ. ๒๔๗๗) ท่านผู้นั้นกำอำนาจไว้แน่นแถมานหาผู้เต็มอยาก แต่ทำอะไรได้ดั่งนนใด ก็ด้วยเหตุ ๓ อย่าง คือ

(๑) เพราะโคเมซใช้วิธีรุนแรง ในการปราบผู้ขัดคอ จะขัดโดยกิริยา หรือวาจา ก็ไม่ได้ทั้งนั้น คุกของเวเนซุเอลาได้ชื่อว่าร้ายที่สุดในโลก

(๒) เพราะในประเทศนั้น ไม่เคยมีประชาธิปไตยจริงจัง ชนชาวประเทศไม่รู้อบรมธรรมเนียมและประเพณีของระบอบนั้น แม้เพียงระเบียบการของป่าตีไม้ก็ไม่ได้ค่อยจะมีใครรู้แน่กันนัก

(๓) โคเมซเป็นคนมีโชคดีที่เป็นเปเรตีเด็นต์ได้หน้อยก็มาอุปบ่อน้ำมันในประเทศ เป็นเหตุให้เกิดหมุนพุนเขา ครนเกิดมหาสงคราม (สงครามโลกครั้งที่ ๑) ก็ได้ประโยชน์

จากน้ำมันมาก ค่อมาบริษัทน้ำมันใหญ่ ๆ ในอเมริกาเกิด
 ชาติใจกันชนกับรัฐบาลประเทศเม็กซิโก (ซึ่งมีน้ำมันมาก)
 ดินค่าน้ำมันออกจากเม็กซิโกน้อยลง เวเนซุเอลาก็ได้เข้าแทนที่
 จนไม่เข้าได้เป็นประเทศที่สาม ที่มีดินค่าน้ำมันมากที่สุดในโลก
 โคเมซเป็นคนไม่พิถีพิถัน ในเรื่องที่ว่าต่างประเทศจะเข้า
 ไปตงทำน้ำมัน ดังแต่ว่าตกลงราคากันแล้วเป็นใช้ได้ เหตุ
 ดึงหนการงานจึงเดินเรื่อยมา ไม่มีคิดขัด แต่ต่างกันว่า
 ถ้าหัวหน้าประเทศมีลักษณะเป็นรัฐบุรุษให้มากสักหน่อย
 เวเนซุเอลาก็จะรุ่งเรืองมาก แต่ถ้าเป็นรัฐบุรุษไม่เข็มโหด
 ไม่อาจปราบพวกเกะกะได้ ก็คงจะยุ่งเหยิงกันไม่หยุดเหมือน
 กัน ผู้ที่จะเป็นเปรดีเต็นต์ คือคิกเตเตอร์คือโคเมซไป
 อาจเป็นผู้ฉลาดในราชการมากกว่า แต่ไม่เข็มโหดกว่า
 โคเมซ ถ้าเช่นนั้นการปกครองราษฎร ซึ่งมีนิสัยคอยจะ
 ดัดเตือนอยู่เสมอ ก็อาจไม่สงบได้ดังแต่ก่อน

ในอินเดีย

ในอินเดียมีชนชาติคำที่เรียกกันว่า "แคระต้องไม่ได้"
 ถึง ๓๐ ล้านหรือ ๔๐ ล้าน หรืออาจถึง ๕๐ ล้านคน ใน
 เวदान์ (พ.ศ. ๒๔๗๘) อินเดียแล้วความประสงค์จะเป็น

ชาติอิสระ แต่ชาติอิสระซึ่งมีพดเมืองไม่อิสระหลายสิบด้าน
 คนนั้น ดูเป็นการเถียงกันอยู่เองในครัว พวกไม่อิสระหรือ
 พวก “แต่จะต้องไม่ได้” นั้นเป็นตระกูลคนที่มีฐานะต่ำต้อย
 ตามคำสั่งนาฮินดู (หินทุ) พวกอยู่ในสังกัดสูงตามคำสั่งนา
 ถือว่าพวกอยู่ในสังกัดต่ำไม่มีสิทธิอะไร ถ้ามีถอน ก็ผิดตาม
 ดัทธิคำสั่งนา การเป็นเช่นนั้น ถ้าอินเดียจะเป็นประเทศอิสระ
 แดพดเมืองทุกคนมีความเป็นไทยแก่คนเสมอกัน ก็จะไม่แบ่ง
 เป็นพวกแต่ต้องได้ แดแต่จะต้องไม่ได้ มีสิทธิแต่ไม่มีสิทธิ
 ใดๆได้

ในบัดนี้ (พ.ศ. ๒๔๗๘) พวกที่แต่จะต้องไม่ได้ มีหัว-
 หน้าที่โตเตาเรียนแถมกาดงบัญญัติกาดงทรพยไม่น้อยหน้าใคร
 พวกนั้นแแต่ดงตนออกมาว่า เมื่อคำสั่งนาที่ดองมีขดคนสิทธิของ
 คนตามชาติตามตระกูล เป็นเครื่องยุ่งยากไม่รู้แแต่ไม่รู้รอด
 เพราะฉนั้นจะพากันออกจากคำสั่งนาฮินดู ไปเข้าวัดคำสั่งนาอื่น
 เพื่อจะได้เลิกปัญหาเรื่องแต่จะต้องได้หรือแต่จะต้องไม่ได้กัน
 เด็ดที่

การเป็นเช่นนั้น ก็ทำให้พวกดกสูงวิตก ถึงแก่คิดกัน
 เวदान (พ.ศ. ๒๔๗๘) อินเดียแแต่ดงความประสงค์จะเป็น

ว่า จะต้องแก้ปัญหาด้วยวิธีจัดให้เกิดสิ่งใหม่ อีกตระกูล
หนึ่งให้อยู่ระหว่างพวกแต่ละต้องไม่ได้กับพวกแต่ละต้องได้ เพื่อ
จะได้ปรองดองกัน แต่เราเห็นว่าเป็นปัญหายากนัก เพราะ
หลักของการแยกคนตาม "วรรณะ" เป็นดีเหล่านั้น จะแก้
ให้ตรงรอยกับหลักประชาธิปไตยนั้นยาก

ในเมืองอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษ มีประเพณีเก่าคิดค้างมาแต่สมัย
โบราณหลายอย่าง ซึ่งเขาดังงอนไว้ เพราะวัฒนธรรมในชน-
บทนิยมที่นับถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในคิตเซอร์ของเขา การ
ละทิ้งขนบธรรมเนียมแต่ประเพณีที่ไม่ควรทิ้ง หรือไม่จำเป็น
ต้องทิ้งนั้น เขาถือกันว่า ยิ่งกว่าฆ่าเสียตาย

คำอังกฤษว่า "คิตเซอร์" นั้น แปลตรงตามศัพท์
ว่า กสิกรรม เพราะศัพท์คิตเซอร์มาจากคำละตินแปลว่า
ไถ แต่ศัพท์ก็แปลว่าไถเหมือนกัน ที่มันเป็นเรื่องความหมาย
เดิมของคำ ไม่ใช่ความหมายที่ใช้หลายอย่างในเวลานี้

คำไทยว่า "เจริญ" เป็นคำชอบกต ตามธรรมดา
เจริญแปลว่างอกงาม แต่เจริญเกศาไฟต์ไปแปลว่าคัดผม
เจริญงาช้างแปลว่าคัตงาช้าง เอายาหม้อไปเจริญแปลว่าเอา

ไปเทก ^๕ดวันแต่ตรงกันข้ามกับงอกงาม^{๕๕} ทงนน ^{๕๕}ยังเจริญรอย
 แปลว่าตามรอยอีกเล่า

คำมคธว่าวัฒน์ แปลเป็นไทยว่าเจริญ แต่เราเคย
 ได้ยินผู้รู้กล่าวไว้ในภาษามคธ วัฒนผสม ก็แปลว่าคัคณ
 เหมือนกัน

เราหนักถึงคำเหล่านี้ เพราะอ่านคำขแจจศัพท ป.ต.
 ศาสตร์ เขียนลงในหนังสือ "วัฒนธรรม" ที่ออกใหม่

มีคนจะย้อนไปกล่าวถึงประเพณีในเมืองอังกฤษว่า มี
 ประเพณีอย่างหนึ่งที่ยังใช้อยู่จนเดี๋ยวนี้ แต่ดูท่าทางจะต้อง
 เลิก เพราะชดกบวิชรประชาธิบดีเกินไป มีหน้าช้าแพงไม่
 เขาเรื่อง แต่ปฏิบัติตามก็ไม่มีใครชอบ ประเพณีนั้นคือ
 ประเพณีที่ว่า ถ้าขุนนางชนหลุดออกคดอญาอย่างแรง ที่
 กฎหมายอังกฤษเรียกเฟโตนี้ไซร์ ผู้ชำระคดีนั้นจะต้องเป็นผู้
 มีบรรดาศักดิ์เสมอจำเดย (หรือสูงกว่า)

มีขุนนางหนุ่มคนหนึ่งชื่อหลุดเคอคูดีฟฟอด ขับรถ
 ไปชนกับรถอื่น จนคนตายไปคนหนึ่ง เจ้าหน้าที่ฟ้องในศาล
 ว่าฆ่าคนตาย (ไม่เจตนา) ไม่ใช่ฟ้องเพียงว่าเดินด่อในเวตา
 ขับรถ ถ้าฟ้องเพียงว่าเดินด่อ ก็ต้องชำระในศาลธรรมดา

แต่ที่ฟ้องว่าฆ่าคนตายนั้น เป็นคดีอาญาร้ายแรง จำเลยจึง
 ร้องว่า ขอให้ตุลาการผู้ชำระมีบรรดาศักดิ์เสมอจำเลย นัย
 หนึ่งว่าให้ชำระในสภาขุนนาง ซึ่งเป็นกรใหญ่ คำที่จำเลย
 ร้องนั้นจะไม่ยอมก็ไม่ได้ เพราะร้องเอาดีทริตามประเพณีที่ยัง
 ไม่ได้เลิก จึงตกลงจะต้องชำระคดีในสภาขุนนาง แต่การ
 ชำระคดีขุนนางในสภาขุนนางนั้น ได้มีประมาณ ๓๕ ปีมา
 แล้ว ค่อนันมากไม่เคยมีอีก จึงมีน้อยคนที่จำได้ว่า มีพิช
 อย่างไรแน่ ตรวจสอบในรายงานฉบับที่กในคราวนั้น ก็ได้
 ความไม่เดือยด ก่อนวันชำระ จึงมีขุนนางผู้หนึ่งเสนอบุญคดี
 ในสภาว่า ในการชำระตลอดคดีฟฟอดนั้น ขุนนางผู้ไป
 หนึ่งประชุมไม่ต้องสวมหมวก (หมวกคือคอกอกต์แฮต) ผู้เสนอ
 กต่างปริยายว่า เมื่อมีการชำระคดีเช่นนี้ ใน ค.ศ. ๑๘๐๑
 ผู้เสนอได้เข้าประชุมด้วย จำได้ว่ามิได้สวมหมวก เมื่อผู้
 เสนอตรวจสอบบทกรายงานครั้งนั้น ก็ดูเหมือนจะถูกตามท
 จำได้

ท่านหลอดซานเซ็ดเดอริผู้เป็นหัวหน้าศาลฎีกากล่าวว่า
 เดียวใจที่มีผู้เสนอบุญคดีนั้น การเสนอนั้นก็ถูกตามระเบียบ
 ทุกประการ แต่เกรงจะทำให้คนคนอง ที่ไม่นับถือสง่าผ่าเผย

ของตภาขุนนาง มีโอกาสกล่าวว่ ในขณะทีคนหม้ออื่น ๆ
ปรึกษากันด้วยเรื่องสำคัญ ๆ ในโลก ตภาขุนนางปรึกษา
กันว่า พรุ่งนี้จะสวมหมวกหรือไม่

ท่านหัตถ์คผู้เป็นประธานการประชุมกล่าวว่ การชำระ
ระคดีในศาลขุนนางแบบนี้ อาจไม่สมสมัยเดี๋ยเดีว แต่เมื่อ
ยังไม่เด็กก็ควรตมตกันว่า จะตกระเบียบเก่าเดี๋ยเดีวหนึ่ง
หรือไม่

ในที่ตที่สุดตภาตมตว่ จะนั่งสวมหมวกคอกค้แฮตตาม
ประเพณีเดิม

รุ่งชนอกวันหนึ่งเป็นวันชำระคดี ห้องที่ชำระนั้นเป็น
ห้องยาวเพดานสูง ปลายหนึ่งตงพระราชอาศน์ (ซึ่งพระเจ้า
แผ่นดินไม้ได้เสด็จประทับ) ที่ชนตจากพระราชอาศน์ ตง
ที่นั่งหรือบตตงกของท่านขุนนางผู้เป็นประธานตุตการ ซึ่งมี
ขุนนางกฏหมายอื่นเป็นกรรมการช่วยชำระด้วย ขุนนางอื่น ๆ
ที่มีใช้ขุนนางกฏหมายทุกคนสวมเดือครุยแดงเดธหมวกคอกค้
แฮต มีที่นั่งยาวยกเป็นชั้น ๆ ตองข้าง ขุนนางเหล่านนั้นทุก
คนมีตทริจะตคตตได้ ทั้งบัญญัติกฏหมายแต่บัญญัติข้อเท็จ
จริง แต่ในเรื่องบัญญัติกฏหมายนั้น ที่แท้พวกขุนนางที่เป็น

กรรมการตุลาการให้คำแนะนำพวกขุนนางอันคดีดินแต่ขอเท็จ
จริงเท่านั้น

ครั้นไต่เวลาดำ ทานพวกขุนนางด้วมเด็จพระเอกอภัย
หมวกคอกค้แฮศ ก็เดินเป็นแถวกันเข้าไปนั่งตามที ผู้
บรรดาศักดิ์สูงนั่งขวาพระราชอาศน์ พวกบรรดาศักดิ์ต่ำลงมา
นั่งซ้าย พอพวกขุนนางเหตานั้นนั่งทีแล้ว ทานขุนนาง
ผู้เป็นประธานก็เดินเข้าไป มีผู้นำคอ ผู้เชิญถุง ๑ ผู้เชิญ
คทา ๑ คทาคำ ๑ ซ้ายนัค-แอศ-อามัด ๑ ด้องคนหงน
มัยค์ชนนาย ครนประธานชนนงทแล้ว ซ้ายนัค-แอศ-อามัด
ก็ขานชนว่า “โอเย็ด โอเย็ด โอเย็ด” เป็นสัญญาให้คน
ทงหตายนังฟัง แล้วประธานก็ดำวว่า “บัดนี้จะอ่านพระ
ราชโองการ (ตงศาตน)” พวกขุนนางทงหตายก็ถอดหมวก
ยชนพร้อมกัน แดยนฟังจนจบพระราชโองการ ตอนคทาคำ
ถือไม้ขาอนันหนึ่งเดินเข้าไปยื่นให้ประธาน (คทาคำเป็นขอ
เจ้าพนักงานผู้หนึ่ง) ประธานรับไม้ขาไปถือเป็นสัญญาว่า
ถือไว้ซึ่งพระราชโองการ ถือไว้ครุหนึ่งแล้วก็ส่งคนให้คทาคำ
รับไปถือไว้ถือ

ประธานตั้งให้อ่านพ้อง ซ้ายนัค-แอศ-อามัด ก็ขาน

ขอจำเลยชน จำเลยแต่งตัวธรรมดา เดินเข้าไปยืนในที่จัดไว้
 คำนับประธานแต่คำนับพวกขุนนางที่นั่งอยู่ ๒ ข้าง ได้มีน
 ของศาลถามจำเลยว่า “ท่านจะขอให้ใครเป็นผู้ชำระ”

จำเลยตอบว่า “พระผู้เป็นเจ้าและผู้มบรรดาศักดิ์มอ
 กับข้าพเจ้า”

คือนักชำระความกันเหมือนในศาลอื่น ๆ แต่ในที่สุด
 ยกฟ้องของโจทย์ เมื่อยกฟ้องแล้วก็ทำพิธีชนัดท้ายออกชน
 หนึ่ง คทาคำถือไม้ขาวเข้าไปยื่นให้ประธานอีกครั้งหนึ่ง
 ประธานรับไม้ไปถือไว้ กล่าวว่่า “ศาลพระราชโองการ
 เสร็จจัดไปแล้ว” แล้วก็หักไม้ขาวเป็น ๒ ท่อน คั้นให้กทาคำ

คำราม

เมื่อคนวันอาทิตย์ (อาทิตย์ที่ ๒๖ ม.ค. พ.ศ. ๒๕๗๘)
มีผู้พูดทางวิทยุในกรุงเบอร์ลิน เรื่องความเป็นไปในโลก
ชนคนกตเวทิตา การฉ้อโกงวันครบรอบบัทแควันซาร์คนไปเป็น
เยอรมัน ภายหลังจากที่เป็นลูกหลงแม้อยู่ถึง ๑๕ ปี เยอรมัน
ยินดีเด็ดขาดที่จะหวัง ค่อนหมากได้ยื่นมือไมตรีให้
ฝรั่งเศษ แดกล้าวยืนยันว่า ไม่อยากได้แต่ไม่ต้องการดินแดน
ของฝรั่งเศษอีกเลย

แต่เวลานี้หลายประเทศจัดทัพใหม่กำลังยุ่ง ๆ การ
เตรียมรบนั้น เป็นการยั่วสงครามเสมอ แดการทำหนังสือ
สัญญากันว่า ถ้าเกิดศึกก็จะช่วยกันนั้น เป็นเครื่องหมายให้
เห็นว่า ความคิดเรื่องสงครามกำลังเกาะแนบหัวใจคนอยู่เป็น
อันมาก รัชเชยเดยวณ (พ.ศ. ๒๕๗๘) เตรียมทัพใหญ่โต
แสดงวาจาอาการแก่ผู้อื่นประหนึ่งว่า มุ่งหมายอยู่แต่สัมพันธ-
ไมตรีในทางสงบ แต่ใครอย่าเชื่อ เพราะในพวกเขาเองเขา
พูดอยู่แทบไม่เว้นวันว่า โซเวียตรัสเซียหรือโบลเชวิซม์จะ

เอาชนะให้ทั่วโลก จะใช้ "ทัพแดง" เป็นเครื่องมือ แต่
ถ้าชนะโดยดีไม่ได้ ก็ชนะโดยร้าย ใช้หอกปลายปืนเป็น
เครื่องชักชวนจนดำเร็จ เขาพูดในพวกเขาเองอย่างนี้ แต่ถ้า
เขาพูดกับคนอื่นอย่างอื่น ใครก็อย่าหตบตาเชื่อเป็นอันขาด

นั่นเป็นคำที่เยอรมันพูด เขาไม่ได้พูดเฉพาะกับพวกเขา
ในประเทศเดียวกัน มีฉันไม่ส่งวิทยุจนได้ยินมาถึงเรา ฝ่าย
ชาวรัสเซียเราก็ได้ยินเมื่อคั่น (แต่ไม่ได้ยินจากรัสเซียเอง)
ว่ามีผู้เป็นใหญ่ในประเทศนั้นกล่าวว่า รัสเซียเตรียมกำลัง
ทัพบกถึง ๓,๓๐๐,๐๐๐ คน แต่กำลังจุดทัพเรืออยู่ด้วย ผู้พูด
ในรัสเซียบอกผู้คิดจะเป็นศัตรูให้ทราบว่า ถ้าคิดเอาทัพฟ้า
ไปรุกรานรัสเซียก็จะเป็นภัยแก่ตัวเอง เพราะนอกจากกำลัง
ทัพฟ้าของรัสเซียที่จะคอยต่อสู้แล้ว ภูมิประเทศคือความ
กว้างใหญ่ยังเป็นเครื่องทำลายศัตรูอีกด้วย

เราฟังคำพูดทั้ง ๒ ฝ่ายแล้ว ก็เห็นว่า ๒ ประเทศนั้น
คำรามกันอยู่

๖๘ ๖๙ ศัพท์รอยดลิตซ์

เราเคยได้ยินคนพูดการเมืองใช้คำอังกฤษว่ารอยดลิตซ์
Royalist บ่อย ๆ แต่ใช้ผิดทุกทีที่เราได้ยิน เพราะคนทรู
ศัพท์แต่ใช้ถูกก็ไม่ค่อยมี เหตุที่จะใช้ในเมืองเรา ในที่
เราไม่ได้ตั้งใจจะแสดงความเห็นในเรื่องการเมือง แต่จะใคร
ชแจงเรื่องศัพท์ เพราะได้ฟังความเข้าใจผิดมาก คำว่ารอยด-
ลิตซ์นั้นแปลว่า ผู้มีความเห็นว่าประเทศของตนควรมีพระเจ้า
แผ่นดิน จะเห็นว่าควรมีพระเจ้าแผ่นดินปกครองโดยอำนาจ
ดีธิธาดอย่างสยามเมื่อสามสี่ปีมาแล้ว หรือมีเจ้าแผ่นดิน
ปกครองตามรัฐธรรมนูญอย่างเดยวณ ก็เป็นรอยดลิตซ์
เหมือนกัน ส่วนคำว่าดีโมคราซีนั้นไม่ขัดกับรอยดลิตซ์
ระบอบปกครองอาจเป็นทั้งรอยดลิตซ์ ดีโมคราซี ด้วยก็ได้
ประเทศอังกฤษเป็นประเทศรอยดลิตซ์อย่างมั่นคง ประชาชน
มีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดินเป็นอย่างดีที่สุด แต่
อังกฤษก็เป็นตัวอย่างดีโมคราซีชนิดที่มั่นคงที่สุดในเวลาน
เหมือนกัน สยามก็เป็นเช่นอังกฤษนั่นเอง เพราะฉะนั้น ชาว

สยามทั้งหลายที่ภักดีต่อรัฐธรรมนูญของเรา ก็เป็นรอยตดชด
 ดวยกันทงน

เพื่อจะแสดงอีกทางหนึ่งให้ข้อความที่กล่าวนี้แจ่มแจ้ง
 ขออ้างพฤติการณ์ที่เป็นไปในประเทศกรีซในเวดานี (ก.ย. พ.ศ.
 ๒๔๗๗) ประเทศนั้นเมื่อเร็ว ๆ นี้เป็นประเทศมีเจ้าแผ่นดิน
 ปกครอง แต่เกิดบ้นบ่อกนชนจนต้องเด็กเจ้าแผ่นดิน เป็ดย
 เป็นประเทศรับบดิก มาบคนคนบางพวกเห็นวาร์บบดิก
 เจ้าแผ่นดินไม่ได้ แต่คนบางพวกยังคงเห็นอยู่ว่า เป็นรับบดิก
 ดึกว่า ความเห็นสองพวกนคอรอยตดชดพวกหนึ่ง รับบดิก
 พวกหนึ่ง ไม่แน่ว่าชนชาวประเทศกรีซมีพวกไหนมาก จึง
 ตกตงจะมี "เป็ดบิซิต" คือให้ประชาชนทั่วประเทศตงมค
 แสดงความตองการว่า จะเป็นรับบดิกต่อไป หรือคั้นไปมี
 เจ้าแผ่นดินดังก่อก่อน ถ้าปรากฏว่า พวกรอยตดชดทว
 ประเทศมีจำนวนมากกว่าพวกรับบดิกน ก็จะมีเจ้าแผ่นดิน
 ใต้รัฐธรรมนูญ คือเจ้าแผ่นดินแบบคโมกระซี ทำนองอังกฤษ
 แดเวาน

อารยะชนอนาอารยะชน

ชนชาติยิวเป็นอนารยะชน คือไม่ใช่อารยะชน แต่ใน
เวตตัน (พ.ศ. ๒๔๗๗) รัฐบาลเยอรมันห้ามไม่ให้อารยะชน
(Aryans) กับอนารยะชน (Non-Aryans) แต่งงานกัน
ได้ประกาศคำสั่งว่า “ รัฐบาลได้กำหนดแล้วว่า จะออก
กฎหมายให้เด็ดขาด เรื่องปัญหาการแต่งงานระหว่างอารยะ
ชนกับอนารยะชน เพราะฉะนั้นให้เจ้าพนักงานผู้รับผิดชอบ
แต่งงาน ระวังการจดทะเบียนแต่งงานระหว่างอารยะชน กับ
ผู้เป็นยิวทั้งฝ่ายบิดามารดาไว้จนกว่าจะตั้งต่อไป ”

ชนชาติยิวเป็นพวกที่นับถือกันว่าชีวิตโหดมาแต่โบราณ
จนบัดนี้นับถือกันเช่นนี้ทั่ว ๆ ไปในโลก ชนชาติอียิปต์
โบราณแต่จีนโบราณ ก็นับถือกันว่าชีวิตโหดอย่างสูง แต่ใน
สมัยนี้ยอมถือกันว่า ญี่ปุ่นก็ชีวิตโหดมาก แต่ชนชาติญี่ปุ่น
ยิว อียิปต์ จีน เหล่านี้ ไม่ใช่อารยะชน (Aryans) เป็น
อนารยะชน (Non Aryans) ทั้งนี้ จะกลายเป็นอารยะชน
ไม่ได้ เพราะเกิดมาดั่งนั้นเสียแล้ว

พระเยซูผู้ทรงคำสอนคริสตเคียนเป็นยิว ไม่ใช่อารยะชน
 แต่อารยะชนรับเอาคำสอนของพระเยซูไปเป็นคำสอนของตน
 โดยมาก พระพุทธเจ้าเป็นอารยะชน แต่ผู้นับถือพุทธศาสนา
 ด่วนมากเป็นอนารยะชน ไทย ญี่ปุ่น จีน ไม่มีเวตาจะเป็น
 อารยะชนได้เป็นอันขาด เพราะเบียดเบียนสายโลหิตที่เกิดขึ้นแล้ว
 ไม่ได้ แชกฮินดูในอินเดียจะชีวไลซ์หรือตรงกันข้ามกับ
 ชิวไลซ์สักเพียงไรก็ตาม จะเบียดเบียนเป็นอันนอกจากเป็น
 อารยะชนนั้นไม่ได้ พระพุทธเจ้าเป็นแชกฮินดูก่อนตั้งพุทธ
 คำสอน เพราะท่านเป็นเผ่าพันธุ์ของชาวต่างประเทศ (ไม่
 ใช้ฝรั่ง) ที่เข้ามาอยู่อินเดียครั้งบรมโบราณ ดัทธิฮินดูรวม
 ตั้งแต่บุชางวแดฆ่าแพะเอาเดือดัด ๆ บูชานางกาดิ ไปจน
 เผาเมียเป็น ๆ ให้ตายตามผัว (ซึ่งเดียนกฏหมายห้าม)
 ย่อมเป็นอารยะธรรมของอารยะชนบางพวกทั้งนั้น คำสอน
 คริสตเคียนเดี่ยอก ถ้าคิดถึงพระเยซูผู้เป็นต้นคำสอน ก็ไม่ใช่
 อารยะธรรม

เรานึกว่าเราเห็นจะทำให้ผู้อ่านหลายคนงงในเรื่อง
 ศัพท์ว่า "อารยะชน" และ "อารยะธรรม" เราใช้ศัพท์
 ถูกแต่ตามตำรา แต่เราจะอธิบายการแยกประเภทแห่งมนุษย์
 ในหน้ากระดาษเท่านั้นไม่ได้

๖๕ ๖ หนังสือพิมพ์

เมื่อเร็ว ๆ นี้ คนในสำนักงานของเราเข้าไปในบ้าน
ขายหนังสือพิมพ์ร้านหนึ่ง เวลาเกือบ ๔ โมง ร้านนั้นเป็น
ร้านชำขนาดเล็กต่าง ๆ หนังสือพิมพ์เป็นสินค้าอย่างหนึ่งในร้าน
แต่ไม่ใช่สินค้าสำคัญ คงจะไม่นำมาซึ่งรายได้ส่วนใหญ่ของ
ร้าน คนของเรานับจำนวนชนิดหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีขายใน
ร้านนั้น ซึ่งแม้ไม่ใช่ร้านใหญ่ ก็ยังมีหนังสือขายถึง ๓๖ ชนิด
โดยมากเป็นหนังสือพิมพ์รายวัน แดออกในกรุงเทพ

เราไม่เคยสนใจที่จะทราบว่า หนังสือพิมพ์ที่ออกทุกวัน
ทุกเจ็ดวัน ทุกสัปดาห์ ทุกเดือน แดทุกสามเดือน จะมี
หมดด้วยกี่นกราย แต่เมื่อได้เห็นจำนวนในร้านได้ถึง ๓๖
อย่างคงนึกเกิดพิศวง รุ่งชนดของดิบแดนับดู ได้ความว่า
หนังสือพิมพ์รายวันเวदान (๒๕ พ.ค. พ.ศ. ๒๕๗๘) ไม่
นับภาษาต่างประเทศคืออังกฤษแต่จีน นับแต่ภาษาไทยแท้ ๆ
มีถึง ๑๕ ราย แต่มีหนังสือออกเจ็ดวันสองครั้งฉบับหนึ่ง
หนังสือออกเจ็ดวันครั้งห้าฉบับ นอกจากราชกิจจา นอกนั้น

ยังมีหนังสือที่ออกตีพิมพ์หัวนครึ่ง แต่เดือนละครึ่งออกแต่

คนของเราถามเจ้าของร้านถึงการขายหนังสือพิมพ์เวด
น (พ.ศ. พ.ศ. ๒๔๗๘) ก็ได้รับตอบเป็นความน่ารู้หลาย
อย่าง แต่เราไม่นำมากด่าไว้ในหนังสือ เพราะบางข้อก็เกี่ยวกับ
กิจการภายในของเพื่อนหนังสือพิมพ์ ซึ่งเมื่อเจ้าของไม่กด่า
ก็ใช้วิธีที่เราจะนำมากด่า แต่จำนวนแห่งชนิดหนังสือที่วาง
ขายนั้น ทำให้เห็นว่า คนในเมืองเรา ถ้าอยากอ่านหนังสือ
พิมพ์ก็มีหนังสือพิมพ์เพื่อขยทีเดียว

อันที่จริงไทยเรากลัวมากใน ๑๒ ล้าน (พ.ศ. ๒๔๗๘)
ไม่อ่านหนังสือ โดยมากเป็นเพราะอ่านไม่ออก แม้คนที่ผ่าน
โรงเรียนตามกฎหมายบังคับศึกษาแล้ว จนรู้หนังสือเพียง
หัดกัตุตรปฐมศึกษา ก็ยังรู้ไม่ค่อยพอจะเอาประโยชน์จาก
การอ่านหนังสือพิมพ์ได้

แต่ถึงกระนั้น เราก็ควรเชื่อได้แน่ๆ เดียว (พ.ศ.
พ.ศ. ๒๔๗๘) มีคนอ่านแต่ได้รับความรู้ความพฒนจากหนังสือ
มากกว่าเมื่อ ๒๕ ปีมาแล้ว หตายเท่า แต่พวกเรียนใหม่ส่วน
มากเป็นพวกที่ฝรั่งเรียกว่า New literate คือคนรู้หนังสือ
รุ่นใหม่ พวกนี้ชอบอ่านหนังสือ ซึ่งเขาเกิดขยกับ

ความรู้ที่เรียนมา หรือความวิเศษในพวกเรานี้ด้วยกัน ไม่
 ยินดีในหนังสือชนิดที่นักอ่านรุ่นเก่าชอบ ซึ่งถ้าเกรงใจก็ว่า
 สูงเกินไป ถ้าไม่เกรงใจก็ว่าโบราณงุ่มง่าม ไม่มีรศมีชาติ
 ที่ว่าสูงเกินไปหรือโบราณงุ่มง่ามหนักด่าวเปรียบไม่สู้หนัก
 แต่ที่ว่าไม่มีรศนั้นอาจเปรียบได้ว่า ทุเรียนเป็นของมีรศดีของ
 คนบางคน แต่บางคนก็ไม่ชอบเข้าใกล้ คนบางคน (เช่นฝรั่ง)
 ไม่เคยกินทุเรียนเลย แต่ครั้นกินเข้าก็ชอบ บางคนเดิมไม่ชอบ
 แต่เมื่อหัดกินเขาก็กลับชอบก็มี ทั้งนี้ใช่เป็นด้วยทุเรียน
 เพราะทุเรียนที่ทุเรียนอยู่เดิมนั้น ที่ชอบหรือไม่ชอบก็เป็นด้วย
 คนทั้งนั้น ที่เอาทุเรียนมาเปรียบกับหนังสือนี้ ควรกล่าว
 คือไปอีกข้อหนึ่งว่า ทุเรียนอย่างดีราคาแพงก็มี อย่างเดว
 ราคาถูกก็มี ถ้าจะหาให้ได้มาก ๆ เห็นจะหาอย่างดีได้น้อย
 กว่าอย่างเดว

อนึ่ง เราใคร่กล่าวว่ เนื้อดีตัวบางอย่างเล็กร้อย
 เมื่อกัดกินสด ๆ คนร้อยเมื่อทำให้สุกแล้ว การ้อยเมื่อ
 หนาว ถ้าจะเปรียบต่อไปว่า หนังสือใดแก่เนื้อดีตัว ผู้อ่านใดแก่
 เลือ คน หรือกาไซร์ จะเปรียบว่าใครเป็นใคร ก็ต้องต่าง
 รุ่นต่างเปรียบรุ่นอื่น ไม่มีที่สิ้นสุดลงได้ นอกจากว่ารุ่นใหม่

ในอนาคต คงจะเห็นรุ่นใหม่ในปัจจุบันรุ่นราวอย่างเดียวกับ
รุ่นใหม่ปัจจุบันเห็นรุ่นใหม่ในอดีตตนเอง

แต่หนังสือพิมพ์หน้าทศวรรษก่อนด้วย มีหน้าทศวรรษ
เองด้วย หน้าทศวรรษของปฏิวัติคองเนองกัน เพราะคาบ
เกี่ยวกัน

หน้าหนังสือพิมพ์หน้าทศวรรษก่อน คือหน้าทศวรรษที่
หนังสือของคุณให้คิดที่สุดที่จะทำได้ แต่ถาทำหน้าทศวรรษหนังสือ
ดีเกินไป ก็เสียหน้าทศวรรษคองตนเอง คือหน้าทศวรรษชายหนังสือ
เอาทุนคืน หรือได้กำไรตามควร

หนังสือพิมพ์เป็นของไม่มิดมหายใจ ไม่อยู่ในสัตว์โลก
ก็จริง แต่กล่าวโดยอุปมาว่าชีวิต เพราะฉนั้นเมื่อชมาด้วย
ได้ หนังสือพิมพ์อาจเป็นดารชนก็ได้ อาจเกกมเหรงก็ได้
หนังสือพิมพ์ชาวทศวรรษจะให้เป็นที่นบถอของผู้อ่าน เมอบอก
ข่าวดำคัญก็มักแต่งความคิดความเห็นในเรื่องชาวนนด้วย
ความคิดแต่ความเห็นกับวชแต่งนั้น บอกอชมาด้วยของ
หนังสือ และบอกให้คนอ่านทราบความรู้คุณตทหน้าบางของ
หนังสือด้วย

หนังสือพิมพ์ชีวิตอยู่ในที่เบ็ดเผย จะทำดักตามจะทำ

เองก็ตาม ต้องเปิดให้ประชุมชนเห็นความดีความเดวอยู่ทุก
 ด้ม ถ้าจะพูดที่จริง หนังสือพิมพ์มีความเป็นไปได้ ก็เพราะ
 เปิดแยกคน เมื่อหยุดเปิดแยกคน ก็หยุดเป็นหนังสือพิมพ์

ธรรมดาที่จะแสดงตนให้คนอื่นเห็น ย่อมจะทำตัวให้
 ตอแหลมตลก ไม่ใช่ให้คนอื่นดู เมื่อกำลังมอกตอกมอกเด็ก
 ถ้าจะทำการที่คนไม่นับถือ ก็คงจะซ่อนทำไม่ให้ใครรู้ใครเห็น
 ด้งเพราะอยากจะให้คนอื่นเห็นว่าดี ไม่อยากให้ใครเห็นว่า
 ด้ว หนังสือพิมพ์ก็เหมือนกับบุคคล แต่ยิ่งกว่า เพราะบุคคล
 ไม่จำเป็นต้องประกาศตนอยู่เด่มอ การประกาศตนของบุคคล
 ด้มความดีนั้น หากจะได้ประโยชน์ที่ไม่เป็นเงินเป็นทองชน
 ด้มก็ เพราะการประกาศตนไม่ใช่ทางหากินของบุคคลนั้น ๆ
 (เว้นแต่บุคคล "ไม้" ซึ่งอยู่นอกตำรา) ส่วนหนังสือพิมพ์
 เมื่อประกาศตนให้คนเห็นความดี ก็เกิดเป็นเงินเป็นทองทันที
 เพราะเมื่อคนชอบแผ่นหนังสือ ด้ม ด้ม กคือข้อความประกาศตนของ
 หนังสือพิมพ์นั่นเอง

การทำหนังสือพิมพ์ควรจะนับได้ว่า เป็นงานของนัก
 ด้ม เพราะเป็นกิจธุระซึ่งต้องทำด้วยปัญญา หรือที่พูด
 ด้มเป็นภาษาแสดงว่า "ใช้หัว" ใช้ความรู้รอบข้าง แต่

ความรู้พิเศษอันดีเยี่ยมให้มื้พอกพูนยง ๆ ขน ถ้าขาด "หัว"
แต่ขาดความดำดัมวิชา หนังสือก็ง่ ๆ บ้า ๆ ไม่เป็นรดีเป็น
เรื่องอะไรเขาได้

แต่งงานของนักปราชญ์นั้นต้องเคม้งานของพ่อค้าเข้า
ด้วย เพราะแผนกพาณิชย์เป็นดัวนดำคัญของหนังสือพิมพ์
แต่งงานต้องแผนกนี้ต้องอาศัยซงกันแตกัน แผนกไหนจะดี
รุ่งโรจน์ ถ้าอกแผนกหนึ่งซุดโซมแล้ว หนังสือก็ทรงควอยู่
ไม่ได้ งานแผนกหลังนี้ ได้แก่ออกที่เราเรียกว่า หน้าที่ซง
หนังสือพิมพ์มคคตนเอง

หน้าที่ที่ ๒ นี้ ที่เป็นดัวนดำคัญก็คอกว่า คอ้งชาย
หนังสือได้ หนังสือที่จะขายได้มาก คอ้งเป็นหนังสือดำหรับ
คนอ่านจำนวนมาก แต่ถ้าคนอ่านจำนวนมากเป็น "รุ่นใหม่"
(New Literate) ดึงทกดาวมาในเบองค่นไซร์ หนังสือ
ก็คอ้งเขาเกิดยวกับความรู้ หรือความอบรมของคนรุ่นนั้น
ถ้าทำหนังสือเซนต์วานไม่ดำเร็ว ก็อาจเป็นคด้วยผู้ทำขาดความ
รู้ หรืออาจเป็นคด้วยมธรรมในใจชนิดทกคกกันไม่ให้ทำ เป็น
ค่นว่า หนังสือซง "เยนคตะแมนเขียนดำหรับให้เยนคตะแมน
อ่าน" นั้น ผู้เขียนอาจไม่ยอมเขียนดำหรับคนอ่านทคาระดับ

ความรู้ดังนั้นก็เป็นที่

ทั้งหมดที่เราคิดว่านี่เป็นการกล่าวทั่วไปในโลก แต่
กล่าวโดยที่ได้ดูคำนิยามในประเทศอื่นมาแล้ว พูดเฉพาะเมือง
ไทย เรานึกว่า ถึงผู้อ่าน “รุ่นใหม่” จะเกิดมากแต่ก็
จริง แต่เรานึกว่า “รุ่นเก่า” ก็ยังมีมาก หาก “เศรษฐกิจ
ตกต่ำ” หรือความตกต่ำชนิดอื่นทำให้จำนวนลดไปเสียบ้าง
ที่เรียกว่ารุ่นเก่า เรียกว่าจะเทียบกับ “รุ่นใหม่” (New
Literete) ไม่จำเป็นจะเก่าโดยอายุ อาจเป็นคนหนุ่มสาว
ซึ่ง “เก่า” เพราะเรียนแต่หนังสือชนิดที่คนวัยก่อนนิยม
ก็ได้

เราจะนำเรื่องหนังสือพิมพ์ข่าวในประเทศอังกฤษมา
กล่าวในที่นี้เป็นเครื่องเทียบบ้าง ในประเทศนั้น การออก
หนังสือพิมพ์เป็นกิจการใหญ่นัก

ตอนดอนมีหนังสือพิมพ์รายวันออกตอนเช้า ๘ อย่าง
ออกตอนบ่าย ๓ อย่าง รวมเป็น ๑๒ อย่าง น้อยกว่ากรุงเทพ
เวดาน (พ.ศ. พ.ศ. ๒๔๗๘) ซึ่งมี ๑๕ อย่าง แต่ตอนดอน
มีคนเกือบเท่าสยามทั้งหมด หนังสือพิมพ์ ๘ อย่างที่ออกใน
ตอนดอนตอนเช้านี้ เมื่อรวมจำนวนฉบับที่พิมพ์ในวันหนึ่ง

ก็ได้ออกจำหน่ายวันละ ๓๐,๐๐๐,๐๐๐ ฉบับ นอกจากนี้ยังมีหนังสือพิมพ์ที่ออกนอกกรอบรายอีกวันละ ๓,๗๕๐,๐๐๐ ฉบับ แต่หนังสือที่ออกตามหัวเมืองอีกเท่า เราไม่ทราบว่ามีหนังสือพิมพ์ในหัวเมืองจำหน่ายวันละกี่ฉบับ แต่ทราบว่าเพียงหนังสือพิมพ์รายวันออกในดอนคอนเท่านั้น ถ้าจะคิดเฉลี่ยตามจำนวนพลเมืองทั้งประเทศ ก็มีหนังสือดีคนต่อฉบับทุก ๆ วัน

หนังสือพิมพ์ในอเมริกามีค่านานชิดกับหนังสือพิมพ์ในประเทศอังกฤษ อเมริกามีหนังสือพิมพ์มาแต่เมื่อดังกล่าวเป็นชาติ (หรือก่อนนั้น) หนังสือพิมพ์อเมริกาออกตามบัญญัติกฎหมายว่าจะออกความเห็นอะไรก็ได้ ไม่เคยมีเซ็นเซอร์ตามทางการเลย แม้ในคราวมหาสงคราม หนังสือพิมพ์ก็ไม่ถูกเซ็นเซอร์ พูดสั้น ๆ หนังสือพิมพ์อเมริกาเกิดพร้อมกับชาติ การที่ไม่ถูกขัดคนโน้นจึงดูเป็นของธรรมดา

ดั่งหนังสือพิมพ์เป็นชาติเก่า หนังสือพิมพ์เป็นของเกิดใหม่ เมื่อเทียบกับความเก่าของชาติ แต่เพิ่งมีอิสระในแผ่นดินกวางตุ้งตอนแรกเอง แต่หนังสือพิมพ์จะกล่าวคำบริหารราชการบ้านเมืองก็ได้ แต่ถ้าคำหยาบคาย ก็มีกฎหมายหมิ่นประมาทคอยกวดขันอยู่จนบัดนี้

หนังสือพิมพ์อังกฤษแต่ก่อนนี้โตเร็วสำหรับมูลค่าความรู้อ่าน กล่าวตามคำของเจ้าของหนังสือไทม์ส์คนหนึ่งว่า "เป็นคะแนนเขียนสำหรับให้เห็นคะแนนอ่าน" แต่ต่อมาเมื่อคนอ่าน "รุ่นใหม่" เกิดขึ้น เพราะขยายการศึกษาของประชาชนออกไป จนมีคนอ่านหนังสือออกมากขึ้น คนอ่าน รุ่นใหม่ นี้ ไม่ต้องการหนังสือพิมพ์เห็นคะแนนเขียนให้เห็นคะแนนอ่าน หนังสือพวกนั้นจึงเลิกไปหลายราย เกิดหนังสืออย่างใหม่ขึ้นแทน จนในเวลานี้เขามักแบ่งหนังสือพิมพ์รายวันในประเทศอังกฤษออกเป็นสองพวก เรียกกันว่าพวกซีรีย์ส (จริงจัง) พวกหนึ่ง พวกปอปปูล่า (สำหรับคนมาก) พวกหนึ่ง

หนังสือพวกจริงจังนั้นคือไทม์ส์ (จำหน่ายประมาณวันละ ๒๐๐,๐๐๐) เด็ดเดดกราฟ (จำหน่ายประมาณวันละ ๓๐๐,๐๐๐ เศษ) มอนิงโพสต์ (จำหน่ายประมาณวันละ ๓๕๐,๐๐๐) เป็นหนังสือตอนตอนตามราย ซึ่งรวมกันจำหน่ายประมาณวันละ ๗๐๐,๐๐๐ ฉบับ กับแมนเชสเตอร์การ์เดียน (หนังสือพิมพ์หัวเมือง) อีกรายหนึ่งซึ่งเราไม่ทราบจำนวนที่จำหน่าย

หนังสือพิมพ์พวกที่ทำสำหรับคนมาก มีเดดเมด เดริ-
 เอกซ์เปรส แต่เด็เฮอราดด์ ซึ่งแต่ะรายจำหน่ายรายวัน
 ๒,๐๐๐,๐๐๐ ฉบับ กับนิวครอนิเกอด ซึ่งจำหน่ายวัน
 หนึ่งราว ๑,๕๐๐,๐๐๐ ฉบับ นอกนั้นมีหนังสือเดว ๆ ซึ่ง
 มากไปด้วยรูป เช่น เดดมีร์วาร์ซึ่งขายมากเหมือนกัน แต่
 ไม่เพียงจะเป็นหนังสือมีเกยรตเดย ที่ออกชอมาเป็นหนังสือ
 ออกตอนเช้า นอกนยังมีหนังสือออกตอนบ่าย ซึ่งรวมกัน
 จำหน่ายได้รายวันละ ๑,๗๕๐,๐๐๐ ดังกล่าวมาแล้ว

ผู้อ่านพึงสังเกตว่า หนังสือพิมพ์กรุงลอนดอนที่ออก
 รายวันละ ๑๒,๐๐๐,๐๐๐ ฉบับนั้น เป็นหนังสือ "เย็นตตะแมน
 เขียนให้เย็นตตะแมนอ่าน" วันละ ๗๐๐,๐๐๐ ฉบับ นอก
 นั้นเป็นหนังสือสำหรับ "รุ่นใหม่" (ศัพท์ว่า New Litorde
 นั้นเราเอาอย่างมาจากหนังสือพิมพ์อเมริกัน) แต่เราไม่พึง
 เข้าใจว่า หนังสือวันละ ๑๓,๐๐๐,๐๐๐ ฉบับเศษ เป็นหลัก
 จูงความคิดคนในทางที่เป็นแก่นสาร ยิ่งกว่าหนังสือวันละ
 ๗๐๐,๐๐๐ ฉบับที่กล่าวมาแล้ว เพราะพวกที่มีสติปัญญาแต่
 ฐานะที่เป็นพวกสำคัญในบ้านเมือง มักจะอ่านหนังสือที่เขียน-

คตะแมนเขียนให้เขียนคตะแมนอ่านแต่ละจำนวนวันละ ๗๐๐,๐๐๐

ก็พอสำหรับคนพวกนั้น

ส่วนวิธีหนึ่งคือชนิดไหนทำอย่างไรจึงต่อใจผู้อ่านได้นั้น
ถ้าจะนำมากล่าวก็จะกินหน้ากระดาษมากไป แต่เราไม่เข้าใจ
ว่า ผู้อ่านของเราจะได้ใจอยากทราบความละเอียดขึ้นไปใน
ส่วนนั้น

กล่องดวงใจ

เมื่อตอนต้นๆเดือนมิถุนายน (พ.ศ. ๒๔๗๘) เกาเวนา
แห่งแบงก์ออฟอิงค์แดนดี (คือธนาคารยอดของอังกฤษ)
ประกาศต่อธนาคารใหญ่ ๆ ด้วยกันว่า ขออย่าให้ทำสัญญา
ซื้อขายทองคำดวงหน้าเป็นรายใหญ่ ๆ ในหมู่นี้ (ก.ค. พ.ศ.
๒๔๗๘) แบงก์ออฟอิงค์แดนดีอยู่ในตำแหน่งหัวหน้ากิจการ
สำคัญประเภทหนึ่งของประเทศอังกฤษ ต้องเกี่ยวข้องไปใน
การค้าขายแทบจะทุกคู่ทุกทาง จะพูดอะไรออกมากก็ต้องเป็น
หลักฐาน จะพูดโผล่ ๆ ไม่ได้ แม้นั้นคำที่เกาเวนาขอ
ต่อพวกธนาคารด้วยกันว่า อย่าเพิ่งซื้อขายทองคำดวงหน้า
ยังทำให้หนังสือพิมพ์ที่เป็นปากเสียงของชมรมการเมืองพวก
เดเบอร์ตีเคียนโดยคำกล่าวที่ว่า แม้จะได้ตกใจกันมากใน
คราวที่ฝรั่งเศสตั้งรัฐบาลเป็นตุ กตาดมตุกอยุ่พักหนึ่งก็จริงแต่
ม. ดาวตกไตตั้งรัฐบาลสำเร็จ จนควรหวังได้ว่า ทองคำซึ่ง
ไหลออกจากประเทศฝรั่งเศสจนเกิดตุ กตาดมตุกนั้ ก็หยุด
ไหลอยู่แล้ว เหตุใดแบงก์ออฟอิงค์แดนดีจึงจะมากำชับ

ธนาคารอื่น ๆ บ้านเรา การที่หนังสือพิมพ์ของชมรมเด-
เบอริคเคยย่นย่น ขรอยจะเป็นเพราะเห็นว่า ธนาคารใหญ่ ๆ
ชอขายทองคำเพื่อจะรักษาราคาเบยตราให้ยืนที่ไว้ โดยเพียร
จะทำให้เบยตราเป็นประหนึ่งเจ้าหินที่โยกไม่ได้

แต่การที่แบงก์ออฟอิงค์แดนดี ประกาศแก่ธนาคาร
ใหญ่ ๆ ด้วยกันนั้น เราไม่ควรคิดว่า เขาต้องประกาศ
เพราะพูดกันเจียบ ๆ ไม่ได้ อันที่จริง นายธนาคารใหญ่ ๆ
ก็ไม่มีกคน ต่างคนต่างรู้ทางการด้วยกันทั้งนั้น แต่ต่าง
ธนาคารต่างต้องอาศัยแบงก์ออฟอิงค์แดนดีเป็นศูนย์กลาง ถ้า
เขาจะประชุมพูดกันเจียบ ๆ ประเดยวเดยวก็คงจะได้ การที่
เขาประกาศ ก็เพราะต้องการให้คนทั้งหลาย ทั้งในแดนนอก
ประเทศอังกฤษทราบไปดีชื่อว่า เงินค่ากำไรเรื่องทองคำกันนัก
ไม่ดี หากบุคคลบางคนจะได้กำไรบางคราว ก็เพิ่มความ
บ่งบั่นมากขึ้น

ความคิดที่จะบักเจ้าหินนั้น ก็คิดกันทุกประเทศใหญ่ ๆ
(ประเทศเล็ก ๆ เจียมตัวว่าจะคิดไปโดยดำฟังไม่ดำเรื่งก็คอย
ฟังประเทศใหญ่) แต่คนบางพวกก็คิดถึงเจ้าหินขนาดกลาง
บางพวกก็คิดให้เป็นเจ้าใหญ่ เป็นที่ยึดเหนี่ยวได้ทั่วโลก

อเมริกาเริ่มคิดเรื่องเด้าหินขนาดใหญ่ แต่มีสเตอร์เนวิต
เซนเบอร์เด็น (เสนาบดีคลังอังกฤษ) เห็นว่าจะยังดำริไป
ไม่ได้ในหมู่นี้ (ก.ค. พ.ศ. ๒๔๗๘)

ผู้คิดค้ากำไรเรื่องทองคำแต่เบียดราคางจะมีเสมอ จะ
ห้ามคนไม่ให้อยากมั่งมีกระไรได้ ถ้าประเทศเพื่อยังพด
เพราะจัดไม่ดี หรือเพราะการค้าขายกับประเทศอื่นซุดโซม
ตง (เช่นขายออกไปน้อยกว่าซื้อเข้ามา) ก็คงจะมีผู้ค้ากำไร
รำไป คำว่าเคราะห์ร้ายตายขุมนี้ "เคราะห์" อาจได้แก่
ดาวคือเทวดาบันดาลก็ได้ แต่อาจเป็นเพราะเราทำเองก็ได้

หนังสือพิมพ์ "ไทมส์" (ลอนดอน) กล่าวเป็นคดี
สำคัญว่า ประเทศทั้งหลายทุกประเทศ "ต้องจัดเรือนของ
คนให้เรียบร้อย" เพื่อให้เจ้าของทุนทรัพย์ไว้ใจ หนังสือ
"บางกอกไทมส์" แถมน่า ที่ว่าทุกประเทศนั้นรวมทั้งสยาม
ด้วย

ความ เรียบในเรือน นี้แหละเป็นของพึงรักษาราว
กับกล่องดวงใจ ทศกัณฐ์หากต้องไปฝากฤษีไว้ ก็น่าจะ
นึกว่ารักษาแน่นแพ้นอยู่แล้ว แต่หนุมานยังหุดอกเอาไปได้

ธนาธิปไตยยังไม่ตาย

วันนี้เราจะเริ่มด้วยการอธิบายศัพท์ที่เราตั้งขึ้นใหม่ ศัพท์นั้นคือ "ธนาธิปไตย" ซึ่งเราใช้เป็นคำแปลศัพท์ของภาษา ว่า แคปิตลลิซึม Capitalism คือวิธีการซึ่งอำนาจทรัพย์ของ เศรษฐีแผ่คลุมไปในกิจการต่าง ๆ อเมริกาเป็นตัวอย่างประเทศธนาธิปไตย คือการจัดให้เกิดทรัพย์ ย่อมอาศัยชนบด คือ เศรษฐีบุคคลหรือบริษัท เศรษฐี รัชเซียเป็นตัวอย่างประเทศที่ตรงกันข้าม มีความมุ่งหมายจะกวาดธนาธิปไตยให้หมดไป นัยหนึ่งไม่ให้มีอำนาจ เศรษฐี บังคับได้

ข้อความที่เรานำมากล่าวต่อไป นี้ได้จากนักเขียนอเมริกันคนหนึ่งชื่อ เอช. เอ็ด. เม็งเคิน แต่ก่อนเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ชื่อ "อเมริกัน เบอคูรี" คำกล่าวของเขาเป็นคำของผู้ย่นด้นในธนาธิปไตย อาจมีทงถูกแต่ผิด ที่ จะเชื่อว่าอะไรผิดอะไรถูกนั้น เป็นธุระของเราเอง แต่การ พงผู้ย่นขแรง ก็ย่อมเป็นเครื่องประกอบปัญญา

นายเม็งเคินกล่าวว่า อเมริกันพวก "แดง" (คอม-

มุณีชม) ยืนยันว่า ธนาธิปไตยเต็มไปด้วยโรค ไม่ช้าก็จะ
 เข้าโดง พวกนั้นต้องการให้คนอื่น ๆ เชื่อว่าข้อที่คน ๆ ใด
 ใช้คนอื่น ๆ ทำงาน ให้เกิดทรัพย์สินพอกพูนแก่ตนนั้น ไม่ช้า
 ก็หมดไป เพราะไม่มีใครจะทนได้ แลบาปใหญ่ที่เรียก
 ว่ากำไรนั้นจะต้องสูญไปในไม่ช้า

นายเม็งเคนว่า ตามที่วานฟังก็ครึกครื้น แต่ก็ไม่จริง
 อยู่นั่นเอง ธนาธิปไตยในโดงนั้นยังไม่ตาย ที่แท้ยังยดรากร
 แน่นหนาไปกว่าเวลาไหน ๆ ใน ๑๐๐ ปีที่เดี๋ยวมานี้ ยิ่งใน
 รัชสมัย ธนาธิปไตยยังคงแน่นกว่าที่อื่น ๆ

ก่อนใดเด้าที่คอมมุณีชมเรียกร้องโกรธ ในรัชสมัย ก่อน
 ที่คอมมุณีชมได้ โอกาสจะดำเนินการ ให้เต็มที่ในประเทศนั้น
 ดังที่โกรธหนักก็บอกว่า ตามวิธีธนาธิปไตยนั้น เครื่องมือทำ
 ดินค้าเป็นของเศรษฐีชนิดทั้งหมด ในสมัยโบราณ เมื่อโดง
 ยังทำดินค้าที่ตนอย ผู้ทำก็มีเครื่องมือของตัวเอง เป็นคน
 ว่าช่างเหล็กก็มีเตาหลอมเหล็กเต็มทั้งแดนค่อนของตนเอง ทำ
 ดินค้าได้ก็เป็นของตัวเอง ไม่ต้องทำงานเป็นประโยชน์แก่ผู้
 อื่น หรือพึ่งบังคับจากใคร แต่ครั้นเครื่องมือกลายเป็นเครื่อง
 จักรใหญ่ ๆ พวกทำดินค้าจะใช้เครื่องมือง่าย ๆ ราคาถูก ๆ

อย่างแต่ก่อนก็สู้เขาไม่ได้ จะซื้อเครื่องมืออย่างใหม่ ๆ ก็
 ไม่มีทุน พวกที่มีทุนจึงต้องเป็นผู้ซื้อเครื่องมือให้ผู้อื่นทำ เช่น
 ดงทุนตั้งแต่นั่งร้านโรงตั้งขึ้น แล้วยังคนเป็นอื่นมากมาช่วยตั้ง
 ชาวชายเป็นประโยชน์แก่เจ้าของทุน พวกที่ค้าขายที่ตะครบก
 ก็ทำไปไม่ได้ หนาธิบคย หนีหนึ่งวิชาการซึ่งอำนาจทรัพย์
 ของชนบคิ (เศรษฐี) ปกคลุมไปในกิจการนั้น ได้กำเนิด
 ด้วยประการฉะนี้

แต่ชนบคิไม่ใช่จะไม่มีทางเสียหายเลยก็หาไม่ได้ ชนบคิ
 ก็ต้องแข่งขันกับชนบคิด้วยกัน แลชนบคิซึ่งตั้งทุนตั้งร้านเครื่อง
 มือลงไปนั้น อาจขาดทุนเพราะเครื่องมือใหม่เกิดขึ้นเมื่อไรก็
 ได้ เครื่องมือใหม่คงจะทำได้ดีกว่า แลได้หยุดยั้งกว่าเครื่อง
 เก่า ก็เป็นอันว่าเครื่องมือเก่าต้องแพกนไว้ในตัว เหตุฉะนี้
 ผู้ที่ตั้งทุนไปแล้วคงจะรีบกอบโกยเอากำไรให้มาก ในเวลา
 ที่กำไรยังคอยู่ เพื่อสะสมให้ได้ทรัพย์ไว ทำนองนาชนกคก
 ไว้ให้เต็มอ่อง

วิธีทกถาวร อาจมีทางไม่คิบ้างก็ได้ ชนบคิไม่มีใคร
 เกียง แลเจ้าของทุนที่ใจคอไม่มีกรุณานั้น อาจข่มขู่ถูกจ้าง
 ได้มาก ๆ แต่ในโตกถมยนี้ ก็มีกฎหมายช่วยคนงานอยู่เป็น

อันมากแล้ว แต่ก็จะเทียบกับสมัยโบราณ คนงานสมัยนั้น
 (พ.ศ. ๒๔๗๘) ก็มีความสุขชนกว่าแต่ก่อน เป็นคนว่าทอเยือกดี
 ชน ดูกก็โตเตาเรียน แต่เมื่อเจ็บก็มีโรงพยาบาลให้อยู่
 ส่วนความสดวกต่าง ๆ นั้น คนสมัยนี้ดีกว่าคนแต่ก่อนทุก
 ทุกทาง การที่มีรถไฟ มีโรงงานใหญ่ ๆ มีการทำไร่นา
 ใหญ่ ๆ มีโรงพิมพ์ใหญ่ ๆ มีรถยนต์ราคาถูกลง ideo
 ราคาถูกลง มีไฟฟ้าใช้ มีเครื่องผลิตนม ผลิตนึ่งต่าง ๆ
 เหล่านี้ ถ้าไม่ใช่ผลของชนาธิปไตยก็คือผลของอะไร แม้ใน
 รัชชเชยก็ยังมีเช่นนั้น ความก้าวหน้าทุกตัวมานี้ เป็นไป
 เพราะชนบดทงนน

พวกโบดเชวค (คอมมิวนิสต์แบบรัชชเชย) เมื่อเขายึด
 อำนาจในประเทศรัชชเชยได้แล้ว ก็ได้กล่าวคำมั่นสัญญาว่า
 จะกวาดชนาธิปไตยให้หมดไปจากประเทศ แต่จะให้ผู้ทำดิน
 ฟ้ากลับเป็นเจ้าของเครื่องมอดังแต่ก่อน แต่ในเวลานี้ (คำ
 ของนายเม็งเคิน) คนงานในรัชชเชยเป็นทาสของชนาธิปไตย
 ชนิดซึ่งไม่มีประเทศไหนจะยอมเลย ชนาธิปไตยแบบรัชชเชย
 เป็นเจ้าของเครื่องมอดังหมด แต่เป็นเจ้าของเรือกทงงาน
 อยู่ เป็นเจ้าของอาหารแต่เดื่อฝาทคองไซ แต่เป็นเจ้าของ

โรงเรียนที่คนงานต้องส่งลูกไปเรียน ชนาริบัติจะให้คนทำ
งานอะไรก็ต้องทำ จะให้ค่าจ้างเท่าไรก็ต้องรับ ถ้าไม่ยอม
รับก็เป็นทาสหนักหนา ถ้าแต่ก่อนเป็นทาสตามความจริง บัด
นี้จะต้องเป็นทาสตามกฎหมายอีกชั้นหนึ่ง เพราะผู้บงการ
ชนาริบัติอาจบังคับให้ทำงาน โดยไม่ให้ค่าจ้างเลยก็ได้

ทรพยทเกิดเพราะคนงานทาสหนักหนา เมื่อคนงานได้รับ
แบ่งส่วนไปพอกินพออยู่อย่างแร้นแค้นแล้ว ก็รวมเป็นกอง
กลางซึ่งอยู่ในมือพวกการเมืองทั้งหมด พวกคนงานจะได้มี
เสียงดังกึกก้องได้ นันเป็นชนาริบัติแบบรัฐเซีย

ในอเมริกา พวกการเมืองคอยได้ใจดูพวกชนบดดี ไม่
ให้ข่มขืนคนงานมากนัก แต่พวกชนบดดีก็คอยได้ใจดูพวกการเมือง
เมืองไม่ให้โกง เป็นการที่ต่างฝ่ายต่างระวังกันอยู่ ถ้าไม่มี
ถ่วงกันอยู่ก็จะเกิดทุกข์ในบ้านเมือง (อเมริกา) เป็นแน่ ใน
รัฐเซียเวदान (ค.ศ. พ.ศ. ๒๔๗๘) พดเมืองไม่มีทรพย แต่
ไม่มีอิสระ ถูกห้ามไม่ให้ทำอะไร ไม่ให้ว่าอะไร แต่ไม่ให้
คิดอะไร ที่พวกมีอำนาจไม่ต้องการฟัง

นันเป็นผลของโบดชัวิตซ์ทุกแห่งแต่ทุกสมัย จะเรียก
ชื่อเป็นภาษารัฐเซียหรือภาษาอะไรก็เหมือนกันทั้งนั้น

ฉากละคร

ละครไทยเวदानี (พ.ศ. ๒๔๗๐) มักจะเด่นบนเวที
แต่งฉากอย่างละครฝรั่ง แต่มิเปิดฉากเป็นชุด ๆ ตามบท
๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕
ทงนผู้เขียนเข้าใจว่าชนชั้นที่โรงละครดึกดำบรรพ์ในบ้านเจ้า
พระยาเทเวศร์ แด่ต่อมาก็ใช้ฉากบนเวทีอย่างฝรั่งมากขึ้น ๆ
จนในเวदानีดูเหมือนถ้าเป็นละครที่นับถือตน ก็ไม่มีใครจะ
ยอมใช้โรงไม่มีฉากอย่างใหม่

โรงละครแต่ก่อน เป็นโรงซึ่งคนดูได้ ๓ ด้าน มีด้าน
๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕
ทกนเป็นในโรงด้านเดียว บนพื้นโรงละครปลดปล่อยไว้เกดยง ๆ
มักจะมีเตียงตั้งไว้สำหรับนายโรงแดนางที่เป็นตัวนาย แด
๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕
เตียงนยกยกเขายกออก หรือถ้าต้องการเตียงอีก ก็ยกออก
มาเติม แด้วยกกลับเข้าโรงเมื่อสิ้นเวลาใช้ ถ้านางเอกออก
ชมสวน ก็ยกต้นไม้กระถางออกมาตั้งสองสามต้น ถ้างบท
เก็บดอกไม้ ก็เก็บจากต้นไม้ในกระถางนั้นเอง เมื่อถึงบท
๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕
เป็นทกำบัง ก็มีฉากเด็กออกมาตั้งหน้าเตียง ถ้างบเวดารบ
๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕ ๒๕๒๕
ก็ยกเตียงแด่เครื่องกคือน ๆ เข้าโรงเต็มหมด เห็ดอโรง

ว่าง ๆ ไว้เป็นสนามรบ พุดสั้น ๆ โรงละครแต่ก่อนเป็นโรง
 เกดยงเฉย ๆ เครื่องตกแต่งน้อยที่สุด พอให้รู้ว่าถึงคอน
 ไซน์ แดงกเข้ายกออกกันต่อหน้าคนดู ไม่ต้องมีบีตบั๊งอะไร
 เลย โรงละครบางโรง คนดูล้อมรอบ ๔ ด้าน เมื่อตัวละคร
 จะออกหรือเข้าโรง ก็เดินผ่านคนดูเข้าไป

โรงละครเกดยงเช่นนี้ มีใช้แต่ละครไทยเท่านั้น ละคร
 เก่าสมัยกรีกก็ ด้สมัยเซกส์เปียร์ก็ ใช้เวทีเกดยง ๆ
 เช่นนี้ เรามีฟังเข้าใจว่า ละครโบราณใช้เวทีเกดยง เพราะ
 ไม่มีวิชาจะแต่งฉากอย่างที่ทำกันในปัจจุบัน อันที่จริงวิชา
 ช่างไทยโบราณมิได้ด้อยกว่าวิชาช่างไทยในสมัยนี้ แต่ส่วน
 เมืองฝรั่งนั้น วิชาช่างในสมัยกรีก ถ้าจะดูตามถาวรวัตถุที่
 ยังมีเหลืออยู่ ก็ย่อมจะเห็นว่า เป็นวิชาช่างชั้นสูงเหมือนกัน

แต่เหตุใดละครไทยเก่าแต่ละครฝรั่งโบราณ จึงใช้
 โรงหรือเวทีที่ตกแต่งน้อยที่สุด ปัญหาที่ย่อมมีทางอธิบาย
 แต่ที่ใครจะเห็นดีหรือไม่ดีทางไหน ก็แต่เฉพาะความเห็น
 ความผิดหัว และความคุ้นตาของบุคคล

ผู้เขียนเก็บเอาความชอบมาค้ำนี้ เพราะได้ดูภาพยนตร์
 เด่นบทละครของเซกส์เปียร์ ซึ่งเมื่อดูในภาพก็งามดี แต่เมื่อ

มีได้ในทางภาพ ก็มีเสียงในทางอื่น ดังจะตองชแจงภายหลัง
 ส่วนละครไทยนั้น คนดูในเวดานี้ อาจแบ่งได้เป็น ๒
 จำพวก คือพวกที่ชอบโรงอย่างเก่าพวกหนึ่ง พวกที่ชอบ
 เวทีแตงฉากอย่างใหม่พวกหนึ่ง พวกที่ชอบเวทีแตงฉาก
 อย่างใหม่ เห็นจะมีไม่น้อยที่ไม่เคยดูโรงเกดยง ๆ อย่างเก่า
 แดอาจจะนึกว่า ละครแต่ก่อนใช้โรงเกดยง ๆ เพราะไม่มี
 วิชาทำฉากอย่างเดยวนี้ แต่อนทจริงเห็นได้ว่าไม่เป็นเช่นนั้น
 ถ้าการเล่นละครแต่ก่อนเลื่อมใสการทำฉาก วิชาช่างในสมัย
 โนน ๆ ก็มีพอที่จะทำฉากได้

ขอที่ว่าเหตุใดจึงใช้โรงละครเกดยง ๆ นั้น มีชแจง
 ว่า เพราะไม่ต้องการให้คิดปะแห่งการทำฉาก มากัดคิดปะ
 แห่งละครเอง ต้องการจะดูละครไม่ใช่ดูฉาก ถ้าฉากเกดยง
 ตัวละครแต่เครื่องแตงตัว การรำแต่การทำบทก็เดยวชชน
 ถ้าตัวละครเดยวเล่นบนเวทีเกดยง ก็จะได้เห็นความเดยวง่ายที่สุด
 แต่ถ้าฉากหรูหรา ก็อาจจะช่วยความทราวมของตัวละครได้
 ถ้าท่านไปดูในวิหารพระพุทธชินราชที่เมืองพิษณุโลก ท่าน
 จะเห็นกำแพงด้านหลังเป็นสีดำเขียนตายเบา ๆ เป็นฉากหลัง
 ซึ่งตั้งองค์พระพุทธรูปให้เด่นที่สุด แต่ถ้าท่านไปดูในวัดพระ

แล้ว ท่านจะไม่เห็นเลยว่า พระแก้วมรกตเป็นพระพุทธรูป
งามนัก แต่ท่านไม่เห็น แต่ที่เป็นดังนั้นก็เพราะความคับแค้น
มีรอบองค์พระ จนห่อหุ้มความงามของพระพุทธรูปเสียหมด
ดังนั้น ความเห็นของพวกที่ชอบโรงละครอย่างแท้จริงว่า
ถ้าจะดูละครไทยดี ต้องดูในโรงหรือเวทีกลางแจ้ง ๆ ไม่ต้อง
มีฉากเป็นเครื่องช่วยตัวละครเลย

ย้อนไปกล่าวถึงบทละคร ของเชกส์เปียร์ ในภาพยนตร์
เรื่องหลังที่สุดที่ผู้เขียนได้ดู ก็คือเรื่อง "โรเมียวแอนดึยู-
เลียต" ซึ่งฉายที่เฉลิมกรุงเมื่อเร็ว ๆ นี้

บทละครของเชกส์เปียร์เรื่องนี้ เป็นบทซึ่งนับถอกัน
ทั่วโลก แต่เมื่อจะเอาไปใช้เป็นเรื่องภาพยนตร์ ก็ต้องหัน
เป็นชนบทอันเดียวก่อน แล้วจึงเอาชนบางชนไปติดต่อกัน
ใหม่ ชนที่ถูกดัดสะกร้านมากกว่าครึ่ง ส่วนชนที่ยังเหลือ
ก็มีใช้จะเป็นประธานของเรื่อง มักมีดั่งอื่น ๆ ซึ่งเชกส์เปียร์
ไม่รู้ไม่เห็นเติมเข้ามามากมาย จนชนของเชกส์เปียร์กลับ
เป็นเครื่องประกอบดั่งอื่น ๆ ที่เรียกว่าดั่งอื่น ๆ นี้ คือรูป
ภาพคน ภาพท้องที่แดดกราม ภาพหนังดัดดำคัญ ตลอดจน
จนถึงแผนที่เป็นคน เมื่อต้องทำเช่นนั้นแล้ว เครื่องประกอบ

ซึ่งกลายเป็นประธานเหตุนักทววมเซกส์เบียร์หมด เป็นคน
 ว่าแห่พวกแซ่แคบู้เด็ดแด่แห่พวกแซ่มอนตะกิว การเดินรำ
 อย่างใหญ่แดงดงามที่สุด การต่อสู้กันด้วยดาบอย่างรุนแรง
 การวิ่งไล่โฉบอดค้ำตามถนนในเมืองเวโรนา แด่โรงนครโล-
 ภินซึ่งมีรำไป เหต่านเป็นเครื่องประกอบ ซึ่งทววมถ้อยคำ
 ของเซกส์เบียร์เดี่ยมาก ครนเมื่อคุณุเดร์จแด่ว จึงรู้ดีกว่าบท
 ของเซกส์เบียร์หลุดไปกว่าครึ่ง

บทละครของเซกส์เบียร์ (แด่เรื่องนุโดยเฉพาะ) เป็น
 มาดัยร่อยกรองด้วยถ้อยคำอันเป็นเพลงคืดคอกันคตตอทั้งพวง
 ยาว ถ้าคืดให้กระท่อนกระแท่น จนถึงครุฑหุแด่ดัมผัดค้ำกั
 บกพร่องไปไซริ์ ถ้าจะแด่ดูตามแง่ความไพเราะของคนตรี
 แห่ถ้อยคำ ก็ย่อมจะเดี่ยไปหมด แต่เราก็จะต้องรำลึกว่า
 ผู้ทำภาพนคัมหน้าทจะทำรูปภาพ ไม่มีหน้าทในเรื่องวรรณ
 คดี ซึ่งสูงพันหัวคนดูโดยมาก เขาจำต้องคืดเอาความดำเรีจ
 ของรูปภาพเป็นใหญ่ ดั่งใดจะกืดความดำเรีจของรูปภาพ
 หรือจะทำให้ยากเกินไปกืด เขาก็จำต้องบายเบียงให้ดำเรีจ
 ความมุ่งหมายของเขา

แต่การเดินละครนคณตะอย่าง เวทีละครในสมัย

เซกส์เบียร์ ไม่มีฉากประณิธอันเป็นภาพงามในตัวของมันเอง
 ดึงในสมัยนี้ ในตอนใดที่เซกส์เบียร์ต้องการให้ผู้ดูตระครนิก
 เห็นฉาก แยกแ่งกตอนของแกอย่างวิจิตรบรรจงให้นัก
 เห็นไปเอง นี่เป็นคิปลำคัญในการแ่งหนังก่อ ถ้าจะพูด
 ออกจากหนังก่อฉากซึ่งเคยวนเขียนด้วยด้นน เซกส์เบียร์
 เขียนด้วยถ้อยคำเป็นภาพยกตอนไว้เสร็จแล้ว แ่งการเพิ่ม
 ฉากประคิษฐ์ประคอย ซึ่งเซกส์เบียร์คิคิดว่าไม่ต้องการน
 หาเป็นนุคิธรรมแก่คิปลของแกไม่

การเด่นตระครไทย มีคนดูไม่น้อยที่เคยดูตระครอย่างเก่า
 ไม่นิยมการใช้เวทีมีฉากซึ่งต้องประคิษฐ์มาก พวกนั้นไม่
 ต้องการไปมัวดูฉาก เมื่อการจะดูตัวตระคร แต่กียอมรับรอง
 ว่า ถ้าตัวตระครยังไม่ดี ก็ต้องช่วยด้วยฉากไปก่อน

อนึ่ง คนดูหลายดืบเปอร์เช่นคิยังดูตระครไม่เป็น ถ้า
 เห็นฉากน้อย ก็จะนึกว่าตระครเดวดอกกระมัง

๑๘๖ ราชพิธีอังกฤษ

ราชพิธีอังกฤษที่เรียกตามภาษาของเขาว่า โคโรเนชั่น
แปลว่าพิธีทรงมงกุฏนั้น ก็เป็นราชพิธีท่านองเดียวกับราชา-
ภิเศกของเรา แต่เราเรียกราชพิธีของเราว่า การรตนายิง
(คืออภิเศก) ตามภาษาที่เราได้มาจากอินเดีย อนึ่งจริงนา
เหนือแห่งราชพิธี คือให้ราษฎรรับรองพระองค์พระราชชาติ
ก่อน จึงทรงราชูปโภคในตำแหน่งพระมหากษัตริย์ แดทรง
รับศีรราชสมบัติซึ่งมีผู้ทอดถวายเป็นต้น ก็เคาเดียวกันแทบ
ทงหน แม้การรตนายิง (ซึ่งเดียนองกฤษไม่รด) ก็นำ
ต้นนิษฐานว่า ประเพณีโบราณก็ได้รดเหมือนกัน ดังจะได้
กล่าวภายหลัง

พิธีเขารับตำแหน่งเจ้าแผ่นดิน ถ้าจะกล่าวตามตำนาน
ทมกระท่อนกระแท่นถอยหลังกว่า ๒๐๐๐ ปีไป ก็ยดยาวเกิน
หน้ากระดาษหนังสือพิมพ์รายวัน ในทั้นจะเขียนแต่พอประ-
มาณ แดยกเอาแต่ที่เบ็นนาเหนือแท้ ๆ ของพิธีมาเล่าพอ
สมควร

ราชพิธีอังกฤษทำในโบสถ์เวสต์มินสเตอร์ ในสมัย
โบราณ พระราชาเคยเสด็จไปประทับแรมอยู่ในโบสถ์หนึ่ง
เพื่อให้หัวหน้าสงฆ์ทูลตั้งสวด ให้ทรงทราบพิธีที่จะกระทำ
แต่เพื่อให้ทรงซ้อมด้วย ในปัจจุบันไม่ต้องทำดังนี้ พระ
ราชาเสด็จโดยขบวนแห่ใหญ่ พร้อมด้วยพระมเหสี (ถ้ามี)
ครั้นถึงโบสถ์ ท่านสังฆราชแตรราชาคณะผู้ใหญ่และผู้ช่วยกับ
เสด็จที่ประตูโบสถ์ แล้วนำเสด็จเป็นขบวนเข้าไปถึงที่เรียกว่า
“เชยเคอร์” ทรง “อ้อนวอน” พระเจ้าก่อน แล้วเสด็จ
ประทับ ณ ราชอาสน์ตวันตกแห่งที่บูชา ตอนนั้นเป็นเวลา
แสดงพระองค์ให้ราษฎรถวายสัจมาภักดี นับว่าเป็นคนทหนึ่ง
ในนาเนอแห่งราชพิธี

การแสดงพระองค์ให้ราษฎรถวายสัจมาภักดี ในงาน
ราชาภิเษกพระเจ้าแผ่นดินสยาม ในพระราชวงศ์ปัจจุบัน
พระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับที่นั่งอัฐทิศ คือพระที่นั่งซึ่งหันพระ
พักตร์ไปสู่ทิศต่าง ๆ ได้ เมื่อหันพระพักตร์ไปสู่ทิศไหน ก็
มีผู้ซึ่งสมมติว่า เป็นผู้แทนราษฎรเข้าไปถวายพระพร ใน
นามของข้าขอบขัณฑสีมาในทิศนั้น พิธีทำในพระที่นั่ง
ไพศาลทักษิณ

ในราชพิธีอังกฤษ พระราชาทรงยื่นหินพระพิศตร์ไป
 ทงต์ทศในเขียเตอร์ ท่านตั้งฆราวาสกต่างให้ผู้คนทงหลายชง
 อยู่ในทนนรูกจกพระองค์ แดถามว่า ราชฐรเต็มใจหรือที่จะ
 ถวายด่ามิภกคิแดรับใช้การงาน คนทงหลายในทนนชงสมมติ
 ว่าราชฐร พร้อมกันเปดงเดียงแดดงความเต็มใจด่ามิภกคิแด
 ยินค้ต่อพระราชา ใช้คำว่ “กอด เสฟ กิง ยอช” แดวก
 เป้าแดรประโคม

นเป็นแบบราชพิธีอังกฤษเดียน ในตอนที่พระราชา
 แดดงพระองค์ให้ราชฐรรูกจกแดถวายด่ามิภกคิ แบบนใน
 ประเทศอังกฤษใช้มาแต่โบราณ เคยมีเรื่องในพงศาวดาร
 ว่า บางทผู้คนในทนนกไม่เปดงเดียงถวายพระพรทนนท้ แต่
 บางทก็เปดงเดียงดงเกินไปจนเกิดเหตุ ดงจะนำมาเด้าภาย
 หลัง

ประเพณีในยุโรปก่อนสมัยทมีคริสต์ศาสนา พิธีแดดง
 พระองค์พระเจ้าแผ่นดินให้ราชฐรรับรอง เป็นพิธีททำกตาง
 แจง เมื่อพระราชาได้รับเดือกแดว ก็เชิญเดดจชนยบน
 ได้ให้ใหญ่ พวกทเป็นหัวหน้าประชุมชนหลายนายชว่ด้วยกัน
 แบกได้หบนบ่าเดินรอบไปในชมน ให้เห็นพระองค์ แด

ให้เห็นตัวผู้แบกด้วย การเดินเช่นหมกจะเดิน ๓ รอบ เมื่อ
เดิน ๓ รอบแล้ว ก็มุดถวายเป็นดอก แล้วมุดหน้าแถบผ้าหรือ
ไหมซึ่งทำอย่างประณีตแต่เย็บเป็นวงกลมเรียกว่า “ไดอา-
เต็ม” ถวายเป็นทวยพระเศียร เป็นเครื่องหมายราชอำนาจ
ดังที่เรียกไดอาเต็มนี้ ดูเป็นทำนอง “มงคต” ที่ใช้สวม
ศีรษะเด็กโกนจุก คนแต่งงาน แดคนป่วย เป็นต้น (แต่
คำว่า “มงคต” ตามความหมายเช่นนี้ ผู้เขียนขอรับรองทุก
ว่าไม่มีในพจนานุกรม) ดังที่ฝรั่งเรียกว่าไดอาเต็มนี้ อันที่
จริงคนละอย่างกับดังที่เรียกว่า “เคราน์” แต่ในปัจจุบันมัก
จะใช้สองศัพท์ปน ๆ กันมาก

ย้อนกลับไปกล่าวถึงการแต่งตั้งพระองค์ของพระราชา
อังกฤษ ได้เคยมีตัวอย่างครั้งพระเจ้าชาลส์ที่ ๒ คนไม่เบ่ง
เลี้ยงบริวารแต่ถวายพระพรทันที จนตั้งฆราวาสองค์เดือนชน
ทงนผู้รูฟงคำวดารอังกฤษคงจะเข้าใจเหตุได้

ดังนั้นตัวอย่างที่ตรงกันข้าม มีครั้งพระเจ้าจอร์จเดนมัท ๓
พระราชองค์นั้นเป็นชาวต่างประเทศ ยกทัพไปได้เกาะ
อังกฤษ แดวกัทำพิธีครองราชสมบัติ แดทรงมงกุฎใน ค.ศ.
๑๐๖๖ ราชวงศ์ของพระเจ้าแผ่นดินองค์นั้นสืบมาหลายชั่วพระ

มหากษัตริย์

ในวันที่ทำการพระราชพิธีพระเจ้าวุดเดียมที่ ๓ ทรง
 มงกุฏนั้น เพราะเหตุที่พระเจ้าแผ่นดินเป็นชาวต่างประเทศ
 ไม่ได้พระทัยความสามัคคีของราษฎร จึงโปรดให้กอง
 ทหารของพระองค์ไประวังเหตุการณ์อยู่ทั้งในโบสถ์นอกโบสถ์
 นอกโบสถ์มีกองทหารตั้งอยู่ทุกทางเข้าออก ครั้นถึงเวลาที่
 ตั้งฆราวาสเรียกให้ราษฎรเปดงเต้งถวายพระพร คนที่อยู่ใน
 โบสถ์ก็เปดงเต้งพร้อมกัน ดังนั้นออกไปถึงนอกโบสถ์ ทหาร
 ที่ตั้งกองอยู่ข้างนอก คิดว่าเกิดเหตุ แดพระเจ้าแผ่นดินถูก
 ทำร้าย ก็ก่อการระรานชน ทหารของพระเจ้าวุดเดียมเป็น
 พวกเหี้ยมเกรี้ยม บางพวกก็เอาไฟเทียวจุดตามบ้านราษฎร
 ในที่ใกล้เคียง เกิดเกรี้ยวกราดกันใหญ่ ฝ่ายพวกที่อยู่ใน
 โบสถ์ ได้ยินเต้งเกรี้ยวกราดข้างนอก ก็คงจะนึกว่าเกิดขบถ
 นอกโบสถ์ ครั้นออกไปเห็นไฟไหม้ ก็กรูไปช่วยกันดับไฟ
 ซึ่งกว่าจะดับได้ก็นาน

ส่วนในโบสถ์พระราชพิธีก็ดำเนินไปตามระเบียบ แต่
 แทบจะไม่มีใครเหลือใจ จึงเป็นอันว่าพระราชพิธีต้องทรงมงกุฏ
 ในที่ซึ่งมีคนดูน้อยที่สุด

ที่เดาข้างบน เป็นแต่คนหนึ่งแห่งนาเอนของราชพิธี
ยังมีคนอื่น ๆ ซึ่งจะได้กล่าวพรุ่งนี้ต่อไป

เมื่อพระราชอาังกฤษได้แต่งตั้งพระองค์ต่อราชฎร แด
ราชฎรได้ถวายดำมิกัดจนเป่าแตรประโคมแล้ว ก็มีผู้เชิญ
ราชกฤษภักดิ์เป็นกระบวนเข้าไปส่งต่อตั้งสมราชผู้เป็นประ
ธาน ท่านตั้งสมราชรับแล้ววางไว้บนที่บูชา แล้วเชิญพระเจ้า
แผ่นดินให้ทรงลำบาก

การลำบากนี้ ถ้าจะเทียบกับในพิธีราชาภิเศกของพระ
เจ้าแผ่นดินสยาม ก็เห็นจะต้องเทียบกับเวด้าที่ประทับพระที่
นั่งอัฐทิศ ราชฎรจากทิศต่าง ๆ ถวายพระพรแล้ว มีพระ
ราชดำรัสเป็นใจความว่า จะทรงทำนุบำรุงสมณพราหมณา
จารย์อาณาประชาราษฎรให้อยู่เย็นเป็นสุข คำที่ทรงพระราช
ดำรัสนั้นแบบ ผู้เขียนไม่เคยได้ยินเพราะนั่งอยู่ห่าง แต่ถ้า
จะค้นในหนังสือก็คงได้

คำพระราชทานลำบากของพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษนั้น
แต่ก่อนอย่างหนึ่ง เคยวนเปดียนไปคนละอย่าง แดเพียงเปดียน
นเอง (ทรงเรื่องน พ.ศ. พ.ศ. ๒๔๘๐) เหตุที่ต้องเปดียน
น เพราะว่าจักรพรรดิราชย์อังกฤษเคยวนมหาดายประเทศ

ประเทศที่เคยเรียกว่าเมืองชน เดียวกันเป็นเอกราชไปหลาย
ประเทศ ต่างประเทศต่างมีรัฐธรรมนูญของตน แต่มีพระ
เจ้าแผ่นดินองค์เดียวกัน นัยหนึ่งว่า พระเจ้ายอซท์ที่ ๖ เป็น
พระเจ้าแผ่นดินของประเทศเกรตบริเตน (อังกฤษ) ด้วย
พระเจ้าแผ่นดินของคานาดาด้วย ของอีสต์เทรเดย์ด้วย ฯลฯ
เพราะฉนั้นจึงทรงดำเินว่า ทรงรับจะปกครอง “ชนชาว
อังกฤษ ไอร์แลนด์ คานาดา อีสต์เทรเดย์ นิวซีแลนด์
แอสเทมไปร์อื่นเคียของท่าน” แดจะทรงปกครองตามกฎหมาย
หมายแดนชนบธรรมเนียมของประเทศนั้น ๆ คำดำเินท่าน
ตั้งฆราชกต่างนำ แดพระราชารับตั้งตามตั้ง ๆ เป็นส่วนที่
พระราชารับทำหน้าที่พระเจ้าแผ่นดิน ค่อนไปถึงพิชิตถวายเจิม

การเจิมพระราชาราชอังกฤษปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๔๘๐) ใช้
เจิมด้วยน้ำมัน น้ำมันนั้นอยู่ในภาชนะเรียกว่า “อัมพัตตา”
คือขวดหรือโถทำด้วยทองคำเป็นรูปนกอินทรียกางปีกสูงสั้น
ที่คอมีตะกรู้นเปิดเหมือนขวดสำหรับกรอกน้ำมันลงไป ภาช-
ชนะนี้เขาใจกันว่าเป็นของเก่าที่สุด ไม่ได้ถูกทำลายในเมื่อราช
กกุฎภัณฑ์อื่น ๆ ถูกยุบในคราวที่เกิดขบถใหญ่หลายร้อยปี
มาแล้ว เพราะว่ามันทองคำค้วน รักษาอยู่ที่โบสถ์เวสต์มิน

ต์เคอร์ หาได้รักษาอยู่ที่คตังราชกฤษณ์ที่ไม่

ในคำตั้งของอังกฤษให้จัดการตระเตรียม หรือที่เรา
เรียกว่า “หมาย” ซึ่งกระทรวงวังเป็นเจ้าของที่ออก มีคำ
บังคับว่า ให้เจ้าหน้าที่กรอกน้ำมันลงในอัมพัตตาเดี่ยวแต่
ตอนเช้า แต่ให้นำช้อนซึ่งมีไว้คู่กันไปวางไว้ด้วยกันตามที่
ที่ตองระบุในหมายเช่นนเพราะกตังตม หรือได้เคยตมตัก
ครึ่งหนึ่ง เมื่อถึงเวลาจะถวายเจิม ถ้าอัมพัตตาไม่มีน้ำมัน
จะทำให้ถูกตทุกกันมาก (เหมือนหม้อพระกริ่ง ซึ่งพระเจ้า
แผ่นดินสยามทรงจุดเทียนคิตที่ฝาหม้อ ทรงประเคนต่อพระ
ราชาคณะผู้ใหญ่ ให้ทำน้ำมันตรี ถ้าเปิดหม้อออกไปไม่มี
น้ำ เพราะมหาดเล็กตม ก็จะถูกตทุกไม่น้อย)

วิชเจิมถวายพระราชอังกฤษ ท่านตั้งฆราชรินน้ำมัน
จากอัมพัตตาลงในช้อน แล้วถือช้อนไปถวายเจิม ณ ที่ประ
ทับเจิม เป็นรูปกางเขนที่กตังพระเคี้ยว (กระหม่อม)
แห่งหนึ่ง) เจิมที่พระทรวงแห่งหนึ่ง แต่เจิมที่ฝ่าพระหัตถ์ต
๒ ข้าง เวลาที่ถวายเจิมมีขุนนางผู้ใหญ่ผู้ตมตวยตพาย
กาเคอร์ตนาย ถือเพดานเป็นกระโจมบังพระองค์ไม่ให้คนเห็น
คงจะเป็นด้วยเจิมบนพระเคี้ยว แต่ตองแหวกเตื่อทรงให้ได้

เจิมกลางพระอุระด้วย ในพงศาวดารมีกล่าวไว้ พระเจ้า
แผ่นดินองค์หนึ่งกับพระมเหสี เข้าใจว่าพระเจ้าริชาร์ดที่ ๓
(แต่ผู้เขียนจำไม่ได้ถนัด) ได้ประทับเปลื้องกายตั้งแต่พระ
สระเอวขึ้นไปทั้ง ๒ พระองค์ในเวดาเจิม เหตุฉนั้น เพดาน
กระโจมจึงเป็นของจำเป็นนัก ส่วนพระมเหสีในปัจจุบันทรง
รับเจิมแต่บนพระเศียรเท่านั้น แต่ผู้ถือเพดานกระโจมบังพระ
มเหสีคือท่านผู้หญิงบรรดาศักดิ์ใหญ่ & นาย

การเลือกขุนนางหรือผู้สนิทหน้าทีเชษฐราชกษัตริย์
หรือเครื่องใช้ในงานราชพิธี จะดีก็แต่ที่ชอบใจใครก็เลือก
ไม่ได้ ทุกคนมีหน้าที่ยอมจะเข้ารับเลือก เพราะอยู่ในสังกัด
ซึ่งต้องรับหน้าที่ตามประเพณี ก่อนวันราชพิธีชานาน พระ
เจ้าแผ่นดินได้ทรงตั้งกรรมการให้รับเรื่องราวของผู้อ้างว่ามี
ดีทริจะเข้ารับหน้าที่ กรรมการเป็นผู้พิจารณาว่าใครมีดีทริ
จะได้รับตำแหน่งเป็นผู้ทำอะไร

การถวายเจิมนี้ นับว่าเป็นส่วนสำคัญของการราชพิธี แต่
ก่อนดูเหมือนจะถกกันว่าสำคัญยิ่งกว่าอันไหน แต่ถ้าจะพูด
ถอยหลังไปเพียงที่เรียกกันว่า ยุคมัธยม ก็ถกกันว่า การ
ทรงรับเจิม ย่อมทำให้พระราชาเป็นบุคคลเรียกว่า Maxta

Persona หรือคนซึ่งเป็นนักบวชด้วย เป็นฆราวาสด้วย จน
ถึงกับบางประเทศในยุโรป พระราชามีตำแหน่งในวัดเหมือน
กับเป็นฐานานุกรมองค์หนึ่ง

ข้อที่พระราชาทรงรับเจิม แด่เดยเป็นนักบวชไปด้วย
ก็พอเทียบได้กับพิธีราชาภิเษกของเรา ซึ่งตามไสยศาสตร์
ถือว่า พระเจ้าแผ่นดินเป็นพราหมณ์ เพราะทรงรับสายต้าย
ซึ่งเรียกว่า "สังวาทพราหมณ์" ในราชพิธีราชาภิเษก

ข้อที่ว่าการทรงรับเจิม ทำให้พระเจ้าแผ่นดินเป็นนัก
บวชไปด้วย นักปราชญ์โบราณคดีบางคนก็กล่าวว่าไม่มี
หลักฐาน แต่บางคนก็ขอโทษพระเจ้าแผ่นดินในบางประเทศ
เคยมีตำแหน่งเป็นฐานานุกรมอยู่ในวัด เหมือนกับนักบวชผู้
มีบรรดาศักดิ์ มีตัวอย่างที่ช้ได้มาก แต่ในประเทศอังกฤษ
ไม่ถือว่าพระเจ้าแผ่นดินเป็นนักบวชเพราะทรงรับเจิม
คงจะเป็นคติตามนิกายแห่งศาสนาในปัจจุบัน

น้ำมันที่ใช้ถวายเจิมพระราชาก็ยกกันว่า เป็นน้ำมัน
ศักดิ์สิทธิ์ ทำนองน้ำมันศักดิ์จากปัญจมหานทีในอินเดีย ซึ่ง
เมื่อได้มากก็เก็บไว้ในไหอื่น ๆ ทั่วไป ในประเทศฝรั่งเศส มี
เรื่องซึ่งเคยเชื่อกันว่า นักเขาสวรรค์ได้คาบภาชนะใส่น้ำมัน

ลงมาวางไว้ ณ ที่บูชาในคราวราชพิธีสวมมงกุฏของเจ้าแผ่นดิน
 ดินองค์หนึ่ง แต่ในประเทศอังกฤษก็มีเรื่องแข่งเรื่องฝรั่งเล่า
 ว่า นางเวอรียิน เมรี “แม่พระ” ได้แต่งตนให้นักบวชผู้
 หนึ่งเห็น แล้วให้ภานะได้นำมันแก่นักบวชผู้นั้น ซึ่งต่อมา
 ใช้ถวายเจิมพระราชินี แต่เรื่องทั้ง ๒ เรื่องนี้ เป็นเรื่องเก่า
 ซึ่งอ่านรูกนในหนังสือเท่านั้น ไม่มีใครเชื่อเป็นจริงเป็นจังใน
 สมัยนี้

ส่วนข้อที่ว่าราชพิธีของฝรั่ง เคยมีทำนองไปใน
 ทางราชาภิเษกนั้น คำราชาเก่าที่สุดที่มีในเวदानี เป็นคำราชาซึ่ง
 ดั่งฆราวาสแห่งยอร์ก (อังกฤษ) ได้เรียบเรียงไว้ในร้อยปีที่ ๘
 แห่งคริสต์ศักราช นับมาบัดนี้ (พ.ศ. ๒๔๘๐) ประมาณ
 ๓๐๐๐ ปี หนังสือบอกกล่าว ว่า ท่านดั่งฆราวาสริมน้ำมนต์บน
 พระเศียรพระราชาก็เทียบได้กับรดน้ำมนต์หรืออภิเษกนั่นเอง
 ในปัจจุบันเป็นแต่เพียงเจิมด้วยน้ำมัน ไม่ใช่รดด้วยน้ำมัน
 จะเรียกว่าอภิเษกก็เรียกไม่ถนัด

เมื่อพระราชินีได้ทรงเจิมแล้ว ก็ทรงรับเครื่องกกุธ-
 ภัณฑ์แด่ราชูปโภค คือฉัตรของพระองค์ พระขำมรงค์ พระ
 แฉ่งดาบ พระคทา แด่ดุกกถมเรียกว่า “ออร์บ” ทำด้วย

ทองคำประดับเพชรพลอยเป็นต้น

ท่านตั้งฆราวาสผู้เป็นประธานเชิญมงกุฏยื่นสวมถวายบน
พระเศียรพระราชา พระราชาประทับเก้าอี้ เป็นสัญญาให้
คนทงหลายให้ร้องอวยชัยอีกครั้งหนึ่ง ฝ่ายท่านขุนนางผู้มัจจุ
มงกุฏตามบรรดาศักดิ์ เมื่อพระราชาทรงมงกุฏแล้ว ต่างก็
สวมจุตมงกุฏของตนเอง แตรก็เป่าระโคม แต่เป็นใหญ่
ซึ่งอยู่ใกล้ก็ได้รับสัญญาให้ยิงถวายบังคม ค่อนั้นไป ท่าน
ตั้งฆราวาสถวายสัมภักดิ์กราบไบบังคมต่อพระราชา เมื่อทรงรับแล้ว
ท่านตั้งฆราวาสก็ถวายพระพรอีกครั้งหนึ่ง

ค่อนั้นไปเขาเชิญเสด็จ หรือ “ยกพระองค์” พระ
ราชาขึ้นประทับราชบัลลังก์ แล้วตั้งฆราวาส เจ้านายองค์ชาย
แต่ขุนนางไปถวายเคารพที่ละคน โดยวิธีจับที่พระปรางพระ
ราชา ระหว่างนี้ พวกร้องเพลงก็ร้องเพลงตามคำสดนา

เมื่อผู้มัจจุทูลถวายเคารพได้ถวายเคารพหมดแล้ว ก็
ระโคมกลองแตรแตร คนทงหลายร้องสรรเสริญอีกครั้งหนึ่ง
ราชพิธีอภิมหามงคลอันศักดิ์สิทธิ์ นอกจากที่ถวาย
เคารพโดยวิธีจับที่พระปรางพระราชาแล้ว ก็คล้ายกับราชา
ภิเชกพระเจ้าแผ่นดินสยาม ตอนที่ประทับพระที่นั่งภัทรบิฐใน

พระที่นั่งไพศาคทักษณ แต่การทรงสวมมงกุฏนี้ พระเจ้า
แผ่นดินสยามทรงรับมงกุฏไปทรงเอง ไม่มีผู้อื่นสวมถวาย ผู้
อ่านควรรทราบบว่า ราชพิธีสยามในตอนนั้นไม่มีพิธีทางพุทธ-
ศาสนาเลย พระสงฆ์ในพุทธศาสนาไม่มีส่วนในตอนนั้น เพราะ
ไม่ใช่กิจของสงฆ์ ที่จะเกี่ยวข้องกับอำนาจอาวุช เครื่อง
ประดับอันมีค่า แดทรพัสสมบัติของฆราวาส ส่วนราชพิธี
ของฝรั่งเป็นของทำในวัด ซึ่งมีพิธีในศาสนาเกี่ยวข้องมาก
แต่เจ้าหน้าที่ใหญ่ผู้เป็นประธานในราชพิธีก็คือกษัตริย์นั่นเอง
ก่อนมีคริสต์ศาสนา ราชพิธีนี้ทำได้ทำไปคนละอย่าง เช่น พระ
เจ้าแผ่นดินแคว้นฝรั่งเศสองค์ที่ ๑๖ ราชกุมารีโดยวิธีทรงยืนบนโต๊ะ ซึ่ง
แบกบนบ่าของพวกนายหมวดนายกองผู้คุมพล ดังได้กล่าว
ในตอนก่อนแล้ว ครั้นมีศาสนาคริสต์เคียน พิธีอย่างเก่าก็ได้
โอนมาใช้บ้าง เช่น พระราชาแคว้นฝรั่งเศสองค์ที่ ๑๖ ราชกุมารีรับรอง
เป็นต้น แต่เปลี่ยนไปเป็นทำนองในศาสนาที่นั้น

ส่วนวิธีสวมมงกุฏ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินสยามทรงสวม
เอง แต่พระเจ้าแผ่นดินอังกฤษให้ตั้งฆราวาสเป็นผู้สวมถวาย
นั้น พระเจ้าแผ่นดินในประเทศฝรั่งเศสบ้างประเทศหรือบาง
พระองค์ก็ทรงรับมงกุฏไปทรงสวมเอง

ในประเทศฝรั่งเศส ราชพิธีที่เคยทำคล้ายกับอังกฤษ
 ก็น่าจะกำหนดการเดิมก็เอาแบบอังกฤษเป็นตัวอย่าง เมื่อ
 ถึงเวลาทรงมงกุฏ ก็มีตั้งขบวนเชิญมงกุฏจากที่บูชาไปสวม
 ถวายบนพระเศียรพระเจ้าแผ่นดิน อย่างเดียวกับแบบอังกฤษ
 แต่เมื่อนะโปเลียนทำราชพิธีนี้ ได้เชิญตั้งขบวนนำ
 ปาปาจากกรุงโรมไปเป็นประธานพิธีในกรุงปารีส แต่เมื่อ
 เวลาจะสวมมงกุฏ นะโปเลียนทรงรับมงกุฏจากสันตปาปา
 ไปทรงสวมเอง

ในประเทศสวีเดน ตั้งขบวนกับเสนาบดียุติธรรมเป็นผู้
 เชิญมงกุฏไปพร้อมกันสวมถวายบนพระเศียรพระราช

ในประเทศนอร์เวย์ ตั้งขบวนกับอัครเสนาบดีพร้อม
 กันสวมมงกุฏถวายพระเจ้าแผ่นดิน

ในประเทศรัสเซีย เมื่อยังเป็นราชาธิปไตย พระเจ้า
 ซาร์ทรงสวมมงกุฏเอง

ย้อนกลับไปถึงเครื่องราชกกุธภัณฑ์อังกฤษ วัตถุที่
 เรียกว่า ออรับ นั้น มีกางเขนอยู่ข้างบน เป็นเครื่องหมาย
 ว่า ค้าตนาคริสเตียนเป็นค้ำตนาคตุมโลก พระแสงตามที
 เรียกว่า "ดาบพิธิ" มี ๕ เถ็ม มีชื่อแต่ทีหมายต่าง ๆ กัน

เป็นต้นว่าเดิมหนึ่งเป็นที่หมายเมตตา เป็นตาบปลายหักหรือ
 ฝนให้ชุ่ม แสดงว่าไม่ใช่ทำร้าย

ส่วนพระคทาหรือไม้เท้าหนึ่ง อันหนึ่งซึ่งถวายให้พระ
 ราชาทรงรับด้วยพระหัตถ์ขวา เป็นเครื่องหมายราชอำนาจ
 อีกอันหนึ่งถวายให้ทรงรับด้วยพระหัตถ์ซ้าย เป็นเครื่อง
 หมายความเที่ยงตรง ไม้เท้าอีกอันหนึ่งเป็นเครื่องหมาย
 ยุติธรรมแด่ความเที่ยงตรง สันนิษฐานว่าพระราชาทรงใช้นำทาง
 ก้าวดำเนิน

ส่วนมงกุฏนั้นมิได้มีมงกุฏเดียว ในราชพิธีนั้น บาง
 ตอนก็ทรงมงกุฏนั้น บางตอนก็เปลี่ยนไปทรงมงกุฏโน้น ซึ่ง
 มีที่หมายต่างกันทงนั้น คือไปถ้าเสด็จพระราชดำเนินไป
 อันเดียวก็ทรงมงกุฏพิเศษ ที่จะทรงในตำแหน่งที่เป็นเจ้าเป็น
 ใหญ่ของอินเดียเหมือนกัน

เมื่อเสด็จพิธีส่วนพระราชแล้ว ท่านตั้งฆราวาสก็ทำพิธี
 ส่วนพระมหะษีคือถวายเจิม ถวายเครื่องราชูปโภคส่วนพระ
 มหะษี แด่ทรงมงกุฏถวาย เมื่อพระมหะษีทรงมงกุฏแล้ว
 พวกท่านผู้หญิงผู้มีจุดมงกุฏตามบรรดาศักดิ์ ก็สวมมงกุฏ
 ของตนทุกนาง

ในราชพิธีวันที่ ๑๒ นี้ (๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๐) จะเดินกระบวนแห่เสด็จพระราชดำเนินจากพระราชวังเวหา ๓๐ นาที พระราชพิธีในโบสถ์มือเวหา ๑๒ นาที ๕๐ นาที เสด็จจากตบถพระราชวัง ๑๔ นาที ๓๐ นาที รวมเวลาดังทั้งหมดถึง ๕ ชั่วโมงครึ่ง

ในสยาม เมื่อพระเจ้าแผ่นดินทรงทำพิธีราชาภิเษกแล้ว เป็นประเพณีต้องเสด็จพระราชดำเนินเป็นกระบวนแห่ด้วยพระนคร ราชพิธีอังกฤษใช้กระบวนแห่เสด็จไปแต่เสด็จจากตบถจากโบสถ์เอง เป็นการเสด็จด้วยพระนคร

เมื่อราชพิธีอังกฤษที่จะมีวันที่ ๑๒ นี้ (๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๐) มีเบ็ดเตล็ดที่เคยมีมาในพงศาวดารหลายอย่าง ซึ่งฟังสนุกดี ในที่นี้เก็บมาเล่าบ้างอย่างกระต่อนกระแต่น

ราชพิธีในโบสถ์มีระเบียบอย่างละเอียดมาก งานคราวนี้ได้มีซ้อมหลายครั้งแล้ว ผู้มีหน้าที่จะต้องทำอะไรได้ไปซ้อมทั้งนั้น บางคราวคนไปซ้อมในโบสถ์หลายร้อยคน เจ้านายก็เสด็จ พระราชาแลพระมเหสีก็เสด็จด้วย เพราะฉะนั้นทุกท่านคงจะรู้หน้าที่กันหมด

แต่ในรัชกาลก่อนๆ บางคราวไม่เป็นเช่นนั้น เป็นคัมภีร์ว่า

พระเจ้ายอชที่ ๑ เป็นเยอรมันตรีศภาษาอังกฤษไม่ได้ เสนา-
 บัดแต่ข้าราชการของพระองค์ก็พูดเยอรมันไม่ค่อยได้ ในราช-
 พิศทรงมงกุฏ พระเจ้าแผ่นดินแต่เจ้าหน้าทูลดาเนินการพระ-
 ราชพิธี คือท่านตั้งฆราวาสเป็นต้น พูดกันเข้าใจได้ด้วยภาษา-
 ตะติณ กล่าวกันว่าเป็นภาษาตะติณอย่างเดว เพราะบางท่าน
 ไม่สู้จะรูภาษานันตินัก

ในรัชกาลต่อ ๆ มา ราชพิศครงหนงเตอะเทอะกันมาก
 มีขาดโน้นเต็มนี้ เวดาก็ไม่ตรง แต่เครื่องใช้ในราชพิศบาง
 อย่างที่ดำคัญก็ไม่มีเพราะเต็มเตี้ย เมื่อเสด็จราชพิศแต่เดว พระ-
 ราชาได้ตรีศต่อว่าสมุหราชพิศ ผู้นนทูลรับผิด แต่ทูลรับรอง
 ว่าจะจดจำได้ใจไว้ เพื่อจัดราชพิศทรงมงกุฏคราวหน้าให้
 เรียบร้อยไม่มีที่คดได้ พระราชาทรงพระศรวด ตรีศตอบว่า
 จะทรงพยายามเต็มพระกำลัง ที่จะไม่ให้คองมีราชพิศสวม
 มงกุฏอีกนานที่สุดที่จะทรงทำได้

ในคราวกวนวิคตอเรียทรงมงกุฏ เวदानนกวันทรง
 พระชนมเพียง ๑๘ พรรษา เมื่อก่อนเป็นพระเจ้าแผ่นดินก็ไม่
 ค่อยได้เสด็จสู่ที่ประชุมมากนัก แต่การซ่อมงานราชพิศ ก็

เห็นจะได้ช้มน้อยกว่าคราวนี้ ระหว่างราชพิธีถือนทรง
 กระชับถามผู้อยู่ในที่ใกล้ว่า ค่อนั้นไปจะต้องทรงทำอะไร
 ผู้หนึ่งทูลตอบว่าไม่ทราบ แต่เห็นท่านตั้งพระราชถ้อยแหว่นมา
 จากทบฐาแล้ว เห็นจะถึงเวลาทรงแหว่นทนวนางพระหัตถ์ขวา
 คอกกระมัง ก็วันครีดีว่า แหว่นนั้นทำไว้สำหรับนวก้อย จะ
 ทรงนนวนางกระไรได้ ทนไคนั้นท่านตั้งพระราชถ้อยแหว่นมาทูล
 ให้ ยกพระหัตถ์ขวากางนนวนางประทานให้ส้อมแหว่นถวาย
 ครีดีแก่ท่านตั้งพระราชถ้อยแหว่นกับทรงนนวนางไม่ได้ ทรงนวก้อย
 แทนไม่ได้หรือ ท่านตั้งพระราชทูลว่า ระเบียบราชพิธีว่าต้อง
 ทรงนนวนาง ทรงนวก้อยไม่ได้ มีผู้ทูลว่าทรงนนวนางแล้วเวลา
 ถอดก็ถอดไม่ออก ก็เอาพระหัตถ์ซ้ายแหว่นถอดในน้ำก็แล้ว
 กัน ก็วันยังไม่ทรงยอม เหยียดไปกระชับถามหลอดเมด-
 บอนคือครเด้นาบคิดว่า ก็เมื่อทรงนนวนางไม่ได้ ก็จะต้องทรง
 นวก้อย ฉนไม่ถูกหรือ หลอดเมดบอนนั้นก็ทูลว่า ตั้งพระราช
 เป็นเจ้าคาราพิธี เมื่อตั้งพระราชทูลว่านนวนาง นนวนางก็คงจะ
 ถูก ก็วันครีดีว่า ถ้าพร้อมกันว่าเช่นนั้นก็คงทรงยอม แล้ว
 ยื่นพระหัตถ์ให้ตั้งพระราชถ้อยแหว่นถวาย เวลาที่ส้อมแหว่น
 นั้น ครีดีว่าเจ็บจนแทบจะร้องชน

พระขำมรงค์ที่ใช้ในราชพิธี สัมมติเหมือนแหวนที่
ใช้ในการแต่งงาน ถือว่าเป็นเครื่องมงคลตายกัน หรือถ้าจะ
กล่าวเปรียบก็คือว่า การสวมพระขำมรงค์วนนั้นเป็นเครื่อง
หมายว่า พระเจ้าแผ่นดินทรงแต่งงานกับประเทศ

กวันอิติดีเบชเป็นพระเจ้าแผ่นดินของกฤษของค์หนึ่ง ซึ่ง
ขึ้นเสวยราชสมบัติ ๓๗๘ ปีมาแล้ว พระองค์ไม่มีสามี จึง
ไม่มีราชโอรสหรือธิดาที่จะสืบสันตติวงศ์ ได้มีผู้ทูลถวายครัง
ให้ทรงแต่งงาน แต่ครังตอบว่า จะต้องแต่งงานทำไมอีก
พระขำมรงค์ที่ทรงอยู่ ย่อมเป็นเครื่องหมายว่า ได้ทรงแต่ง
งานกับประเทศแล้ว ชาวประเทศทั้งหลาย คือราชโอรสแต่
ธิดาของพระองค์

ผลมผลาน

นักเขียนคนหนึ่งใน “ศรีกรุง” กล่าวว่า ทำไมไม่มีใครนำเอาคำเก่า คือ “พณหัวเจ้าท่าน” กลับมาใช้กันบ้าง

ผู้เขียนในทันทีเห็นด้วยว่านำใช้ คำนี้เคยใช้เป็นคำนำหน้าเรียกขุนนางผู้มีตำแหน่งใหญ่ หรือใช้เป็นสรรพนาม เช่น พณหัวเจ้าท่านที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช แต่ในรัชกาลที่ ๕ ใช้กันว่า พณหัวเจ้าท่านที่เกษตราธิบดี เป็นต้น คำพณหัวเจ้าท่านนี้ เคยใช้คล้ายที่ใช้ว่าเจ้าคุณ ถ้าไปบ้านสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทนายหน้าทูลว่า “พณหัวเจ้าท่านอยู่ไหม” ก็ได้

ผู้เขียนก่อนจะเห็นว่า คำนำใช้เรียกผู้ไม่มีบรรดาศักดิ์ ซึ่งมีตำแหน่งใหญ่โตเป็นหัวหน้าราชการในประเทศ เช่น พณหัวเจ้าท่านฮิตเลอร์ แต่พณหัวเจ้าท่านมุสโสลินีเป็นตัวอย่าง ท่านผู้เป็นประมุขในประเทศเยอรมัน ก็เป็นผู้ไม่มีบรรดาศักดิ์ ท่านผู้เป็นหัวหน้าราชการในประเทศอิตาลีก็เช่นกัน จะเรียกว่านายนั้นนายนี้ก็น้อยไป จะใช้คำว่า

“ท่านนั้นท่านนี่” ก็ออกจะไม่ค่อยพอ ส่วนคำว่า พณ
 หิวเจ้าท่านนั้น เป็นคำสูงที่สุดที่เรามี อันจะใช้แก่ผู้อยู่ใน
 ตำแหน่งใหญ่ ซึ่งมีได้รับตั้งแต่งให้มีฐานันดรศักดิ์ได้

ดงน ผู้เขียนจึงเห็นด้วย แต่สมควรที่จะนำศัพท์นกดบ

มาใช้ น่าชอบบุคคลบางคน แต่ในทนั้นจะใช้จำกัดให้น้อยตัว

ที่สุด

นักเมือฟังเทศน์

เมื่อวันวิสาขบูชา ผู้เขียนได้ฟังพระธรรมเทศนา
กัณฑ์สองกัณฑ์ เป็นเทศน์ของธรรมกถึกต่างโวหาร ใน
เวลาที่ฟังได้นึกในใจหลายข้อ แต่นำมากล่าวในที่นี้ไม่ได้
หมด เพราะจะกินหน้ากระดาษมากนออย่างหนึ่ง อ้ออย่าง
หนึ่ง ความนึกเหตานั้นบางทีกถาวร่าวนึก

ในที่นี้จะนำใจความที่นึกมาเขียนลงไว้สัก ๓ ข้อ จำ
เป็นจะต้องกล่าวย่อ แต่ถึงย่อก็อาจจะยาว

(๑) ความนึกข้อที่ ๑ ว่า ผู้จะหัดเป็นนักเขียนแต
นักพูด ถ้าฟังเทศน์บ่อย ๆ แด่ถึงเกิดจำนวนโวหารของธรรม
กถึก คือถ้อยคำเด็ดหรือยกทรงถ้อยคำของท่าน ก็จะเป็น
ประโยชน์แก่คนนักหนา แต่จะเป็นประโยชน์แก่หนังสือไทย
แต่ภาษาไทย ยิ่งกว่าประโยชน์แก่บุคคลเดีย้อีก ทั้งนี้เพราะ
จำนวนเทศน์เป็นจำนวนอย่างเก่า ไม่ใช่จำนวนของธรรมกถึก
ใช้ศ ก็เป็นจำนวนไทยอย่างดี บางที่คนฟังเทศน์ไม่ค่อยจะ
เข้าใจ “ซิมซาบ” แต่นั้นเป็นเพราะธรรมกถึกจำเป็นต้อง
ใช้ศัพท์มคธ ซึ่งเป็นคำ “เด็กนุกถ” ของศาสนา ธรรม

กติกแปลศัพท์เหล่านั้นเป็นไทย ก็ต้องแปลให้ถูกต้องตามวิภัติ
 บัญญัติ จะแปลเดอะ ๆ ไปไม่ได้ ขรรมะซึ่งขรรมะกติกนำมา
 แแต่ดงย้อมเป็นของสูงเข้าใจยาก จะพูดให้เข้าใจ “ชิมซาบ”
 เหมือนนิทานหัดอนจะคุณจำนั้นไม่ได้ แต่ภาษาที่ท่านให้เป็น
 ภาษาไทยอย่างดี แแต่ถาคิดถึงความยากแห่งอรรถะที่ท่านนำ
 มาแแต่ดง ก็ต้องว่าจะพูดให้ง่ายไปกว่านั้นได้โดยยาก ทักถ่าว
 นี้ ถ่าวถั่งถ่านวนนิกเทศน์ที่ไม่ไซต ถ่วนนิกเทศน์ไซตนั้น
 อักอย่างหนึ่ง (คำว้า “ชิมซาบ” เป็นคำเยยซึ่งไซกน
 ถ่มยหนึ่งไนรัชกาลที่ ๕ ผู้ไม่รู้หนังสืออ่านหนังสือต่อที่ผู้ไม่รู้
 เขียนก็เข้าใจชิมซาบดี แแต่หนังสือที่ผู้รู้เขียนนั้นไม่ชิมซาบ)

(๒) ผู้เขียนนิกอักอย่างหนึ่งว่า ถ่านกเทศน์ใหม่ ๆ
 บางท่านไม่พยายามจะถ่าวขอความทียงไม่ค้อยรูกจะคินก

(๓) ขอทหนักอกขอหนึ่งไกลไปถึงหนังสือฝรั่ง ซึ่ง
 ได้อ่านหลายเดือนมาแแต่ ครนหนักชนไตครวนนี้ ก็ยอนไป
 คันมาอ่านใหม่

หนังสือทวาน เป็นของนาย เอ. บี. เฮอเบต. เอ็ม. บี.
 ว่าด้วยเรื่องศัพท์ในภาษาอังกฤษของเขาเอง ที่ไซเฉใดกันไป
 ต่าง ๆ ถ้าเราจะนำเอาคำของเขามาเทียบกับภาษาไทยของ

เราก็อาจเทียบได้มาก แต่ผู้เขียนจะปล่อยให้ผู้อ่านคิดเทียบ
เขาเอง

นายเชอเบ็คกล่าวว่ ผู้ใดทำท่วงทีประหนึ่งว่า จะ
เป็นผู้วางบัญญัติลงในเรื่องภาษา หรือในเรื่องใช้ศัพท์ ผู้คน
หาหาได้คน คนทั่วโลกจะถูกข่มเหงเพียงคอยจับผิด
การที่คนทั้งโลกถูกข่มเหงเพียงคอยจับผิดนั้น อันที่จริงก็
เป็นการดี เพราะแสดงความเอาใจใส่

อีกข้อหนึ่งเขากล่าวว่ คนบางคนก็ท้วงว่ จะ
บัญญัติอะไรลงไปในเรื่องคำพูดนั้นไม่ได้ เพราะถ้าใช้กัน
ตามธรรมดาอย่างไรอย่างหนึ่งก็ถูก อนึ่ง ภาษาย่อมจะไม่ยืน
ที่ มีแต่จะเปลี่ยนไปเสมอ ตามนัยที่ว่ ถ้าคนโดยมากจะ
เรียกขานว่าคำ ชาวก็แปลว่าคำ นักปราชญ์ราชบัณฑิตจะ
ว่าอะไร ก็เป็นความอดรู้เหตว ๆ ของนักปราชญ์ราช
บัณฑิตทั้งน

นายเชอเบ็คกล่าวว่ ถ้าจะบัญญัติอะไรลงไปไม่ได้
ในเรื่องภาษา ก็เหตุใดสิ่งอื่น ๆ จึงบัญญัติได้แทบทุกอย่าง
ถ้าจะอ้างว่ภาษาเปลี่ยนอยู่เสมอ สิ่งอื่น ๆ ก็เปลี่ยนอยู่เสมอ
เหมือนกัน เหตุใดในการเดินฟุตบอลต์ หรือการขับรถยนตร์

หรือกิจการค้าขายจึงมีระเบียบบังคับอย่างชัดเจนได้ ถ้าเรา
 เดินฟุคบอดดีไม่มีระเบียบบังคับ ใครนั้นก็เดินอย่างไร ๆ ก็
 เดินตามใจ หรือถ้าขั้บรถยนต์ไม่ต้องมีระเบียบเดินทางซ้าย
 ขวา ไม่ต้องปฏิบัติตามข้อบังคับแห่งโคมด็เซียวเตเตงที่ปัก
 อยู่ตามถนน ใครนั้นก็ไปทางไหนก็ไปฉนี้ จะเป็นอย่างไร
 บ้าง

กิจการค้าขายถ้าไม่ทำตามระเบียบอันดี จะได้ประ-
 โยชน์ดังที่ควรได้หรือไม่ ถ้าผู้รู้อธิบายชี้กล่าวคำหิณดี
 เสมี่ยมอธิบายชี้ว่าทำไม่ถูก เราก็ไม่เรียกว่าการกล่าวคำหิณดี
 เป็นการรอดความรู้เหตว ๆ หรือถ้าคำตรวจจรรยาจับคนขับ
 รถยนต์เวดากดางคินว่า ไม่มีโคมตามข้อบังคับ เราก็หา
 กล่าวว่าการตรวจรอดความรู้เหตว ๆ ไม่

คนบางคนกล่าวว่า จะใช้คำโน้นหรือคำนี้ ถ้าเข้าใจ
 กันแต่ก็เป็นไรไป ขอนแย้งว่า ถ้าเอาดีไปไขควงก็อาจ
 ดำเร้จได้ แต่จะดีแก่ดี หรือดีแก่ควงหรือไม่อีกอย่าง
 หนึ่ง

อนึ่ง เขากล่าวว่า ขอตว่าถ้าเข้าใจกันแต่ก็เป็นอัน
 ไซ้ไคฉนี้ ขอตว่าเข้าใจกันนแหตะยงตั้งตั้งอยู่ ค้พทเป็น

เหมือนถ่ายโยที่จะซักความเข้าใจของผู้ฟัง ถัดถึงผิดถ่าย ผู้
 ฟังอาจไม่เข้าใจความหมายของผู้พูดก็ได้ ยิ่งเมื่อผู้พูดก็ไม่
 เข้าใจด้วยแล้ว ผู้ฟังก็ยังไม่เข้าใจหนักขึ้น เขาอ้างคำว่า
 “คอมมูนิสต์” แล “ฟาสซิสต์” ซึ่งแต่ก่อนมีความหมาย
 เจาะจงจนเกือบจะชัดเจน แต่ในเวลานี้ (พฤษภาคม พ.ศ.
 ๒๔๘๐) คนมักใช้สองศัพท์นี้เรียกอะไร ๆ หลายนอย่าง ซึ่ง
 แฉกเพี้ยนกันมาก ๆ

เขาว่าอย่าให้ใครหลงว่าศัพท์เป็นเครื่องหมายของอา-
 จารย์แฉ่งดาววาท หรือของคนที่ตั้งอยู่กับหนังสือเท่านั้นเอง
 อนึ่งจริงศัพท์เป็นเครื่องหมายดีสำหรับให้คนใช้ในการค้าขาย แล
 ในอาชีพทุก ๆ ชนิดเป็นเครื่องใช้ของรัฐบุรุษด้วย ของนัก
 เขียนด้วย แลของผู้ประกาศโฆษณาด้วย

ผู้ประกาศขายของบางคน ไม่ได้เสียเงินในการทำรูป
 ภาพงดงาม เพื่อจะจูงตาให้คนดูตัวหนังสือที่บอกขายของ
 แต่ถ้อยคำที่ใช้ประกอบรูปภาพนั้นชัด ๆ ไม่สัมพันธ์รูปภาพ
 เขาจึงว่าผู้ประกาศขายของควรจะอาศัยผู้มีสติปัญญาในการใช้
 ถ้อยคำ เหมือนกับอาศัยผู้มีสติปัญญาในการเขียนรูปนั้น
 นายเฮอเบ็คกล่าวไว้ ข้อสำคัญของภาษาก็คือสิ่งที่

เขาใช้ศัพท์ว่า "เอฟพีเซียนซ์" คือคำเร้าผลสัมหมายทันที
 หนึ่งเมื่อพูดหรือเขียนลงไปแล้ว ผู้ฟังหรือผู้อ่านก็เข้าใจ
 ความหมายในทันทีโดยยินหรืออ่าน ไม่ต้องพูดอ้อมค้อม
 ให้เสียเวลาแต่เสียตมหาใจเกินความจำเป็น แต่เมื่อคำเร้า
 ผลสัมหมายครึ่งหนึ่งแล้วก็คำเร้าอยู่เสมอ ไม่เหมือนเอาตัว
 ไชควง ซึ่งอาจคำเร้าได้ในครั้งแรก แต่ไม่ซ้ำตัวนั้นก็ใช้
 เป็นตัวไม่ได้ ถ้าเป็นคังนั้นตัวก็ไม่คำเร้าผลสัมหมายในการ
 ที่เป็นตัว เขาว่าตัวต้องใช้เป็นตัว ไชควงต้องใช้เป็นไชควง
 ถ้าใช้ปนกันเดอะเดอะ ไม่ซ้ำตัวก็ไม่ซ้ำตัว แต่ไชควงก็ไม่
 ใช้ไชควง แต่จะเปลี่ยนหน้าทกนั้นก็ไม่ได้ ความชอบเขาให้
 ตัวอย่างในภาษาอังกฤษหลายคำ ถ้าเราจะนำเอาคำไทยมา
 เทียบให้เห็นตัวอย่าง ก็คือคำว่า "เสรีภาพ" ซึ่งกฎหมาย
 อันเป็นหลักของประเทศบ่งความไว้อย่างหนึ่ง แต่ไม่ซ้ำเรา
 ไม่น้อยคนก็เอาไปใช้จนผิดความไปหมด

นายเฮอเบ็คกล่าววว่า ผู้ใดสมัครที่จะรักษาความดีงาม
 ของภาษาไว้ ผู้หนึ่งจะต้องแข่งข้อต่อสู่ความเถดเถดในการ
 ใช้คำพูด เขาว่าเราจะเป็นผู้เห็นถูกไปทุกคนในเรื่องคำพูดนั้น
 ไม่ได้ แต่อาจจะกังวลได้ แต่ถ้าเราได้ใจในเรื่องคำพูดแต่

วิธีร่ายกรของคำ คอยถามตัวเองอยู่ว่าไป ว่านั่นถูกหรือ นี่
ถูกหรือ ฉนั้น เราก็จะได้ทั้งความรู้แต่ความเพ็ดินด้วย เขา
ชวนให้คนทั้งหลายเป็นผู้รบแต่ผู้กังวลในเรื่องคำพูด (ใช้
ศัพท์ว่า Word warriors and word worriers) เพื่อประ-
โยชน์แก่ภาษาของตนเอง

ใจความที่เขาถ่าวนั้น จะสรุปลงได้อีกทางหนึ่งว่า ผู้
รักประเทศควรจะต้องรักภาษาของตนด้วย ภาษาเป็นเครื่อง
ร้อยชนในประเทศให้เป็นกลุ่มเดียวกัน ควรเป็นเครื่องมือซึ่ง
ยังให้ดำเร็จผลสัมหมายโดยนัยที่ถ่าวแต่แล้ว แต่ควรเป็นตั้ง
สง่าอันทำให้เราเกิดความนับถือตน แต่ทำให้เราเป็นทีนับถือ
ของชนชาติอื่น ๆ ด้วย ในสมัยดึกดำบรรพ์ มนุษย์อาจอยู่
สวัสดิ์ได้ด้วยไม่มีภาษาอันงดงาม เพราะประชุมชนในสมัย
ป่าเถื่อน อาศัยกำลังกายแต่อิทธิที่เกิดจากอาวุธ คือก้อนหิน
แต่กระดูกสัตว์ที่ฝนปลตายเหตมเป็นต้น รักษาสวัสดิ์ของตน
ไว้ได้ แต่ในสมัยหลัง ๆ มาไม่ปรากฏว่าสัตว์ใดเชชั้นเคยเกิด
ในหมู่ชนซึ่งไม่มีภาษาใดเลย เหตุฉนั้นเราจะเรียกคนว่าผู้รัก
ชาติ มีประสงค์ให้ความจำเริญแต่สวัสดิ์เกิดแก่ชาติก็ตาม
จะว่าเป็นผู้รักประเทศ มีประสงค์จะให้ความมั่งคั่งแต่ความ

มันคงเกิดในท้องที่ของเรายัง ๆ หนักตาม ถ้าเราไม่เป็นผู้รัก
 ภาษาของเราเอง ไม่พยายามรักษาหรือทำให้เกิด “เอฟพี
 เซียนซ์” ยิ่งจนไซ้ร ก็ดูเหมือนอนาคตความภาคภูมิใจของคุณ
 ไปเสียส่วนหนึ่ง

ความขอลงนี้ ย่อมลงได้ว่า จะรักษาดีหรือประเทศก็
 ตาม ต้องรักษาแต่หนังสือของคุณด้วย

๖๕๖ บรรดาศักดิ์อังกฤษ

ผู้รับประมวญวันคนหนึ่งอยู่นอกกรุงเทพเขียนมาขอให้
อธิบายว่า เหตุใด บอดดีวจนจึงตาออกจากตำแหน่งอัคร-
เสนาบดี แดเหตุใดเมื่อออกแล้วจึงได้เข้าสภานุนางทันที
หนึ่ง ผู้นี้ใคร่ทราบธรรมเนียมการพระราชทานบรรดาศักดิ์
ของอังกฤษ ว่ามักได้แก่บุคคลอย่างไร

คำถาม ๒ คำข้างคั่นนั้น ตอบได้โดยสันนิษฐานไปเรื่อย ๆ
ว่า บอดดีวจนรับราชการมาหลายสิบปีในตำแหน่งซึ่งเห็นด
เห็น้อยมาก แดบคิน (มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๐) ก็อายุถึง
๗๕ แล้ว จึงขอพระราชทานถวายบังคมตาออกจากตำแหน่ง
เพื่อปลดชราตนเอง แดทั้งจะไม่รับเด็กเป็นสมาชิกสภา
สามัญต่อไปด้วย แดบอดดีวจนเป็นผู้มีสติปัญญาสามารถ
แดทั้งเป็นผู้มีความชอบที่รับราชการในตำแหน่งสำคัญ ๆ มา
นาน จึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์แลอิศริยาภรณ์เป็น
ความชอบ การพระราชทานบรรดาศักดิ์นั้น นอกจากเป็น
แต่คงพระมหากรุณาแก่ผู้มีความชอบแล้ว ยังจะเป็นเครื่อง
ให้บอดดีวจนได้มีตำแหน่งในปาดิเมนต์ต่อไปในสภานุนาง

เพราะในสภานี้สมเด็จพระจอมเจ้าปรีดิราชาทรงได้ตลอดชีวิต
ไม่ต้องเสด็จออกคนให้ราษฎรเดือดร้อนอย่างในสภาสามัญ

ข้างบนนี้เป็นคำตอบกว้าง ๆ จะแข็งแรงให้เดี่ยวกว่านี้
ก็ไม่เคยพบหลักฐานใดที่จะนำมาอ้าง ส่วนข้อที่ว่า เหตุใด
อัครเสนาบดีบางคนจึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เมื่อ
ออก บางคนไม่ได้รับพระราชทานนั้น ขอนัดตอบด้วยปาก
ก็เห็นจะได้โดยสันนิษฐาน แต่ตอบเป็นหนังสือไม่ได้ เพราะ
ไม่เคยเห็นหนังสือที่ไหนเป็นหลักฐานที่จะนำมาอ้างได้ นอก
จากจะกล่าวกำบังทูลบิดว่า บรรดาศักดิ์แต่พิธีกรรมยอม
เป็นเกียรติ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินพระราชทาน ถือให้ว่า พระ
ราชาเป็นต่อธารแห่งเกียรติทั้งหลาย แม้เคยเป็นประเพณีมา
ที่อัครเสนาบดีหรือเสนาบดีเคยกราบบังคมทูลเดื่อนามผู้ที่สม
ควรจะได้รับพระราชทานเกียรติก็จริง แต่การที่จะพระราช
ทานหรือไม่ก็แล้วแต่พระราชประสงค์เดียว เคยมีตัวอย่าง
บ่อย ๆ ที่พระเจ้าแผ่นดินไม่โปรดตามคำปรึกษาของอัครเสนา
บดีที่ขอพระราชทานเกียรติให้แก่บุคคลผู้ไม่ถูกพระราชอัชฌา
ศัย ขอนมปรากฏหลายครั้งในพงศาวดาร

อนึ่ง เคยได้ยินตัวอย่างหลายรายที่พระราชทานพระ

ราชทานบรรดาศักดิ์หรืออิสริยาภรณ์แก่ผู้มีความชอบ แต่ผู้
นั้นไม่เต็มใจรับ ก็เป็นอันไม่ได้พระราชทาน

ส่วนคำถามของผู้อ่านของเราที่เขียนมาจากนอกกรุง-
เทพว่า พระเจ้าแผ่นดินอังกฤษมักพระราชทานบรรดาศักดิ์แก่
บุคคลชนิดใดนั้น เป็นคำถามซึ่งไม่อาจตอบเป็นกิจลักษณะ
ได้ เพราะเป็นปัญหาใหญ่นัก

ผู้เขียนได้เบ็ดดูตำแหน่งอัศวรเสนาบดีถอยหลังไป ๓๐๐
ปี ปรากฏว่าได้มีอัศวรเสนาบดี ๓๗ คน มีบรรดาศักดิ์ชั้น
หลุดมาเดิม ก่อนเป็นอัศวรเสนาบดี ๗ คน ไม่มีบรรดาศักดิ์
ชั้นหลุดก่อนเป็นอัศวรเสนาบดี ๓๐ คน ท่านทั้ง ๓๐ นี้ ภาย
หลังได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลุด ๔ คน ไม่ได้
เป็นหลุด ๖ คน แต่เป็นเซอร์ ๒ คน พวกนี้ไม่ได้รับพระ
ราชทานบรรดาศักดิ์นั้น ปรากฏว่าบางท่านขอพระราชทาน
อภัยที่จะเป็นมิสเตอร์ไปตลอดชีวิต ส่วนท่านทั้ง ๔ ที่รับพระ
ราชทานบรรดาศักดิ์ภายหลังที่เป็นอัศวรเสนาบดีเดิมนั้น ได้
รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ชั้นเอิร์ดทั้ง ๔ ท่าน เมื่ออัศวรเสนา
บดีคนหนึ่งโน้มนัยกว่ฉวกคอเรีย เป็นก่อนเป็นอัศวรเสนาบดี
เป็นขุนนางชั้นต่ำกว่าเอิร์ด แต่ภายหลังก็ได้เป็นเอิร์ด

เหมือนกัน

ด่วนการพระราชทานบรรดาศักดิ์แก่ขุนนางอื่น เช่น
ขุนนางที่เป็นเศรษฐีพ่อค้าเป็นต้นนั้น มีประเพณีแต่ด้อย่าง
ในพงศาวดารที่จะนำมาอ้างได้มาก เป็นประเพณีอย่างด้อย่าง
ซึ่งนำอ่านเหมือนกัน แต่ยาวเกินกว่าที่จะนำมาเล่าได้ในหน้า
กระดาษวนั้น (๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๐) เพราะยังมี
ข่าวใหม่ที่ดีควรนำมาแสดงในเรื่องการตั้งขุนนางของอังกฤษ

ข่าวใหม่วนั้น (๒๓ มิ.ย. ๒๔๘๐) ว่า รัฐบาล
อังกฤษได้ตั้งกรรมการหมู่หนึ่งให้สอบสวนแต่พิจารณาปัญหา
เรื่องที่ผู้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ของเดี่ยค่าธรรมเนียมเป็น
อันมาก กรรมการได้เสนอรายงานของตน เมื่อวันที่ ๖ เดือน
พฤษภาคมปีนั้น (พ.ศ. ๒๔๘๐) รายงานนั้นแสดงให้เห็นพิกัด
ค่าธรรมเนียมซึ่งเราไม่เคยทราบทางอื่น ดูเป็นเงินมากมายนัก

ผู้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ใหม่ ต้องเสียค่าธรรมเนียม
เนียมตามลำดับชั้นบรรดาศักดิ์ โดยพิกัดต่างกนดังนี้

บรรดาศักดิ์ชั้น ดยุก	๗๓๐ ปอนด์
บรรดาศักดิ์ชั้น มาเควต์	๖๓๐ ปอนด์

บรรดาศักดิ์ชน	เออร์ด	๕๓๐ ปอนด์
บรรดาศักดิ์ชน	ไวต์เคานต์	๕๓๐ ปอนด์
บรรดาศักดิ์ชน	บารอน	๒๒๐ ปอนด์
บรรดาศักดิ์ชน	บารอนเน็ต	๒๗๐ ปอนด์

นอกจากยังมีค่าธรรมเนียมเรียกว่า Special Remain-
der เป็นจำนวนเงินมากน้อยตามลำดับชนบรรดาศักดิ์ ตั้งแต่
แต่ ๕๗๕ ปอนด์ ชนดุษฎีลงไปจนถึง ๒๑๕ ปอนด์ชนบารอน
เน็ต ในเวลาที่เขียนนี้ (มี.ย. ๒๔๘๐) ผู้เขียนไม่ทราบว่ามี
ค่าธรรมเนียมชนิดไหนแน่ แต่ยังไม่มีความรอบ

รายนามกรรมการที่อ้างกล่าวไว้ ได้มีคำเห็นมากชน
ทุกที่ว่า พระเจ้าแผ่นดินพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นความ
ชอบแก่ใครแล้ว ผู้มีความชอบยิ่งต้องได้เงินเป็นอันมาก
ดูไม่เป็นการงดงามเลย บางครั้งผู้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์
ไม่ใช่คนมั่งมี ก็ต้องยกค่าธรรมเนียมพระราชทานบ่อย ๆ
กรรมการเห็นว่า การพระราชทานบรรดาศักดิ์แก่ผู้ใด ถ้า
ต้องเสียเงินแก่ผู้รับพระราชทานนั้นเดือนไป เราจึงน่าจะ
เข้าใจว่า การเสียค่าธรรมเนียมในการรับพระราชทานบรร-
ดาศักดิ์นั้น คือไปข้างหน้าอาจจะเลิกก็ได้

๘ ๑ ๒
กาพย์เห่เรือ

โคลง

๑ งามผางาตรา^๕พาท^๕หึง^๕เพียง พรหมทรง
พระ^๕ธำ^๕มรงค์^๕วิ^๕ษณุ^๕พร^๕รณ^๕หงษ์ ร^๕เห็จ^๕ห้วง
หงษ์^๕ทอง^๕ดั่ง^๕ดอย^๕ดง รอย^๕บาท^๕ พระ^๕ฤา
ก^๕ด^๕อน^๕เก^๕ริน^๕เพ^๕ดิ^๕น^๕พ^๕าย^๕จ^๕วง พ^๕าก^๕ย^๕แจ^๕ว^๕จ^๕ำ^๕เว^๕ียง^๕ ถ^๕ว^๕าย^๕แต^๕๑

กาพย์ยานี

๑ คา^๕บ^๕น^๕ม^๕ค^๕ุ^๕ภ^๕ฤ^๕ก^๕ษ^๕ ด^๕ิง^๕บ^๕ัว^๕เบ^๕ิก^๕เบ^๕ิก^๕บ^๕า^๕น^๕ใจ
ง^๕า^๕ม^๕เว^๕ียง^๕อ^๕น^๕เก^๕ร^๕ียง^๕ไ^๕กร ไ^๕กร^๕เก^๕ร^๕ียง^๕เม^๕็น^๕เม^๕น^๕มา^๕ทำ ๑
๑ ก^๕ร^๕ุง^๕เท^๕พ^๕เท^๕พ^๕ร^๕ิง^๕ศ^๕ฤ^๕ษ^๕ค^๕ิ เจ^๕ด^๕แจ^๕่ม^๕จ^๕ิต^๕ร^๕วิ^๕ศ^๕ว^๕ก^๕ร^๕ร^๕ม
เพ^๕ริ^๕ศ^๕แพ^๕รว^๕แ^๕ก^๕ว^๕แ^๕ก^๕ม^๕ค^๕ำ ค^๕ำ^๕แ^๕ก^๕ม^๕ม^๕ุก^๕ด^๕ุ^๕ช^๕น^๕ย^๕น^๕า ๑
๑ ป^๕ร^๕า^๕ด^๕ำ^๕ท^๕ร^๕า^๕ช^๕ม^๕ณ^๕เ^๕ัย^๕ร ค^๕ิ^๕อ^๕ว^๕เ^๕ัย^๕ร^๕เ^๕ด^๕ช^๕ู^๕ตา
ต^๕อ^๕ย^๕ด^๕ำ^๕ค^๕า^๕น^๕ภ^๕า น^๕ภ^๕า^๕ม^๕อ^๕ง^๕ด^๕อ^๕ง^๕ร^๕ี^๕บ^๕ก^๕ัน ๑
๑ ป^๕ร^๕ะ^๕ก^๕า^๕ร^๕ต^๕ระ^๕ก^๕า^๕ร^๕ก^๕ด^๕ำ ท^๕อ^๕ง^๕ท^๕ำ^๕ท^๕ำ^๕ร^๕อ^๕ม^๕ร^๕ัน
ห^๕อ^๕ย^๕ุ^๕ท^๕ช^๕เ^๕ย^๕ย^๕ุ^๕ท^๕ช^๕ย^๕น บ^๕ร^๕ร^๕ย^๕ง^๕เ^๕ย^๕ม^๕เ^๕ย^๕ม^๕อ^๕ำ^๕พ^๕ร ๑
๑ ไ^๕ท^๕ร^๕ย^๕ร^๕ั^๕ศ^๕น^๕จ^๕ำ^๕ร^๕ั^๕ศ^๕เ^๕ด^๕ิศ เจ^๕ด^๕ย^๕เ^๕ท^๕อ^๕ด^๕ท^๕ี^๕บ^๕ัง^๕ก^๕ร
อ^๕า^๕ก^๕ำ^๕ศ^๕ด^๕ำ^๕ศ^๕น^๕า^๕ท^๕ร ช^๕ั^๕ม^๕ะ^๕เ^๕ม^๕ี^๕อ^๕น^๕เ^๕ด^๕็^๕อ^๕น^๕ำ^๕เ^๕ด^๕ิ^๕น ๑

๑ พระเกียรติพระเกริกกถัน	ชนทุกชั้นสรรเสริญ	
บ้านเมืองเรืองจำเริญ	จำรูญรัฐวิมหาร	ฯ
๑ พระวงษ์องค์อัครราช	เด่นนามาศัยราชฎ	
พร้อมพรักกรกฎ	ภูเรศเดียงเยงชาติ	ฯ

× × ×

๑ แดงปางสร้างอนุสรณ์	จอมนรากรบั้นปรูพี	
ต้นวงษ์องค์จักร	จักริศเกล้าเจ้าไผทไทย	ฯ
๑ พระเถลิงราชสมบัติ	เกาชันนัครรัฐเรืองไชย	
ไอลูรย์เพิ่มภูตไพ	บุตย์ประโยชน์ไต่ตถ์ถำนาร	ฯ
๑ ดองพันด้ามร้อยปี	สืบห้าปีด่าถนกาต	
ฤกษ์งามยามศุภวาร	คราวศึกกว้างสร้างพระนคร	ฯ
๑ อาวุษยุทธถ์ถาน	บ้อมปรากการปานปุษกร	
ถำมารถฟาดพันมร	ผิวเหือกถ้ำเข้ามาดอง	ฯ
๑ วังเวียงเพียรนิรมิต	แดนไต่ภคพิศเพียงปอง	
ระเมียรมณเทียรทอง	เชิดช่อฟ้าไบบระกากาญจน์	ฯ

* ชาติรี้คำนี้แปลว่าแผ่นดินก็ได้ แปลว่าแม่นมก็ได้

* ปุษกรคำนี้นอกจากแปลว่า บัณเฑาะฐยังแปลได้อีกว่า ๑๐ ความ ก็คือแปลว่าดาบแล้วครเป็นต้น

๑ งามสุดฝ่ายพุทธจักร กอบเกอเออเออภาร	วิมตมรรคส์มาทาน อารักขาเอนาบุญ ๑
๑ แล่นส่ง่าอาณาจักร ปรายไปรยกอบโกยคุณ	ทรงฟุ่มพักรักการุญ ถ้วนทุกหน้าดำชุกการ ๑
๑ ถิ่นฐานบ้านเมืองเรา โชคหนุนบุญบรรดาต	ต้องจับเจ้ามาเป็นนาน ได้เซ็ดหน้าครานั่นเอง ๑
๑ พระมาซำคักหดวง หญไทยไทยยำเยง	ยกทัพจวงมาครั้นเครง พดเพดยงพดาเขาขยำเดย ๑
๑ เหล็ดอตุตเจียวอยุชยา ถูกเค้นเหมือนเช่นเดย	เหล็ดอจกกด่าชูหน้าเงย ๑ คัวเป็นทาสชาติเป็นไทย ๑
๑ วัดร้างเจดีย์ด้วน โพธิ์หักบักหอไทรย	วิหารห้วนโบถหายไป ไทรยมีฏุกตกตงดิน ๑
๑ บ้านแตกดำแหรกขาด หมดท่าทางหากิน	นอนวินาศปราศทรัพย์ดิน เทียวชุกช่อนชอกชอนเขา ๑
๑ ซ้ำเค็กเด็กทัพใหญ่ กรุงร้างทางเมืองเรา	ยกกดับไปบ้านเมืองเขา ให้ทัพน้อยคอยควบคุม ๑
๑ ไทยแยกแตกเป็นเหล่า มากมายหดยาขุมขุม	ต่างคองเจ้าเขามัวลุ่ม คิกชนแข่งแก่งแย่งกัน ๑

- ๑ ชุมนุมที่ชุมนุม
ใครอ่อนถูกพอนพัน
คิดควบคุมโรมรัน
การปล้นฆ่าคือหากิน ๑
- ๑ หากเกิดผู้บุญหาก
เกียรติแก่นกแผ่นดิน
บุญท่านมากเจ้าตากดิน
ดีพระมาดำแหดกไป ๑
- ๑ พระมาเวียนมาอีก
เห็นอียากตราครว้าใจ
เพียรจักฉีกแผ่นดินไทย
ความปราศร้อนบ่ห่อนมี ๑
- ๑ น้อยน้อยคอยกระเดื่อง
โซคยามงามพอดดี
เพียรปลดปล่อยเครื่องขยาย
เกิดโซคร้ายบายบ่ทา ๑
- ๑ ภูเบศ์เกตุแผ่นดิน
โรคทับบัณฑิตญา
ถึงคราวสิ้นวาศนา
ความดีดับกลับเป็นเดว ๑
- ๑ เป็ด่าปลดคหมคตธิโซค
เมืองไทยดังไฟเปลว
เพราะพระโรคพาแหดกแหดว
คือชีวิตจักปติคปลง ๑
- ๑ บัณษันนกันอีกครั้ง
แม่พระมาจุ้มากง
นิกถอยหดงนังพิศวง
จักเป็นไฉนหนอไทยเรา ๑
- ๑ เคราะห์คมีบุรุษ
เรื่องร้ายกตายเป็นเบา
องค์เอกอุตม์สุดชาญเขาวน
โซคยังหนุนบุญยังมี ๑
- ๑ ครวงนหน้าหวนใจ
คณวงษ์องค์จักร
แต่ไทยไม่หมดคนดี
บัญญัติอาจุยทศคาคตริทรง ๑

- ๑ เสด็จถึงราชสิงหาคัน นำหน้าชาติกาจรณรงค์
ยุคเข็ญเห็นตรงตรง ทรงแก้กฐ์สู่วัดดี ๗
- ๑ ผิวชาติปราศประมุข ย่อมมีทุกขมายายี
ศัทรุจโจมคี่ จักรบสูริบุญไฉน ๗
- ๑ พระมามาห้าด้าน เรากี่ด้านแตกกลับไป
มาอีกจักฉีกไทย ไทยกลับฉีกอีกทุกที ๗
- ๑ บ้านเมืองเรื่องยศดาม อานุภาพพระจักรี
พร้อมพรักด้ามคี่ จิงสู้งัดนคี่แต่หน้ามา ๗

× × ×

- ๑ คาบหมี่ปราโมท ทรงดมโภชราชภารา
บั้นราชย์พยุหยาตรา โดยชดมารคมกพดแมน ๗
- ๑ ทรงศรีสู์พรรณหงษ์ แดะหงตั้งแต่งแดน
หงษ์ทองต้องมาแทน ไม่เพริศพรังยงเรือทรง ๗
- ๑ พดเรือเดื่อแดงดาษ ดุผลผาดเอี่ยมอาดอง
มือกรายพายยรรยง ยกเรือนร่าท่าพกบิน ๗
- ๑ เรือขบวนยวนคายด เร็วแรงพดโหดสิ้นธุ์
งามองค์ทรงแผ่นดิน ดึงเจ้าห้ามาธรณี ๗

๑ แดดำแม่ ^เ นาก ^ว ้าง	ทั้ง ^๕ ต้อง ^๕ ข้าง ^๕ ทาง ^๕ ชด ^๕ ช
หญิง ^๕ ชาย ^๕ มาก ^๕ มาย ^๕ มี	มา ^๕ ชน ^๕ ชม ^๕ รา ^๕ ช ^๕ ด ^๕ ม ^๕ ภ ^๕ า ^๕ ร ๑
๑ ส ^๕ ว ^๕ ย ^๕ ส ^๕ ว ^๕ ย ^๕ แม่ ^๕ ส ^๕ ว ^๕ ส ^๕ ว	ผัด ^๕ หน้า ^๕ ชาว ^๕ ใน ^๕ คร ^๕ ว ^๕ าง ^๕ าน
น ^๕ ว ^๕ ด ^๕ แบ ^๕ ้ง ^๕ แ ^๕ ด ^๕ ง ^๕ ค ^๕ ระ ^๕ ก ^๕ าร	เจ ^๕ ้า ^๕ น ^๕ ว ^๕ ด ^๕ พ ^๕ ริ ^๕ ง ^๕ ย ^๕ ิง ^๕ น ^๕ ว ^๕ ด ^๕ ป ^๕ ลา ๑
๑ น ^๕ ั้ ^๕ น ^๕ เ ^๕ แม่ ^๕ ค ^๕ น ^๕ น ^๕	เบ ^๕ เ ^๕ อน ^๕ หน้า ^๕ ห ^๕ ัน ^๕ ห ^๕ ัน ^๕ ย ^๕ า
อ ^๕ ย ^๕ า ^๕ อ ^๕ ย ^๕ เด ^๕ ย ^๕ ส ^๕ ่า ^๕ ย ^๕ ค ^๕ a	จ ^๕ ัก ^๕ ก ^๕ ว ^๕ ่า ^๕ ป ^๕ ลา ^๕ ค ^๕ าง ^๕ เบ ^๕ เ ^๕ อน ๑
๑ แก ^๕ ม ^๕ แ ^๕ ด ^๕ ง ^๕ แ ^๕ ด ^๕ ง ^๕ ส ^๕ ด ^๕ ด ^๕	แ ^๕ ด ^๕ ง ^๕ ต ^๕ น ^๕ จ ^๕ ก ^๕ ระ ^๕ ม ^๕ ิง ^๕ เ ^๕ ม ^๕ เ ^๕ อ ^๕ n
ถ ^๕ า ^๕ ม ^๕ น ^๕ ิ ^๕ ค ^๕ อ ^๕ ย ^๕ า ^๕ บ ^๕ ค ^๕ เบ ^๕ เ ^๕ อน	แก ^๕ ม ^๕ ชา ^๕ ห ^๕ ร ^๕ อ ^๕ ค ^๕ ง ^๕ ช ^๕ อ ^๕ ป ^๕ ลา ๑
๑ เ ^๕ อ ^๕ อ ^๕ น ^๕ อ ^๕ อ ^๕ น ^๕ ว ^๕ ม ^๕ ว ^๕ ม	แม่ ^๕ ร ^๕ ู ^๕ บ ^๕ ท ^๕ ว ^๕ ม ^๕ ท ^๕ ว ^๕ ม ^๕ น ^๕ า ^๕ ว ^๕ a
ห ^๕ ิม ^๕ ห ^๕ ิม ^๕ ห ^๕ ิม ^๕ ห ^๕ ิม ^๕ ย ^๕ า	เ ^๕ อ ^๕ อ ^๕ น ^๕ เ ^๕ แม่ ^๕ ง ^๕ า ^๕ ม ^๕ พ ^๕ ๑
๑ ง ^๕ า ^๕ ม ^๕ ส ^๕ ม ^๕ แม่ ^๕ ผ ^๕ ม ^๕ ค ^๕ ก	แ ^๕ ด ^๕ ร ^๕ ัง ^๕ ห ^๕ ย ^๕ บ ^๕ ห ^๕ ย ^๕ ก ^๕ ค ^๕ ก ^๕ เด ^๕ ีย ^๕ บ ^๕ ห ^๕ ว ^๕
ห ^๕ ิม ^๕ ห ^๕ ว ^๕ ย ^๕ ส ^๕ ว ^๕ ย ^๕ ม ^๕ าก ^๕ มี	บ ^๕ ้าง ^๕ ศ ^๕ ก ^๕ ด ^๕ ัน ^๕ ด ^๕ ร ^๕ ร ^๕ ด ^๕ ม ^๕ อง ^๕ ค ^๕ ๑
๑ ผ ^๕ ู ^๕ ค ^๕ น ^๕ มา ^๕ ค ^๕ บ ^๕ ค ^๕ ง	ด ^๕ ะ ^๕ พ ^๕ ริ ^๕ บ ^๕ พ ^๕ ริ ^๕ ง ^๕ ค ^๕ ง ^๕ ค ^๕ a ^๕ ค ^๕ ร ^๕ ง
เ ^๕ ิบ ^๕ อ ^๕ ิม ^๕ ป ^๕ ริ ^๕ ม ^๕ ใจ ^๕ ง	ท ^๕ ง ^๕ ผ ^๕ ู ^๕ เ ^๕ ม ^๕ ่า ^๕ ผ ^๕ ู ^๕ ย ^๕ า ^๕ ว ^๕ ภ ^๕ a ๑
๑ เ ^๕ ห ^๕ ด ^๕ ่า ^๕ เร ^๕ ือ ^๕ เ ^๕ ห ^๕ ด ^๕ อ ^๕ ห ^๕ ต ^๕ าก ^๕ ห ^๕ ต ^๕ าย	ไ ^๕ ม่ ^๕ ง ^๕ า ^๕ ม ^๕ ค ^๕ ด ^๕ ่า ^๕ ย ^๕ เร ^๕ ือ ^๕ ก ^๕ ัน ^๕ ย ^๕ a
เร ^๕ ือ ^๕ ย ^๕ น ^๕ ค ^๕ ัย ^๕ น ^๕ ร ^๕ ค ^๕ a	ว ^๕ ่ ^๕ อง ^๕ ไ ^๕ ว ^๕ ัง ^๕ ย ^๕ ัง ^๕ ด ^๕ m ^๕ p ^๕ d ^๕ i ^๕ v ๑
๑ ก ^๕ ัก ^๕ ก ^๕ อ ^๕ ง ^๕ ห ^๕ ี ^๕ ง ^๕ เว ^๕ ห ^๕ a	เร ^๕ ือ ^๕ ด ^๕ อ ^๕ ง ^๕ พ ^๕ ้า ^๕ มา ^๕ ฉ ^๕ i ^๕ v ^๕ ฉ ^๕ i ^๕ v
แ ^๕ ว ^๕ ด ^๕ า ^๕ ม ^๕ ง ^๕ า ^๕ ม ^๕ เ ^๕ ็น ^๕ ท ^๕ ิ ^๕ ว	ด ^๕ ัง ^๕ วิ ^๕ ห ^๕ ค ^๕ ผ ^๕ ก ^๕ ไ ^๕ ผ ^๕ i ^๕ v ๑

๑	บ้างมาหน้ากระดาน	แข่งขนานปานนกบิน	
	เหาะเหินแทนเดินดิน	คนวิหกคนกดอนเมือง	๑
๑	แต่ไปปดมใจยิ่ง	เห็นแต่ตั้งอันรองเรื่อง	
	พระยศไปปดคเบ็ดอง	ดูโน่นนี่ไม่มีจาง	๑
๑	เห็ดยวไปในบัจฉิม	งามถนึมคือพระปราง	
	พระสถูปรูปรางชาว	ชวยอดเยี่ยมเอี่ยมอำพร	๑
๑	ย่อมเห็นเป็นตัญญา	พุทธศาสตร์นาถดาวร	
	พระธรรมไกรกำจร	เครื่องนำนำกด้าในบุญ	๑
๑	เจริญสุดพุทธดำรัส	ทรงแต่ดงอศถตั้งตยาตถย	
	ผู้คุณผู้มคุณ	คราวเพดยงพดาทานคาชฐ	๑
๑	ย่อมเป็นเช่นมพน	ทยนยนแห่งคน	
	ผู้โรคตัญญา	เปรียบปราศพนจกยนยัน	๑
๑	มาเราเอาคำพระ	เป็นตรรณะประจำวัน	
	เป็นผู้รคุณอัน	ท่านทำไว้ในคราวเพรง	๑
๑	จกตั้งตั้งวัด	เครื่องยายจกยาเยง	
	ปรัดมมาเอง	เพราะรุรงค์พจน์พุทธองค์	๑

* ภูมิ เว สาธุรูปานํ กตญญุกตเวทิตา แปลว่า คุณสมบัติคือความ เป็นผู้กตัญญุกตเวที ย่อมเป็นคุณพื้นที่สำหรับขึ้นบันแห่งชนทั้งหลาย โดยแท้

๑) มหาสารคาม	เมืองมหาสารคาม
เมืองโกสุมพิสัย	เมืองมหาสารคาม

โคก

๑) เมืองมหาสารคาม	เมืองมหาสารคาม
เมืองโกสุมพิสัย	เมืองมหาสารคาม
เมืองโกสุมพิสัย	เมืองมหาสารคาม
เมืองโกสุมพิสัย	เมืองมหาสารคาม

โอวาทสำหรับชายหนุ่ม

ดูราชาชนหนุ่มทั้งหลาย การเลือกหาคุณเป็นดังตำหนิยัง
กว่าชัรบรณนค้แตกนเห็นเต้า จงฟังโอวาทของผู้ที่อายุไก่อด้ ๖๘
เข้าไปมีดะบี ทั้งเอาใจได้จำเป็นคคิเพื่อประโยชน์แก่ตนเอง
เถิด

การเลือกเมียในเวदानิ ก็ยังคงเป็นไปตามวิธีที่ไคทำ
กันแต่ครั้งรัชกาลดพระร่วงแต่ยุคที่เกา ๆ กว้านนชนไป ผู้ใหญ่
ที่ไคเคยรับความเคอดรอนดวยเรื่องมีเมียผิตมาแต่ัว ก็ไม่
อาจไคความรูแนะนำคนหนุ่มให้หัดกเถียงจากคความเคอดรอน
เช่นกันนเห็นได้

หญิงงาม

ชายหนุ่ม ๆ ทุกคนเมื่อต้องการมีเมีย ก็คงแต่วงหา
หญิงทเป็นดงนคช วัตถุอนหนึ่งทส่วยไม่ม้ควจบ อายุน้อย
ไปราว ๆ สามปีเป็นประมาณ แต่ดจวเกไม่ม้ที่สุด พุด
เหมือนเดียงคนครี่..... แต่คความชอนนี้จะบ้วยกดำวไปโย
เชิญท่านผู้เป็นชายหนุ่มทราบเอาเอง จากแม่สาวทท่านนิก
อยู่ในใจแถ้วนนเถิด

คำฝรั่งมีอยู่ว่า “ความงามอยู่เพียงผิวหนัง” เป็นคำสำหรับปดอบผู้ที่หาเมียงามไม่ได้ แต่ที่จริงเป็นคำที่ผิด เพราะธรรมชาติหน้าที่สวยงาม จะต้องสวยงามจากกระโหลกศีรษะ ถ้ากระโหลกศีรษะรูปไม่งาม หน้าจะงามอย่างไรได้ ถ้ากระโหลกศีรษะรูปเป็นมะนาวคดหรือพระจันทร์ครึ่งซีก หน้าก็กลม ๆ แบน ๆ เป็นทองแดงไฟ หรือเหมือนนักษัตรจันทร จะสวยได้หรือ อนึ่ง คำที่ว่าความงามอยู่แต่เพียงผิวหนังนั้น เป็นการดูถูกหญิงงาม หว่าเหมือนนกกบู่ ซึ่งมรูบอยู่ใต้คิ้ว ผิว ไม่มีอะไรข้างใน เป็นการดูหมิ่นหน้าโกรธ

ข้าพเจ้าเองก็ไม่ใช้คนเกลียดความงาม แต่คำราผู้เฒ่าท่านห้ามไม่ให้มีเมียงาม เพราะหญิงงามมีความงามบีบคั้นความไม่งาม หญิงชราที่มีความไม่งามบีบคั้นความงาม ขอนบางที่จะเข้าใจยาก จะต้องอธิบาย

ในข้อต้นจะต้องกล่าวคำราชโหรหรือขงจื้อ ตั้งไว้แต่โบราณ ถ้าไม่ใช่โหรหรือขงจื้อ ก็คงพิเภกหรือใครคนหนึ่ง คำที่กล่าวนั้น ถือว่าในโลกนี้ไม่มีสิ่งใดที่จะหาที่คิดได้ที่สุดพระปรางค์วัดแจ้งก็แทบจะมีผู้คิดว่าไม่งาม แต่ผู้ที่เขาจะหาได้ ดั่งนี้เราท่านทุกคนไม่

ว่าเนื้อจะเป็นทาทอง หรือทาดินหม้อคงจะมีที่คตทั้งนั้น ฝ่าย
หญิงสวยนั้นเจ้า ชนคั้นให้ท่านเห็นตัว ให้ท่านรัก ให้ท่าน
หลง ให้ท่านเป็นบ้า ให้ท่านไปขอ ให้ท่านแต่งงานด้วย
ให้คนอื่นรักยาท่าน แล้วให้ท่านรักยาตัวท่านเอง คือตัวท่าน
เมื่อมีเมียแล้ว รักยาตัวท่านเมื่อยังเป็นโสดอยู่

ครั้นท่านได้อยู่กับนางงามแล้วไม่ช้า ความไม่งาม
ของนางงามก็มาปรากฏแก่ตาท่าน ซึ่งแต่แรกท่านไม่เห็น
แต่มาบคนท่านเห็นได้ ด้วยเป็นผู้มีโอกาศสังเกตมากกว่าผู้
อื่น คือต่างว่านางงามมีรอยนํ้าเกลี้ยดอยู่ตรงหูข้างซ้าย หรือ
มีหนวดรำไรซึ่งเห็นยากที่สุด หรือเมื่อเวลาหัวเราะมาก ๆ
หน้าออกจะเป็นรูปมะนาวคดไปดงนี้ คนอื่นที่ไม่หมกหมมอยู่
ด้วยกันก็ไม่เห็นสังเกต แต่คนที่อยู่ด้วยกันเสมอ ๆ ย่อมเห็น
ได้ แลของชนิดนี้เมื่อเห็นเดี่ยวครั้งหนึ่งแล้ว แลดูไปที่โรมัน
ก็เห็นทุกที ดงท้ายถึงคนอื่นจะเห็นเมียงามปานใดก็ตาม แต่
ผวกดบเห็นเมียเป็นคนหน้ามะนาวคดไปดิบ

อนึ่ง ใครมีหญิงงามได้เป็นภรรยา ก็เท่ากับคตงตน
บอนแถมด้วยบันในเวตาฮือ แปลกกันแต่คนบอนแถมด้วยบัน
ชามเทพนมต่าง ๆ นั้น ราคาขงจำเพาะเวตาที่เป็นกุดยุด แต่

หญิงงามไม่มีราคาชั้นราคาดี แยกแยะอยู่ทุกเมื่อ เพราะ
แฟชั่นเป็นเหตุ

ถ้าจะพูดตามยุดิธรรม จะโทษว่าเป็นเพราะแกล้งด้วยก็
ไม่ได้ เพราะแกล้งทำตามหน้าที่ ด้วยผู้หญิงทุกคนมีหน้าที่
ที่จะต้องช่วย อย่างผู้ชายทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องมั่งมี แต่
หากคนเราทำตามหน้าที่ไปทุกคนไม่

ผู้ชายมีเงินนับเป็นล้าน ๆ ถ้าเผอิญยังต้องการเมียอยู่อีก
ก็คงหาหญิงสวยที่สุดที่เงินนับล้าน ๆ เหล่านี้จะหาได้
ชยเป็นจริงฉันใด หญิงที่สวยเมื่อจะมีผัว ก็ย่อมจะอยาก
ได้คนมั่งมีที่สุด ที่ความช่วยเหลือจะหาได้เหมือนกัน

ในเรื่องราวโบราณแต่ไหน ๆ มา หญิงงามเป็นผู้ทำ
ให้เกิดยุคเจริญมาก ช่างฝรั่งมีนางเฮเดินทำให้คึกไปคิด
เมืองตรอยจนยบเขินป่นไปหมด ช่างเรามีนางดีดาพาคึกไป
คิดลงกา จนทศกัณฐ์แด่พี่น้องตายลงไปเป็นเบือ หากว่า
เราเข้าข้างพระราม ถ้าไม่เช่นนั้นก็จะพาเอาพระรามแดงพวก
พระรามตายลงไปบ้าง นางดีดาผู้ ถ้าดูตามรูปในวัดพระ
แก้ว ก็หน้าตาขรเวเต็มที ขรอยรูปสมบัติจะถูกต้องตาม
แฟชั่นความช่วยเหลือในสมัยนั้น เราได้ฟังมานานแล้ว ที่ผู้หลัก

ผู้ใหญ่ห้ามไม่ให้มีเมียงาม ถึงความอธิบายจะไม่คู่พอ ก็
 ควรต้องฟังไว้บ้าง เพราะฉนั้นถ้าท่านจะเลิกเมีย จงอย่า
 เลิกคนทั้งงามเหตอกินจะเส่ฟกว่า เว้นแต่เม่งามจะเป็นคน
 มีเงินทองต้นตำพำมิด หรือท่านเองเป็นคนมีเงินคิดบาญชี
 ไม่ถูก

ในข้อที่ ๑ เม่งามเป็นคนมีเงินทองมากมายนักหนา
 ท่านไม่ต้องนึกถึง เพราะผู้หญิงที่ช่วยด้วยมีดด้วยนั้น
 หายากยิ่งกว่าเอาไฟส่องหาเข็มในกระป๋องน้ำมันเบนซิน ถ้า
 จะมีบ้าง ก็มีคนอื่นเก็บไปไว้เดียนานมาแล้ว ถึงอย่างไร ๆ
 ก็ดี ในแถวบ้านที่ท่านอยู่คงจะหาไม่ได้

ส่วนข้อที่ ๒ ซึ่งว่าถ้าท่านเป็นคนมีเงินอยู่เองแถวนี้
 ถึงคนอย่างท่านก็ควรจำใส่ใจไว้ว่า เดียงข้างไว้ดูเดิ่นยังถูก
 กว่าเมียสวยไว้ม ถ้าท่านจะไม่มีเมียเดียนเดย แถวเดิ่น
 โมเตอร์คาอย่างเดิ่นบอนแต่เครื่องตายครามก็ยิ่งถูกกว่า ข้อ
 นี้ข้าพเจ้าเองก็ไม่เคยทดลอง อาจไม่จริงก็ได้

อนึ่ง เมื่อท่านเป็นความพ้องหย่ากับภรรยาด้วยของ
 ท่านนั้น ผู้ที่มาฟังความในศาลทั้งปวงจะไม่มีใครส่งสารท่าน
 เดย ด้วยภรรยาของท่านแย่งเอาความกรุณาที่มีอยู่ในใจพวก

เหต่านนไปเสียหมด ที่สุดเพื่อนทรกของท่านก็จะเป็นแต่เพียง
บ่นว่า " บัดไซ้ ตาเมียงเอ๋ย " เท่านั้นเอง (ตรงนถาท่าน
ไม่ได้ขอเมียงไปรดเบตยนเดียให้ถูกตองด้วย)

แต่ข้าพเจ้าได้กล่าววว่า ข้าพเจ้าเองจะถึงกับเกดยค
หญิงงามที่เดยวกห้ามไต่ ทกถาวมานกเป็นแต่พูดตามหลัก
ฐานถอยคำทศุหตกผู้ใหญ่กล่าวมา แต่โบราณกาลครั้งกรุงสุ-
โขทัยชนไป ล้วนศวข้าพเจ้าเองนเห็นวาท่านควรเดอก
เมยทไมด์ชรวทเดยว ตองมความงามตามทกถาวนอย่างหนึ่ง
เป็นอย่างน้อย

(๓) แชนเหมื่อนงวงช้าง แต่ให้เด็กกว่านั้นสักหน่อย
ด้วย ถ้าไมเช่นนั้น แคนอนเดมอเอาแชนมาพาดหน้าอกท่าน
เข้า ท่านจะพาดตายเอาง่าย ๆ หนึ่ง รูปแชนก็จะผิดกบังวง
ช้างเดกน้อย ด้วยถาผู้หญิงคนไหนแชนโคนโคปตายเรียว
เหมื่อนงวงช้าง กักตกนแพชชัน คือจะตองใช้เดือแชนหมู
แชนอยู่เป็นนิตย ไม่วาหมูแชนจะอยู่ในแพชชันหรือไม เวตา
ทแพชชนมบญญตให้ใช้เดือแชนรดช้างบนปตายบาน หรือ
แชนเป็นดำไม้กระบอกเดมอดันเดมอปตายกดี ภรรยาท่าน
จะทำตามไม่ได้ ด้วยรูปแชนไมอนุญาต

(๒) หน้า “ตั้งจันทราทรงกรรตหมตมทิน” แต่รูปหน้าอย่าให้เหมือนรูปพระจันทร์ ไม่ว่าจะเป็ ๘ คำ หรือ ๑๕ คำ ถ้าไม่เช่นนั้นหน้าจะเป็นมะนาวคัด หรือมีฉนั้นเป็นรูปอักษจันทร์ ไม่ควรจะเป็นหน้าคน

(๓) “งามเนตรดั่งเนตรมฤคมาศ” แต่อย่าให้เหมือนที่เดียว เขาจะไม่เชื่อว่าตาจริง ๆ ด้วยมันผิดกับตามนุษย์มากนัก จะถูกเหมาว่า ตาบอดช้อตากระຈักมาได้ ปดอม แดจะช้อตากระຈักที่เขาทำไว้สำหรับคนกัห่งยาก ช่างงุ่มง่ามไปช้อเอาตาเอนมาได้

(๔) “งามขนงวงวาดดั่งคันศร” แต่ให้ผิดกันสักหน่อย ด้วยถ้าควโก่งอย่างคันศร ก็จะไปช้อไปอยู่หน้าผากซึ่งเป็นที่ควไม่ควรจะออกอาจชไปถึง แดถ้าควใครโก่งชไปเป็นหลังแมวบดชเกยจเช่นนั้น ถึงจะเป็นเองก็จะถูกหาว่าเป็นด้วยดินหม้อ

(๕) “อรชรอ่อนแอ่นดั่งกนิริน” แต่อย่าให้เอนเหมือนกนิร ด้วยกนิรจำเป็นต้องเอนไว้สำหรับทางภรรยาท่านถ้าจะเอนเช่นนั้นก็ไม่มีมุต อนึ่ง กนิรเป็นสัตว์

มีปีก ออกคองแอ่นไปข้างหน้า สำหรับถ่วงน้ำหนักปีกที่อยู่ข้างหลัง แต่ภรรยาท่านไม่มีปีก ถ้าออกแอ่นมากนก ก็ไม่มีมูลเหมือนกัน แท้จริงอย่างไรว่าแต่อกไม่แอ่นไปข้างหน้า ถึงที่สุดจะแอ่นไปข้างหลัง ถ้าจะพุดในทางถ่วงน้ำหนักแล้ว ก็ไม่มีอันตรายอันใดเลย

หญิงชิว

ฝ่ายผู้หญิงชิว นามขอคำคุณขื่อหนึ่ง ซึ่งเป็นที่พึงชมความเด่นเด่นเด่นของแก ถ้าเป็นคนชิวเมื่อสาว ก็เป็นคนชิวเมื่อแก่ ไม่กลีบดอกงามเมื่อแย้มดกปรกเมื่อเน่า หญิงงามเมื่อได้แปรคติความงามไปได้ไม่สู้ก็วิเศษสักใดดลยลงไป ยิ่งแก่อาวโส ก็ยิ่งแก่ความไม่สวยหนักขึ้นทุกที หนักก็เหี่ยว หนักก็หืด หรือถ้าไม่หืดก็ถอดได้ ด้วยเป็นพื้นที่ได้เคยเสียค่าระวางกำปั่นมาจากยุโรปหรืออเมริกา
๒๒
ทงหน

ส่วนผู้ที่ไม่งามนั้น ไม่หุดอกถ่วงท่านด้วยรูปสมบัติอะไรไม่งามอยู่ที่ไหนบ้าง ก็เห็นเสียแต่แรกหมด จะมีหนวดหรือมหม่อมก็เห็น จะตาเหล่ก็เห็น จะตะโพกสุดเตี้ยดังข

ก็เห็น จะจุมุกใหญ่ไปหรือเล็กไป จะมีคิ้วน้อยไปหรือมาก
ไป จะอะไรต่ออะไรไป หรืออะไรต่อมิอะไรไป ก็เห็นได้
หมดในทันที ท่านไปสู่ขอตามความต้องการของผู้ใหญ่ตาม
ธรรมเนียมโบราณ ไม่เคยได้พบหน้ากันก่อนวันรดน้ำ ครั้น
วันแต่งงานได้เห็นกันเป็นครั้งแรกท่านจะสับสนเสียให้ได้ ด้วย
เวตายนนแกอายุเหมือนจะแทรกแผ่นดิน ความอายยิ่งทำให้
ความไม่สะดวกของแกจำเวญซนอีกเป็นอันมาก

ครั้นอยู่ด้วยกันไปได้หน่อยหนึ่ง ท่านไปเห็นความงาม
แอบอยู่ตามซอกหู หรือบนขนตา หรือใต้ตุ๊กกาง หรือ
ที่ไหนแห่งหนึ่ง เป็นดังที่งามวิเศษยิ่งนัก อีกหน่อยหนึ่งเห็น
ได้อีกว่า จุมุกที่ใหญ่ไปหรือเล็กไปนั้น มันมีอะไรเป็นวง
ตามริม ๆ ดวงจริง ๆ แต่คนอื่นเห็นไม่ได้ เพราะไม่มี
โอกาสจะสังเกตเห็นได้เท่าท่าน

ข้อสำคัญของหญิงไม่งามมีอยู่อีกข้อหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้า
จะอธิบายด้วยยกตัวอย่างมาเดี๋ยวนี้

เมื่อข้าพเจ้ายังเป็นนักเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัย มีเพื่อน
คนหนึ่งไม่เป็นคนมักใหญ่ใฝ่สูง จะกินจะอยู่จะเดินจะหิว ก็
ทำแต่เพียงกตาง ๆ แก่เป็นคนซิม ๆ เงียบ ๆ ไม่อยาก

หรือ, จะไม่มีใครเหมือนกรรมัง”

เพื่อนข้าพเจ้าตอบว่า “เหมือนที่เดียว, ไม่มีผิดเลย”

ข้าพเจ้าว่า “ไหน, ขอดูใกล้ ๆ อีกทีเถอะ” แล้ว
รับรูปมาดูใกล้ แล้วดูไกล ทั้งดูตรง ๆ แด่เฉียง ๆ ก็ไม่
เห็นด้วยตรงไหน ดูตามซอกหูแด่หลังคว ก็ไม่พบอะไรที่
น่าดู เห็นดูรอบจากุรทศแด่ทศทศก็หาอะไรงามไม่ได้ ข้าพเจ้า
ไม่ทราบว่าจะว่าอะไร ก็วางรูปลงกับโต๊ะแด่หนึ่งอยู่ แต่
เขาต้องการให้ข้าพเจ้าชม ตาเขาจ้องดูตาข้าพเจ้า ถามด้วย
ตาว่าเป็นอย่างไรบ้าง ข้าพเจ้าเห็นจะหัดกเดียวไม่พนักก็ตอบว่า
“เค้าหน้าดูจะเย็น ๆ ไม่ทำให้ใจเฉียวฉุน ความสงบใจเป็น
ของล้ำคัญ ย่อมทราบอยู่ด้วยกันทุกคน”

เพื่อนข้าพเจ้าตอบว่า “หัดอนไม่ใช่คนงาม แต่มี
ขอล้ำคัญขอหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ไว้ใจได้”

ข้าพเจ้า “แน่แท้ยว ก็นหนักแด่ว่าคงมีอะไรดีกอย่าง
หนึ่ง”

เพื่อนข้าพเจ้า “ขอล้ำคัญค้อย่างน คือเมือหัดอน
กับกันได้รักใคร่กันเช่นนั้นแล้ว ใครจะมาแย่งเป็นไม่มี”

คาคเพื่อนข้าพเจ้ากต่างน เขาจะหมายความไปทาง

ไหนดก็ตาม แต่ข้าพเจ้าเห็นด้วย ถ้าหัดนอนเป็นคนมีเหงื่อ
เกินก็สนใจอยู่ แต่ถ้าหัดนอนเป็นคนธรรมดา คงไม่มีใคร
แย่งเป็นแน่

นั่นเป็นข้อสำคัญของหญิงไม่สวย คือเมื่อท่านเด็ก
ตกตลงใจแล้ว คงไม่มีใครแย่ง ไม่ทำให้ท่านเคียดแค้น
ร้อนใจ ด้วยหมายแล้วไม่สมหมาย หรือหมายไม่ทันที่คน
อื่นเขาหมายเสียแล้ว

แต่ข้อเสียของหญิงรวมอยู่ข้อหนึ่ง ซึ่งถ้าท่านไม่ใช่
คนที่กินแสบะ ๓๒ เดือน ก็คงจะทำให้ท่านรังเกียจ คือ
ความเคอะตะของแกนน หากควรเป็นเครื่องชักนำให้แกได้
เป็นภรรยาคนสวยเช่นท่านไม่ ในเวลาที่ท่านยังหนุ่มสะอิด
สะอ่อง ท่านย่อมจะชอบมีภรรยาสวย ในเวลาที่ท่านหายหนุ่ม
ถ้าภรรยาท่านหายสวย ตำแหน่งเมียหลวงมีอยู่ ท่านคงคง
ให้แกเป็นเมียหลวง ต้องหาสาวน้อย ๆ ไว้ให้แกใช้เป็น
ธรรมดา

ราชาธิราชประเทศเม็กซิโก

ประเทศเม็กซิโกอยู่ในทวีปอเมริกา เป็นประเทศที่
การปกครองเคยยุ่งยาก ในระหว่าง ค.ศ. ๑๘๒๓ ถึง ๑๘๘๘
มีขบถถึง ๒๖๐ ครั้ง วิธีปกครองในเวลานั้น (พ.ศ. ๒๔๗๘)
เป็นระบบดี แต่ได้เคยมีพระเจ้าแผ่นดินครั้งหนึ่งทชานายศ
เป็นถึงเอ็มเปอเรอ ดังเรื่องที่จะได้มาเล่าต่อไป

เจ้าในราชวงศ์ออสเตรียนกับราชวงศ์ฝรั่งเศส เคยมี
เรื่องกันมาในพงศาวดารแล้วหลายครั้ง ที่ ๓ คือเจ้าหญิง
ออสเตรียน ทรงนามว่า มาร์อีนตัวเนตต์ เป็นพระมะเห็
พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ พระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศส ครั้นเกิดการ
จลาจลชนในประเทศฝรั่งเศส เมื่อยบับเค็ชท์แตกมานั้น
ราษฎรจับพระเจ้าแผ่นดินดำเร้จโทษเดี่ย อีกไม่ช้าก็ดำเร้จ
โทษพระมะเห็เดี่ยด้วย เป็นอันนับว่าเจ้าออสเตรียนสิ้นพระ
ชนม์ไปด้วยมือชาวฝรั่งเศสองค์หนึ่ง

ต่อมาเมื่อครั้งพระเจ้านะโปเลียนที่ ๑ เจ้าหญิงออส-
เตรียนองค์หนึ่งได้เป็นพระมะเห็ทรงนามว่า มาร์ิหลุยซา
ครั้นพระเจ้านะโปเลียนได้ทุกซ์ พระมะเห็องค์นั้น ก็ได้ตั้ง

หันตามผู้ชายไปเลย เป็นเรื่องที่ ๒ ในระหว่างราชวงศ์ ๒ ประเทศนั้น พระโอรสเมื่อสิ้นบุญพระราชบิดาแล้ว ก็ตั้งแต่อายุช่อกวัย ๒๐ เศษกึ่งสิ้นพระชนม์ บางคนกล่าว ว่า พิชัยในราชสำนักออกช่อกวัยกวดขันนัก เจ้าฝรั่งเค็ดองคนนั้น เหมมีโรคในองค์จึงทำให้อายุสั้น จึงว่ากันว่าเป็นเรื่องที่ ๓

ในครั้งที่ ๒ มีเจ้าในราชวงศ์ออกช่อกวัยของคหิง ทรงนามว่าแมกซิมิเดียน เด็ยพระชนม์ในประเทศเม็กซิโก ด้วยความไม่ยั่งยืนของพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเค็ด เจ้าแมกซิมิเดียนของคหิง เป็นพระอนุชาของพระเจ้าฟรานซิสโยเซฟ คือ พระเจ้าแผ่นดินประเทศออกช่อกวัยก่อนแต่ระหว่างมหาสงคราม (สงครามโลกครั้งที่ ๑) ที่แคว้นมาน

คือเมื่อนะโปเลียนที่ ๓ ได้ราชสมบัติประเทศฝรั่งเค็ด แล้ว ไปตั้งราชการของพระองค์ยกการที่เกี่ยวกับประเทศอื่น เป็นใหญ่ การสงครามเป็นเครื่องจำเป็นของไปดิชันนี้ การในบ้านเมือง ถ้ามีเรื่องยุ่งกระงับด้วยการภายนอก คือเมื่อ ราษฎรกำลังความชนะในการรบอยู่แล้ว ก็ไม่มีเวลาที่ จะ คิดกำเริบ แต่พระเจ้าแผ่นดินที่ชนะคหิงนั้น คือพระเจ้าแผ่นดิน ที่มีทหารแข็งแรง เป็นผู้มอานุภาพ ราษฎรจะกล้าต่อสู้

บารมีใดหรือ

ตงน พระเจ้านะโปเลียนที่ ๓ ได้รบรัชเชยที่ใครเมีย
แล้วครั้งหนึ่งได้ช่วยอิตาลี (ซึ่งในเวลานั้นเป็นประเทศน้อย)
ให้เอาใจออกหากจากออสเตรียอย่างหนึ่ง ในคอนันตของ
ประสงค์หาทางที่จะแผ่อำนาจในทางอื่นต่อไป (ค.ศ. ๑๘๖๓)

มีชาวเมืองเม็กซิโกคนหนึ่งชื่อเยนเนอราด มีรานอน ไป
ถึงปารีสในขณะนั้น เป็นผู้ที่เขาได้ถึงราชสำนัก แต่เป็นผู้ที่
ได้คุมพดรบ ถือบกครองอย่างเก่า ค่อย่อยกับพวกที่ถาวร
ปกครองอย่างใหม่อยู่ได้ถึง ๗ ปีเศษ ด้วยเมืองเม็กซิโก
เมื่อได้เอาใจออกหากจากประเทศสเปนที่เป็นนายอยู่เดิมได้
แล้ว ราษฎรก็ไม่มีความศรัทธาว่าเมื่อสเปนเป็นนายนั้น
เลย พวกที่อำนาจ คือพระแต่ผู้มยศในทางศาสนาเป็นผู้
ทรพยถึง ๓ ส่วนใน ๔ ของทรพยต์มบคทงบ้านเมือง อำนาจ
ก็อยู่ในมือพวกนั้น จึงใช้อำนาจในการรักษาทรพยตามเคย

อยู่มาไม่ช้าราษฎรไม่เป็นที่พอใจ จึงเกิดมีหัวหน้าชัก
ชวนกันต่อสู้ผู้มอำนาจ เลยเกิดเป็นสงครามภายในนั้น พวก
ราษฎรมานายทหารผู้หนึ่งชื่อยอเวเรซเป็นหัวหน้า รบชนะหลาย
ครั้ง จนราษฎรแตกเป็นเปเรดีเค้นต์ของประเทศเม็กซิโกขึ้น

ในปี ค.ศ. ๑๗๕๗ แต่การที่คงรบบติดจนเช่นนี้ ใช่ว่าการ
สงครามจะสงบก็ห้ามมิได้ ด้วยพวกที่ถกการปกครองอย่างเก่า
เป็นผู้มุ่น จึ่งใช้ทุนเป็นกำลัง มีเยนเนอราด มิรานอน เป็น
แม่ทัพคอยสู้พวกรบบติด แพ้บางชนะบ้างหลายครั้ง

ครั้นปลายปี ค.ศ. ๑๗๖๐ มิรานอนกับพวกรบบติดรบ
แพ้ชนะกันเป็นเค็ดขาด มิรานอนเป็นผู้แพ้กั้นไปปารีส ฝ่าย
ยวเรชหัวหนารบบติด เมื่อไม่มีใครเถียงวชิปกครองดังนแถว
ก็จัดการบ้านเมืองตามวชิใหม่ อันเป็นวชิที่ตรงกันข้ามกับ
วชิเก่า ทรัพย์สินสมบัติของวัดทั้งปวงก็รับเป็นของรัฐบาตเดี่ย
หมด พวกพระนิกายต่าง ๆ ก็เลิกเดี่ย แถด่वनการเงินทอง
นั้น รัฐบาตไม่มีทุนพอกกับการที่จัดใหม่ เปรดิเด็นศยวเรช
จิงยังไม่รับจะใช้เงินหนี้ ที่รัฐบาตเก่ายืมมาจากต่างประเทศ
เป็นอันมาก

ฝ่ายเยนเนอราด มิรานอน เมื่อไปถึงปารีส ก็หาทาง
เข้าเฝ้าพระมะเหษัพระเจ้านะโปเดียนที่ ๓ เสิญเสด็จให้ช่วย
พระมะเหษัเป็นผู้ที่เคร่งครัดในทางศาสตร์ นับถอนิกายคาโซ-
ติกอย่างมั่นคง เมื่อมีผู้มาเสิญให้ช่วยจัดการแก้ศาสตร์คาโซ-
ติก ซึ่งมีคนหมู่หนึ่งกำลังทำตายอยู่ในเวदानั้น เพื่อได้ตั้ง

เจ้าแผ่นดินที่ถือศาสนาคริสต์กันในประเทศเม็กซิโก เป็น
การป้องกันดวงหน้าหนักประเทศแต่ศาสนาชนในสหภาพรัฐ
อเมริกา ไม่ให้แม่ศาสนาโปรเตสแตนต์เข้าไปได้ แต่เพื่อ
ให้เจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสได้ออกหนุนศาสนาสมช่อที่เป็นใหญ่ตั้ง
พระมะเฮษักรทรงเห็นชอบตามที่มิรานอนกราบทูล ทรงรับ
เป็นพระแข็งแรง จำเพาะสมเวดากที่พระเจ้าจะไปเดียนที่ ๓
กำลังจะหาช่องทำการต่างประเทศอยู่แล้ว ความคิดของ
มิรานอนจึงดังรูปได้โดยง่าย

ข้อที่จะข้ามทะเลไปทำการในประเทศที่ห่างไกลเช่นนี้
ข้อสำคัญคือจะต้องไม่มีใครที่กาดังเป็นผู้เข้ามาขัดขวาง แต่
ในเวदानักเป็นเวดากที่เหมาะสม ด้วยประเทศสหภาพรัฐอเมริกา
ถึงหากว่าจะสมาทานมันโรคอกครินเป็นคี่ตอยู่เสมอกก็จริง แต่
กำลังรบกันเองในบ้านเมือง ไม่มีเวดากจะเข้าขวางนะไปเดียน
ที่ ๓ ในประเทศเม็กซิโกได้ เพราะฉนั้นตั้งที่นะไปเดียนต้อง
การก็มีอยู่อย่างเดียว แต่จะหาเหตุเป็นข้อวิวาทเท่านั้น แต่
เหตุก็มีอยู่พร้อมแล้ว คือประกาศของเบรดีเด็นคัยวเรชที่ว่า
จะไม่รับใช้เงินที่ชาวต่างประเทศเป็นเจ้าของอยู่นั้น พอจะใช้
เป็นข้อวิวาทได้

คือมีนายแบงก์ชาวสวิสชื่อนายหนึ่งชอเยกแกร์ เป็นผู้
ได้จัดการให้รัฐบาลชุดเก่าของประเทศเม็กซิโก ยืมเงินไป
๗๕ ล้านแฟงก์ เงินรายนี้ ถ้าตามประกาศของเปเรตีเด็นต์
ยิวเรช ก็เป็นอันจะสูญ ถ้าพระเจ้านโปเลียนที่ ๓ จะเข้าช่วย
เยกแกร์เรียกเงินคืนก็พอจะได้ ชาติอยู่แต่เยกแกร์ไม่ใช่ฝรั่งเศส
ถ้าพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจะเข้าช่วยผู้ที่ไม่ใช่ฝรั่งเศส ก็ดูอะไร
อยู่

แต่ก็ไม่ยากมากนักทีเดียว เยกแกร์ทำพิธีเปิดยมนาติเตีย
ประเดี้ยวเดี้ยว ก็กลายเป็นฝรั่งเศสไปได้ ภายในปีหนึ่งทหาร
ฝรั่งเศสก็ยกเข้าไปเหยียบเม็กซิโก ต้องการยุติกรรมต่อชาว
ฝรั่งเศส คือเยกแกร์นายแบงก์ที่เปิดยมนาติเตีย

ฝ่ายประเทศอังกฤษกับดเปญนั้น ในขณะนั้นเมื่อเม็กซิ-
โกจะยังไม่ใช่หนึ่งนั้น ก็เป็นผู้เข้าวาทอยู่ด้วย แต่บัดนี้
กดับไม่เห็นชอบกับฝรั่งเศส จึงถอนตัวออกจากเม็กซิโกทั้ง
๒ ชาติ ฝรั่งเศสทำการผู้เดียวในขณะนั้นไม่มีใครสำเร็จ ครั้น
ตอนฤดูร้อนปี ๑๘๖๓ จึงตั้งอำนาจขึ้นได้ ถึงพวกที่บับดก
เม็กซิโกจะยังตั้งอยู่ ก็ตั้งไม่ได้เด็ดขาด

เมื่อดังนั้นก็ถึงกำหนดแล้วที่จะตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ ตาม

ทางทฤษฎีอำนาจ คือพระเจ้านะโปเลียนที่ ๓ ทรงเห็นชอบ
 พระเจ้านะโปเลียนได้ทรงเจรจาด้วยกับเจ้าออกซเตรียองค์
 หนึ่ง ทรงพระนามว่าเฟอิดินานด์แมกซ์ พระอนุชาของพระ
 เจ้าฟรานซิสโยเซฟ พระเจ้าแผ่นดินออกซเตรีย ความประสงค์
 ของนะโปเลียนคือ จะให้เจ้าออกซเตรียองค์นั้นเป็นเจ้า
 แผ่นดินราชาธิราชประเทศเม็กซิโก

เจ้าเฟอิดินานด์แมกซ์ ดูท่าทางว่าจะมีพระทัยยินดี ด้วย
 ขอที่จะได้นั่งราชอาศน์เม็กซิโกเช่นนี้ ถูกตามความหวังที่ว่า
 จะได้เป็นใหญ่ แต่ถึงว่านะโปเลียนจะได้ทำให้ตำแหน่ง
 อุปราชครองเมืองวันเดย์หลุดไปจากเธอคราวหนึ่งแต่ก็จริง
 แต่เจ้าเฟอิดินานด์แมกซ์ยังนิยมนับถือพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศส
 องค์นั้นอยู่เสมอ เธอมีประสงค์จะหาตำแหน่งแถบบ้านเมือง
 ที่จะทดสอบความสามารถของเธอ แต่ในออสเตรียดูราษฎร
 นิยมชมชื่นรักใคร่เธออยู่ แต่พระเชษฐาคือพระเจ้าแผ่นดิน
 ชาติโปรตุเกส ในราชการออกซเตรีย เธอได้ทำสำเร็จมา
 แล้ว คือจับทัพเรือขึ้นให้เป็นรูป มีความสามารถพอจนรบ
 ชนะทัพเรืออิตาลียกกองทัพมาในคอนทัง

มาภายหลังราชการงานเมืองอันใดก็หลุดไปหมด เธอ

จึงพาพระชายาของเธอ คือเจ้าหญิงชาดอค พระชนิษฐาของ
พระเจ้าดิโอโปดต์ ประเทศเบ็ดเยียมเดียนัน ไปอยู่นอกกรุง
ใช้เวตาในทางหนึ่งติดต่อแดนต่าง ๆ

อนึ่ง เจ้าอดัสเตรียของคิน ได้เคยเที่ยวต่างประเทศมา
มาก เป็นเจ้าองค์แรกในราชวงศ์แฮปส์เบิร์กที่ได้ออกไปทวีป
อเมริกาแต่ประเทศเม็กซิโกนี้ แม้ที่พนายกองของพระเจ้า
เฟอตินันต์ แต่พระเจ้าชาดด์ที่ ๕ ผู้เป็นบรรพบุรุษก็ได้แต่
โบราณ เธอจึงเห็นงามที่สุด ที่เธอเป็นผู้เป็นเทือกเถาของพระ-
เจ้าชาดด์ที่ ๕ จะได้เป็นเจ้าแผ่นดินเม็กซิโกในบัดนี้

อีกประการหนึ่ง เจ้าองค์นั้นเธอเป็นผู้ถือศาสนาคาโร-
ลิกอย่างเคร่งครัด ถือว่าศาสนาเป็นรากเง้าของความจำเริญ
รุ่งเรืองทั้งหลาย บัดนี้ประเทศเม็กซิโกได้ความเคียดร้อน
ผู้เป็นใหญ่ข้างศาสนาคาโรลิกในประเทศนั้นขอเชิญเธอให้
เป็นเจ้าบำรุงศาสนา ถ้าวรบักรับเป็นการทำบุญไปด้วยในตัว

คิงนี้ เจ้าเฟอตินันต์แมกซ์จึงตกลงในพระทัยว่า จะ
รับตำแหน่งราชาธิราชประเทศเม็กซิโก แต่ต้องการความ
สำคัญ ๒ ข้อ ข้อหนึ่งว่าให้ประชาชนเป็นผู้เชิญเธอไปเป็นเจ้า
อีกข้อ ๓ ว่า การจลาจลในเมืองนี้จะต้องสงบเสียก่อน

พระเจ้านะโปเลียนที่ ๓ เป็นผู้ชำนาญวิชาจัดการชนิดนี้ เพราะฉนั้น ข้อที่ ๑ ให้ราษฎรเป็นผู้เขียนนั้นไม่เป็นของยาก เย็นเนอราตฟอเร แม่ทัพฝรั่งเศสที่ทำการอยู่ในเม็กซิโก จึงได้รับคำสั่งให้เรียกราษฎรมาประชุมเลือกจำเพาะแต่พวกที่ว่าง่าย ให้ปรึกษาตกลงกันว่าจะมีรัฐบาลชนิดใด ที่ประชุมคนอ่อนง่ายก็ตกลงกันโดยเร็ว ว่าต้องมีกษัตริย์ แต่ควรเขียนเสด็จแมกซิมิเลียน (คือเจ้าเฟอติยานด์แมกซ์) ขึ้นเป็นเจ้าแผ่นดิน

ส่วนข้อที่ ๒ ซึ่งแมกซิมิเลียนต้องการให้ระงับความจลาจลในบ้านเมืองเสียก่อนนั้น ก็ไม่ยาก พระเจ้านะโปเลียนที่ ๓ โปรดให้จอมพลฝรั่งเศสผู้หนึ่งคุมทัพเพิ่มเติมไปปราบพวกขบถ ไม่ช้าฝรั่งเศสก็ปิดทวารประเทศเม็กซิโก เว้นแต่ในคานไต ซึ่งเย็นเนอราตได้อาชญากรจับติดตังแข็งอยู่ เย็นเนอราตได้อาชญา คอเปรตีเดนต์แห่งรัฐบาลประเทศเม็กซิโกในตอนหลัง

เมื่อทหารฝรั่งเศสล้อมพวกขบถพ่ายแพ้ลงไปโดยมากแล้วเช่นนั้น ก็สมควรเวลาที่เจ้าแมกซิมิเลียนจะได้

ก่อนที่ออกจากประเทศออสเตรียนั้น เจ้าแมกซิมิเลียน

เกิดเป็นทชตพระทยชนกกับพระเจ้าแผ่นดินอีกครั้งหนึ่ง ด้วย
 พระเจ้าฟรานซิสโยเดฟ ต้องประสงค์ให้พระอนุชาถอนพระ-
 นามจากจำนวนเจ้าในราชวงศ์ ซึ่งอาจได้รับราชสมบัติออกช-
 เกรียน ในเวลาที่ไม่มีผู้สืบทอดกับพระเจ้าแผ่นดินมากกว่า แต่
 การที่จะให้ถอนพระองค์เช่นนี้ เจ้าแมกซิมิเลียนไม่ยอม จึง
 เป็นเหตุขัดเคืองกันขึ้น ในประเทศออสเตรียนในเวลานั้นมี
 คำกล่าวว่ามีคนหมู่หนึ่ง ซึ่งอยากจะให้พระเจ้าฟรานซิส-
 โยเดฟลาออกจากราชสมบัติเสีย แต่ขอที่เจ้าแมกซิมิเลียน
 ไม่ยอมถอนองค์จากความเป็นผู้ที่จะได้รับราชสมบัตินั้น จะ
 เป็นด้วยเรื่องนั้นก็

เมื่อเกิดเหตุขัดเคืองขึ้นกับพระเจ้าแผ่นดินแล้ว เจ้า
 แมกซิมิเลียนก็เสด็จไปกรุงโรมพร้อมกับพระชายาของเธอ
 ได้รับพรจากโป๊ปแล้ว ถึงเรือไปตั้งท่าเมืองเม็กซิโก เมื่อ
 วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๖๕ เสด็จขึ้นจากเรืออย่างคน
 โดยสารธรรมดา ไม่มีใครมาต้อนรับผู้คนในแถบนั้นไม่
 แสดงความเกรงใจตรงๆ เมื่อคิดดูว่าพระเจ้าแผ่นดินกับพระ
 มเหสีจะเสด็จไปตั้งราชสมบัติ แต่จะดำเนินทางคังไป
 เรือหนึ่งอย่างคนโดยสารธรรมดา ครั้นถึงบ้านเมืองที่จะไป

ครอบครอง ก็ไม่มีใครมาเอื้อเฟื้อมารับรองเช่นนี้ ก็ดูเป็น
 ที่น่าเสียใจ แต่ถ้าจะคิดออกทางหนึ่ง คงกับปลายก็ดมกันแล้ว

ที่จริง จอมพลฝรั่งเศสท์ก็มาพักอยู่ในเมืองเม็กซิโกนั้น
 ก็ได้จัดกระบวนแห่มารับเสด็จ มีทั้งการตกแต่งแต่งแถวทิวเขี้ยว
 เหลืองพร้อม แต่พวกที่จะไปรับเสด็จนี้ ไปไม่ทันกำหนด
 ครั้นไปถึงก็ได้แห่หน้าตามเสด็จ แถบข้างตงซุ่มตามเรื่อง ที่
 ซาดอยู่ก็แต่ความขนบานในหมู่ราษฎรเท่านั้น

เมื่อพระเจ้าแมกซิมเดียนขึ้นเสวยราชย์แล้ว ภายใน
 สองสามเดือนนั้นการบ้านเมืองก็สงบไปโดยปกติ การค้าขาย
 ก็เดิน ทรัพย์สินในบ้านเมืองก็มีมาก ภาษีอากรรายได้ของ
 รัฐบาลก็มากขึ้นกว่าแต่ก่อน ดูที่เหมือนพระเจ้าแผ่นดินแด
 รัฐบาลอย่างใหม่ของประเทศเม็กซิโกจะเรียบร้อยคงที่อยู่แล้ว
 หนึ่ง พระเจ้าแมกซิมเดียนมีทหารฝรั่งเศสท์หนุนหลังอยู่ทั้ง
 กองทัพ จึงเป็นทวงพระทัยว่า คงจะไม่มีภัยมาสู่พระองค์

พระเจ้าแมกซิมเดียนเองคน เป็นเจ้าทเคยหวงอยู่เต็มอ
 ว่าจะได้เป็นใหญ่ ดูตามหนังสือที่ทรงแต่งไว้เห็นได้ว่า เตรียม
 พระองค์สำหรับตำแหน่งสูง ๆ มีศักดิ์สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน

เป็นต้น แต่คัดเหต่านเมื่อถึงเวลาจะใช้เข้าจริง ก็ใช้ไม่ถูกที่
แต่ไม่ถูกเวลาทางนั้น

ด้วยตามราชการที่ทรงกระทำ เห็นได้ว่า เธอไม่เป็นผู้
ที่ตำราภพอกับตำแหน่ง มีคดีที่ทรงแต่งไว้ข้อหนึ่งว่า “ผู้
เป็นเจ้าของจะต้องไม่เกี่ยวข้องกับชมรมการเมือง เพราะชมรมทง
หลายในบ้านเมืองที่เรียบร้อย จะต้องอยู่ใต้วงคืบเจ้า แต่
เจ้าที่เข้าพวกในชมรมนั้น ถัดมกับชมรมในเวลาที่ชมรมตั้ง
ก็ต้องไม่แปรทใจ ”

ความข้อนี้ เมื่อพระเจ้าแมกซิมิเดียนได้ราชสมบัติก็
ทรงประพฤติตาม คือเลิกอุดหนุนพวกค้ำฉนา ซึ่งเป็นคน
พวกที่เชิญพระเจ้าแมกซิมิเดียนไปครอบครองเมือง เพราะ
พวกนั้นต้องการให้เมืองมีกษัตริย์ปกครองการตามวิธีเก่า ที่
ทรงทำดังนั้นเพราะจะแต่งตั้งตามคติของพระองค์เองว่า เจ้าแผ่นดิน
จะต้องไม่อยู่ในชมรมไหน แต่ที่จริงผิดที่สุด เพราะชมรม
ค้ำฉนา คือชมรมเก่าเป็นมิตร ชมรมริบับติกคือชมรมใหม่
นั้นเป็นศัตรู จะทั้งมิตรเดียวในขณะที่อยู่ในหมู่ศัตรูกระไรได้
ครั้นเมื่อแยกพระองค์ออกจากชมรมค้ำฉนาแล้ว ก็ทรง
พยายามจะเอาใจพวกชมรมใหม่ แต่พวกชมรมใหม่กลับ

หัวเราะเยาะ ดึงนพวงชมรมเก่าก็หมาง พวงชมรมใหม่ก็
 เย้ย อำนาจพระเจ้าแผ่นดินที่ในชนคณมอยู่บางนั้น ก็เดือมตง
 ไป

คำอีกคำหนึ่งที่พระเจ้าแมกซิมิเดียนทรงกล่าวอยู่นั้น
 เป็นใจความว่า “ใครทำใจดีในเวลาที่ไม่ควร ผู้นั้นเป็นผู้
 อ่อนแอ ผู้ใดอ่อนแอ ผู้นั้นทำร้ายตนเอง” ดึงคำพูดกับ
 ความทำไม่ตรงกัน ด้วยเมื่อจับเยนเนอราตได้อาซได้นั้น
 ทรงจัดการให้ดอบปต์อยเดี่ย (เยนเนอราตได้อาซได้เปรดี้-
 เด็นต์ภายหลัง) แต่พวกريبัดติกคนอื่น ๆ ที่จับได้ ก็ปต์อย
 เดี่ยหลายคน จนแม่ทัพฝรั่งเศสซึ่งเป็นผู้จับได้นั้นโกรธ กล่าว
 ว่าเมื่อแถวที่จะเอาชีวิตทหารฝรั่งเศสไปทิ้งเดี่ย เพื่อจับนัก
 โทษมาให้เจ้าออซเตรียนองคณปต์อยเด้น สำหรับให้ชมว่า
 ใจดี

ครั้นปี ค.ศ. ๑๘๖๕ เปรดี้เด็นต์ยวเรชหัวหน้า
 พวกريبัดติกรบแพททหารฝรั่งเศสหนักเข้า ก็หนีออกจาก
 ประเทศเม็กซิโกไป พระเจ้าแมกซิมิเดียนเข้าพระทัยว่า
 พวกريبัดติกเห็นจะสงบราบคาบแน่แล้ว จึงออกกฎหมายที่มี
 ผู้ตั้งชื่อว่า บานโต เนโคร คือบัญญัติตัดคำ เป็นใจความ

ว่า ค่อนไปพวกริบ์ดิกทั้งปวงรัฐบาตถือว่าเป็นพวกโจร
ถ้าจับได้ว่าใครเป็นพวกริบ์ดิก ให้ศาลตั้งโทษอย่างโจร
หรือถ้าจับได้ในสนามรบ ให้ประหารชีวิตภายใน ๒๔ ชั่วโมง
อีกประมาณ ๗ วัน ทหารฝรั่งเค็ดจับยื่นเนอราด
ริบ์ดิกได้ ๒ นาย จึงรับตั้งให้ยิงเดี่ยวใน ๒๔ ชั่วโมงตาม
กฎหมายใหม่ ราษฎรที่พอจะส่งบดงไปบ้างแล้ว เมื่อทราบ
ความเรื่องนี้ ก็พากันโกรธเกรี้ยวกราวไป พวกริบ์ดิกก็
กดบ่มอาการตชน

ในตอนนั้น ประเทศอเมริกาเห็นอกกับอเมริกาได้ทำ
สงครามกันส่งบดง รัฐบาตอเมริกานท์กรงวอชิงตันไม่ได้รับ
รู้เห็นเรื่องตงกษตริยประเทศเม็กซิโกมาแต่แรกแล้ว แต่หาก
ยังคิดสงครามภายในอยู่ จึงจำต้องนิ่ง บดนมเมื่อวางมือตง
แล้ว ก็หันไปทำตาเขยวทางเมืองเม็กซิโก พอประจวบ
พระเจ้านะโปเลียนที่ ๓ ออกเบืออยู่แล้ว ทรงเห็นว่าตงจะตง
กษตริยคาโรติกชนในอเมริกานเห็นจะไม่ไหว พระองค์เป็นผู้
ที่เรียกตามภาษานักตงว่าไม่ "ยวะ" จึงรับถอนพระองค์เดี่ยว

คือพระเจ้านะโปเลียนที่ ๓ ทูตไปยังพระเจ้าแมกซิ-
มิเลียน เมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๖๖ ว่าอีกบคกรงถอน

ทหารฝรั่งเศสจากเม็กซิโก แต่ฝรั่งเศสได้ลงทุนไปมาก เพราะ
 ฉะนั้นให้ประเทศเม็กซิโกแบ่งภาษีซึ่งเก็บอยู่ในเมืองแอมบิโค
 กับเมืองเวรากรุซ ให้ฝรั่งเศสครึ่งหนึ่งกว่าจะหมดหนี้

ที่จริงนะโปเลียนที่ ๓ ได้สัญญาไว้ว่า จะให้ทหาร
 ฝรั่งเศสอยู่ช่วยแมกซิมิเลียนปราบพวกขบถจนปลายปี ๑๘๖๘
 แดงการที่จะรีบกดบถอนเดี่ยเช่นนี้ ก็ดูเหมือนจะกดบถแดงให้
 ด้ม แดงรายได้ของรัฐบาลเม็กซิโกที่ก่าตั้งจะพอเพียงพอชนน
 ก็จะถูกแบ่งครึ่งเสียอีกเต่า ไซ้แต่เท่านั้น ในขณะที่พวก
 รีบับตักกดบถมีก่าตั้งค้เอาเมืองแอมบิโคไปได้ในเร็ว ๆ นั้น
 ภาษีที่เคยเก็บได้ก็ขาดไปหมด ไม่ชำระพัยสินในคตงประเทศ
 เม็กซิโกก็ร่อยหรอตงไป จนไม่ช่าก็เก็บจะไม่ม่เห็ดอ พระ
 เจ้าแผ่นดินก็ทำให้คนเป็นค้ค้ทรูไปรอบข้าง ทหารฝรั่งเศสที่
 เป็นก่าตั้งอยู่ก็จะไป คุการข้างซัดไปทุกท่า จนพระเจ้า
 แมกซิมิเลียนไม่ทราบจะทำอย่างไร คิดจะดาออกจากราช-
 ด้มบัต แต่พระมะเหษ์ไม่ยอมจะขอเสด็จไปยุโรป อ้นวอน
 หาผู้อดหนุน พระราชดำม้คตงยอมตาม จึงเก็บเด็กมด้ม
 น้อยได้พอที่พระมะเหษ์จะข้ามไปยุโรป เสด็จไปถึงปารีสใน
 ค้ปี ๑๘๖๗ เข้าเฝ้าพระเจ้านะโปเลียนที่ ๓ จะทูลอะไรก็

ไม่สำเร็จ กลับเป็นผลตรงกันข้ามไปหมด ด้วยพระมะเห็
เป็นเจ้าโมโหร้าย เธอใช้ถ้อยคำขาดการจะต่อพระเจ้า
นะไปเดียนที่ ๓ ๆ ทรงพระพิโรธ มีรับสั่งไปให้กองทหาร
ฝรั่งเศษออกจากเม็กซิโกโดยทันที ทั้งทรงกล่าวโทษท่าน
แม่ทัพ ในข้อที่ให้พระเจ้าแมกซิมิเดียนยืมทรัพย์ดินไปใช้ใน
การปกครองนั้นด้วย พระเจ้านะไปเดียนรับสั่งในที่สดว่า
เรื่องนี้เป็นอันต่างพระหัตถ์ ไม่เกี่ยวข้องกับอีกต่อไป

ฝ่ายพระมะเห็พระเจ้าแมกซิมิเดียนนั้น เมื่อการเป็น
ดังนี้ พระจริตเธอพิการอยู่แต่ก็เคยคิดงั้น ไม่ได้เสด็จกลับ
ไปเมืองเม็กซิโก ต้องเสด็จไปโรงพยาบาลเดี่ยจริต

ฝ่ายพระเจ้าแมกซิมิเดียน เมื่อذنทำเช่นนั้นแล้ว ก็
กลับได้สติมีมานะดมควรกับที่เป็นเจ้า ชาวออกซเตรียนบาง
จำพวกเจริญเสด็จให้กลับออกซเตรียก็ไม่กลับ การที่ดงมือทำ
แล้ว เมื่อถึงเวลาอันนั้นก็มิยอมทง เมื่อแรกได้ข่าวประชวร
พระมะเห็นั้น เดี่ยพระทัยทำให้ไม่สบายหลายวัน แต่ใน
ที่สุดมีมานะแข็งพระทัยทนความโศกเสียได้

ในตอนนั้น พระเจ้าแมกซิมิเดียนหันกลับเข้าหาพวก
ศาสนา ที่เป็นผู้อยู่คหุนพระองค์ในศาสนา แต่การที่ทรงทง

พวกนั้เคยครงหนงแถว กตบหนหาในบคณนห ไมม่ประโยชน
 เดี้ยแถว พวกค้าตนาทุดแชนน้ว้ว้ ให้ทรงคุมพตออกไปค้อสู
 ช้ค้ก จ้งรบตั้งให้จคทหารไค้ ๒๐๐๐ ทรงคุมออกไปค้
 รบพวกรบบคกทค้าบตชอแควรค้าโร ช้ค้กยกมาค้งตอมไค้
 ค้อสูค้านทานกนอยู่ประมาณ ๕ เดอน นายทหารของพระเจ้า
 แ่นค้ินหน้ไปหาช้ค้กคราวตคณค้องคณจนเกอบไมม่เหตอ
 ฐทรบตั้งให้ไปจคทหารยกมาแก่นกเดยหายไปหมค ครน
 เมอวหนท ๑๕ พฤษภาคม จ้งคคกตงกน้ว้ว้ จะทรงนำทหาร
 ห้กออกจกทตอม ทรบยค้นทยงเหตออยู่บ้าง ก้รบตั้งให้
 แแบ่งกนในหม่นายทหารท้ไ้พระทยค้องค้ามนาย เพอทจ้ไค้
 ช้อนพาไปนค้ว แถฐทไ้ว้พระทยเช่นนคณหนง ช้อนายพ้น
 เอกโตเปช้ เป็นฐทไค้ประทานตราเป็นคความชอบนการ
 กต้าหาญเมอเร้ว ๆ นน ครนรุงชนวนท ๑๕ พฤษภาคม
 โตเปช้กตบพาช้ค้กช้าไปตอมทประทบ นายทหารรบบคก
 ท้คุมพตไปตอมน้ห มีคความตงต้ารพระเจ้าแ่นค้ิน ปรากฏ
 ว้ว้เบค้ทางจ้ให้เสค้จหน้ แถพระเจ้าแมกช้มีเดยนไมม่ยอมหน้
 รบตั้งเรยกทหารท้ยงอยู่ค้องค้ามคนให้ช้วยกนค้อสู ไมม่ช้
 กค้องยอมให้ช้ค้กจบพระองค้ไป

ในชั้นนั้นพระเจ้าแมกซิมิเดียนเข้าพระทัยว่า ข้าศึกจะ
เกรงขามที่พระองค์เป็นเจ้าของอยู่ในราชวงศ์ประเทศอื่น พวก
ริบับติกคงจะปล่อยให้เด็ดจกด้วยยุโรปโดยดี แต่เปเรดีเด็นต์
ยิวเรชไม่ยอม พาพระองค์ไปชำระแค้นคดีสินให้ดำเร็จโทษ
ประเทศออสเตรีย สหพันธรัฐอเมริกา อังกฤษ แลประเทศ
อื่น ๆ ช่วยกันขอโทษให้ไว้ชีวิต แต่เปเรดีเด็นต์ยิวเรชไม่
ยอมทำเด็ดขาด ในที่สุดดำเร็จโทษเลยจนได้ ในเวลาที่จจะยิง
นั้น เธอประทานทองให้แก้ทหารที่ยิงคนละชั้น รับตั้งกำชับ
ว่าให้ยิงแม่น ๆ แลรับตั้งกับผู้ที่อยู่ในที่นั้นเป็นสับชว่า

“ชาวแมกซิมิเดียนทั้งหลาย ขอให้เลือดของเราเป็นหยด
สุดท้ายที่ตกเพื่อความเจริญของประเทศนี้เถิด ถ้าเมื่อใด
จำเป็นที่เลือดของชาวประเทศนี้จะต้องตกอยู่อีก ก็ให้ตกเพื่อ
ความดี ไม่ใช่ตกด้วยเป็นชนบดคอบ้านเมือง ขอให้ความ
เป็นเอกราชอยู่ยืนานไปเถิด ขอให้ประเทศแมกซิโกอยู่
ยืนานไปเถิด”

ครั้นถึงกำหนดเวลาพวกทหารก็ยิง เธอรับตั้งออก
พระนามพระมะเห็ชออกมาคำเดียวว่า “ตอศต์” แลวกัดม
ดงต้นพระชนม์

ในเวลาที่ได้รับข่าวทางปารีสนั้น พระเจ้านะโปเลียน
 ที่ ๓ กำหนดแจกรางวัลการแต่งพิพิชภัณฑ์อยู่ การแจก
 รางวัลนั้นเป็นการครึกครื้น เมื่อทรงทราบข่าว จะได้ทรงคิด
 บ้างหรือเปล่าว่า เจ้าแมกซิมิเลียนอยู่ดี ๆ ได้ไปเป็นเจ้า-
 แผ่นดินเมืองเม็กซิโกด้วยใคร ภายหลังเดี่ยชีวิตด้วยใคร

พระเจ้าแมกซิมิเลียนเคยรับสั่งเป็นภาษิตในหนังสือว่า
 “ผู้ใดเลี้ยงสัตว์สัญญา ผู้นั้นจะเลี้ยงตัว” เป็นความจริงซึ่ง
 ไม่ช้าก็เห็นได้ที่เมืองเซดาน คือส่งนามรบในการสงคราม
 ฝรั่งเศสกับเยอรมัน

มุกดาดำ

ชาวกรุงปารีสชอบคนเรองหน้า เป็นเครื่องให้ข้าพเจ้า
หัวเราะเสมอ แทบทุกปีประมาณปลายเดือนสิงหาคม ชาว
ปารีสมักจะวิตกกังวลจะมีน้ำไม่พอกิน หนังสือพิมพ์ชอบกล่าว
เป็นทำนองร้อใจว่า “น้ำดำหรับใช้ในกรุงจะมีไม่พอไป
ตลอดหน้าแล้ง” ซึ่งไม่จริงเลย

ข้าพเจ้ารู้จักเมืองหนิงคอกเอเดิน ตั้งอยู่บนทรายริมทะเล
แดง เป็นเมืองบ่อของอังกฤษ ซึ่งมีกองทหารรักษาเข้ม-
แรง มีพลเมืองประมาณหกหมื่นคน เมืองนั้นตั้งอยู่บนกอง
ชยะเขาไฟโบราณ เป็นกองชยะไม่รู้วากพนบี เดียวนเย็น
แล้ว แต่เย็นยังไม่สนิท จะหาหญาต์กเด้นเดียวก็ไม่มี จะ
หาไบไม้มาทำยาสต์ดัดกไบเดียวก็ไม่มี และน้ำดักหยดหนึ่ง
ก็ไม่มี

ข้าพเจ้ากลับจากเมืองจันแวะไปที่เอเดิน เพราะบุญโยต์
เพื่อนของข้าพเจ้าไปเป็นกงซุตฝรั่งเศสอยู่ทนน ข้าพเจ้าถาม
บุญโยต์ว่า ไม่ชงน้ำฝนไว้ใช้หรือ

* ทรงเขียนจากนิทานฝรั่งเศส

บุญโยต์ตอบว่า “ ถ้าฝนตกเจ้าหน้าทกจกการรองไวจัน
เค็มสระ แต่ว่าใน ๕ ปีที่แล้วมานี้ ไม่มีใครเคยเห็นเมฆทหนัก
ดักก่อนเดี่ยว ”

“ กษัตราทเรากนเมือเซานมาจากไหน ”

“ มาจากโรงกถัน พวกองกฤษเขาหน้าทเดกถันเป็นหน้า
บริตุท เราซอหน้ากถนกราคารวกับทองคำ แต่เรากคอง
ทนให้เขาซุดเดือคซิบ ๆ เมียนอบหน้าเค็มไม่ได้ คองซอ
หน้ากถนอบ ฉนคองเดี่ยเงินค่านากนหน้าอบเดือนละ ๓๐๐
แฟรงก์ ”

“ ร้ายจริง ก็พวกอาหรับชาวเมืองนทำอย่างไร ดู
ท่าทางไม่เห็นหน้าใครจะมีเงินเดี่ยค่านาบตะ ๓๒๐๐ แฟรงก์ ”

“ พวกชาวเมืองไซนาทชนมาจากเขาทเห็นเงา ๆ อยู่บน
โถดหลายสิบไมด์ น้ำได้ถูททำด้วยหนังแพะบรรทุกหลังอูฐ
มาทุกวัน น้ำซุน ๆ รดซาคเค็มท เหม่นกถนหนังแพะ แต่
พวกชาวเมืองไมไซนาทจะใช้น้ำอะไร น้ำกถนราคาแพงที่สุด
มิหน้าซามีซอบังคบไม่ให้ขายให้ชาวเมือง เพราะกถนไว้
สำหรับกองทหาร แบ่งขายให้ฝรั่งบ้าง สำหรับกำปั่นทซาด
น้ำบ้าง ถ้าขายให้ชาวเมือง น้ำกไม่พอ ”

ปุโยต์กับข้าพเจ้าพูดกันดังข้างบนนี้ เวลาที่ปุโยต์พา
ข้าพเจ้าเที่ยวดูที่ต่าง ๆ อีกครั้งหนึ่งเราก็กดัมไปสถานกงสุล
พบมะตามปุโยต์ (ภรรยากงสุล) คอยต้อนรับอยู่ที่นั่น มะตาม
เป็นสาวสวยที่ถูกเนรเทศไปอยู่เมืองบนกองทราย ข้าพเจ้า
เพิ่งเคยพบมะตามเป็นครั้งแรกเช้าวันเดียวกันนั้นเอง เพราะ
ปุโยต์กับมะตามเพิ่งแต่งงานกัน พอแต่งงานได้หน่อยก็พากัน
ไปอยู่เอเดิน

เราพูดกันถึงเมืองแลผู้คนในเอเดิน มะตามปุโยต์ถอน
ใจใหญ่แล้วบอกข้าพเจ้าว่า อยู่ที่นั่นเหงาเหลือเกิน หญิง
ที่ไปมาหาสู่กันได้มี ๒ คนเท่านั้นเอง หญิงแก่ชาวอังกฤษคน
หนึ่ง ซึ่งรู้ภาษาฝรั่งเศสประมาณ ๒ คำ กับหญิงฝรั่งเศส
คนหนึ่ง เป็นเจ้าของโฮเต็ล ชำนาญการว่าราคาต่ออรองกับ
แขกอาหรับแต่ได้มาตีมากกว่าสนทนากับหญิงฝรั่งเศสด้วยกัน

ข้าพเจ้าก็พูดจาเห็นอกตามธรรมเนียม แต่สามีของ
มะตามว่า “จะบ่นไปทำไมเล่า มีคนรักอยู่ในหมู่บ้านอาหรับ
ทั้งคนไม่ใช่หรือ”

มะตามทำหน้าเหมือนจะโกรธ แต่ประเดี๋ยวก็กอด
หัวเราะ แล้วยกไหล่ พูดว่า “คนผิวเนื้อเหมือนข้างใน

ปด่องไฟ นั้นหรือเป็นคนรัก”

บูโยต์ “ ต่ำก็จริง แต่รูปร่างโอโถงรอยทั้งดำๆ แด
มั่งมีมาก (เหตียวมาบอกข้าพเจ้า) เป็นพ่อค้ากาแพใหญ่
ที่สุดในเมืองนี้ พรุ่งนี้ฉันจะพาท่านไปดูร้านแต่ที่อยู่ของ
เศรษฐีตัวคานนั้น ท่านจะได้ดูพรหมอย่างเอกราคาแพงที่สุด แด
ของเก่าชนนอยชนใหญ่ถ้วนแต่หากำมิได้ จัดบ้านราวกับ
คตาดชายของเก่า เมื่อยฉันไปทั้นนคราวไร ก็อยู่ตงสองสาม
ชั่วโมง เจ้าของบ้านมีของแปลก ๆ ให้ดูรำไป แดฉันไม่
ห้ามเด็ดขาด ก็คงจะส่งของในเรือมาให้แแต่เรือเรา อธิ-
บายเพียงว่า แหม่มชอบของเหล่านี้แล้วไม่คิดเอาเงินเลย”

มะตามทำท่าเคื่อง “ พูดเกินไปเป็นกองอย่าเชื่อนะท่าน
ฉันจะไปคบกับคนดำอย่างเพื่อนสนิทอย่างไรได้ ฉันไม่ได้ไป
ทั้นนกว่าสิบห้าวันแล้ว”

บูโยต์ “ วนนเมยฉันพนไม่ได้ เพราะเข้าวนนไซ่มุก
หายเม็ดดหนึ่ง”

มะตาม “ ท่านให้อภัยเถิด อย่าถือโทษเลย วนน
ใจฉันหงุดหงิด เพราะไซ่มุกคำหนึ่งที่ไซ้แขวนห้อยอยู่เสมอ
หายไปเม็ดดหนึ่ง ฉันคนหากรวงวนกคนไม่พบ ไม่รู้ว่าจะตก

ที่ไหน หรือหายไปอย่างไร ไข่มุกก้อนผิวนั้นชอมมาจากงักกา
ท่านดูเม็ดตทของอยู่นี้ ก็จะได้เห็นได้ว่างามมาก”

ข้าพเจ้าก็มดูไข่มุกคำที่แขวนอยู่ที่หุ้มะตามบูโยต์ เห็น
เป็นไข่มุกดี แต่เห็นหูของมะตามด้วยด้วย นอกจากนั้นยัง
ได้กลิ่นหอมชนิดที่ถูใจข้าพเจ้ายิ่งนัก ข้าพเจ้าชมไข่มุกแล้ว
ก็พูดถนถนเรื่องอื่น ๆ ค่อยไปจนเวดานอนข้าพเจ้าก็ขึ้นไปนอน
บนคาค้ำหลังคาเรือนตามประเพณีในถิ่น

รุ่งขึ้น กงซุดบูโยต์พาข้าพเจ้าไปเที่ยวในหมู่บ้านชาว
เมือง เถยไปบ้าน “คนรักคำ” ของมะตาม ผู้นั้นเป็น
แขกอาหรับ ชื่อมุตตเบนชะฮิด เป็นเศรษฐีผู้พ่อค้ากาแพ มี
กาแพอย่างดีที่สุดในโลก พวกไปเที่ยวในถิ่นนี้ ยินดีที่จะได้
กาแพของมุตตเบนด้วย ราคาที่ชอกก็ไม่แพงกว่าที่จะชอได้ใน
ปารีสมากนัก

ไปวันนั้นเรามีเพื่อนฝรั่งไปอีกคนหนึ่ง เป็นคนโดยสาร
เรือดำเดี่ยวกับข้าพเจ้า ไปแวะพักที่เอเค็นด้วยกัน ผู้นั้นเป็น
ผู้เที่ยวแวงไปทั่ว ๆ โลก จดโน้ตไปเต็ม ๆ เต็มสมุดแล้ว
เขียนหนังสือเสนอต่ออัสมาคมนตรีปราชญ์ในเรื่องความรู้ต่าง ๆ
ที่เก็บได้ เป็นผู้ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยในการเสาะความรู้ แต่

เมื่อพบอะไรที่ไม่มีใครนึกว่าเป็นความรู้สำคัญ ก็แสดงว่า
เป็นความรู้สำคัญบ่อย ๆ แก่เป็นนักปราชญ์ในพวกเดินทาง
ด้วยกัน

เมื่อเราตามคน คือปุโยต์ นักปราชญ์แต่ข้าพเจ้า ไป
ถึงบ้านมุตตเศรชฐูกาแพ เจ้าของบ้านกรบรองเป็นอันดี พา
ดูในร้านทั่วแล้วพาเข้าไปดูในบ้านแต่ในเรือน ซึ่งเราชอบดู
มากกว่า ครนดูทั่วแล้ว เจ้าของบ้านก็เชิญให้นั่งพักเตียง
กาแพ ซึ่งคมตามวิธีของเขา ถ้าจะเทียบกับกาแพที่เรากิน
กันธรรมดา ก็เหมือนเอาแฮมเปญเทียบกับต้มเหต เทียบ
กันไม่ได้ นอกจากกาแพ ก็มีหม้อตุ๋นกำตามเคย แต่มัน
เย็นด้วย น้ำเย็นนั้นได้คนโทมาตั้งให้ แต่มันด้วยคนตะไบ

ข้าพเจ้าแต่ดูคนโทนั้นก็ถึงน้ำซุ่น ๆ ที่ได้หนึ่งแพะนั้นทุก
หลังอยู่รูมาจากเขาไกลหลายสิบไมล์ นึกว่าไม่น่าจะกินเลย
แต่ในเมืองทเถทรายเช่นนั้น ความกระหายน้ำเป็นของทนไม่
ไหว แดอนทจริงเมื่อข้าพเจ้าอยู่เมืองจัน ก็ได้เคยกินน้ำเหลวๆ
ตามบ้านนอกมามากแล้ว จึงไม่รังเกียจที่จะดองกินน้ำใน
คนโท

แต่น้ำนั้นไม่เหมือนทข้าพเจ้านึก ไม่มีกลิ่นหนึ่งแพะเลย

จะว่าเป็นน้ำได้ก็เดี๋ยวก็ไม่ได้ แต่มึนคไม่เดว หอมชนิด ๆ พอชื่นใจ ไม่หอมมากจนเกินไป ข้าพเจ้าจับกินแล้วนึกว่า กัดอะไรที่แน่ใจว่ารู้จัก ครูหนึ่งจึงนึกได้ว่า กัดใจโอเด็ต ๒ นนเอง นำพิศวงที่พันทรายแห้งผาก จะหาหญ้าสดเดินเดี๋ยว ก็ไม่มี เหตุไฉนจึงมีใจโอเด็ตได้

นักปราชญ์ของเราตั้งเกดกตึนในน้ำพร้อมกับข้าพเจ้า พอได้กตึนก็ดม แล้วจับอีกแล้วดม แล้วถามข้าพเจ้าด้วย ท่าทางแแต่ดงปัญญาว่า “ท่านเห็นว่ามีกตึนชนิดหนึ่ง หรือไม”

ข้าพเจ้า “มีแน่กตึนใจโอเด็ต”

นักปราชญ์ “ถูกเป่งที่เดี้ยว ท่านคงจะทราบแแต่ด กระทบังว่า ธรรมชาติของถ่านหินนั้น มีดิ่งหนึ่งซึ่งกตึนคล้าย ดอกใจโอเด็ต ผู้ทำน้ำหอมได้ดิ่งนั้นจากถ่านเอามาทำน้ำหอม ไม่ต้องเปด็องดอกไม้ หรือเปด็องเวดากที่กตึนเอากตึนจาก ดอกไม้ ธรรมชาติของถ่านมีเช่นนั้น ทำให้เห็นได้ว่า นานมี กตึนใจโอเด็ต เพราะดำซารได้หินแแต่ได้ทรายนั้น อยู่ติดกับ ถ่านหิน หรือมีทางนำผ่านถ่านหินมาถึงที่ ๆ คนตัก อย่างไร ๆ ถ่านหินก็ตองมีใกล้ ๆ กับน้ำ ท่านเห็นหรือไม่ว่าที่ได้ความรู้

เช่นหมายความว่าอะไร คิดดูก็ยอมจะเห็นว่า จะเกิดเป็น
 ทรพยมามากมายที่สุด พูดจาเพาะเมืองเอเตนนเมืองเดียว ต้อง
 ใช้ถ่านหินเดือนละเท่าใด แดเวถ่านต้องขนถ่านมาจากประ-
 เทศอังกฤษทุกกอนทไซ ถ้าชุดถ่านตนเองจะเป็นอย่างไร
 บ้าง”

เมื่ออธิบายให้เราฟังดังนี้แล้ว นักปราชญ์ก็ถามเจ้า
 ของบ้านถึงเรื่องตำราบทกถาที่มาใช้กันทุก ๆ วัน เมื่อได้
 คอบแดวก็ดูเหมือนแทบจะออกเดินทางไปด้วยทันที แต่เมื่อ
 ชาติของควยเรือจะออกคำวันนั้นเอง จึงเป็นต้องอดใจไว้ใน
 เทยวนั้น เป็นแต่ขอควยอย่างน้ำไปด้วย จะเอาไปตั้งศาลา
 แยกชาติที่ปาร์ดี การที่นักปราชญ์ของเราได้ใจในเรื่องน้ำ
 แดตำราถึงเพียงนี้ ทำให้เจ้าของบ้านมีอาการอึกอักในใจ
 ชวนแต่จะเปิดยื่นเรื่องพูด แต่นักปราชญ์ของเราก็กไม่ยอม
 หวนกลับไปพูดเรื่องนาร่าไป แดขอขอเอาควยอย่างน้ำไป
 จนได้

ครั้นเราจะตากถบ ชาวเจ้าจะกินน้ำออกถวดยหนึ่ง กัยก
 คนโทรินได้ถวดย มีของแข็งตกจากคนโทตงไปกั้นถวดย

ข้าพเจ้ามองดูว่าอะไร เห็นไข่มุกดำเหมือนกับเม็ดตทแขวน
 อยู่ทหุ่ตาม ทำให้ข้าพเจ้าองไปด้วยความประหลาดใจ
 แดวหนักถึงกตณในนา ออ ภาระนเอง กตณในนาคอกกตณเดยว
 กับกตณทแก่มะตามผู้เป็นภรรยาเพื่อนของข้าพเจ้า ข้าพเจ้า
 ไต่กตณทศวมะตามเมือกมหน้าเขาไปดูไข่มุกทห้อยห้อย ข้าพ
 เจ้านึกไม่ทันในเวदानันว่ากตณอะไร เพิ่งมารูเมือกมหน้าแล้ว
 ว่ากตณทศวมะตามกับกตณน่านกตณเดยวกัน คือกตณไว้อัด

นักปราชญ์ของเราคือคนบ้า หลงคิดงุ่มง่ามไปถึงบ่อ
 ถ่านหิน เรื่องมันไม่ใช่ถ่านเตย มันคนแท้ ๆ หึงเมีย
 เพื่อนของข้าพเจ้านเอง ไม่น่านึกเดยว่าจะชั่วร้ายถึงเพียงน
 ด่วนเพื่อนของข้าพเจ้านหน้าส่งสารเหลือเกิน จะหาอะไรนำ
 ทุเรศยิ่งกว่าถูกเนรเทศไปอยู่ทะเลทรายกับเมียไม่มีสัตว์ แด
 แหกคำแท้ ๆ เหตุใดจึงเป็นไปได้ ข้าพเจ้านึกได้ถึงคำที่ปุ
 โยต์พูดว่า “อากาศที่เขเด้นชอบกต ทำให้ชายอ่อนเพี้ย
 แต่ทำให้หญิงกระชุ่มกระชวยขน”

ข้าพเจ้าจะทำอย่างไรได้ ในบ้านแขกอาหรับหนุ่ม
 ส่วย มั่งมี อยู่เรือนคกแต่อย่างมั่งคั่ง ข้าพเจ้าพบไข่มุก
 ซึ่งตกจากหุ่ตามปุโยต์ซึ่งรู้ว่าหายเข้าว้นนเอง แต่่มะตาม

กล่าวว่าจะไม่ได้ไปที่บ้านนั้นกว่า ๑๕ วันมาแล้ว ถ้าไม่ได้ไป
 เหตุใดฉันจึงไปอยู่ที่นั่น แต่ไม่ใช่อยู่แต่ฉันคนเดียว แม้กลิ่น
 หอมทกกายมะตามก็อยู่ที่นั่นด้วย ข้าพเจ้าจะทำอะไรได้บ้าง
 เวลานี้ข้าพเจ้าของบ้านแต่ดูข้าพเจ้าเหมือนนั้นกว่าข้าพเจ้าจะถาม
 อะไร คงจะเป็นเพราะดีหน้าข้าพเจ้าแต่คงความพิศวง แต่
 ข้าพเจ้าจะถามอะไรก็ไม่ได้ เพราะผิวของมะตามก็อยู่ที่นั่น
 ข้าพเจ้าซึ่งคนนั้นก็วิ่งไป จะเปิดความลับให้กระเจิงทันที
 กระจ่างได้ ข้าพเจ้านึกในใจว่า กงซุดเป็นผู้แทนของประเทศ
 ประเทศย่อมคุ้มครองทุกแห่งที่ให้กงซุดไปอยู่ แต่ภรรยา
 ของกงซุดนั้น.....

ขณะที่นักปราชญ์กำลังเอากอกอกอดชวดตัวอย่างน่าอยู่
 นั้น ข้าพเจ้าทำเป็นเอาน้ำในถ้วยเทใส่มือเพื่อจะให้เย็น เท
 จนฉันมุกตกอยู่ในกำมือ ข้าพเจ้าก็กำเอาไว้ ถ้าบุญโยต์จะ
 เตี้ยหายอะไรไปบ้างแล้ว ก็ให้ได้ฉันมุกคั่นสักอย่างหนึ่งเกิด
 กตัญญูจากบ้านเศรษฐีแขก นักปราชญ์ของเราเคยไป
 ดึงเรือที่เตี้ยว แดบุญโยต์ก็เคยไปเหมือนกัน เพราะมีธุระจะ
 ไปหากัปตันเรือ แต่ข้าพเจ้าต้องแวะไปที่บ้านบุญโยต์เตี้ยก่อน
 อ้างว่าจะไปตามมะตาม แต่อันที่จริงจะนำฉันมุกไปส่งให้

ข้าพเจ้าไม่ได้บอกบุญโยต์เรื่องไข่มุก แต่เข้าใจมุตติเศรษฐู
 แหกก็ไม่ทราบ เพราะหัดที่บุญโยต์มีธุระจะรีบไปเร็ว หาได้
 แวะเข้าบ้านกับข้าพเจ้าไม่

ข้าพเจ้าเข้าไปถึงตัวมะตาม ก็พูดเสียงแข็งหน้าบงว่า
 “ก่อนจะตามะตามไป ฉันขอไข่มุกมาคืนให้”

มะตามเปล่งเสียงแสดงความยินดี “ไข่มุกของฉัน
 หรือ คัจฉิง ท่านไปพบเข่าที่ไหน”

ข้าพเจ้าตอบเน้นคำทุกพยางค์ “พบที่บ้านมุตติ ที่
 บ้านมุตตินั้นแหละที่ ๆ ฉันพบไข่มุกเม็ดฉัน แต่ต้องขอบใจ
 พระเจ้าที่ดำมีของมะตามไม่ทราบ”

มะตามทำหน้าอย่างพิศวงเหลือเกิน

ข้าพเจ้าพูดต่อไปว่า “ฉันไม่ทราบอะไรยิ่งกว่านั้น
 แต่ไม่ต้องการทราบ ไม่ต้องการคำอธิบายจากใคร ขอให้
 มะตามทราบแต่เพียงว่า ฉันเป็นผู้ดีพอที่จะไม่เอาเรื่องนี้ไปเอ่ย
 ให้ใครฟังเลย”

ข้าพเจ้าออกจากบ้านนั้นไปโดยกิริยาที่ทำให้เห็นความ
 โกรธ ต้องการให้มะตามรู้ว่า อย่างน้อยมีข้าพเจ้าคนหนึ่งทูล
 ความลับ ครั้นไปถึงเรือ พบบุญโยต์ที่นั่น ก็ראהแสดงความ

เศร้าที่จะจากไป แต่บุญโด้คงจะพิศวง ว่าทำไมข้าพเจ้าจึง
 เสียใจถึงเพียงนั้น อีกประมาณชั่วโมงหนึ่ง เรือก็ออกจาก
 เอเดิน คินนั้นข้าพเจ้านอนไม่ใคร่หลับ นึกส่งสารเพื่อนที่
 ต้องไปอยู่ในที่เช่นนนกับเมียไม่มีสัจแต่ไม่ไว้ตัวว่าเป็นฝรั่ง

ต่อมาอีกหลายเดือน ข้าพเจ้าพบบุญโด้กับมะตามใน
 ปาวิธ ดูท่าทางรักใคร่กันยิ่งกว่าแต่ก่อน แต่มะตามชวน
 ไข่มุกดำไว้ที่หูทงคู ผัวเมียสองคนดูดตัวข้าพเจ้าไปกินข้าวที่
 โฮเต็ล จะคิดหักเคียงก็ไม่ยอม ครั้นไปนั่งโต๊ะแถว ก็พูด
 กันถึงเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งเรื่องเมืองเอเดินด้วย

บุญโด้ “เมื่อท่านไปค้างอยู่กับเรากว่านั้น ท่านกดับ
 แดงก็ทำให้เราพิศวงอยู่ตั้ง ๗ วัน ท่านเองในเวลานั้นก็เร่า
 ร้อนกระดึบกระด่าในใจมากอยู่มิใช่หรือ ”

ตามความจริงในคราวนั้น ข้าพเจ้าเดือดร้อนในใจมาก
 แต่จะยื้อนเอากดับมาพูดเวदानกกระไรอยู่ ข้าพเจ้าจึงตอบ
 เดียง ๆ ไม่ได้ความว่ากระไร

บุญโด้ “น่าประหลาดเหลือเกินที่ท่านไปพบไข่มุก
 ของเราที่เรือนมูตติ ของจากที่เรือนเราเองไฉนจึงไปอยู่ที่นั่น
 ในวันเดียวกัน เราสอบสวนอยู่หลายวันจึงได้ความ คือว่า

แซกพวกมึงมันเมือซอหน้ากตจากเจ้าพนักงานไม่ได้กหาขอ
 ทางอื่น บ่าวของเราเห็นได้ก็คิดค่ากำไร คือถ่ายเอาหน้า
 จากตมเมียดนออบแฉวหนไปขาย เมียดนทำไข่มุกตกไว้ใน
 ถังน้ำ ไข่มุกก็คิน้ำไปด้วย เหตุนี้มันจึงไปอยู่ที่เรือนมุดค
 ท่านพบไข่มุกอย่างไร”

ข้าพเจ้าตอบว่า “เกือบจะกตินเข้าไป”

ปุโยต์หัวเราะ มะตามหน้าแดง

ที่ตมคมนักปราชญ์ ได้มีตมาชิกเขียนหนังสือไปอ่าน
 ในที่ประชุม ว่าด้วยถ่านหินซึ่งคงจะมีเป็นแน่ที่เขาใกล้ ๆ
 เมืองเอเต็น อธิบายเหตุที่ทำให้รู้ว่าเป็นเช่นนั้น แดชแจงว่า
 บ่อถ่านหินคงจะนำมาซึ่งทรัพย์หาประมาณไม่ได้

ประปา

มีนักเขียนใน “ประมวญวัน” สองคนแล้ว ที่ผู้เขียนได้อ่าน เขียนว่าด้วยน้ำประปา เป็นคำบ่นว่าเจ้าของบ้านที่ค่อท่อเข้าบ้านนั้น รัฐบาลเก็บค่าน้ำที่ใช้เป็ดองไปทุกๆ เดือนแล้ว เงินที่เก็บไปนั้นยังเหลือพอเป็นค่าน้ำที่จำหน่ายตามถนนให้แก่ผู้ไม่ต้องเสียเงิน มีหน้าข้าราชการยังเอากำไรปีละหลายแสนบาทอีกด้วย

ผู้ค่อท่อเข้าบ้านต้องเสียเงิน

(๑) สำหรับน้ำที่คนใช้

(๒) สำหรับที่จ่ายตามถนน

(๓) สำหรับเป็นกำไรแก่รัฐบาล

ผู้มีทรัพย์พอจะค่อท่อเข้าบ้านได้นั้น การที่ขอให้ช่วยเสียค่าน้ำที่แจกจ่ายให้แก่ผู้ไม่มีทรัพย์ ก็ไม่ปรากฏว่าใครแสดงความรังเกียจ เพราะไม่ว่าใคร ๆ คงอยากให้คนอื่น ๆ ใช้น้ำสะอาด เพื่อให้เมืองหลวงของประเทศเป็นที่มีโรคน้อย เป็นชื่ออันดีของบ้านเมือง แต่เป็นเครื่องช่วยยังความเจริญให้เกิดขึ้น ๆ ขึ้น นอกจากนี้ พุดเฉพาะตัวบุคคล

ถ้าโรคเกิดขึ้นแก่ผู้ใช้น้ำไม่สะอาด โรคนี้ก็จะอาจรบาดไปถึง
 ผู้ใช้น้ำสะอาดด้วย เราผู้ใช้น้ำสะอาดเคยถูกฉีดยากันอิหิวจาก
 โรคคนตะกั่วครึ่ง ทั้ง ๆ ที่เรารู้ยู่่ว่า เรามีใช้ผู้ที่ง่อก่อให้
 เกิดโรครบาดจนได้เคย ถ้าเกิดโรคขึ้นเมื่อไร คนที่เป็น
 หรือไม่เป็น ก็เกิดความร้อนใจด้วยกันทั้งนั้น เหตุฉนั้น การ
 ที่ขอให้เจ้าของบ้านผู้ม้ทอนาเข้าบ้าน ช่วยออกค่าที่หน้าคาม
 ถนนนั้น จึงไม่มีใครบ่น ถือว่าเป็นการกุศลด้วยกันทุกคน
 ขอทบทวนนค่อว่า รัฐบาลแจกฏีกาแม่กุศลเป็นบิตเดือนละ
 ครึ่ง ให้ต้องทำบุญมากเกินจำเป็นในการแจกน้ำให้แก่คนจน
 เดยเป็นกำไรบิตละ ๕๑๗,๑๖๗ บาท ตามงบประมาณปี
 (พ.ศ. ๒๔๗๗)

คิวเดชที่กดาวข้างบนนี้ กดาวตามนักเขียนคนหนึ่ง ที่
 เขียนในประมวญวัน วันที่ ๘ ตุลาคม (พ.ศ. ๒๔๗๗) ปรา
 กฏว่ารัฐบาลมีรายได้จากประปาประมาณ ๘ แสน ๕ หมื่น
 บาท รายจ่ายบิตละ ๕ แสนเศษเท่านั้น งบประมาณเช่นราย
 ได้รายจ่ายของงบประมาณ ซึ่งเป็นของอยู่ในมือนั้น เจ้า
 พนักงานทำไมผิดเป็นแน่

การประกาศกรุงเทพได้เริ่มทำหลายสิบปีมาแล้ว ได้ตั้ง

ทุน ๓ ด้านบาท ถ้าได้กำไรหนึ่งนับเป็นแสน ๆ เรื่อยมา
จนบ้านนี้ ก็เก็บทุนได้หมดมานานมาแล้ว

ผู้เขียนไม่ค่อยมีศรัทธาในวิธีอภิปรายของปาดิเมนต์
ซึ่งถ้าจะว่าตามตวหนงต่อทมิเวเป็นชอบบังคับ ก็พูดซ้ำความ
ไม่ได้ การพูดไม่ซ้ำความทำให้เสียเวลาน้อยก็จริงอยู่ แต่
ถ้าจะให้เข้าใจกันซึมซาบ ก็ดูเหมือนซ้ำบ้างดี เปรียบเหมือน
ตะปุม ถึงจะตจนมิดแล้ว ถาคชหผลอไว้ออกสองสามที ตะปุม
ก็แน่นหนักเข้า อนึ่งที่เขียนนี้ ไม่ใช่พูดอภิปรายในสภาผู้
แทนราษฎร แต่ผู้อ่านของเราก็มิใช่ว่ามีสติปัญญาเต็มอ
ด.ด. ทุกท่าน เพราะฉนั้นเขียนซ้ำความบ้างก็เห็นจะไม่เป็นไร

มีนิทานไม่สู้จะโบราณนักว่า ยายกะตา ๒ คน เป็น
หัวหน้าครอบครัวใหญ่ แยกทำขนมให้ลูกหลานกิน แต่ลูก
หลานของแก่มากเหลืออด ถ้าจะแจกขนมให้กินทุกคน ทุน
ทำขนมก็จะร่อยหรอหมดไปในไม่ช้า แกจึงบอกลูกหลาน
ใหญ่ว่า ไหน ๆ ก็มีกำลังทรัพย์บ้างแล้ว ถ้าอยากกินขนม
ก็จงชอกกิน เพื่อจะได้ช่วยกันรักษาคันทุนไว้ แลจงช่วยชอ
แจกน้องเด็ก ๆ ที่ไม่มีสตางค์ ให้ได้กินเป็นเด็ดเป็นเนื้อ

เป็นการทำคุณแก่น้องแดงแก่ครอบครัว อีกทั้งได้บุญด้วย
 ถูกหลานรุ่นใหญ่ เมื่อได้ยินยายกะต่าผู้เป็นหัวหน้า
 ครอบครัวแข็งแรงคงหนักย่นดทำตาม ซอชนมกินเองแดงแจก
 น้องตามกำลังที่จะทำได้ คงถูกหลานรุ่นเล็กของยายกะต่า
 ก็พลอยได้กินขนมที่ยายกะต่าทำ ทูนของยายกะต่าที่ใช้ใน
 การทำขนม ซึ่งถูกหลานทั้งรุ่นใหญ่แตรุ่นเล็กกินก็ได้คั้นทั้ง
 หมดจากถูกหลานรุ่นใหญ่ แดทั้งแก่ได้กำไรตามงบประมาณ
 ถึง ๔๓๗,๑๖๘ บาทอีกชนหนึ่งด้วย

ฟังเพียวว่า ยายกะต่าก็มีได้ตั้งใจจะหากำไรจากขนมที่
 ถูกหลานของแกกินเป็นเด็ดเป็นเนื้อ เพียงแต่ว่าถูกหลานรุ่น
 ใหญ่ช่วยซอให้รุ่นเล็กกินด้วยเท่านั้นก็ได้อยู่แล้ว เหตุที่ปรา
 กฏเหมือนว่า ยายกะต่าคิดหากำไรจากการบำรุงชีวิตถูก
 หลานของแกเองนั่น เป็นเพราะคงราคาขนมไว้สูงในตอนที่
 ยี่รายได้น้อย แต่บัดนี้เมื่อขนมขายได้มากแล้ว แยกยังเผดอ
 ไป จึงยังมีได้คงราคาเดี่ยใหม่ เป็นเรื่องที่ยังไม่มีอะไรมา
 เด็ชชน ก็เคย ๆ ไปเท่านั้นเอง

นิทานทำเนียบเรื่องนี้ เป็นการแดงบุญหาเรื่องราคา

น้ำประปาจากแก๊ยศิริธรรมในใจ แต่ถ้าจะแต่ดูจากเง้ำตำรา
 การคดงั้ไขว้ การเขากำไรจากการประปามากเช่นนี้ ไม่มี
 หดกทยดเตย , ผิดตำราหมด

ผู้เขียนคิดว่า ผู้เป็นรัฐบาตแต่ใคร ๆ ก็คงจะรับรอง
 ความทกดาวนทงนน แต่คงจะคิดแก้ไขในเวดาอันควร
 “เวดาอันควร” แปลว่า ยิงเร็วยงดี เช่นเวดางบประมาณ
 คราวหน้าเป็นต้น

อุตสาหกรรมในกระท่อม

ประเทศญี่ปุ่นมีเครื่องจักรอุตสาหกรรม ซึ่งได้จัดขึ้น
รวดเร็ว นำพิศวงเวदान (พ.ศ. ๒๔๗๘) เครื่องจักรเหล่านั้น
ทำสินค้าขายดีราคาประเทศไหนก็ได้ เมืองใหญ่ที่ทำงาน
อุตสาหกรรมของญี่ปุ่นมีหกเมือง โรงงานในหกเมืองนั้นทำ
สินค้าตั้งแต่ท่อผ้าไปจนเครื่องไฟฟ้า ตั้งแต่ของใหญ่ไปจน
ของเล็กที่สุด ข้อสำคัญของอุตสาหกรรมญี่ปุ่น ก็คือทำได้
เป็นกำไรงาม จนถึงขายเบียร์ไปยังประเทศเยอรมัน แดขาย
ธงอเมริกันไปยังอเมริกา (นี่เป็นคำสั่งหนึ่งคือพิมพ์อเมริกัน
กล่าว)

การสร้างสินค้าของญี่ปุ่นนั้น ถ้าเทียบกับอเมริกาหรือ
อังกฤษ สินค้าญี่ปุ่นก็มีปริมาณเป็นกตาง ๆ เท่านั้นเอง
การค้าขายของญี่ปุ่น เป็นการค้าขายดีของให้ประเทศอื่น
ใช้ ญี่ปุ่นไม่ค่อยจะมีสินค้าดิบในพื้นเมืองของตนเอง จึง
ต้องซื้อสินค้าดิบจากต่างประเทศ แล้นำสินค้าสำเร็จรูปส่ง
ไปขาย อาชีพสำคัญของประเทศคือการค้าขายกับประเทศ
อื่น แต่การค้าขายกับประเทศอื่นนั้น ถ้าจะเทียบกับอังกฤษ

หรืออเมริกา การค้าขายของญี่ปุ่นก็พอกต่าง ๆ เท่านั้นเอง
เป็นต้นว่าเมื่อปีกตายนี (พ.ศ. ๒๔๗๘) ญี่ปุ่นค้าขายกับต่าง
ประเทศเป็นราคาประมาณ ๓ ใน ๕ แห่งสินค้าซึ่งอังกฤษ
ค้าขายกับประเทศอื่น ๆ แต่ประมาณ ๓ ใน ๓ แห่งราคา
สินค้าซึ่งอเมริกาค้าขายกับต่างประเทศ ถ้าจะเทียบสินค้าแห่ง
โลกเมื่อปีกตายนี (พ.ศ. ๒๔๗๘) สินค้าญี่ปุ่นก็เพียง ๓.๗
เปอร์เซ็นต์เท่านั้น

ลักษณะสำคัญแห่งการค้าขายของญี่ปุ่น ก็คือลักษณะ
คล้ายผูกขาด คือเจ้าของทุนกองใหญ่ ๆ เป็นผู้ผูกขาด เจ้า
ของทุนที่เป็นเศรษรัฐมักจะรวมกันเป็นหมู่ ๆ การค้าขายแต่
อุตสาหกรรมของประมาณ ๗๐ เปอร์เซนต์อยู่ในมือเจ้าของ
ทุน ๑๕ หมู่ ใน ๑๕ หมู่ นั้น มี ๘ หมู่ซึ่งปกคลุมประมาณ
๕๐ เปอร์เซนต์ ใน ๘ หมู่ มี ๓ หมู่ ซึ่งปกคลุม ๒๕ เปอร์-
เซนต์ ใน ๓ หมู่มีหมู่หนึ่งซึ่งปกคลุมเกือบ ๑๕ เปอร์เซนต์
แห่งการค้าขายของประเทศ หมู่หนึ่งคือคอมิตซุ

เจ้าของทุนหมู่ใหญ่ ๆ ที่กล่าวนี้ ในหมู่หนึ่ง ๆ มัก
เป็นคนในสังกัดเดียวกัน เป็นสังกัดซึ่งออกหน้าหน้า แต่ทำตัว
อย่างไร้แก่ผู้อื่น ๆ ตั้งแต่ประเทศญี่ปุ่นเริ่มจะใช้แบบอย่าง

ต่างประเทศ เมื่อ ค.ศ. ๑๙๖๘

ประเทศญี่ปุ่นไม่มีน้ำมัน ไม่มีถ่านแฉะแฉะอย่างอื่น แต่มีทรัพยากรหายอย่าง ซึ่งใช้เป็นเครื่องแฉะของที่ไม่มีได้ ใหม่ ดิบอย่างหนึ่งเป็นของญี่ปุ่นมีมาก แฉะอุตสาหกรรมที่ใช้ใหม่นี้เป็นที่ต้องในการทำสินค้าส่งไปต่างประเทศ ส่วนสินค้าใหญ่ที่สุดคือยานยนต์ ญี่ปุ่นต้องซื้อฝ้ายต่างประเทศแทบทั้งหมด แต่มีกำมะถัน แร่เงิน สังกะสี ก๊าซธรรมชาติ น้ำมันปลา น้ำมันถั่วมาก

ญี่ปุ่นเป็นประเทศมากไปด้วยเขา แต่มีน้ำไหลลงจากเขา ซึ่งทำไฟฟ้าได้กว่าดีดำนแรงม้า ถ้าจะพูดในทางนี้ ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ดีในโลก คือมี อเมริกา คานาดา แอริซาดัตเท่านัน ที่มีน้ำทำแรงไฟฟ้าได้มากกว่าญี่ปุ่น

แต่การที่ญี่ปุ่นมีสินค้าดิบบไม่พอนั้น มีอย่างอื่นเป็นเครื่องถ่วงน้ำหนักให้ได้เปรียบอยู่บ้าง เครื่องถ่วงนั้นคือแรงงานซึ่งราคาถูกมาก สินค้าญี่ปุ่นเกือบ ๖๕ เปอร์เซ็นต์ทำใน "โรงงาน" ซึ่งมีคนงานไม่เกิน ๕ คน โรงงานเล็กๆ เหล่านี้เป็นเหตุอันหนึ่งที่ทำให้ญี่ปุ่นทำอุตสาหกรรมได้สำเร็จ [โรงงานเล็กๆ เหล่านี้มักเรียกว่า "อุตสาหกรรมในกระท่อม"]

(Cottage Industries) ซึ่งมีมากในอินเดียอีกประเทศหนึ่ง
ในเมืองไทยหน้าอุดหนุนนัก ชนคณกไม่สู้ยาก]

ถ้าใครไปเที่ยวดูให้ทั่วไปในเมืองอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น ก็คงจะได้เห็นวิธีทำดินค้ำสองอย่าง คือโรงงานใหญ่ ๆ ซึ่งทำดินค้ำแต่ละอย่างอย่างละมาก ๆ รวมประมาณ ๓๖ เพอร์เซ็นต์ของดินค้ำทั้งหมด ดินค้ำอีก ๖๔ เพอร์เซ็นต์ทำในโรงงานซึ่งมีคนเพียง ๒-๓ คน ในโรงงานเล็ก ๆ เช่นนี้มีหลายแสนโรง คนงานในโรงหนึ่ง ๆ ก็คือครอบครัวเดียวกัน

การที่โรงงานเล็ก ๆ เป็นเครื่องค้ำอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นอย่างสำคัญเช่นนี้ ก็น่าจะถามว่า เหตุใดพวกเศรษฐีเจ้าของทุน จึงไม่รวมเอาโรงงานเล็ก ๆ ไปรวมเป็นโรงงานใหญ่ ๆ เสียให้หมด ขอนัดตอบว่า กฎหมายโรงงานของญี่ปุ่นบังคับไม่ให้ชายอายุต่ำกว่า ๑๖ แลหญิงทั้งหมดทำงานระหว่าง ๒๒ นาฬิกา กับ ๔ นาฬิกา ไม่ให้ทำงานเกินวันละ ๑๑ ชั่วโมง บังคับให้วันหยุดเดือนละ ๒ วันดังนี้เป็นต้น กฎหมายโรงงานนี้ บังคับใช้แต่ในโรงงานที่ใช้คนตั้งแต่ ๑๐ คนขึ้นไป โรงงานเล็ก ๆ ซึ่งมีคนต่ำกว่า ๑๐ คน กฎหมาย

ไม่บังคับใช้ จึงมีคนงานญี่ปุ่นเกือบสามล้านครึ่ง ซึ่งจะทำ
งานเท่าไรก็ได้ ตามแต่จะสะดวก

หนึ่ง ในประเทศญี่ปุ่น เจ้าของอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ
กับนายแบงก์ใหญ่ ๆ ก็คนพวกเดียวกัน ไม่มี "ตลาดทุน"
อย่างในยุโรปแต่อเมริกา ประชาชนที่มีเงินไปฝากแบงก์
หรือซื้อหุ้นกันน้อย

พวกเศรษฐีเจ้าของทุน ในประเทศญี่ปุ่น มีความติดต่อกับ
รัฐบาลเป็นอย่างดี เพราะถ้าจะพูดที่จริง ก็ช่วยกันจัด
ประเทศมาตั้งแต่แรก หนึ่ง ภาษีขาเข้าและภาษีภายในก็ตั้ง
พิถีพิถันพอควร อะไร ๆ ทั้งหลายจึงเป็นไปด้วยดี

เมื่อวานนี้ ได้กล่าวถึงอุตสาหกรรมในกระท่อม
(Cottage Industries) ตามที่ได้ยินมาว่า เป็นบ่อเกิดของ
สินค้ากว่าครึ่งหนึ่งในประเทศญี่ปุ่น

ไหมเป็นสินค้าสำคัญของญี่ปุ่นมาช้านาน แต่ในเวลา
นี้ ถึงแม้ไหมเทียมจะเป็นสินค้าใหญ่กว่า ไหมจริงก็ยังทำ
กันมาก แต่เป็นสินค้าสำคัญอยู่นั่นเอง ที่เป็นดังนี้เพราะว่า
ไหมเทียมเป็นสินค้าซึ่งต้องทำในโรงงานใหญ่ แต่การเลี้ยง
ไหมนั้น ทำกันแห่งละเล็กละน้อยตามบ้านราษฎรก็ได้ เมื่อ

ทำได้แห่งละน้อยแล้ว มีผู้รับซื้อไปรวมกันเข้า ก็เป็นมาก
ไปเอง

ผู้เขียนเคยได้ยินว่า ไม่ซื้อไฟ่อีกอย่างหนึ่งเป็นของทำ
กันมากตามบ้านเด็กเมืองน้อยในประเทศญี่ปุ่น ราษฎรรับ
ไม่ซื้อไฟจากโรงงานเชิง ๆ ไปจับหัวเต๋บีดกระตาศหีบ รับ
ไปมากหรือน้อยตามแต่จำนวนคนในครอบครัว เมื่อทำเสร็จ
แล้วก็นำไปส่งโรงงานได้ค่าจ้างตามควร วิชนยังทำอยู่หรือ
ไม่ผู้เขียนไม่ทราบ ทราบแต่ว่าได้เคยทำเช่นนั้น

ทุกถ้าวิน กถ้าวเพียงทหนักได้ พอเป็นตัวอย่างการทำ
ดินค้าย่อย ซึ่งเมื่อรวมเข้าก็กลายเป็นมากมายไปได้

การทำใหม่นั้น ผู้อ่านย่อมทราบอยู่แล้วว่าหลายท้อง
ที่ในประเทศนี้ มีการเลี้ยงตัวใหม่แต่ทำใหม่มาช้านาน คือ
ในมณฑลโคราชเป็นต้น ในท้องที่เหล่านั้น ซึ่งอยู่ห่างจาก
ประชุมชนออกไป ชาวบ้านนุ่งซิ่นทอด้วยเส้นไหมแท้ ถูก
กว่านุ่งซิ่นทอด้วยเส้นไหมปลอม เพราะว่าเส้นไหมแท่นั้น
ตัวใหม่เป็นผู้ทำให้โดยไม่คิดราคา นอกจากอาหารคือใบ
หม่อน ซึ่งต้นหม่อนให้โดยไม่คิดราคาเหมือนกัน ส่วนการ

ทอเป็นผ้าถุงนุ่นเต่า ก็ไม่ต้องลงทุนอะไร นอกจากแรงแถม
 เวลา ซึ่งมีเหลือมากกว่าที่จะมีทางใช้อย่างอื่น จึงกล่าวได้
 ว่า ชาวบ้านพวกนั้นนึ่งแพรทอด้วยเส้นไหมแท้ โดยไม่ต้อง
 จ่ายเงินเลย ส่วนแพรทอด้วยไหมเทียมนั้น ทำในโรงงาน
 ประเทศญี่ปุ่น ต้องเสียค่าระหวางตั้งเรือกำปั่นส่งข้ามทะเลมา
 เสียภาษีขาเข้าที่กรุงเทพฯ แล้ว จึงจะส่งขึ้นรถไฟไปโคราช
 แลขายกระจายออกไปจากที่นั้น ทงน้อยอมพอกพูนราคาคืน
 ค่าขึ้นไป แม้แพรไหมเทียมเดี่ยวนราคาจะต่ำกว่าแต่ก่อน
 ก็น่าจะออกเงินซื้อ แลเงินนั้นชาวบ้านนอกในมณฑลโคราช
 หาได้ยากกว่าหาเส้นไหมเป็นอันมาก เหตุฉนี้ ไหมเทียม
 จึงยังไม่ม้ทำทางจะไปแทนไหมแท้ในท้องถิ่นได้ ต่อ
 เมื่อได้มีคมนาคมแลการชื้อขายสะดวก จนเส้นไหมแท้ขาย
 ไปเป็นสินค้าภายนอกได้ เมื่อนั้นไหมเทียมจึงจะเข้าแทนที่
 ไหมแท้ เพราะชาวบ้านคงจะชื้อไหมแท้ได้เงินมาก ไปชื้อ
 ไหมเทียมซึ่งเสียเงินน้อย

ผู้เขียนเคยนึกว่า สินค้าไหมแท่น่ากลัวจะตาย เพราะ
 ไหมเทียมมาแย่งที่ แต่เมื่อคิดไปอีกทางหนึ่ง ก็กลับเห็นว่า
 จะยังไม่ตาย เพราะผู้ม้ทรัพย์มากยังต้องการไหมแท้ยู่ตนเอง

ยิ่งใหม่เท่านั้นยิ่งดีไป ราคาจะสูงขึ้นตามธรรมชาติ
ขาย

การที่จะช่วยการเลี้ยงไหมในมณฑลโคราชแถมณฑล
อื่น ๆ ที่ดินฟ้าอากาศเหมาะให้จำเรียงขึ้นอีกนั้น มีทางที่จะ
ช่วยได้เป็นแน่ แต่ที่แท้จริงรัฐบาลก็ได้เคยคิดแต่กำหนดโครง
การใหญ่โตหลายสิบปีมาแล้ว แต่การครั้งนี้ไม่สำเร็จไป
เพราะเหตุซึ่งบ่วงการจะนำมาต่างในเวลานี้ (พฤศจิกายน
พ.ศ. ๒๔๗๘) ฟังกล่าวแต่ว่า การที่จัดเรื่องสินค้าไหมไม่
สำเร็จนั้น หาใช่ความผิดของไหมไม่ ขอที่ว่าควรจัดอย่างไร
จึงจะทำให้การเลี้ยงไหมเป็นอุตสาหกรรมในกระท่อมอย่าง
แข็งแรงขึ้นได้นั้น ไซ้ที่ททหนึ่งต่อพิมพ์จะจระไน เพราะ
หนึ่งต่อพิมพ์ จะรู้ความเป็นไปเดี่ยดเหมือนเจ้าพนักงานไม่ได้

ส่วนการทำไม้ขีดไฟนั้น ผู้เขียนได้เคยเห็นเครื่องจักร
เด็ก ๆ ทั้งชุดสำหรับทำไม้ขีดไฟ จะหมุนด้วยแรงคนก็ได้
เครื่องจักรเช่นราคาชุดหนึ่งไม่กี่ร้อยบาท เขาใช้สำหรับทำ
ไม้ขีดไฟจำหน่ายในท้องที่ซึ่งอยู่ห่างบ้านเมืองใหญ่ ซึ่งมีไม้
ชนิดทำไม้ขีดไฟอยู่พร้อม เมื่อทำแล้วก็จำหน่ายอยู่ในท้องที่
ใกล้เคียงนั่นเอง ขายได้ถูกเพราะไม่ต้องเสียค่าขนส่ง ใน

ประเทศเรา^๕ ผู้เขียนไม่ทราบว่า ในท้องที่ซึ่งต้องขนส่งทาง
รถไฟ รถยนต์หรือทางเกวียนไกล ๆ ราคาไม้ขีดไฟจะถัก
ตะเท่าไร เข้าใจว่าถึงจะอย่างไร ๆ ก็แพงกว่าซื้อปลัดถัก
ตะ ๒ ต่ตางค์เท่าในกรุงเทพ ในท้องที่เช่นนนทบุรีเมืองนนทบุรี
นับแต่บัดนี้ ทุกคนใช้ไม้ขีดไฟทุกวัน ถ้าจะทำขายกันเองใน
ท้องที่ ราคาคงจะถูกลงไปมาก

ความคิดเรื่องทำไม้ขีดไฟตามท้องที่นี้ ชัดของสำคัญ
อยู่ที่ภาษี เพราะน่ากลัวว่าภาษีไม้ขีดไฟจะคอยบีบคั้นอุดสาหกรรม
อันนี้ให้เกิดขึ้นได้ แต่ถ้าจะคิดผ่อนผันกันบ้าง ก็จะได้
ได้กรรมง

การอุดหนุนให้การทำสินค้ากระจายกันไปตามบ้านราช
ฏรแดนชนบทเช่นนี้ ก็คงจะไม่ทำให้ทรัพย์สินเกิดพอกพูนแก่ประ
เทศมากมายก็มากนักย ้อสำคัญอยู่ที่ว่า จะได้ช่วยราษฎร
ให้มีทางทำงานแต่หากินมากอย่างขึ้น

เมื่อสองสามวันได้กล่าวในหนังสือ^๕ (ประมวณวัน)
ถึงเรื่อง “อุตสาหกรรมในกระท่อม” ในประเทศญี่ปุ่น
ต่อมาเมื่อได้รับหนังสือพิมพ์ฝรั่งออกใหม่ ย่อใจความเรื่อง
เดียวกับที่เขียนแล้วในหนังสือ^๕ (ประมวณวัน) แต่เขากล่าว

เดี่ยยดกว่า เราจึงนำมาเล่าเต็ม

เขาว่าผู้ที่ไม่เคยไปประเทศญี่ปุ่น ทราบว่าอุตสาหกรรมของประเทศนั้นใหญ่โต ก็นึกว่าคงจะมีเมืองใหญ่ ๆ ซึ่งเป็นเมืองตั้งอุตสาหกรรมเต็มไป เช่น เมืองแมนเชสเตอร์ (อังกฤษ) เป็นต้น ซึ่งเห็นปล่องไฟราวกับต้นไม้ในป่า แต่อันที่จริงถ้าไปดูในเมืองญี่ปุ่น จะไม่เห็นเมืองอุตสาหกรรม เช่นนั้นสักแห่ง เพราะญี่ปุ่นเป็นประเทศซึ่งมากไปด้วยอุตสาหกรรมเล็ก ๆ ที่ทำกันตามบ้าน โรงงานใหญ่ซึ่งคนงาน ๕๐๐ คนขึ้นไป มีอยู่ประมาณเปอร์เซ็นต์เดียวเท่านั้น

สถิติพยากรณ์ในเรื่องอุตสาหกรรมญี่ปุ่นที่ใช้คนงานต่ำกว่า ๕ คนตงไปนั้น จะหาที่แน่จริงไม่ได้ แต่ถ้าจะพูดตามตัวเลขที่พิมพ์ในยี่นัว (International Labour Office) ก็ได้ความว่า โรงงานเล็ก ๆ เช่นนั้นในญี่ปุ่นมีคนงานรวมกันถึง ๓ ล้าน ๕ แสนคน ในประเทศญี่ปุ่นมีคนงานรวมประมาณ ๕ ล้าน ๕ แสนคน แต่ที่ทำงานในโรงงานใหญ่ ๆ จริง ๆ มีประมาณ ๕ แสนคนเท่านั้น นอกนั้นอยู่ในโรงงานเล็ก ๆ หรือถ้าเขื่องขึ้นไปหน่อย ก็ยังไม่เรียกว่าโรงงานใหญ่แท้ โครงอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น ซึ่งทำให้ประเทศ

อุตสาหกรรมอื่น ๆ นอนคาไม่หลับนอน มีทรวงตรงดังก้าวนี้
หญิงทำงานอุตสาหกรรมในประเทศญี่ปุ่นมีมาก แม้
พวกชุดถ่านหินยังเป็นหญิงประมาณถึง ๓๐ เปอร์เซ็นต์ หญิง
เหล่านี้เป็นสาวอายุ ๑๔ หรือ ๑๕ ปี โดยมากมาจากบ้าน
นอก ทำงานอยู่ ๒-๓ ปีก็กลับไปบ้าน ระหว่างที่ทำงานอยู่
นั้นได้เงินประมาณเดือนละ ๕ เหยี่ยวครึ่ง ไม่ต้องเสียค่าที่
อยู่ แต่ต้องเสียค่าอาหาร ซึ่งเมื่อหกกลับไปแล้ว ก็ยังเหลือ
เป็นเงินเดือนประมาณ ๓ เหยี่ยวครึ่งต่อเดือน เงินที่ได้
เดือนละเพียงเท่านี้ ถ้าเทียบกับคนงานฝรั่งกันเลยทีเดียว แต่
เชื่อว่าหญิงเหล่านี้พอใจ เพราะเมื่ออยู่บ้านนอกก็ไม่ค่อยจะ
ได้เห็นเงินเลย ส่วนข้อบังคับของโรงงานที่ว่า เมื่อถึงเวลา
ทำงานแล้ว จะไปเที่ยวก็ต้องขออนุญาต หรือว่าต้องดับไฟ
นอนเวลา ๒ ทุ่มครึ่งนั้น ไม่เป็นข้อเค็ดร้ออะไร เพราะ
อยู่บ้านนอกก็เคยไม่ไปไหนอยู่แล้ว แดการดับไฟนอนหัวค่ำ
ก็เป็นของธรรมดา

ส่วนคนงานผู้ชายนั้น มักจะได้ค่าจ้างมากกว่าหญิง
ประมาณ ๓ เท่า คนงานชายโดยมากก็มาจากบ้านนอก
เหมือนกัน แดมักจะตรงมาจากโรงเรียนทีเดียว เด็กหนุ่ม

พวกนั้นเจ้าของโรงงานให้เสื้อผ้าเป็นแบบเดียวกัน แต่ให้ได้
เรียนต่อบ้างพอควร ที่พูดนี้เป็นส่วนโรงงานใหญ่ ๆ

แต่อุตสาหกรรมของญี่ปุ่น ส่วนมากเป็นของทำตาม
บ้าน ซึ่งมีรายได้ระหว่างเดือนละ ๔ เหยียดกับ ๘ เหยียด
ส่วนคิดว่าครอบครัวหนึ่ง ผัวเมียกับลูกเด็ก ๔ คน หาเงินได้
เดือนละ ๘ เหยียดครึ่ง เขาว่ารายจ่ายมีประมาณดังนี้

ค่าเช่าบ้าน ๓ เหยียด ๗๕ เซ็นต์ต่อเดือน ค่าข้าวสาร
เดือนละ ๓ เหยียด ๕๐ เซ็นต์ คนงานชนนไม่กินเนื้อสัตว์
แต่กินปลาประมาณเดือนละ ๘๕ เซ็นต์ ผักกาดเดือนละ ๕๐
เซ็นต์ น้ำตาลไม่ต้องใช้ แต่เด็ก ๆ ซอขนมกินประมาณ
เดือนละ ๒๕ เซ็นต์ ค่าเจียวประมาณเดือนละ ๒๐ เซ็นต์
แต่ค่าอาหารอื่นประมาณเดือนละ ๒๐ เซ็นต์ งบประมาณ
รายจ่ายที่จำแนกมาเช่นนี้ ก็ควรจะหมดรายได้อยู่แล้ว แต่
ยังไม่ได้คิดค่าเสื้อผ้าแต่รายจ่ายอื่น ๆ เช่น ระเบียบ ด้าย เข็ม
เป็นต้น เห็นได้ว่า คนงานชนน กินอยู่อย่างกระท่อมกระ
แทมที่สุด ถ้าจะพูดตามรายงานของสมาคมพ่อค้าแห่งกรุง
โตเกียวไซร์ ดินค้าอุตสาหกรรมส่วนมากของญี่ปุ่นมาจาก
บ้านเรือนเช่นที่กล่าวมานี้ ค่าแรงต่ำมาก เพราะฉนั้น ญี่ปุ่น

จึงขายสินค้าได้ถูกที่สุด แต่สินค้าญี่ปุ่นกระจายทั่วไปแทบทุก
ตลาดในโลก

แต่ในโรงงานขนาดใหญ่แต่ละภาคเจ้าของญี่ปุ่น มี
กรรมกรรวมกันประมาณล้านคน เหตุใดจึงไม่มี “ปัญหา
กรรมกร” ในประเทศนั้น ชื่อนเขาตอบว่า กรรมกรใน
โรงงานหาเงินได้มากกว่าพวกที่ทำงานตามบ้านของตนเองประ
มาณ ๒ เท่าหรือ ๓ เท่า พวกที่ทำงานในโรงงานใหญ่หรือ
เชิงจังหวัดจะอยู่ในโรงงาน ถ้าชนชั้นไพร่ก็จะมีพวกอื่น
เข้าแทนที่โดยเร็ว

ถ้าจะพูดถึง “อันเอมปตอยด์” ของญี่ปุ่น พวกนั้น
ถ้าเทียบกับฝรั่งก็มีจำนวนน้อยเต็มที ตัวเลขทางราชการแจ้ง
ว่ามี ๓ แสนคนเท่านั้น แต่ที่จริงคนที่ทำงานทำไม่ได้มีมาก
กว่านั้น แต่มักจะมีเจ้าขุนมูลนายเป็นทังพาอาศัย เพราะ
ว่าผู้มั่งคั่งหรือมีทรัพย์สินคนหนึ่ง ๆ ย่อมเป็นร่วมไม้ขายคาของ
คนมาก ๆ ความข้อนไทยเราเข้าใจได้ดี

เขาว่าประเทศญี่ปุ่น มีที่ดินจะเพาะปลูกได้เพียง ๓๕
เปอร์เซ็นต์ของท้องที่ทั่วประเทศก็จริง แต่พดเมืองที่ทำการ
เพาะปลูกมีประมาณครึ่งหนึ่งของพดเมืองทั้งหมด หนึ่ง

๖๑๐. ๕ ๕๕ ๑
 ครอบครองททานานน มีเนื้อทของตนเองน้อย ต้องเดี่ยค่าเช่า
 เป็นเงินหรือเป็นข้าวเป็นอันมาก เพราะฉนั้น ถ้าพูดทั่วไป
 ชาวนาทจนนทเหมือนกัน

๕ ๕ เขากถ่าวกวางเพื่อแสดงว่า ประเทศญี่ปุ่น
 ได้จำเวญในทางค้าขายกับต่างประเทศอย่างรวดเร็วกจริง แต่
 กว่าราษฎรในประเทศจะมีความมั่งคั่งอยู่ติดกันดี สุขกายสบาย
 ใจ ๕๖๑ กียงอกนาน ถ้าฟังตามทเชาวาน พดเมืองประเทศเรา
 สบายกว่า

ปนคำพูด

หนังสือพิมพ์ "ไทมส์" ตอนคอนพิมพ์จดหมายของ
ผู้เขียนส่งไปจากสิงคโปร์ว่าด้วยภาษาที่พูดกันในเมืองนั้นเป็น
ใจความว่า ถ้ารัฐบาลต้องการจะแจ้งให้พลเมืองทราบว่า
จะแจกหน้ากากสำหรับป้องกันไอพิษให้ทั่วตัวคน ก็จะต้อง
พิมพ์ประกาศโฆษณาเป็นหนังสือประมาณ ๓๒ ภาษา แต่
ถึงกระนั้นก็ยังมพลเมืองอีกประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ คน ซึ่งจะ
ต้องบอกด้วยปาก เพราะไม่รู้หนังสือภาษาของตนหรือภาษา
ไหนทั้งนั้น

ถ้ามะโนครวิททำกันเมื่อเร็ว ๆ นี้ (ทรงเรื่องนี้ เมื่อ
๒๔ ธ.ค. พ.ศ. ๒๔๗๘) ให้ตัวเลขว่า พลเมืองสิงคโปร์มี
๔๘๐,๑๕๕ คน เรือน ๆ หนึ่งมีคนอยู่คิดถวเรือนละ ๓๕ คน
พลเมืองมีคนแทบจะทุกชาติทุกภาษา ทั้งที่เป็นชาวตัวนอก
แต่ตัวนตก ถ้าจะนับจำแนกจำนวนดังนี้ จีน ๓๔๗,๓๓๗ คน
แขกอินเดีย ๔๗,๔๐๒ คน แขกมลายู ๕๕,๐๗๗ คน ฝรั่ง
๘,๓๓๘ คน ฝรั่งคริสตชาติ ๗,๑๕๓ คน ญี่ปุ่น ๓,๖๘๕ คน
อื่น ๆ ๔,๓๗๕ คน

บรรดาประเทศทั้งหลายในโลก ประเทศที่มีคนมากที่สุด คือประเทศจีนประเทศหนึ่ง ประเทศอินเดียประเทศหนึ่ง
 คนชาวประเทศทั้ง ๒ นี้ อยู่ปนกัน ในแหลมมลายู อย่างที่ไม่
 ปนกันในประเทศอื่น คืออยู่ปะปนกันได้บังคับตามกฎหมาย
 เดียวกัน จำนวนแขกอินเดียกับจีนในที่นั้นไม่เสมอกัน เพราะ
 จีนมาอยู่ก็อยู่เคย แต่แขกอินเดียมาชั่วคราว ไป ๆ มา ๆ
 อยู่เสมอ

จีนมาจากภาคใต้ของจีนเป็นจำนวนนับพันทั้งชายแต่
 หญิง ตั้งใจจะมาตั้งภูมิลำเนาหากินอยู่ตลอดชีวิต มีตึก
 หาดานเป็นที่ออกเช่าต่อไป

แขกอินเดียก็มาที่ละมาก ๆ แต่มารับจ้างเป็นคนงาน
 ตามสวนยางเป็นต้น หรือมีฉันทักเห็นช่องที่จะหากินได้ดีชั่ว
 คราว ครั้นหมดสัญญา หรือเมื่อโชคดกก็กลับไปอินเดีย
 เก็บทรัพย์ได้เท่าใดก็ส่งวนไว้เอาไปใช้ในบ้านเมืองของเขา
 ว่าจีนในที่นั้นไม่ไปเลยถึงคโปร้ไปตวันตก แขกอินเดียไม่ไป
 เลยถึงคโปร้ทางตวันออก

ในสิงคโปร์เอง ภาษาอังกฤษเป็นภาษาทางราชการ
 คนที่ไม่ใช่ฝรั่งรู้หนังสืออังกฤษประมาณ ๓๐ เปอร์เซ็นต์ จะ

ใช้ภาษามลายูมากนั้นก็ไม่ได้ ภาษามลายูเดี่ยวนี่ (พ.ศ. ๒๔๗๘) มี "คำยืม" จากภาษาอาหรับ โปรตุเกส แด อังกฤษมาก ต้องพูดปนคำภาษาต่าง ๆ จนผู้เขียนในสิงคโปร์ เห็นชั้น แต่ผู้เขียนแผนกบรรณาธิการของหนังสือ "ไทมส์" กล่าวว่าภาษาที่พูดกันในยุโรปก็เช่นกัน ภาษาอังกฤษ "ยืม" คำจากฝรั่งเศสมากกว่ามาก แต่ภาษาฝรั่งเศสก็ "ยืม" จาก อังกฤษไม่น้อยเหมือนกัน

เราในกรุงเทพเมื่อได้อ่านที่เขาเขียนใน "ไทมส์" แล้ว ก็นึกถึงภาษาไทยของเราที่ต้อง "ยืม" คำในภาษาอื่น ๆ มาใช้เป็นอันมาก การเขาคำในภาษาอื่นมาใช้เพื่อจะ แบ่งความหมายของเราให้ชัดแจ่มขึ้นนั้น มิใช่ของที่พึงคิดเคียน ถ้าเราไม่ทำอย่างนั้นบ้างก็จะยังง้ออยู่มาก เป็นต้นว่า ถ้าไม่ เขาคำในภาษาอื่นเดี่ยมาใช้ เราก็คงจะยังไม่เคยได้ยินพุทธ ศำสนา ถ้าไม่ใช่คำจีน มลายู เขมร ฝรั่งเศส ฯลฯ ก็จะไม่มีความรู้หลายอย่างที่เรารู้แล้วในเวลานี้ การพูดจากันใน บัจจุบัน ถ้าไม่ "ติดศัพท์" ต่างประเทศเลย ก็ดูเหมือน จะงงงเงยต์บายกว่า

ผู้เขียนย่อนตรวจดูในวรรคหลังที่เขียนมาแต่ก่อน
จากคำที่เป็นชื่อหนังสือพิมพ์ ยังได้พบคำต่างประเทศคือ

“เทพ” “ภาษา” “พุทธศาสตร์” “ปัจจุบัน” “ศัพท์”

“ประเทศ” เป็นต้น ผู้อ่านโดยมากคงไม่ได้เห็นว่า หนังสือ

ที่เขียนข้างบนนี้ ใช้คำต่างประเทศมากกว่าที่ใช้กันเป็น

ธรรมดา ที่จริงดูเหมือนจะใช้บ่อยทีเดียวอีก

วังแก้ว

โทรเลขมีมาว่า เมื่อวันจันทร์ (จันทร์ที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๘) ไฟไหม้ "วังแก้ว" ในตอนดอกราบถึงดิน เหตุใดไฟจึงไหม้ยังไม่ปรากฏ แต่ไหม้เร็วนัก ผนังยาวถึง ๑๖๑๘ ฟุต กว้าง ๓๘๔ ฟุต ไหม้อยู่เพียงชั่วโมงครึ่งก็ยุบตมาหมด ตามโทรเลขว่ารถดับไฟมีอยู่ในตอนดอกรบก็ไปช่วยกันหมด แต่ไม่มีประโยชน์อะไร ทั้งรถทั้งคนต้องถอยหนีให้ห่างออกไป เพราะแก้วละลายไหลรวมกับด้านหน้า เรือเหาะขึ้นไปดูอยู่บนฟ้าหลายลำ ถ้าหนึ่งพยายามจะถ่ายรูปภาพยนตร์ แต่ถูกไอร้อนพุ่งขึ้นไปเป็นปล่องทำให้เรือเหาะนั้นถอยหายไป เกือบจะพุ่งเข้ากองไฟ

ไทยเราที่เคยไปลอนดอน คงจะรู้จักวังแก้วแทบทุกคน เพราะที่นั่นมีอะไรต่ออะไรให้ดูเสมอๆ เป็นต้นว่า ตั้งคิดละครฤดูหนาว แดการประกวดต่าง ๆ เป็นต้น ผู้เขียนไปที่นั่นครั้งแรกในการประกวดหมา เป็นครั้งแรกที่ได้เห็นหมาประชุมอยู่ในที่เดียวกันหลายพันตัว ตั้งแต่หมาชนิดใหญ่ที่สุดไปจนเด็กที่สุด เจ้าของศรัทธาหมาแต่ละตัวตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐

ปอนด์ลงไปจนเท่าไรก็จำไม่ได้ ผู้เขียนคิดว่าหากที่ตราค่า
๓๐,๐๐๐ ปอนด์นั้น เห็นจะไม่มีใครซื้อ ที่ตราค่าดังถึงเช่น
นั้น ก็แปลว่าจะไม่ขายเท่านั้นเอง

บริเวณวังแก้วเป็นบริเวณกว้างใหญ่ มีกีฬาแทบทุก
ชนิด แดการแข่งขันทิงด้วยฟุคบอดด์อามิค ก็เด่นรอบสุด
ท้ายทนน มีคนดูคราวละหลายหมื่นคน

นอกจากการประกวด หรือการเดินทมิฬคราว วัง
แก้วยังมีแผนกมิวเซียมแห่งศิลปกรรมบนแดเกาะศักดิ์รูปเขียน
แดสถาปนาระเป็นคัน ของใหม่ที่สุดที่จัดไว้ทนน คือเครื่อง
วิทยุโทรทัศน์ อันเป็นของซึ่งกำลังจัดใหม่ในดอนคอนเวดาน
(วิทยุโทรทัศน์ได้เปิดใช้แดที่ดำเนินเรียกว่าวังอาเด็กแซนตรา
คนในดอนคอนอาจรววิทยุโทรทัศน์เห็นรูป แดฟังเสียงพร้อม
กันได้แดแต่ยังไม่แพร่หลาย เพราะยังตั้งไกลพื้นดอนคอน
ออกไปไม่ได้ แดเครื่องรับแดเครื่องกรราคาตง๒๐๐๐บาท)

วังแก้วมีขอเตียงโด่งดงว่า เป็นที่สำหรับจุดดอกไม้ไฟ
ให้ดู ดอกไม้ไฟรั้งนน มีใช้ดอกไม้พุ่มหรือตะได ผนทอง
พดู อย่างที่เราจุดกันทนน เขามักจะจุดดอกไม้จุดให้เห็นเป็น
ภาพต่าง ๆ คนในดำเนินงานหน้งด้อน (ประมวณวัน) เคย

อยู่ใกล้วังแก้ว เมื่อไปเมืองอังกฤษ ได้ไปดูดอกไม้ไฟซึ่งตั้ง
ในโปรแกรมว่า เรือเหาะศัตรูไปทิ้งบอมบ์ที่ลอนดอน จน
คนมืดหมด แล้วได้ยินเสียงเรือเหาะบินมา พอเสียงเรือเหาะ
อยู่บนหัวกม้เสียงระเบิด ไฟลุกขนพองที่ เห็นเป็นลอนดอน
คอนหนึ่งกำลังไฟไหม้ เสียงระเบิดอีก ไฟลุกอีก แลไฟ
ตามไปยาว เห็นเป็นรูปลอนดอนกำลังไหม้กว้างใหญ่ คือ
ดอกไม้ไฟทั้งนั้น

เมื่อไฟกำลังไหม้เมื่อวันที่ (๓๐ พ.ย. ๒๔๗๘)
บริษัทวิทยุกระจายเสียงอังกฤษส่งคนไปดู แล้วพูดกระจาย
เสียงเล่าว่า ได้เห็นไฟเป็นอย่างไรบ้าง ผู้ไม่รู้แผนผังวังแก้ว
อย่างชัดเจนฟังคำที่เขาพูดก็เข้าใจบ้างแต่เพียงเท่า ๆ ผู้เขียน
จึงไม่พยายามจะนำมาเล่าในที่นี้ แต่เขากลับข้อหนึ่งว่า
บรรดาดอกไม้ไฟที่เคยแสดงที่วังแก้วมาหลายสิบปี จะหา
คราวไหนเหมือนที่ไฟไหม้จริงคราวนี้ไม่มีเลย

วังแก้วนี้ได้สร้างครั้งแรกสำเร็จในปี ๑๘๕๑ นับมาถึง
เดี๋ยวนี้ (พ.ศ. ๒๔๗๘) ได้ ๘๕ ปี เดิมปลูกในไฮด์ปาร์ก
ปริมณฑลเขต ราชดำริของกษัตริย์คือเรียกเป็นแมงงานก่อสร้าง
ในครั้งนั้น สำหรับจะเป็นหอแสดงพิพิธภัณฑ์ใหญ่เรียกว่า

The Great Exhibition กวีนวิกตอเรียทรงเข้าเรียไร ๑๐๐๐
 ปอนด์ ดำหรับจัดการประกวดพิพิธภัณฑ์ แต่ได้เสด็จพระ
 ราชดำเนินไปเปิดเมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคมปีนั้น หอพิพิธภัณฑ์
 ได้เปิดให้คนดู ๒๓ ล้านคน มีคนไปดูกว่า ๖ ล้านคน เก็บ
 เงินค่าผ่านประตูได้กว่า ๕ แสนปอนด์ การจัดแสดงพิพิธภัณฑ์
 ครั้งนั้น ดงทุนแต่จ่ายค่าใช้สอยมาก แต่ถึงกระนั้นยังได้
 กำไรเป็นเงิน ๑๕๐,๐๐๐ ปอนด์ ซึ่งเป็นจำนวนเงินมากใน
 สมัยนั้น ยังเป็นเกียรติใหญ่โตแก่พระเจ้าแผ่นดินแต่ประเทศ
 อีกเล่า

เมื่อเสร็จการแสดงพิพิธภัณฑ์แล้ว วงแก้วซึ่งทำด้วย
 โครงเหล็กแต่ใช้กระจกเป็นฝาแต่หลังคา เป็นโรงกว้างใหญ่
 ถึงขนาดที่กวางมาแคว้นนั้น ตั้งตระหง่านอยู่ในไฮด์ปาร์ก
 เฉย ๆ ก็เกือบแตกหัก จึงมีบริษัทรับซื้อเป็นราคา ๗๐,๐๐๐
 ปอนด์ บริษัทซื้อได้แล้ว ก็รื้อไปปลูกในที่ใหม่ บริษัทได้
 ขายหิน آهنหินเป็นเงินห้าแสนปอนด์ แต่ภายหลังต้องเพิ่ม
 ทุนจนเป็นล้านปอนด์ กวีนได้เสด็จพระราชดำเนินไปเปิดวง
 แก้วใหม่ เมื่อเดือนมิถุนายน ๑๘๕๔ ตั้งแต่นั้นมา นอก

จากเครื่องเดินเครื่องตุ้มประจำ ก็มึงงานพิเศษเรื่อย ๆ มา
 รัฐบาลได้ออกกฎหมายพิเศษเกี่ยวแกว้งแกว้นหลายราย คน
 ที่ไปทั้นนบถานไม่ถวน ผู้เขียนได้เคยเห็นตัวเลขเก่าชุดหนึ่ง
 ว่า ตั้งแต่เปิดวงแกวใหม่ไปเพียง ๒๓ ปี ได้มีคนไปกว่า
 ๕๐ ล้านคน

วงแกวเป็นทีตระหว่านอยู่ในตอนดอน เขาว่ากันว่า
 โนมหาสงคราม (สงครามโลกครั้งที่ ๑) เมื่อเยอรมันไปตั้ง
 บอมบ์ในตอนดอนนั้น วงแกวควรจะถูกระเบิดเป็นจุดไป
 แต่บางคนกล่าวว่า ศัตรูไม่เอาถูกระเบิดทิ้งลงวงแกว เพราะ
 วงแกวเป็นที่สังเกตแผนที่ตอนดอนได้ ถ้าจริงเช่นนั้น การที่
 ไฟไหม้เตี้ยก็จะดีแก่ตอนดอนในสงครามภายนอกกกรรมัง
 ขอนจะอย่างไรก็ตาม ผู้ที่เคยไปดูงานทั้นนมาแล้ว พดอย
 นึกเสียตายว่า วงแกวจะไม่มีต่อไป ถึงจะสร้างใหม่ ก็คง
 ไม่สร้างด้วยกระจกเป็นแน่

แซะประธาน

ผู้เขียนนึกอยากรู้ว่า ในป่าติเม้นต์ของกฤษฎ ซึ่งตั้งมา
แล้วหลายร้อยปี ได้เคยมีญาติแซะประธาน (สปีเกอร์)
จะให้ตกบัตตงกับบอยอยู่หรือ ได้เปิดหนังสืออ่านดู พบแห่ง
หนึ่งเดาถึงผู้ถาม เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๑๙๒๐ ว่า ถ้า
สปีเกอร์ (ประธาน) บัญชาผิดไป จะมีทางแก้ไขอย่างไร
บ้าง ท่านสปีเกอร์ตอบว่า “ประธานอย่างเดียวกับโป๊ป ไม่
รู้จักผิดเลย” คำตอบของท่านสปีเกอร์นี้ทำให้หัวเราะฉัน แต่
ไม่มีใครคิดค้านว่าอะไร เพราะสมมติว่าเป็นอย่างนั้น

ในหนังสืออีกแห่งหนึ่งมีความว่า บัญชาของท่าน
สปีเกอร์ในเรื่องระเบียบของสภานั้น ไม่มีอุทธรณ์ฎีกา ที่
กล่าวจนเป็นปรกติ แต่ก็มีตัวอย่างเป็นอย่างอื่นบ้าง คือ ๒
ครั้งที่จะนำมาเดาคือไปนี้

ในเรื่องญาติซึ่งเสนอเพื่อจะแซะประธานให้ตกบัตตงก็
หรือจะพูดท้อ ๆ ก็ว่าเพื่อจะได้ประธานนั้น ในป่าติเม้นต์
ของกฤษฎมีรูปกรอยต่อกกรอยปี ได้เคยมีเพียง ๒ ครั้ง ครั้งหนึ่ง
ญาติคิดว่า ประธานทำนอกอำนาจ ครั้นไหวคกันเข้า ญาติ

ก็แพ้โดยคะแนน ๒๘ ต่อ ๕๒๑ หรือแพ้กัน ๓๘๒ คะแนน
 อีกครั้งหนึ่งบุคคลว่า คำพูดของสมาชิกคนหนึ่งก้าวร้าว แต่
 ประธานว่าไม่ก้าวร้าว ครั้นโหวตกันเข้า บุคคลก็แพ้ ๖๓
 ต่อ ๓๘๓ หรือแพ้ ๓๓๕ คะแนน โหวตทั้ง ๒ รายนี้แพ้ชนะ
 กันโดยคะแนนอันนับว่าเป็นอย่างมากในปาดิเมนต์อังกฤษ ใน
 อายุคนรุ่นนี้ การเสนอญัตติและประธานไม่เคยได้ยินว่ามีเคย
 ปาดิเมนต์อังกฤษ เป็นปาดิเมนต์เก่าแก่กว่าปาดิเมนต์ไหน ๆ
 จะเกิดเรื่องอะไร ๆ ก็มักจะเคยมีตัวอย่างมาแต่พวกนั้น แต่
 ในหลายร้อยปีเคยญัตติและประธาน ๒ ครั้งเท่านั้นเอง, แด
 มีก่อนอายุคนรุ่นปัจจุบัน

ครึ่งต่างค์

คนแต่ก่อนท่านกล่าวว่ คธาถ้าแปดก็หายขตั้ง ฉนั้นโด
คธา ฉนั้นนโยก คำขบขนั้นถ้าอธิบายก็หายขนั้นหมด ดังกรว
“ สหัดต่างค์ ” ที่พมพวนน ผู้แต่งแต่งเตนขนั้น ๆ แต่มีขอ
ซึ่งถ้าเก็บเอาเป็นจริงเป็นจริง ถ้าใครมีใจเป็นจริงเป็นจริง ก็
เก็บได้

ความในฉกรวานั้น ถ้าใครมีใจที่จะนำมาตั้งให้ยึด
ออกไปก็อาจกล่าวได้ว่า ตามที่คิดกันอยู่เวลานั้นว่า จะออก
กฎหมายให้มีเบยตราครึ่งต่างค์ เพื่อประโยชน์อะไรคือ
อะไรตามทชแจงนน เมืองเราเคยวนไซแบ่งสิบ หรือที่เรียก
ทศนิยม (เดซิมัด ซี้ซเต็ม) แต่การแบ่งต่างค์เป็นครึ่งนั้น
เป็นการแบ่งสอง หาได้แบ่งสิบเข้าระเบียบทศนิยมไม่

ถ้าจะแบ่งต่างค์ให้เข้าทศนิยม ก็จะต้องแบ่งเบยตรา
ย่อยลงไปเป็น ๓ ใน ๓๐ แห่งต่างค์ หรือ ๓ ใน ๓๐๐
แห่งบาท จะคงขอว่า “ สหัดต่างค์ ” หรือจะหนักขออื่นได้
ดีกว่าก็ตามที่

ทววนเป็นการพูดเตน แต่ถ้าจะพาขอถือเอาเป็นจริง

เป็นจริง ผู้เขียนก็ไม่รู้ว่าจะทำเบยตราอย่างไรจึงจะสมกับราคา
๑ ใน ๑๐๐๐ แห่งบาทได้ ในสมัยแต่ก่อนทยอยหดลงไปเพียง
๓๐๐ ปี เขาใช้เบยจริง ๆ คือหอยชนิดหนึ่ง ซึ่งกวาดมา
จากฝั่งทะเล หรือที่ไหนก็ไม่ทราบ จันนั้นทุกตำเภาเข้ามา
เรากซอ หรือเอาสินค้าแลกเปลี่ยนเป็นกตางในการแลกเปลี่ยน
กำหนดราคา ๑๐๐ เบยคืออัฐ หรือ ๒๕๐๐ เบยคือบาท
การที่จะย้อนกลับไปเอาเบยจริง ๆ มาใช้เป็นเบยตราในเวลา
นี้ (พ.ศ. ๒๕๗๘) พันสมัย เพราะเบยตราสมัยนี้เป็นของ
ต้องทำแต่ตราเป็นสำคัญให้ปลอมยาก แต่จะทำอย่างไรให้
ได้หุ่ยน้อยสมราคาอันต่ำของ “สหัสต่างค์” นั้น ผู้เขียน
คิดไม่ออก แม้ผู้เคยศึกษาการทำเบยตรา แต่เคยทำงานโรง
กระดาษนั้นมาเก่า ก็ไม่รู้จะออกทำให้มันจะตลอดตลอดไป
ไปได้

ที่พูดเล่น ๆ ถึงความยากแห่งการทำเบยตราสหัสต่างค์
นั้น อันจริงถึงความยากแห่งการทำครึ่งต่างค์ หรือแม้
ต่างค์ที่ตนเองเดียวกัน แต่หากส่วนความยากย่อมน้อยกว่า
กันตามส่วนแห่งราคาเบยตราที่สูงขึ้น

โรงกระดาษของเราที่มีอยู่เวลานี้ มีไว้สำหรับทำเบย

ตราเงิน ถ้าให้ทำเบยตราทองคำจะฉิบหายใหญ่ เว้นแต่จะ
 ซอเครื่องมือใหม่ ไม่รู้ว่าราคาเท่าไรต่อเท่าไร แต่ฝึกหัด
 ใหม่ทั้งคนงานตลอดจนไปจนหัวหน้าโรงกระษาปณ์ ทองคำ
 เด่นกับมันยาก มันหนักแง หนักเป็นไอไปในอากาศในเวตา
 หดอมก็ได หนักซุกซอนก็ได หนักดงดินก็ได หนักเข้ากอง
 ตะกรนก็ได หนักเข้ากระเป่าก็ได หนักเข้าท้องคนก็ได ถ้าทำ
 เบยตราทองคำกันจริง ๆ บางทีจะต้องถ่ายรูปเอ๊กชะเรย์คน
 งานเดี่ยก่อนจึงปล่อยกลับบ้าน เพื่อจะดูว่ากดินโตะหะเข้าไป
 ซอนไว้ในท้องบ้างหรือไม่

ถ้าทำเบยตราทองแดงก็ไปคนตะอย่าง ความเป็ดองมี
 เหมือนกัน แต่คนตะทาง ทว่าเบยตราทองแดงนั้น ไม่ใช่
 ทองแดงแท้ เป็นทองผสมที่เรียกกันว่าบรอนซ์ ซึ่งแข็งกว่า
 ทองแดงแท้ เครื่องจักรเซดเซยวกว่ากันมาก

จะกล่าวเดี่ยถึงวิธีการทำเบยตราด้วยโตะหะต่าง ๆ ก็
 บัวยการ เพราะมีเตคนึกมากนั้ แต่จะกล่าวถึงมตึเทียบ
 การทำบาทกับต่างคัว ต่างว่า เครื่องจักรหมุนรอบหนึ่ง
 ได้เงินบาทหนึ่ง ถ้าทำต่างคัวเครื่องจักรจะต้องหมุน ๓๐๐
 รอบ จึงจะได้เบยตราราคาเท่ากับบาทหนึ่ง ถ้าทำครั้งต่างคัว

จะคองหมุน ๒๐๐ รอบ จึงจะได้เบยตราราคาเท่ากัน

ขอทว่าเครื่องจักรจะเดินเท่าเดียว หรือ ๓๐๐ เท่า หรือ ๒๐๐ เท่า ก็ได้ผลราคาบาทหนึ่งเหมือนกันนั้น โฉ้ยค่าเดินเครื่องจักรไม่เท่ากัน ความลึกหรือไม่เท่ากัน เวลาไม่เท่ากัน ค่าแรงไม่เท่ากัน อะไรทุก ๆ อย่างผิดกันมาก ถ้าราคาของที่ทำได้นั้นเท่ากัน เครื่องจักรยิ่งหมุนมากรอบ โฉ้ยก็ยิ่งแพง

ประมวลญวนเดยวน (พ.ศ. ๒๔๗๙) เครื่องพิมพ์คองพิมพ์ ๒๐ ที่ จึงขายได้ ๕ ตังคัก ถ้าพิมพ์ ๒๐๐ ที่คองจะขาดทุนบั้นปี พิมพ์ ๒๐๐๐ หรือ ๔๐๐๐ ที่นั้น ไม่คองพูดถึงผู้เขียนจำได้แต่ไม่มีคองจะยืนยันในเวลานั้นว่า แต่ก่อนรัฐบาลเคยขาดทุนทำตังคักแดง ถ้าทำเองที่โรงกระษาศน์ โฉ้ยจะแพงกว่าตังคักจากต่างประเทศ เพราะเครื่องมือของเขามันมาก เราทำได้ถูกกว่า เหตุคองนั้นจึงไม่ได้ทำตังคักแดงเอง คองการทำตังคักขาวนั้น แต่ก่อนไม่เคยคองจะพยายามเดย เพราะเครื่องจักรมีไว้สำหรับทำเงินซึ่งเป็นโลหะอ่อน ถ้าใช้ทำนิกเกิลซึ่งเป็นโลหะแข็ง เครื่องจักรจะร้องทุกซ์ แดในที่สุดอาจทำกาตกรียา

ส่วนการขาดทุนนั้น ถ้าไม่คำนวณเดี่ยงก็ไม่รู้ แต่
ถ้ารัฐบาลไม่บอกใคร ก็ไม่มีใครจะรู้ได้

การใช้ครึ่งต่างก็ รัฐบาลจะขอจากต่างประเทศหรือ
จะพยายามทำเอง เพื่อให้โรงกระดาษนั้นมันงานทำหาความ
ชำนาญไว้ก็ได้ทั้ง ๒ อย่าง แต่สงสัยว่าที่จะไม่ให้ขาดทุนนั้น
เห็นจะไม่ได้

ทั้งหมดที่เขียนมานี้ เพื่อจะตอบตั้งกรว่า ที่คิดแบ่ง
ต้องแทนแบ่งดีบ นัยหนึ่งไม่เดินตามทศนิยม หรือไม่คิดใช้
“ สหัตต่าง ” แทนครึ่งต่างก็นั้น จะเป็นเพราะคำนวณว่า
จะขาดทุนน้อยกว่ากันเป็นอันมากก็เป็นได้ ทศนิยมแพงนัก
สู้ไม่ไหว

ส่วนการพูดเล่นชั้น ๆ นั้นเด่า เมื่อ “ พาสื่อ ” ถึง
ฉนั้นแล้ว ความขบขันก็ลดน้อยลง จนเห็นจะไม่มีเหลือแล้ว
กระมัง

ผักช่ายฝ้ายขวา

ในตอนคอนมัสต์โมสต์เรียกว่า "เบ็นคลับ" (P.E.N. Club) เบ็นสต์โมสต์ของนักเขียนซึ่งนิยมกันว่าเป็นชนชั้นสูง นักเขียนคนไหนไม่อยู่ในชั้นสูง ก็เข้าเบ็นสต์มาชิกในสต์โมสต์นั้นไม่ได้ เมื่อเร็ว ๆ นี้สต์โมสต์ได้มีการเถียงเบ็นเกียรติแก่นาย เอช. ยี. เว็ตต์ นายกคนเก่า ซึ่งบดินมีอายุ ๗๐ ปี ผู้ไปกินเถียงคนหนุ่มนักเขียนชนเยยม ทั้งในแผนกวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์รวม ๕๐๐ คนด้วยกัน

นาย เอช. ยี. เว็ตต์ ได้กล่าวตอบคำอำนาจพรเบ็นความในตอนหนึ่งว่า เกิดยึดความมีอายุ ๗๐ ปี เปรียบตนเองเหมือนเด็กที่ไม่อยากจะต้อทั้งไปจากของเด่น อายุของมนุษย์ยาวไม่ถึงครึ่งที่ต้อการ ก็ถึงชยเดี่ยวเดี่ยว การเด่นของเขาบางอย่างก็เกือบจะเดี่ยว แต่บางอย่างรู้ดีกว่าเพียงจะ
ชนคนเท่านั้นเอง

ในตอนหนึ่งเขากล่าวว่า คนเรานม่นอยหนักที่จะไม่ถูกเรียกว่า ช่าย หรือ ขวา เขาอยากห้ามใช้คำสองคำนั้นเดี่ยวให้ขาด เพราะว่าในเรื่องสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์

นั้น ไม่มีชายหรือชวาเลย เป็นต้นว่า ในวิทยาศาสตร์จะมี
วิทยาศาสตร์ชาย ก็หาไม่ วิทยาศาสตร์เดินก้าวไปข้าง
หน้ารำไป แต่ไม่เดินไปข้างชวาหรือข้างชาย ไปตรง ๆ
เสมอ ๆ

ผู้เขียนอ่านคำที่เขาถ่าวณนี้ ก็นึกไปถึงคติของประ-
ชุมชนที่แยกกันอยู่ในประเทศต่าง ๆ คนเราเคยนิยมแบ่งแยก
กันตามท้องทอนเป็นประเทศที่อยู่บาง ตามชาติเกิดบาง หรือ
คนในสังคมชุมชนเข้าหุ้มมีไม้ตรีแก่กัน เพราะไม้ตรีของ
หัวหน้าแห่งชุมชนก็ได้ แต่มาเดี๋ยวนี้ความแยกพวก
กระเดียดจะไปเป็นฝักซ้ายฝ่ายขวามากขึ้นทุกที แม้ชนซึ่งอยู่
คนละประเทศ เช่นในรัชเซีย ฝรั่งเศส อิตาลี แดงเปญ
ถ้าใครอยู่ฝ่ายไหน ก็เข้ากับคนในประเทศอื่นที่อยู่ฝ่ายเดียว
กัน แต่เป็นปฏิปักษ์ต่อชาวประเทศเดียวกับตนเองที่อยู่คนละ
ฝ่าย คติของคนในโลกเดินไปในทางนี้มากในเวลานี้ (พ.ศ.
๒๔๗๘)

ปัญหาฝักซ้ายฝ่ายขวาทำนองที่กล่าวนี้ มีผู้เขียนยด
ยาวตามความเห็นของเขา ในหนังสือพิมพ์อเมริกันชื่อ
New York Times Magazine ซึ่งผู้เขียนในทันทีจะพบใน

หนังสือซึ่งมาถึงเมื่อเทียวเมตตนเอง เขากล่าวว่า ในวันนี้
 ใคร ๆ ก็ยอมเห็นได้ว่าเป็นเวลาดำคัญในพงศาวดารของโลก
 ในกรุงปารีสก็ดี กรุงวอชิงตันก็ดี ในท้องที่ป่าเถื่อนใน
 ออฟริกาก็ดี บนเขาในเอเชียซึ่งสูงพ้นระดับแห่งส่วนใหญ่
 ของโลกก็ดี หรือหมู่บ้านในสเปน ซึ่งยังเป็นเหมือนเมื่อ
 ๒๐๐ ปีมาแล้ว ในประเทศอื่น ๆ ก็ดี ปัญหาชายแดน
 เป็นเหมือนแหมาทอดคิดหมด เปรียบได้ว่า ประชาชาติ
 ชาติหลายสมัยมาพบกันที่ถนนสองแพร่งในเวลานี้ (พ.ศ.
 ๒๔๗๙)

สเปน เป็นเวทีซึ่งเปิดฉากให้เห็นรูปการแจ่มแจ้งกว่า
 ที่คนโดยมากเคยเห็น สเปนเป็นประเทศซึ่งเพิ่งจะก้าวเข้าสู่
 โลกแผนใหม่ ไม่เคยได้ทดลองประชาธิปไตย ดังที่ ฝรั่งเศส
 อังกฤษ ฮอลันดา แดส์แคนดิเนเวียเป็นต้นได้เคยทำมานาน
 แล้ว อยู่ ๆ ก็ถดถอยเข้าทดลองวิธีประชาธิปไตย ในเวลาที่
 รัฐบาลแยกเป็นฝักซ้ายฝ่ายขวาอย่างรุนแรงไปในหลายประเทศ
 พวกที่ฝักฝ่ายทางโน้นทางนี้ จึงเอาใจช่วยชาวสเปน ซึ่ง
 แท้ก็เป็นชนต่างชาติอยู่ต่างประเทศ แต่หากนิยมไปข้างเดียว

กับตน จนการแตกแยกในลัทธิเบญจถายเป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์แดง
ฟาสซิสต์ แต่ทำให้เรื่องราวในลัทธิเบญจถายเป็นปัญหากระทบ
กระเทือนไปทั่วโลก

ฟาสซิสต์เป็นระบอบใหม่ ซึ่งมีอาการแข็งแรงอยู่มาก
คอมมิวนิสต์เป็นของเก่ากว่า พวกคอมมิวนิสต์ได้เข้าแทรกแซง
ในประเทศหลายประเทศ แม้ประเทศที่ห้ามกีดตอกระจาย
ลัทธิไปได้ แต่มีฝรั่งเสดกับลัทธิเบญจถายของประเทศเพื่อนสนิทชมรม
คอมมิวนิสต์เข้าร่วมกับชมรมฝ่ายซ้ายอื่น ๆ ดังเป็นคณะรัฐ-
บาลชนได้ วิธีการที่เข้าร่วมกับโซเชี่ยลลิสต์อื่น ๆ นี้ เป็น
วิธีใหม่ของคอมมิวนิสต์ในรัสเซีย ถ้าจะแปลก็คือว่า คอม-
มิวนิสต์เคยวนหมายความว่า วิธีการซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อฟาส-
ซิสต์ (แอนติฟาสซิสต์) หาใช้การกระจายลัทธิของคอมมิ-
นิสต์เองโดยเฉพาะไม่

การเป็นเช่นนี้ ปัญหาในลัทธิเบญจถายจึงเป็นปัญหาระหว่าง
ประเทศ มิใช่ปัญหาเฉพาะประเทศเดียว ประเทศฟาสซิสต์
หลายประเทศเข้าร่วมความคิดเห็นเป็นครั้งแรกในคราวนี้ แต่
สภากงคองของคอมมิวนิสต์ก็มีเงาเข้ามาวางอยู่

ฟาสซิสต์แต่ก่อนยกคติเทคชัน (เนชันนลลิสต์) เป็น

หลังทศกัณฐ์ ชินญอร์มุชโซตินี้เคยดำเนินการเพื่อความ
ใหญ่ของอิตาลีอย่างเดี่ยว แอร์ฮิตเลอร์ก็ดำเนินการเพื่อความ
เป็นใหญ่ของเยอรมันเช่นกัน ดิคเคเตอร์ทั้งสองกระเดียดจะ
เป็นคู่แข่ง ยิ่งกว่าที่จะสนับสนุนซึ่งกันและกัน เป็นต้นว่า
อิตาลีเคยขวางทางเยอรมันในเรื่องออสเตรีย แต่เมื่ออิตาลี
ทำสงครามอภิชัยเนี่ย เยอรมันก็ตั้งตนเป็นกลางอย่างมิได้
แสดงหน้าใจเอื้อเพื่อประการใดเลย

แต่ในสเปน ประเทศทั้งสองแสดงอาการอย่างเป็น
ประเทศฟาสซิสต์ด้วยกัน ดูเป็นการเข้าคู่อย่างอีกหาญนัก

ในเวดาน (พ.ศ. ๒๔๗๘) จะว่าอิตาลีกับรัสเซียเป็น
เทคนสองหมุ่นกันน้อยไป ต้องว่าเป็นสำนักของดัทธการเมือง
สองดัทธมากกว่า ถ้ารัฐบาลประเทศไหนจะแสดงความเอา
ใจได้ช่วยฝ่ายไหนในสเปนเวดาน ก็ไม่หมายความว่าช่วย
ฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายขบถ กลายเป็นเข้าข้างคอมมิวนิสต์หรือ
ฟาสซิสต์ แล้วเลยเป็นเข้าข้างมหาประเทศที่หนุนหลังดัทธ
ทั้งสองนั้น

ส่วนสเปนนั้น เมื่อได้อาบแดดเซนนแล้ว ก็เห็นจะ
เป็นประชาธิปไตยไปไม่ได้ คงจะต้องใช้วิธีบงการดิทธิชาติ

แบบใหม่แบบหนึ่ง จึงจะปราบปรามยุคเข็ญให้สงบได้ เมื่อ
 การเป็นเช่นนี้^{๕๔๕}ถือว่า ฝรั่งเศสจะเป็นประเทศใหญ่อยู่ประเทศ
 เดียวในยุโรป (นอกจากอังกฤษซึ่งอยู่เกาะ) ที่ยังใช้รัฐบาล
 ระบอบประชาธิปไตยอยู่ ชาวฝรั่งเศสบางพวกคิดว่า เมื่อ
 สเปญเป็นไปแล้ว นานเข้าฝรั่งเศสก็จะเป็นไปบ้าง รัฐบาล
 ของเมอซีเออร์ บตุ้ม ได้พยายามจะให้ประเทศทั้งหลายเป็น
 กตางในสเปญ ^{๕๕๕} ทั้งนี้เพื่อจะมีให้เกิดเป็นภัยแก่ประเทศฝรั่งเศส
 แล้ว ถ้าฝรั่งเศสมีเยอรมันซึ่งเป็นฟาสซิสต์มีอยู่ต่ออาณาเขต
 ด้านหนึ่ง แต่สเปญฟาสซิสต์แต่ฮิตลาด์ฟาสซิสต์มีอยู่อีกด้าน
 หนึ่ง ฝรั่งเศสก็จะอยู่ไม่เป็นสุข ส่วนฮิตลาด์นั้นเดาจะปล่อยให้
 ให้ประเทศในเมดิเตอเรเนียน คือสเปญเป็นคอมมิวนิสต์ไป
 ฮิตลาด์ก็จะอยู่ไม่เป็นสุขเหมือนกัน แดกรุงโรมรู้ดีกว่า ถ้า
 สเปญเป็นโซเวียต ไม่เข้าฝรั่งเศสก็จะเป็นโซเวียตไปด้วย
 ตามที่กล่าวมานี้ ^{๕๕๕} ผู้เขียนในหนังสือพิมพ์อเมริกัน
 หมายความว่า ความสำคัญในเรื่องที่เกิดในสเปญครั้งนี้ ^{๕๕๕}
 (สงครามกตางเมือง) มิได้อยู่ในประเทศสเปญ ความสำคัญ
 แท้จริงอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศส

ไม้ฝักฝ้าย

๑ ต้มย่นนาหูกฝักฝ้าย

ชวาแต่ช่ายถ่วงกันตั้นน้ก้อง
 พวกที่อยู่หว่างกลางวางทำนอง
 ว่าไม่ซึ้งแะด้วยไม่ช่วยใคร
 ทิ้งสุดช่ายสุดชวาอาจะวาด
 บ้างประกาศโครมครามคามวิสัย
 พวกอยู่กลางยื่นหัตถ์มดกมัดไว้
 ไม่ยอมไปสุดแง่อันแน่ชัด
 ช่ายหรือชวาก็ตามห้ามให้ห่าง
 จะอยู่กลางเรียกว่าประชาธิปไตย
 เหมือนเบอบานเต็มท้นเขาวัด
 จะเตาะถัดเดินทางกลาง ๆ เอย ๆ

ประชาธิปไตยสองแห่ง

นักเขียนแดนนักพงศาวดารคนหนึ่งชื่อ เยมส์ ตรีสต์โดว์ แอดัมส์ เขียนในหนังสือพิมพ์อเมริกัน ว่าด้วยวิถีการบ้านเมืองของเขา คือสหพันธรัฐอเมริกา เทียบความเป็นไปบางอย่างในประเทศนั้น กับความเป็นไปชนิดเดียวกันในประเทศอังกฤษ ผู้เขียนในท่อนอ่านแล้วเห็นว่า มีความบางข้อที่พึงฟัง จึงเก็บมาเล่าโดยสังเขป

เขาว่าเปรดีเด็นต์อเมริกัน ผู้มาจากชมรมเคโมแครต ซึ่งเป็นผู้มีชื่อเสียงมากสองท่าน ก็คือเปรดีเด็นต์เยฟเฟอร์สัน แดเปรดีเด็นต์วูดสัน ท่านทั้งสองนั้นแม้อยู่ในชมรมเดียวกัน ก็มีความเห็นแตกต่างกันในข้อสำคัญ เป็นความเห็นตรงกันข้าม เปรดีเด็นต์วูดสันดูเหมือนมีความเห็นว่า ถ้ามีระบอบปกครองที่ดีจริง ๆ แล้ว จะนำเอาไปใช้ปกครองชนในประเทศไหนก็ได้ แต่เมื่อนำเอาไปใช้แล้ว ก็ใช้สำเร็จได้จริง ๆ ส่วนเปรดีเด็นต์เยฟเฟอร์สันนั้นกล่าวว้าไปว่า รัฐบาลแบบไหน ๆ ถ้าไม่เหมาะกับผู้ชนตามระดับปัญญาแลธรรมะแล้ว ก็ใช้ไม่ได้

หัดกขอหดงนแม่เป็นหัดกทกถ่าวมานานแล้ว ก็ยังไม่
 หมดประโยชน์ ความเหมาะสมแหละสำคัญ เหมาะแก่คน
 แดเวธา หรือเหมาะแก่ความรู้แต่ความประพฤติกของคนใน
 เวธานั้น ๆ

ประเทศอังกฤษได้เป็นมาแล้วเล่มอกับผู้นำประเทศอื่นๆ
 ในทางปกครอง แต่ในร้อยปีที่ ๑๘ อเมริกาได้หลุดจากเป็น
 เมืองชนของอังกฤษ เพราะอังกฤษได้ใช้วิธีพิมพ์คำสั่งแเด
 บัญชาการเป็นรูปเดียวกันทุกเมืองชน แเดบัญชาจากตอนตอน
 ๒๒ หาได้คำนึงถึงวิธีการอันเหมาะแก่ท้องที่หรือชุมชนไม่
 แต่เมื่อเดี่ยอเมริกาไปแล้ว อังกฤษก็เปลี่ยนเป็นใช้ความคิด
 ทำนองเปรีดีเคินคัเยฟเฟอร์ตัน คือถือเอาความเหมาะสมแก่คน
 แดท้องที่เป็นสำคัญ

ในประเทศอังกฤษ ข้าพเจ้า (แอดัมส์) ได้ยืนยันว่า
 กฎหมายที่จะคลุมไปถึงความอยู่กินหรือความเป็นไปของพล
 เมืองทุก ๆ วันนั้น ต้องผ่านการพิจารณาสองตอน ถึงแม้
 หัดกการที่ร่างกฎหมายชนนั้น จะรับรองว่าดีแล้วก็ตาม แต่
 ปาติเม้นต์ต้องคงกรมการให้ตรวจพิจารณาว่า ประชามติ
 จะเห็นชอบเป็นล้นด่วมาก จนถึงว่า เมื่อออกเป็นกฎหมายไป

แล้วจะบังคับใช้ได้โดยสะดวกหรือไม่ หรือว่าประชาคมที่ยังไม่
เห็นด้วยมากจนถึงว่า ถ้าออกกฎหมายไปก็จะเกิดการหัดถ-
เถียงแตกตีสันบดตดอดไปจนถึงตำรวจ เป็นเหตุให้ราษฎร
ไม่นับถือกฎหมายตามที่เป็นกฎหมาย ถ้ากรรมการของชาติ
เห็นแต่คงความเห็นไม่ได้ในเรื่องร่างกฎหมายใด ก็มักจะ
ตั้งให้ตำรวจรายงานจากสำนักสกัดแดนดียวาร์ด ที่ทำเช่นนั้น
เพราะว่าเมื่อถึงที่สุดเข้าจริง อำนาจที่บังคับใช้กฎหมายได้
แน่นอนนั้น คือประชาคม หาใช่ความบังคับของเจ้าพนักงาน
ไม่

ในที่นี้จะนำตัวอย่างมาแสดงอย่างหนึ่ง นายแฮคัมมัส
กล่าววว่า เมื่อคนพิศวงกันบ่อย ๆ ว่า เหตุใดในอเมริกาจึง
อยู่ดีห่างบางประเทศ คืออังกฤษเป็นต้น ในเรื่องออกกฎ-
หมายดังสรรพคดี เช่นเรื่องอินชัวร์นซ์เดบ่านาญผู้ปลดชรา
เป็นต้น เหตุใดอเมริกากับบางคนถ้าอยู่ในเมืองอังกฤษก็คง
จะมีความเห็นรับรองการออกกฎหมายเช่นนั้นเต็มที่ แต่ใน
ประเทศของตนเองกลับท้อถอย ไม่กล้าที่จะรับรองลงไป
นายแฮคัมมัสกล่าววว่า เป็นความเชื่อของเขาว่า คนอังกฤษ
ไว้ใจว่า กฎหมายชนิดนั้นในบ้านเมืองของอังกฤษ เมื่อออก

มาแต่เจ้าหน้าที่จะปฏิบัติโดยสุจริตเป็นกิจลักษณะ ที่
 ก้าวเช่นนี้เขาไม่ได้หมายความว่า ในประเทศอังกฤษไม่มี
 สุจริตเลย เขาก้าวเพียงว่า ถ้าก้าวทั่วไป อังกฤษมีฉาก
 ด้านหลังของโปติคคี่มาหลายชั่วคนแล้ว ซึ่งอเมริกายังไม่ได้
 เต็ม

วิธีการของอังกฤษได้ชักจูงให้คนมีปัญญาเฉลียว
 ใต้อำนาจบริหารมาหลายชั่วคน ในอเมริกายังสู้ไม่ได้ หนึ่ง
 สมาริปปาติเม้นต์อังกฤษไม่จำเป็นจะต้องรับเลือกจากตำบล
 ใดโดยเฉพาะที่เป็นภูมิดำเนาของตน อาจไปรับเลือกจาก
 ตำบลไหน ๆ ก็ได้ เพราะฉะนั้น จึงมีอิสระ ไม่ต้องอยู่ในถ้อย
 ในคำของผู้เลือกก็มากน้อย ส่วนราชการพลเรือนของอังกฤษ
 นั้น ในชั้นสูง ๆ มีคนซึ่งได้รับเลือกมาเป็นอันดับในทางวิชา
 แดงได้มีความชำนาญการปกครองมาด้วย ข้าราชการเหล่านี้
 ปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยมีต่องังวอดถึงการเมือง หรือ
 ชมรมการเมืองเลย จึงตั้งหน้ามุ่งแต่งานประจำตำแหน่งเท่า
 นั้น ในอเมริกาถ้ารัฐบาลเปลี่ยนชมรมการเมือง ชมรมใหม่
 ก็เข้า เก่าก็ออก เลยผลัดเปลี่ยนกันทั่ว ๆ ไปในราชการ
 พลเรือน ซึ่งไม่ค่อยจะเป็นไปในประเทศอังกฤษ การเปลี่ยน

ข้าราชการพลเรือนก็นำไปตามหมู่ตามคณะของพวกมีอำนาจวาสนานั้น ไม่ได้แก่ราชการของประเทศ

รัฐบาลกลางของอังกฤษไม่ค่อยจะมีคนกลุ่มใหญ่ ๆ คอยช่วยกันรื้อดัดให้จ่ายเงินออกจากคลัง ยกตัวอย่างเช่นว่า อังกฤษได้ตั้งทหารมหาดสงคราม (โดกครั้งที่ ๑) ทดแทนคุณพ่อควร คือให้บำนาญไม่น้อย แต่ตั้งแต่ตั้งสงครามมาจนบัดนี้ (พ.ศ. ๒๔๗๘) พวกที่ได้บำนาญตายไปบ้าง แม่หม้ายมีผิวใหม่ไปบ้าง ถูกผู้ตายที่รัฐบาลต้องเลี้ยงจนถึงกำหนดอายุที่จะปลดจากทะเบียนผู้ได้รับความเลี้ยงดูบ้าง เหล่านี้ทำให้บำนาญอังกฤษลดลงไป ได้ยืมว่าประมาณ ๔๐ เปอร์เซ็นต์

ส่วนในอเมริกานั้น เมื่อเร็ว ๆ นี้รัฐบาลต้องกู้เงินมาจ่ายให้แก่ทหารมหาดสงคราม ตั้งที่ทราบกันอยู่แล้ว ในคราวมหาดสงคราม (โดกครั้งที่ ๑) ผู้ที่ต้องอาวุชบาตเจ็บทุกชนิดรวมกันประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ คนเท่านั้นเอง แต่ทหารมหาดสงครามของอเมริกาได้เรียกร้องจะเอาเงิน แต่ในที่สุดได้รับเงินไปแล้วถึง ๓๕,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ เหรียญ แต่ในเวลานี้ (พ.ศ. ๒๔๗๘) ยังเกิดจะเรียกร้องให้คงเบียบบำนาญแบบใหม่

กันอีก ซึ่งจะเป็นเงินเท่าไรเหลือที่จะคนนาได้ ทางที่จะจ่าย
 บำนาญนั้น ได้คิดขยายให้ยืดแต่ให้ใหญ่ออกไปจนยากที่จะ
 คิดอย่างไรจึงจะอ้างถอยหลังไปโทษเอามหาสงคราม หรือ
 บาดเจ็บในมหาสงครามได้ นายแอดัมส์กล่าวว่า การเป็น
 เช่นนี้ ชาวอเมริกาจึงระวังไม่คอยกล้าที่จะออกกฎหมายใหม่ๆ
 ในเรื่องสังสรรค์ เพราะเกรงจะเป็นทางให้รายจ่ายขยายตัว
 ออกไปจนเหลือจะคำนวณได้

ส่วนสมาชิกปาดิเม้นต์นั้น ในอเมริกาสมาชิกต้องมา
 จากท้องที่ซึ่งตั้งเคหะฐานของตน ไม่ใช่มาแต่ไหนก็ได้
 ในประเทศอังกฤษ ที่เป็นเช่นนั้นก็มีใช้ว่าบังคับไว้ในรัฐ-
 ธรรมนูญอเมริกา ที่จริงเป็นด้วยวิธีของชมรมการเมืองใน
 อเมริกา ทำให้สมาชิกต้องเป็นเด็มอแอนด์คัมปีตรายางของ
 ท้องที่ โดยมากมิใช่เป็นผู้แทนของแคว้น หรือของประเทศชน
 กลายเป็นผู้รับคำสั่งจากคนหมู่มึง ซึ่งมีเสียงมากในท้องที่
 ของตน ถ้าไม่ฟังก็เกรงจะไม่ได้รับเลือกคราวหน้า ความ
 กตัญจะไม่ได้รับเลือกคราวหน้าแน่ๆ ทำให้ความคิดแคบ
 ไปหมด

ส่วนราชการพลเรือนนั้น ในอเมริกายังไม่เหมือนใน

อังกฤษ ในระหว่างที่มิดเตอร์อยู่เวอร์เป็นเปรดีเด็นต์ แด
 ระหว่างที่มิดเตอร์โรชเว็ดต์เป็นต่อมา ได้จัดการให้มีคน
 ดำารถอย่างสูงเข้ารับตำแหน่งในราชการพลเรือน แต่จะ
 หากคนในราชการเองเดือนจากชนชั้นไปชั้นสูง ก็หาไม่ได้
 ต้องหากนภายนอกเข้ารับตำแหน่งสูง คนภายนอกอาจมี
 ความรู้ดีสำหรับงานตำแหน่งนั้น ๆ โดยเฉพาะ แต่ไม่เคย
 ผูกพันในการปกครองเลย จะผสมความรู้ทางวิชากับความ
 ขำนาญการปกครองให้เข้ากันกลมเกลียวก็ไม่ค่อยจะได้ คำ
 ที่เขากล่าวว่า เราผู้เริ่มสอนเดินทางประชาธิปไตยมาตั้งแต่

นายแอดมิดกักล่าว ว่า ชาวอเมริกันจะต้องก้าวไปข้างหน้า
 แต่ถ้าจะก่อสร้างสิ่งใด ก็ต้องใช้เครื่องก่อสร้างซึ่งมีอยู่
 จะใช้ความฝันแทนอิฐปูนไม่ได้

ในตอนท้ายเขากล่าวเปรียบอีกอย่างหนึ่งว่า ถ้าจะตัด
 เดือกของศตวรรษด้วยผ้าที่หาได้เหมาะ มีฉนวนกั้นไม่ให้ร้อน หรือ
 มีฉนวนกั้นไม่ให้หนาว

ยิวแลเอาหรับ

ตอนแรกที่ราวฉานกนชนในภูมิประเทศที่เรียกว่า ปา-
เดสไตน์คราวนี้ (พ.ศ. ๒๔๗๘) เพื่อนคนหนึ่งของผู้เขียน
ได้ถาม ๒ ครั้ง รวมความว่า (๑) ชนชาติยิวมีประมาณ
เท่าไร อยู่ที่ไหนบ้าง (๒) ชนชาตินี้มีเรื่องราวมาอย่างไร
จึงเป็นชาติไม่มีประเทศ

ปัญหาข้อ (๒) จะพลิกพงศาวดารมาเดาก็ไม่สู้ยาก
นัก อนที่จริงเรื่องราวที่น่าอ่าน ผู้เขียนจึงคิดจะเดาตั้งกวนหนึ่ง
แต่เพราะเหตุที่จะต้องพลิกหนังสือหลายเล่ม แต่จำต้องมี
แผนที่จึงจะเขียนให้เข้าใจได้ง่าย อีกทั้งมีเรื่องใหม่ ๆ ที่จะ
ต้องเขียนอยู่เสมอ ๆ ให้ทันกับข่าวทั่ว ๆ ไปที่มีมาไม่รู้หยุด
เรื่องเก่าที่ไม่รู้จักเก่าจนเกินตุนัก จึงถูกกั้นไปไว้เขียนวันอื่น

ส่วนปัญหาข้อ (๑) ที่ว่าชนชาติยิวมีประมาณเท่าไร
อยู่ที่ไหนบ้างนั้น เป็นปัญหาซึ่งผู้เขียนยอมจำนน ถ้าคนตมุด
ที่เป็นคำรายนพน ก็คงจะได้ความบ้าง แต่ที่ถามว่าอยู่ที่ไหน
เท่าไรนั้น ไม่มีตัวเลขใหม่ ๆ ที่จะนำมาตอบ จึงต้องขอผิด
ว่า จะตองหาตูก่อน

ครั้นเมื่อเมตก่อนนได้รับหนังสือซึ่งให้ตัวเลขเพียงปลาย
เดือนมิถุนายนปีนั้น (พ.ศ. ๒๔๗๗) ใหม่กว่านั้นไม่มี แต่
เพียงทมนกเดอยตจนเบอ มิใช่แต่เพียงจะบอกว่า ยิวมีใน
สหปาดรัฐอเมริกา ๕,๕๐๐,๐๐๐ คน ในโปแลนด์ ๓,๓๕๐,๐๐๐
คน ในโซเวียตราชเซียภาคยุโรป ๒,๗๓๐,๐๐๐ คน ในรูมาเนีย
๑,๐๕๐,๐๐๐ คน (๕ ประเทศนั้นมียิวมากที่สุด นอกนั้น
ไม่มีประเทศไหนมีเกิน ๕ แสนคน) ถึงแม้ประเทศออสเตรีย
(อเมริกา) มี ๓๐๐ คนก็บอก แองโกลา (เมืองชน
โปรตุเกสในแอฟริกา) มี ๓๕๐ คนก็บอก ไม่ระบุชื่อแต่
ประเทศที่ไม่มียิว หรือมีน้อยเต็มที เช่นสยามซึ่งรวมอยู่ใน
ประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย ซึ่งมียิว ๘๐๐ คน

นอกจาก ๕ ประเทศที่ระบุชื่อมาแล้ว ว่ามียิวมากกว่า
ประเทศอื่น ๆ นั้น ประเทศที่มียิวมากถึง ๒ แสนคนขึ้นไป
มีในยุโรป ๔ ประเทศคือ ฮังการี ๕๕๐,๐๐๐ คน เยอรมัน
๔๐๐,๐๐๐ คน เชโกสโลวาเกีย ๓๗๐,๐๐๐ คน อังกฤษ
๓๕๐,๐๐๐ คน ฝรั่งเศส ๒๓๐,๐๐๐ คน มีในอเมริกาประเทศ
เดียว คือ อาเยนไตน์ ๒๗๕,๐๐๐ คน ในเอเชีย ๒ ประเทศ
คือปาเลสไตน์ ๓๗๕,๐๐๐ คน รัสเซีย ๒๕๐,๐๐๐ คน ประ-

เทศน์นอกจากที่ระบุนี้ มียิวต่ำกว่า ๒ แสนคนลงไปถึง ๑๐๐ คน จนถึงไม่มีเลยบ้างกระมัง

ตัวเลขที่นำมาแสดงข้างบนนี้ เป็นตัวเลขเมื่อปลายเดือนมิถุนายน (พ.ศ. ๒๔๗๘) ปีนี้ ค่อนั้นมาพอกยิวได้อพยบย้ายประเทศกันไม่น้อย แต่ยังคงอพยบอีกต่อไป ข้อที่คิดกันในการประชุมต่อจากมหาสงคราม (สงครามโลกครั้งที่ ๑) จะให้ปาเลสไตน์เป็นประเทศสำหรับให้ยิวอาศัยอยู่ แดมอบให้อังกฤษเป็นพี่เลี้ยงนั้น ถึงแม้ว่ามาตอนนั้น (พ.ศ. ๒๔๗๘) จะเกิดขัดขวางกันขึ้น เพราะพวกอาหรับไม่ยอมที่ให้ยิวเข้าไปเป็นพวกมีวาศนาในประเทศนั้น ก็ปรากฏว่าอังกฤษจะรักษาหน้าที่พี่เลี้ยงเต็มที่ ถ้าปราบการก้าวร้าวไม่ได้ด้วยดี ก็จะปราบด้วยร้าย แต่ได้ตั้งทหารฝรั่งเพิ่มเติมไปแล้วเป็นอันมาก มาตอนนี้อังกฤษจำจะต้องปราบให้เรียบร้อย ถ้าปล่อยไปนานจะยากเข้าทุกที เพราะช่องที่ฝรั่งประเทศอื่นจะเข้าแทรกแซงมีมาก

ในทันทีเห็นจะควรกล่าวซ้ำอีกที่ว่า เรื่องดำนาในปาเลสไตน์ได้เกิดขึ้นอย่างไร หนังสือ (ประมวญวัน) ได้เคยกล่าวไว้แล้ว แต่หนังสือพิมพ์รายวันมีขบวนการเดียว

เป็นของท้ออันแดงทั้ง ผู้อ่าน ๆ แดงไม่นานก็หมด

พวกยิวเป็นชาวทวีปเอเชีย ได้เที่ยวจรจรรวอนเร่อยู่
เป็นจำนวนพันนับจึงไปถึงปาเลสไตน์ คือประเทศที่พระเจ้า
แผ่นดินปกครองหลายชั่วกษัตริย์ พระเจ้าไซโดมอนเป็นเจ้า
แผ่นดินบุญหนักศักดิ์ใหญ่ แต่ต่อมาเกิดวิวาทกันจนประเทศ
ใหญ่แตกออกไปเป็นประเทศย่อย ต้นเหตุอย่างหนึ่งก็คือว่า
พระเจ้าไซโดมอนตั้งเก็บภาษีแรงเกินไป จนทำให้ชนใน
ประเทศแตกสามัคคีกันชน (การเก็บภาษีผิดหนักแต่แรง
เกินไป เป็นเหตุให้ประเทศเสื่อมเสมอ)

ก่อนจะมาประเทศย่อยในปาเลสไตน์ก็รบกันรำไป จน
ในที่สุดเจ้ากรุงโรม (ฝรั่ง) เข้าใกล้เกลี้ยแค้นปราบเตย
ได้ทำลายกรุงเยรูซาเล็มเสียเมื่อปี ค.ศ. ๗๐ แลพวกยิวก็
กระจายกันไปอีก เหลืออยู่ในปาเลสไตน์น้อย

พวกยิวถือกันว่า ควรจะเป็นเจ้าของประเทศปาเลสไตน์
เพราะได้มาจากชนพื้นประเทศเดิมหลายพันปีแล้ว แต่ได้อยู่มา
เท่ากับใคร ๆ ซึ่งอยู่ทนนในเวदान์ (พ.ศ. ๒๔๗๘) ส่วน
พวกอาหรับก็กล่าวว่า พวกยิวจะอ้างว่าเคยอยู่เมื่อก่อนนับถือ
ก็พบบ้างมาแต่จากตามที แต่พวกอาหรับก็ได้อยู่มาว่าพบบ้าง

แต่หาได้แย่งเอาพื้นที่จากยิวไม่ สิทธิของพวกยิว หากว่าจะ
ได้เคยมี่ในสมัยโบราณก็ขาดตอนไปนานแล้ว

ในการที่ประเทศมหาอำนาจได้ประชุมกันปรึกษากันว่า
จะยกปาเลสไตน์ให้เป็นบ้านสำหรับชนชาติยิว แต่มีให้เป็น
การกักกันด้านกตาศักดิ์ของชนอาหรับนั้น ในตอนต้น ๆ ก็ดู
เหมือนชนทั้งสองพวกจะกลมเกลียวกันดี เพราะพวกยิวเป็นคน
มีทั้งทรัพย์สินแต่ปัญญาสามารถได้ช่วยจัดให้ประเทศปาเลสไตน์
รุ่งเรืองเห็นทันตา ชนอาหรับในท้องถิ่นอื่น ๆ ได้ทราบคำ
เลื่องลือกันไป ว่าปาเลสไตน์เกิดเป็นบ้านเมืองจำเริญ มีทาง
หากินได้ดี ก็แตกคอกันอพยบเข้าไปอีก ด่วนแต่เข้าทำงาน
เป็นตุ๊กจ้างพวกยิวซึ่งรับชอทดินไร่นาไว้จากพวกอาหรับที่อยู่
มาเก่า ครั้นชนทั้งสองพวกต่างก็เพิ่มเติมกันเข้าไปมากเข้า ๆ
พวกอาหรับรู้สึกได้ว่า บ้านเมืองเกิดหมุนพุนเขา แต่คนทั้ง
หลายอยู่เย็นเป็นสุข เพราะมีที่หากินบริบูรณ์ก็จริง แต่ความ
มั่งคั่งนั้นส่วนมากไปตกอยู่แก่พวกยิว ซึ่งนำเอาทุนไปตั้ง แด
กรรมสิทธิ์ที่ดินตกไปมากชน ๆ เหตุนี้ทำให้อาหรับเกิด
ความรังเกียจ เกรงยิวจะเข้าไปเป็นเจ้าของเข้าเจ้าของทั่วทั้ง

ประเทศ ตลอดจนวาทะในการปกครองด้วย

เหตุการณ์ที่เป็นไปคราวนี้ ถ้าเราอยู่ห่างไกลจะพดกดู
แผนที่แต่อ่านดูความเป็นไปในท้องที่ของเอเชียภาคนั้น ให้
กว้างเกินประเทศเดียวออกไป ก็น่าพิศวงที่ว่า ที่ดินยังมีอีก
มากมาย แต่เมื่อคนไปแย่งกันอยู่ในที่เดียว จึงเกิดวิวาท
กันขึ้น ถ้าเทวดาหรือใครสามารถแผ่มนุษย์ออกไปให้เหมาะสม
แก่ขนาดแห่งที่ดิน ซึ่งดีเสมออีก ก็จะไม่มีความเห็น

ประเทศโบราณหลายพันปีมาแล้ว ซึ่งในหนังสือกรีก
แต่โรมันโบราณเรียกว่า เบบิโลเนีย เป็นประเทศมั่งคั่ง
แต่เกียรติไปในทีศานุกิศ เคยเป็นอยู่ชั่วสำคัญแห่งหนึ่งของ
โลก ในประเทศนั้นมีกรุงใหญ่น้อย ไร่ นา ดาร พัด แดมี
คตองพาน้ำไปแดงพืชพันธุ์ ธัญญาหารทั่วไปในประเทศ ยัง
เห็นรอยอยู่จนเวदान ประเทศนั้นต่อมาอีกชานานถึงสมัยที่
ศาสนาหมัดรุ่งเรือง ก็ยังเป็นประเทศที่มีวาทะมาก แต่
ได้ทรุดโทรมลงในสมัยที่พวกมองโก หรือที่เรียกว่าพวกยั้น
ยกทัพมาเที่ยวคืบเตี้ยดไปในรอยปีที่สิบสามแห่งคริสต์ศักราช
แล้วตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศตุรกี โนมมหาสงครามเรียก

เมโซโปเตเมีย

ประเทศที่กดำนี ได้ก่ตั้งเป็นประเทศเอกราชขึ้น
 ภายหลังมหาสงคราม (สงครามโลกครั้งที่ ๑) เรียกชื่อใน
 เวลานั้นว่าประเทศอิรัก มีพระเจ้าแผ่นดินครองประเทศโดย
 รัฐธรรมนูญ ประเทศนี้มีอาณาเขตกว้างใหญ่ แต่มีพดเมือง
 น้อย ในสมัยเบบิโลเนียมีพดเมืองแปดด้าน เดียวกัน (พ.ศ.
 ๒๔๗๘) มีเพียงสองด้านครึ่ง การที่จะทำนุบำรุงประเทศให้
 สมบูรณ์อย่างแต่ก่อนก็ย่อมจะทำไม่ได้ เพราะพดเมืองไม่พอ
 ชาวประเทศอิรักเป็นแขกอาหรับ ถ้าจะมีคนจากประเทศอื่น
 เข้าไปเป็นพดเมืองตั้งภูมิดำเนาหากิน ก็จะต้องเป็นชนชาติ
 เดียวกัน จึงจะกลมเกลียวกันได้ดี ที่นี้มาถึงขอทว่าเวดคา
 ไม่บันดาลให้เรียบริ้อย คือว่าในปาเลสไตน์มีอาหรับอยู่ใน
 เวลานั้น (พ.ศ. ๒๔๗๘) แปรแดนเศษ พวกนั้นคงหน้า
 กัดกันพวกยิว ไม่ให้เข้าไปในประเทศเดิมของยิว เพราะ
 เกรงจะไปแย่งที่ของพวกอาหรับซึ่งอยู่กันนั้นแล้ว ส่วนใน
 ประเทศอิรัก ต้องการพดเมืองอีกดีด้านคน จึงจะจัดให้
 ประเทศสมบูรณ์อย่างแต่ก่อนได้

ประเทศทั้งสอง^๕ น้อย^๕ คนระฟากทะเลทราย ปาเตต์ไคน์
 มีอาหาร^๕ เพียง^๕ แปร^๕ แฉ่น^๕ คน แต่^๕ วิกฤ^๕ เกรง^๕ จะ^๕ เกิด^๕ ความ^๕ ยึด^๕ ยึด^๕
 อี^๕ ราก^๕ คอง^๕ การ^๕ อาหาร^๕ อื่น^๕ ต่^๕ ถาน^๕ คน^๕ จึง^๕ จะ^๕ จิต^๕ บ้าน^๕ เมือง^๕ ให้^๕ มั่ง^๕ คั่ง^๕
 ค^๕ ฎ^๕ ย^๕ ใน^๕ ส^๕ ม^๕ ย^๕ โบ^๕ ร^๕ าน^๕ ได้^๕ สอง^๕ ประเทศ^๕ อยู่^๕ ห่าง^๕ กัน^๕ ๕๐๐ ไมล์
 เ^๕ ถาน^๕ น^๕ เอง^๕

๘ เฮีบราย

ในสมัยโบราณถอยหลังกว่า ๕๕๐๐ ปีไป มีกรุงใหญ่
กรุงหนึ่งในทวีปเอเชียเรียกว่า “เออร์” มีมหากษัตริย์
ครอบครองอาณาจักรกว้างใหญ่ ซากแห่งกรุงเออร์นี้ สมา-
คมนตรีปราชญ์ได้ขุดพบเรื่อยมา จนเมื่อ ๒ ปีที่แล้วมานี้ (ปี
ที่ทรงเร่องนคือ พ.ศ. ๒๔๗๘) ยังได้หักฐานใหม่สำคัญใน
วิชาตำนาน

ประมาณ ๔๐๐๐ ปีมาแล้ว มีชนเผ่าแะหมู่หนึ่ง ไม่
ใช้หมู่นำคัญ เดิมตั้งหากินอยู่ในอาณาจักรกรุงเออร์ แต่
ไม่ได้รับความสบายในถิ่นนี้ ด้วยเหตุที่ถูกข่มขู่ หรือด้วย
เหตุอาหารเลี้ยงสัตว์ไม่พอก็เป็นได้ ชนพวกนี้ได้ค่อนฝูงแะ
ย้ายไปเลี้ยงในอาณาจักรของเจ้ากรุงเบบิโลเนีย แต่ตั้งอยู่
ไม่ได้ เจ้ากรุงเบบิโลเนียให้ทหารขับไล่ไปเสีย พวกชนก
ค่อนฝูงแะค่อไปอีก เพื่อจะหาที่ใหม่ซึ่งตั้งหากินอยู่ได้เป็น
สุข ชนพวกนั้นเดิวนั้นมักเรียกกันว่า ยิว แต่ก่อนไทยเคย
เรียก เฮีบราย (ภาษาอังกฤษคือ Jews หรือ Hebrews)

พวกเฮีบรายหรือยิวได้ร่อนเร่อยู่ช้านาน เดินทางไกล

มาก จนในที่สุดไปถึงประเทศอียิปต์ ก็ได้อาศัยร่วมไม้ขายคา
 ของประเทศนั้นคงทำมาหากินอยู่ประมาณ ๕๐๐ ปี ค่อนั้นมา
 มีชนหมู่ใหญ่อีกพวกหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ชาวอียิปต์ เรียกว่าพวก
 ฮีกส์ออส (Hyksos) ไปจากเอเชียเข็มนอกกัน พวกนี้
 ปล้นเอาอียิปต์ได้ แลเข้าปกครองประเทศอยู่ช้านาน การที่
 มีชนชาติอื่นเข้าไปปกครองอียิปต์เช่นนี้ พวกเข็บรายไม่
 เดือดร้อนอะไร เพราะพวกเข็บรายไม่ทำตนให้เป็นทักทวง
 แก่พวกที่เป็นใหญ่ในประเทศชั้นใหม่ พวกนั้นจึงปล่อยให้
 พวกเข็บรายอาศัยอยู่เป็นสุขต่อไปในอียิปต์อีกค่อนหนึ่ง

ต่อมาชนชาวอียิปต์ต่อสู้พวกฮีกส์ออส กลับเอาประเทศ
 คืนเป็นของตนได้ มาค่อนนั้นพวกเข็บรายเดือดร้อน เพราะ
 ถูกหาว่าเป็นพวกสอดพดอ จึงถูกตราบาปตั้งไปเป็นทาส ถูก
 ใช้ให้ทำงานหนักในการสร้างปิระมิดส์ แลทำทางหลวงเป็น
 ต้น พวกเข็บรายได้ความเดือดร้อน อยากจะอพยบก็นออก
 จากประเทศอียิปต์ ไปหาที่อยู่ใหม่ แต่ทหารอียิปต์รักษา
 ด้านทางปลายเขตแดนอย่างแข็งแรง พวกเข็บรายจะผ่านออก
 นอกประเทศไปไม่ได้

การเป็นเช่นว่านหลายปี จึงมีชายหนุ่มเชื้อสายคนหนึ่ง
ชื่อ โมเซ (Moses) เป็นผู้มั่งคั่งนักในทเดทรายมานานจนรู้
ความสุขแห่งการอยู่กินอย่างง่าย ๆ ดังที่บรรพบุรุษเคยอยู่
กินมาก่อน บรรพบุรุษเคยไม่ยอมเข้าอยู่ในกรุง แต่ไม่ยอม
ให้ความสะดวกแก่ความดำราญในกรุงเป็นเครื่องตัดทอน
ความสุขกายสบายใจได้

โมเซ ตงหน้าจะพาพวกเชื้อสายด้วยกันหลบหนีไปให้
พ้นอาณาจักรแต่ความปกคลุมของกรุงอียิปต์ จึงนำพวกหา
ทางตดเดี่ยว ไม่เดินตามด่านทาง จนพากันออกทเดทรายไป
ได้ เจ้ากรุงอียิปต์ทราบว่พวกเชื้อสายพากันหนี ก็ตั้งกอง
ทหารออกตาม แต่โมเซพาพวกหลบหนีไปถึงเชิงเขาดีนาย
ทหารของเจ้ากรุงอียิปต์ตามไปไม่ถึง ในระหว่างที่อยู่โดด
เดี่ยวในทเดทราย ก่อนนำพวกหลบหนีออกจากประเทศ
อียิปต์นั้น โมเซได้รู้ถึงความเป็นใหญ่ของพระผู้เป็นเจ้า
เรียกกันว่า พระยะโฮวา ซึ่งนับถือแพร่หลายในเอเชียภาค
ตะวันตก โมเซได้ตั้งสอนพวกเดียวกันจนนับถือพระยะโฮวา
เป็นพระผู้เป็นเจ้าองค์เดียว

วันหนึ่งโมเซหายไปจากค่ายซึ่งเป็นที่พักของพวกเดียว

กัน บ่ายวันนั้นดูจากดินไม่เห็นยอดเขา เพราะมีพายุใหญ่
มืดมืด มิให้ใครเห็นได้ ครั้นโมเชกกลับมาถึงค่าย ก็ปรากฏ
ว่าพระยะโฮวาได้ทรงสอนแล้ว ให้มนุษย์รู้จักมีความเป็นไป
ด้วยดี โดยบัญญัติ ๓๐ ประการ ซึ่งเขียนลงบนแผ่นหิน ๒
แผ่น การนับถือพระยะโฮวาแต่ก่อนก็เป็นตม ๆ เพิ่งจะมีที่
ยึดเหนี่ยวคิดต่อกับพระองค์แน่นอนในครั้งนั้น

ก่อนนั้นมาโมเชได้บอกแก่พวกพ้องให้พากันเดินทางต่อ
ไปในทิศตวันออก ได้ตั้งสอนว่าจะควรกินอะไรดื่มอะไร
ควรระวังอะไร เพื่อจะมีให้เกิดภัยในพันท่อนอากาศร้อน
พวกนั้นเชื่อฟังก็พากันออกเดินทางไปอีกหลายปี จนถึงที่
แห่งหนึ่งเรียกว่า ปาเตสไตน์ เป็นที่นาอยู่ มีคนพวกอื่น
อยู่เสียแล้ว แต่พวกเขีบรายก็ถือเอาอยู่แทนที่ได้ แต่ได้
สร้างกรุงใหญ่ชื่อเยรูซาเล็ม ซึ่งเป็นกรุงมีดง่า แต่เป็น
ราชสำนักของพระเจ้าแผ่นดินชาติเขีบรายอยู่ช้านาน ก่อน
มา พวกเขีบรายหรือยิวได้กระจายออกไปจากปาเตสไตน์
อย่างไรได้กล่าวในหนังสือ (ประมวณวัน) เมื่อวันก่อน
แล้ว

ประเทศอิรัก

ประเทศซึ่งเรียกชื่อในเวลานี้ว่า อิรัก เป็นคนละประเทศกับอิหร่าน คือเปอร์เซีย (ชาวเปอร์เซียไม่ชอบให้ใครเรียกประเทศของตนว่าเปอร์เซีย ชื่อที่ถูกคืออิหร่าน) ประเทศอิรักตั้งอยู่ในพื้นที่ซึ่งเมื่อห้าพันปีมาแล้วเป็นประเทศเบบิโลเนีย อันเป็นจักรพรรดิราชย์ ซึ่งมีพระราชามหาศาล ทรงบุญหนักศักดิ์ใหญ่ครอบครองอยู่หลายพันปี ในสมัยนั้น คำสอนอิสลามยังไม่เกิด ประเทศอิรักในปัจจุบันเป็นประเทศของชนชาติอาหรับ ราษฎรโดยมากถือศาสนาอิสลามนิกายชีอีร์ (พวกเจ้าเซ็น) แต่พระเจ้าแผ่นดินทรงถือนิกายสุนนี ดำมะโนครวัของประเทศเวลานี้ (พ.ศ. ๒๔๗๘) ประมาณสามล้านคน แต่ยังมีลัทธิเต๋ตอยู่มาก

เมื่อประเทศเบบิโลเนียโบราณได้หมดไปแล้ว แดคอนก่อนมหาสงคราม (สงครามโลกครั้งที่ ๑) จึงตกเป็นที่อยู่ของชนอาหรับพวกหนึ่ง นับเนื่องในราชอาณาจักรของพระราชวงศ์ออสมัน พระเจ้าแผ่นดินประเทศตุรกี ในมหาสงคราม (สงครามโลกครั้งที่ ๑) ตุรกีได้เข้าฝ่ายแพ้ ทัพ

อังกฤษซึ่งเป็นฝ่ายปรบักษ์ของตุรกี ได้เข้าตั้งมั่นยึดอิรักไว้
 ครั้นสงครามมหาสงครามแล้ว ดันนิบาตชาติประชุมกันยกอิรัก
 ขึ้นเป็นประเทศราช มอบให้อังกฤษถือ "แมนเดต" ควบคุม
 ไปก่อน ในตอนนั้นก็ตั้งพระเจ้าแผ่นดินแล้ว แต่ประเทศ
 ยังไม่เป็นอิสระเต็มที่ ครั้นใน ค.ศ. ๑๙๓๒ (เดือนมกราคม)
 กรรมการสันนิบาตชาติตกลงว่าจะเลิกแมนเดต ปล่อยให้
 อิรักเป็นเอกราชเต็มที่ แต่ในเดือนตุลาคมก็เป็นอันได้ยก
 เลิกแมนเดตตามที่กำหนดไว้ พระเจ้าแผ่นดินอิรักได้มีพระ-
 ราชดำรัส เมื่อวันที่ ๒ เดือนนั้นว่า ประเทศได้ก้าวเข้าสู่
 ฐานะอย่างใหม่แล้ว แต่จะรับผิดชอบการปกครองตนเอง
 เต็มที่แค่นั้นไป เพราะฉะนั้นผู้ใดซึ่งไม่ยอมมีส่วนในการจัด
 บ้านเมืองให้เจริญ จะแก้ตัวว่าประเทศไม่มีความรับผิดชอบ
 เต็มที่ ก็ว่าเช่นนั้นไม่ได้อีก พระราชาตรัสต่อไปว่า ชนชาว
 ประเทศอิรักจะต้องพร้อมกันจัดให้เกิดความจำเริญแก่ประ-
 เทศ ก้าวโดยเฉพาะก็คือต้องคิดเรื่องป้องกันศัตรูภายนอก
 แลจัดเรื่องคมนาคม ศึกษา แลสาธารณสุขด้วย ถ้าประ-
 เทศไม่มีอำนาจ ไม่มีสาธารณสุข ไม่มีทรัพย์ แต่ไม่มี
 ศึกษาไซ้ร์ อิสระภาพก็เป็นไปไม่ได้ พระราชาทรงขบใจ

ประเทศอังกฤษ แต่ผู้แทนของประเทศนั้นยังหนักที่ใดช่วยให้
พระองค์แด่ประเทศอิรักได้จำเริญมา ตั้งแต่ได้เป็นประเทศ
ราช จนถึงได้เป็นเอกราชในบัดนี้

ค่อนมาไม่นาน พระราชาองค์แรกของประเทศอิรัก
ก็สวรรคต พระราชบุตรได้ครองราชสมบัติต่อมา

ประเทศอิรักนี้ ปรากฏในหนังสือไทยมานานแล้ว ใน
เรื่องอาบูหะซันแต่เรื่องอื่น ๆ ในอาหรับราตรี มีชื่อกรุง
แบกคัต (หรือบามาด) แต่เมืองบัสราเป็นต้น ซึ่งเป็น
เมืองในประเทศอิรักทั้งสองเมือง แบกคัตเป็นเมืองหลวง
ของประเทศอยู่ในเวลานี้ (พ.ศ. ๒๔๗๘)

ที่เดาถึงประเทศอิรักตามข้อความเก่าที่มาในพงศาว-
ดาร แต่ข้อความใหม่ใน ๒-๓ ปีนี้ ก็เพื่อจะเป็นเครื่องนำ
ข่าวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคมปี (พ.ศ.
๒๔๗๘) ให้ผู้อ่านของเราเข้าใจชัดเจนขึ้น

มีนายทหารผู้ใหญ่ในกองทัพของอิรักคนหนึ่ง ชื่อ
นายพลเบ็กร์ดีคัลกี ได้เป็นหัวหน้าคิดการจะบังคับให้เปลี่ยน
รัฐบาล ในวันที่กล่าวนั้น เรือเหาะของทหารบก ได้ร่อน
เหนือกรุงแบกคัต ทั้งบินปัดให้ทราบทั่วกันว่า ถ้ารัฐบาล

ไม่ได้ออกทันที จะเอาบอมบ์ทั้งดงกรุงแบกตัด ฝ่ายรัฐบาล
เมื่อได้รับขุดงั้น ก็ปรึกษากันว่าจะปฏิบัติอย่างไรต่อไป
เข้าใจกันว่าคงจะได้ตกลงกันแล้วว่าจะได้ออก แต่ยังไม่ทัน
จะได้ออกก็บอมบ์ขนาดเล็กทั้งดงมาสองตุก รัฐบาลก็ได้ออก
ทันที คือยื่นใบลาถวายพระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดินก็
ทรงตั้งอัครเสนาบดีใหม่ ให้เดออกเสนาบดีใหม่ทั้งชุด วัน
รุ่งขึ้นคือวันที่ ๓๑ ตุลาคม คณะเสนาบดีใหม่ได้ตั้งมีตปาติ
เมนต์ แดได้ขอต่อเสนาบดีชุดเก่า ๓ นาย คืออัครเสนาบดี
๑ เสนาบดีต่างประเทศ ๑ เสนาบดีมหาดไทย ๑ ให้ไป
เดี่ยจากประเทศ แดท่านทั้ง ๓ นันก็ไปเดแล้ว

เสนาบดีต่างประเทศคนทั้งถ่วงนั้น ได้เป็นผู้มีส่วนเป็น
อันมาก ในการจัดให้พวกอาหรับในปาเลสไตน์หยุดการ
สไตรค์ในคราวที่เดแล้วมา

ต่อมารัฐบาลในกรุงแบกตัดได้ส่งข่าวไปให้กรรมการ
ใหญ่ของอาหรับในปาเลสไตน์ทราบ ว่าอิรักจะอดหนุน
พวกอาหรับในปาเลสไตน์ไปตามเดิม แดจะส่งเสนาบดีต่าง
ประเทศคนใหม่ไปปาเลสไตน์ เพื่อจะได้ช่วยทำรูปคดีฝ่าย
อาหรับ ซึ่งจะได้เสนอต่อกรรมการข้าหลวงของอังกฤษ ซึ่ง

ไปพิจารณาต่อส่วนความเป็นไปในประเทศปาเลสไตน์อยู่ใน
บดิน (ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๘)

เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน (พ.ศ. ๒๕๒๘) อัครเสนา-
บดีคนใหม่ของอิรักได้พูดแก่พวกหนังสือพิมพ์ว่า อัครเสนา
บดีเป็นผู้เห็นชอบ ที่จะให้หนังสือพิมพ์เขียนได้ตามความเห็น
แต่ให้บุคคลมีเสรีภาพตั้งใจจะทำทุกประการ ที่จะจัดให้เกิด
หมุนเวียนหาชนในประเทศ

นายพลเบกรัดคอกี ซึ่งเป็นหัวหน้าการเปลี่ยนแปลงการ
ปกครองครั้งนี้ เข้าใจกันว่าจะเป็นหัวหน้าทหารต่อไป แต่
ดังนั้นฐานกันว่า คงจะคิดใช้กฎหมายเกณฑ์ทหารด้วย

เหตุการณ์ที่กล่าวมานี้ เป็นเหตุการณ์ภายในของประเทศ
อิรัก ยังไม่ได้ข่าวอะไรใหม่กว่าที่กล่าวมาแล้ว

ตำแห่งพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ

ในสภาสัมัญแห่งปาดเม้นต์อังกฤษ เมื่อบายวัน
พฤหัส (๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๙) นายบอดด์วิน อัคร-
เสนาบดีได้แถลงเรื่องพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ ๘ ทรงดาออกจากราช
สมบัติ นายบอดด์วินพูดประมาณชั่วโมงหนึ่ง เป็นแต่เพียง
เล่าเรื่องที่เข้ามาในคอนหลัง เฉพาะที่นายบอดด์วินได้ติดต่อ
กับพระองค์พระราชอาหาได้แสดงความเห็นชอบ หรือเห็น
ผิดประการใดไม่

นายบอดด์วินชนคนว่า พระราชากับตัวเขาเป็นมิตร
กันอย่างดีในส่วนตัวบุคคล ถึงแม้ว่าการคราวนี้ จะเป็นเรื่อง
ยากที่จะรักษาความเป็นมิตรระหว่างบุคคลไว้ได้ ก็มีได้เสีย
ไมตรีไปเสีย พระราชาทรงแสดงอัธยาศัยอย่างดีที่สุด แต่
ถึงแม้แต่บัดนี้ไป ไมตรีส่วนตัวบุคคลก็จะย่นหายไปจนถึงมรณะ
จากกันไป

นายบอดด์วินเล่าเรื่องที่จะเกิดเหตุในคราวหน้าหนึ่งคือ
พิมพ์ในอเมริกาแตกานาดาเป็นต้น ได้ตั้งพิมพ์ข่าวที่เกี่ยวข้องแก่
พระองค์พระราชอา อีกทั้งการหย่าร้างรายหนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่อง

เตือนให้เกิดเหตุเร็วเข้า ชาวที่ถกถ้าวกันต่าง ๆ นานานัย่อม
 จะปรากฏไปในประเทศต่าง ๆ ในราชอาณาจักรอังกฤษ แต่
 จะบอกรับมิให้ไปถึงประเทศอังกฤษเองได้นั้น มีอาจะบอกรับ
 ได้ ตำแหน่งพระราชอาณัติอังกฤษเป็นโซ่ซึ่งผูกประเทศต่าง ๆ
 ในเครือจักรพรรดิราชย์ให้รวมกันอยู่ได้ นอกจากพระราช
 แล้ว ไม่มีอย่างอื่นเลย เพราะฉะนั้นการบอกรับนั้นเห็นว่าร้าย
 แก่พระราชจึงเป็นของสำคัญนัก เหตุที่ถกถ้าวกันจะนำซึ่ง
 ความเห็นว่าร้าย แต่ผู้ที่จะนำเรื่องนั้นชนทุตคกเตือนได้ก็มี
 คนเดียว คืออัครเสนาบดีของพระองค์ การที่นายบอดด์วิน
 จะเข้าเฝ้าครั้งนั้น มิได้แจ้งให้ผู้ใดแม้แต่เพื่อนเสนาบดีด้วยกัน
 ทราบจนคนเดียว ถือเป็นกิจระหว่างพระองค์พระเจ้าแผ่นดิน
 กับตัวอัครเสนาบดีโดยเฉพาะ ความประสงค์ที่นายบอดด์วิน
 ก็เพื่อจะให้ทรงพระราชดำริให้ถ่องแท้ แต่ข้างหน้าพระทัยให้
 ก่อน จึงตกลงในพระราชหฤทัยว่าจะทรงปฏิบัติอย่างไรต่อไป

พระเจ้าแผ่นดินไม่ทรงถือโทษการที่นายบอดด์วินขอ
 เฝ้าแต่เพียงคนเดียว ที่แท้การเข้าเฝ้าครั้งนั้นเป็นครั้งแรก
 ที่เข้าเฝ้าโดยคำขอร้องของเขาเอง แต่ก่อน ๆ เขาได้เคยเข้า
 เฝ้า เพราะรับสั่งให้หาเสมอ ในคราวนั้นเขาเห็นเป็นเรื่องซึ่ง

จะนั่งไว้มิได้ จึงโทรศัพท์ถึงราชเดชาอนุการ ในเวลาที่พระ
 ราชานัดใจไปได้เนื้อให้กราบทูลว่า อัครเสนาบดีขอเฝ้าเพราะ
 มีราชการด่วน พระราชาได้เสด็จกลับเข้าไปในดอนดอนเพื่อ
 ให้เฝ้า (เราคงจะจำกันได้ว่า ก่อนจะออกยิงเนอครังนั้น
 พระราชาเสด็จชนรถหายไป มีบริษัฏให้พวกที่รบเชิญไป
 เป็นแขกออกไปกันเอง ไม่มีใครทราบว่ เวदानันพระราชา
 เสด็จชนรถไปไหน)

ฝ่ายพระเจ้าเอ็ดเวด เมื่อนายบอดดวินกราบทูลดังนี้
 แล้ว ก็ตรัสถึงเรื่องการแต่งงานชนิดที่เรียกว่ามอร์แกแนติก
 (คือเจ้านายแต่งงานกับผู้มีใต้อยู่ในราชสกุล แต่คู่แต่งงานมิ
 ใ้รับยกย่องชนเสมอก่กิด) นายบอดดวินได้ทูลชี้แจง ดังที่
 เราทราบกันอยู่แล้ว

มาบัดนี้ (วันพฤหัสบดี ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๘)
 พระเจ้าเอ็ดเวดได้ลงพระบรมนามาภิไธยในหนังสือดำัญสั่งระ
 ราชสมบัตแล้ว แต่มีพระราชหัตถเดชาเป็นคำขแจ้งกำกับถึง
 นายบอดดวินด้วย ตอนนั้นนายบอดดวินได้อ่านพระราชหัตถ
 เดชาทาง ๒ ฉบับให้ปาดิเม้นต์ฟัง แต่แจ้งว่าได้บอกไปยังรัฐ

บาลของประเทศต่าง ๆ ในจักรพรรดิราชย์อังกฤษแล้ว ถวาย
พระราชหัตถ์ซึ่งพระราชทานไปถึงนายบอดด์วินนั้น พระราช
อนุชาทั้ง ๓ พระองค์ลงพระนามกำกับด้วย แลพระเจ้าเอ็ด-
เว็ดทรงกล่าวในคอนท้ายว่า จะทรงเวนราชสมบัติแก่พระ
ราชอนุชาองค์ใหญ่ คือ ดยุก ออฟ ยอร์ก ซึ่งทรงแน
พระทัยว่า คนทั้งหลายคงจะจงรักภักดีต่อไป

ในที่สุดนายบอดด์วินได้เสนอร่างกฎหมายเปื้อนพระ-
เจ้าแผ่นดิน ทำนองคล้ายกับพระเจ้าแผ่นดินสวีเดน แดง
แต่ว่าเมื่อพระเจ้าเอ็ดเว็ดเสด็จออกไปแล้ว ก็เป็นอันตั้งเสด็จ
ที่จะรับตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดินต่อไป ถ้ามีพระโอรสธิดาคือ
ไปภายหน้าก็ไม่มีเสด็จเหมือนกัน ร่างกฎหมายนี้โปรด
ได้รับรองหลักการในทันที แลจะได้ประชุมให้ผ่านการบริก-
ษาครั้งที่ ๒ ที่ ๓ ตามระเบียบในวันที่เขยิบขึ้น (วันศุกร์ ๓๓
ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๘) เมื่อกฎหมายรายนออกในวันเสาร์
ก็เป็นอันว่าสถาปนาพระเจ้าแผ่นดินใหม่ในวันนั้น

ส่วนในประเทศอื่น ๆ ในจักรพรรดิราชย์ ก็ทำพิธี
ออกกฎหมายเช่นเดียวกัน แลคงจะออกวันนั้น (เสาร์ที่ ๓๒

ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๘) ทั้งนี้ เว้นแต่ประเทศไอร์แลนด์
ซึ่งเมื่อวานนี้ (วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๘) ยัง
หาได้ประชุมปกติมั่นคงไม่

ขอความทักทายข้างบนนี้ คงจะมีอยู่ในโทรเลข ซึ่ง
เรานำมาแปลในหน้าอื่นแล้ว แต่ใจความในโทรเลขคงจะย่อ
เพราะคำแถลงในปกติมั่นคงนั้น แม้เพียงนายบอดด์วินพูดคน
เดียวก็ประมาณชั่วโมงเสียแล้ว ยังนายแฮคคัต นายวินด์ตัน
เซอร์ซิด นายพินเอ็กวูดเวตซ์ แลตส์มาชิกคอมมูนิสต์คนหนึ่ง
พูดอีกเล่า

คำที่นายบอดด์วินกล่าวในตอนท้ายมีคำหนึ่งว่า ขอ
ให้สมาชิกปกติมั่นคงคนใดพูดอะไรที่จะเสียใจภายหลัง จง
พร้อมใจกันสงบเสียงมถอยคำให้ทั่วกันเถิด แต่มีสมาชิก
คอมมูนิสต์คนหนึ่งพูดว่า เรื่องคราวนี้ไม่ใช่เรื่องระหว่างพระ
เจ้าแผ่นดินกับปกติมั่นคง เป็นเรื่องดุษฎี ๒ องค์ "ชก" กัน
เพื่อจะแย่งตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดิน คำพูดเช่นนั้น เข้าใจว่า
คงจะไม่มีใครฟังเอาเป็นอารมณ์ เพราะปกติมั่นคงได้บริวาร
กฎหมายทันที แลคนอื่นที่พูดก็พูดอย่างเรียบร้อยทงหน

ดมาชิกคอมมูนิสต์ที่พูดเถะเถะนั้นไม่ได้ยินชื่อ แต่เราได้สอบ
ดูรายชื่อดมาชิกปาติเมนต์อังกฤษแยกตามชมรม ได้ความว่า
คอมมูนิสต์ในปาติเมนต์อังกฤษมีคนเดียว ชื่อ W. Callacher
เป็นผู้แทน Western Fife (Scotland)

ในสภานางได้มีผู้แถลงตามที่นายบอดด์วินได้กล่าว
อีกทางหนึ่ง

รัฐแฟรงก์

วันอาทิตย์นี้ คือวันที่ ๑๕ กรกฎาคม (พ.ศ. ๒๔๘๓)
เป็นวันชาติของฝรั่งเศส หรือเคยเป็น เพราะวันที่ ๑๕
กรกฎาคม เป็นวันครบรอบ ๑๕๑ ปี จากวันซึ่งชนชาวกรุง
ปารีสได้พร้อมกันเข้าแหกบ้อมบาดตัด คือคุกใหญ่ ปล่อย
นักโทษออกมาหมด การกระทำของชาวกรุงปารีสครั้งนั้น
เป็นการขบถต่อพระราชผู้ทรงอำนาจดีทีชชาติ แต่ต่อมาก็
เปลี่ยนเป็นสมัยประชาธิปไตยในประเทศนั้น วันที่ ๑๕ กรกฎ
าคม จึงนับเป็นวันให้กำเนิดแก่คำขตั้งของฝรั่งเศส ซึ่งเราได้
ยินในเวदान่าจะเด็กใช้ เพราะจะมีคำขตั้งมาเปลี่ยนใหม่

เรายังไม่ทราบว่า วันที่ ๑๕ กรกฎาคมนี้ (พ.ศ.
๒๔๘๓) จะใช้เป็นวันชาติของฝรั่งเศสต่อไป หรือจะมีวัน
ชาติมาเปลี่ยนใหม่ หรือจะกลับไปกลับมาเหมือนดังที่ระบอบ
รับติดกับระบอบตรงกันข้าม ได้หมุนเวียนเปลี่ยนผลัดกัน
ไปตามจักรราชแห่งระบอบการเมืองของประเทศนั้น

ทุกถ้าวนี้เป็น การแสดงว่า อนิจจัง ไม่เที่ยงตามคติใน
คำสอนของเราซึ่งถูกเสมอ

วันที่ ๑๔ กรกฎาคม เมื่อ ๑๕๑ ปีมาแล้ว (ทรงเรื่อง
นี้ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๓) เป็นวันซึ่งชาวกรุงปารีส
ก่อการกำเริบต่อราชธิปไตยของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ พระราชา
แห่งประเทศฝรั่งเศส พระราชาพระองค์นั้น ได้มีผู้พากเพียร
กันหลายทอด เพื่อจะให้ทรงดัดแปลงพระองค์ไปเป็นพระ
ราชาผู้ใหม่ไปตามจรรยาของราชวงศ์เมอโรวิงเกียนหรือวงศ์
แรกแห่งพระราชาในประเทศนั้น ซึ่งมีพระเจ้าชาเดมาญเป็น
เด่นอยู่ เหมือนพระนเรศวรในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ท้องที่ซึ่งเรียกว่าประเทศฝรั่งเศสนี้ เมื่อสมัยโบราณ
ก่อนมีคริสต์ศาสนา ได้มีชนชาติหนึ่งเรียกว่า "กอล" ตั้ง
อยู่ พวกนั้นเดิมเป็นชาวทวีปเอเชีย ซึ่งเข้าไปในยุโรป
ในศตวรรษที่ ๕ แห่งคริสต์ศาสนา ชนชาติแฟรงก์ซึ่งเดิมอยู่
ในท้องที่ซึ่งเป็นประเทศเยอรมันเดียนั้น ได้พากันเข้าไปแย่ง
เอาท้องที่ซึ่งเป็นประเทศฝรั่งเศสในปัจจุบันนี้ได้ แต่คงขอ
ประเทศในสมัยนั้นว่า Frankenric หรือรัฐแฟรงก์ (แฟรงก์
เห็นจะคำเดียวกับที่เราจำมาใช้ว่าฝรั่ง) ราชวงศ์โบราณที่
ออกชื่อมาแล้ว แต่ซึ่งมีพระเจ้าชาเดมาญเป็นผู้มีศักดิ์านุภาพ
เยี่ยมนั้น ได้ปกครองชนในท้องที่ ซึ่งเป็นประเทศเยอรมัน

เดียน กับชนในท้องที่ซึ่งเป็นประเทศฝรั่งเศสเดียน ให้
รวมอยู่เป็นรัฐเดียนได้

ข้อที่นักพงศาวดารสมัยปัจจุบันบางคนกล่าวว่า ได้มี
ผู้พยายามจะให้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ เป็นพระราชาแบบราชวงศ์
เมอโรวิงเกียนนั้น เขาหมายความว่า จะให้ทรงมีความ
สามารถอย่างพระเจ้าแผ่นดินในราชวงศ์แรกของประเทศ ซึ่ง
ทรงศึกษานุกาภาพปกครองประชาชนได้ดี แต่เปลี่ยนแปลงไป
ตามสมัย ถ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ คิดแปลงพระองค์ไปได้สำเร็จ
ในตอนนี้ ก็จะต้องทรงปฏิบัติพระองค์เป็น “นักประชา-
ธิปไตยทรงมงกุฏ” นัยหนึ่งพระราชาผู้มพระทัยโนมน้าวเห็น
ชอบไปในทางประชาธิปไตย แต่หากทรงรักษาตำแหน่งพระ
ราชาไว้เพื่อจะได้เป็นผู้ชี้แนะประชาชนของพระองค์ไปตาม
คติประชาธิปไตย แต่ทรงอำนาจให้พวกใจเร็วแตกเดี่ยวอื่น
ทำหุนหันพถันแต่จนเกิดเหตุจลาจลเดือดนองไปทั้งประเทศ
เหมือนดังฝรั่งเศสในสมัยเมอประมาณ ๑๕๐ ปีมาเดอนั้น
แต่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ เป็นผู้มพระทัยถึงเตไม่กล้าจะคิดสินอะไร
เด็ดขาดลงไป พวกที่เป็นมนตรีคอกทปรักษาของพระองค์ ก็

ไม่ชักจูงพระราชานำให้ตกกระไดพาดอโยจินทันที่วงที่ ไม่หย่อน
หรือเห็นยวอำนาจพระราชานำไว้ให้ถูกต้องตามจังหวะ เพื่อ
ประโยชน์แห่งราชบัลลังก์ แต่ประชาชนทั่วไปในประเทศ
ไม่ผ่อนปรนแต่พอดี ในคราวที่ควรผ่อนปรน หรือยื่นแข็ง
ไว้ในคราวที่ควรยื่นแข็ง พูดสั้น ๆ พระราชารุ่งเศ็ดพระองค์
นั้น เป็นผู้เรี่ยวพลายของพระราชวงศ์ หรือเป็นผลไม้ไถ่
หัดน จึงรักษาราชบัลลังก์ไว้ไม่ได้

พูดถึงพระเจ้าชาเดมาญซึ่งออกพระนามเมื่อตะกั ทำ
ให้นักถึงคำของ ดร. ไถย์ เจ้าหน้าที่ของเยอรมันคนหนึ่ง
ซึ่งพูดกระจายเสียงวิทยุอยู่บ่อย ๆ แต่ได้กล่าวสรรเสริญแฮร์
ฮิตเลอร์เมื่อสองสามวันนั้นว่า แฮร์ฮิตเลอร์มีอาการว่า จะมี
วาศนากว่าพระเจ้าชาเดมาญ เพราะคงจะรวมประเทศเยอรมัน
กับฝรั่งเศสให้รวมกันถาวรไปชั่วกัฒปาวสาน คงจะไม่แยก
ชนชาติแฟรงก์ออกไปเป็นฝรั่งเศส แต่แยกชนที่พูดภาษา
เยอรมันในดุ่มแม่น้ำไรน์ แต่ชนตถาฟที่อยู่ต่อไปในดวันออก
ออกไปเป็นประเทศเยอรมันภายหลัง นี่เป็นคำสรรเสริญ
บารมี ซึ่งเทียบถอยหลังไปไกลเกิน ๑๕๐๐ ปีในพงศาวดาร
จะเทียบให้คล้ายคดถึงกันแท้ ก็ย่อมจะไม่ได้ แต่คำสรรเสริญ

ของ ดร. ไถยหน ^{๕๒} เมื่อได้ฟังใน ^{๕๓} วันที่ ๑๕ กรกฎาคม (พ.ศ.
 ๒๔๗๓) ^{๕๔} นี้ ^{๕๕} อันเป็นวณซึ่งชวนให้นึกถอยหลังไปถึงพระเจ้า
 หลุยส์ ๑๖ ^{๕๖} แต่นึกไปถึงคำที่กล่าวในพงศาวดารเล่มหนึ่ง
 เกี่ยวกับพระเจ้าหลุยส์ ๑๖ ถอยหลังไปหาพระราชวงศ์ของพระ
 เจ้าชาเดมาญ ก็จึงให้เขียนถอยหลังไปดั่งที่เขียนมานี้ ^{๕๗}

ศัพท์

ธาตุ

คำว่า "ธาตุ" พุทธทางไวยากรณ์แปลว่า รากหรือ
มุดอนเป็นทมาแห่งศัพท์ เช่น คำว่า "พจน์" มาจาก วจ
เป็นธาตุของพจน์ หรือถ้าจะพูดกลับกันกว่า พจน์ มาจาก
วจธาตุ

คำที่เป็นธาตุมักจะเป็นคำกริยา คำที่เป็นนามศัพท์
คุณศัพท์ ฯลฯ มาจากคำกริยาโดยมาก กล่าวให้เห็น
ตัวอย่างเช่น "มนุษย์" มาจาก มนุธาตุ มนุแปลว่ารู้
"นายก" มาจากนิธาตุ นิแปลว่านำไป "อาวุช" มาจาก
ยุชธาตุ ยุชแปลว่าต่อสู้กัน

คำที่เป็นธาตุแต่ละคำ อาจออกเป็นคำอื่น ๆ ได้หลาย ๆ
คำ เปรียบเหมือนรากซึ่งออกเป็นต้นไม้มีกิ่งก้านออกไปดนั้น
ถ้ายกตัวอย่างนิธาก็มีคำเช่น นายก นย วินัย เวไนย
เนตร เป็นต้น เหตุอันมาจากนิธาตุ ซึ่งแปลว่านำไปดนั้น
ยังมีคำอื่น ๆ ซึ่งมาจากธาตุนีเหมือนกัน แต่แปลว่า บรรลุ
เช่นคำว่า เนติ นัยนา เป็นต้นตัวอย่าง

ทชแจ่งมาข้างบน เพื่อจะให้ผู้อานตไม่สันทตทาง
 ไวยากรณ เข้าใจความหมายแห่งคำว่า ธาตุ อันเป็นคำ
 ซึ่งจะใช้ต่อไปในทน

สังคม

คำว่า สังคม มาจาก คมฺฐาตุ (หรือ คมฐาตุ) คม
 แปลว่าไป สังคมซึ่งแปลว่าไปด้วยกัน แต่มักใช้หมายความ
 ว่าประชุมกัน ร่วมกัน คิดต่อกัน รบกันเป็นต้น มีตัวอย่าง
 เหมือนเช่นแม่น้ำคงคาแถมมุนาไหลไปรวมกัน ก็เรียกตรง
 นนว่า สังคมแห่งแม่น้ำทั้งสอง หรือดาวพระเคราะห์เดินไป
 ร่วมกันตามจักรวาล ก็เรียกสังคมแห่งดาวเป็นต้น

มนตร

คำว่า “มนตร” แปลว่าผู้มีมนต์ มนต์มาจาก
 มนฺตฐาตุ ซึ่งแปลว่า พุดทตองสงวน นยหนึ่ง ปรัक्षाพุด
 ความลับ พุดกระซิบ ดงน มนตร จึงแปลว่าผู้กระซิบ หรือ
 ทปรัक्षा

ในอินเดียบางประเทศ เรียกมนิส์เตอร์ของพระเจ้า-

แผ่นดินว่า มนตรี ซึ่งถ้าแปลกว่าผู้ถวายคำปรึกษา ถ้า
พระเจ้าแผ่นดินทรงเห็นชอบ ก็โปรดให้ปฏิบัติตามคำปรึกษา
ที่ถวายนั้น การที่ใช้คำว่ามนตรีก็นั้นเพราะพระเจ้าแผ่นดินมี
ความดีที่ซื่อสัตย์อยู่ในพระองค์ มนตรีเป็นผู้รับใช้ แต่เป็นผู้มี
หน้าที่ถวายความเห็น ผู้ที่จะบันดาลให้เป็นไปได้อีกแต่
พระเจ้าแผ่นดินพระองค์เดียว

ในประเทศเราในรัชกาลที่ ๕-๖ ได้มีการประชุม
เสนาบดีสภาหลายครั้งหรือตามกำหนดที่โปรดเกล้าให้นัด

ในรัชกาลที่ ๕ พระเจ้าแผ่นดินประทับเป็นประธาน
เสมอ เว้นแต่เมื่อเสด็จไม่อยู่ แต่โปรดให้ผู้อื่นเป็นประธาน
ในรัชกาลที่ ๖ ก็เช่นนั้น การประชุมเสนาบดีในสมัยนั้น เมื่อ
โปรดเกล้าให้นำเรื่องใดออกปรึกษา พวกเสนาบดีมีอะไรจะ
กราบบังคมทูลรายงาน หรือจะถวายความเห็นว่าจะทำอะไรก็ได้
แต่ความคดโกงไม่ได้อยู่ที่ความเห็นหรือคะแนนจิตของพวก
เสนาบดี ที่แท้ถ้าจะพูดตามความรู้เห็นของผู้เขียนเอง ก็ไม่
เคยมีการตั้งคะแนนจิตเลย เมื่อพระองค์ผู้เป็นประธานทรง
ทราบรายงาน แต่ความเห็นของเสนาบดีแต่พวกที่ทรงตั้ง แต่จะ
ทรงตั้งในเวลานั้นหรือภายหลังก็ตามย่อมมีตายพระราชหัตถ์

หรือหนังสือราชการตั้งเป็นหลักฐานภายหลังทุกครั้ง
 วัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาความเห็น แดงรับพระบรม
 ราชโองการเช่นนี้ หลีกเลี่ยงของเดิมนั้น ก็คือถ้อยคำ
 ปรีกษา การปฏิบัติราชการ ย่อมปฏิบัติตามพระราชโองการ
 ไม่ใช่ตามมติของที่ประชุมเดิมนั้น จึงมีหน้าที่เป็น
 มนตรี คือถ้อยคำปรีกษาแด่รับใช้ แต่มิได้เรียกชื่อตำแหน่ง
 เช่นนั้น เพราะเหตุที่จะได้กล่าวภายหลัง ตามความเข้าใจ
 ของผู้เขียน

มินิสเตอร์

คำนี้เป็นคำอังกฤษมาจากธาตุตตินว่า มินุต์ (ไมนัต)
 แปลว่า น้อยกว่า ในภาษาอังกฤษมินิสเตอร์แปลว่าผู้รับใช้
 มีความหมายอยู่เป็น ๒ จำพวก คือผู้รับใช้พระเจ้าแผ่นดิน
 เป็นหัวหน้าราชการกระทรวง หรือรับใช้พระเจ้าแผ่นดิน
 เชิญพระราชโองการไปเจรจาในประเทศอื่น คือเป็นราชทูต
 จำพวกหนึ่ง เป็นผู้รับใช้ของพระผู้เป็นเจ้า คืออัครราชทูต
 สอน แดกระทำพิธีตามคำสั่งเจ้าจำพวกหนึ่ง
 คำว่า มินิสเตอร์ ที่แปลว่า ผู้รับใช้ของพระผู้เป็นเจ้า
 หรือพระเจ้าแผ่นดินนี้ ยังใช้อยู่จนปัจจุบัน

เสนาบดี

คำ^๕นี้แปลว่าหัวหน้าแห่งเสนาคือกองทัพ เสนามาจาก
ดีชาคู แปลว่า ผูก

ในสยามแต่ก่อน ข้าราชการที่เป็นหัวหน้ากระทรวง
ล้วนเป็นแม่ทัพทั้งนั้น เจ้าพระยาธรรมาธิบดี (กระทรวงวัง)
เจ้าพระยาพดเทพ (กระทรวงนา) ซึ่งดูหน้าที่ในปัจจุบัน
หน้าที่พดเรือนแท้ ๆ แต่ก่อนก็เคยเป็นแม่ทัพออกสงครามทั้ง
๒ ตำแหน่ง ดั้งการเรียกหัวหน้ากระทรวง ว่าเสนาบดีคือ
แม่ทัพ จึงเป็นประเพณีมาช้านาน ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อมี
ได้ใช้เจ้ากระทรวงเป็นแม่ทัพตั้งแต่ก่อนแล้ว ก็ยังทรงเรียก
เจ้ากระทรวง ว่าเสนาบดีอยู่ตามประเพณีเดิม

ที่กล่าว^๕นี้กล่าวตามประเพณีแต่ก่อน แต่ประเพณีย่อม
เปลี่ยนแปลงไปตามแต่จะเหมาะแก่กาละ แม้จะพูดเพียงที่ผู้เขียน
ทราบไซ้ ในรัชกาลที่ ๕ ก็ได้เปลี่ยนแปลงประเพณีไปหลายอย่าง
ถ้าอ่านในหนังสือ “พระราชพิธี ๑๒ เดือน” ซึ่งเป็น
พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๕ ก็จะพบบางแห่งที่ทรงเขียนไว้ว่า
ประเพณีได้เปลี่ยนแปลงไป

สุขภาพ

คำมคธว่า สุข มาจาก สุขชาติ แปลว่าทำให้สบาย
ทำให้ดำรงอายุ คำว่า ภาพ มาจากภูชาติ แปลว่ามี เป็น เกิด

สุขภาพแปลว่าเป็นสุข ความเป็นสุข^๕ หมายความว่า
ไม่เจ็บด้วย แต่หมายถึงความสบายอย่างอื่นด้วย เช่น ที่ใช้
กันว่าไม่สุขใจ ย่อมหมายถึงความกังวลอื่น ๆ นอกจาก
ไข้เจ็บ

ถ้าจะยกตัวอย่างในสมัยนี้ (พ.ศ. ๒๔๗๑) พวกยิว
ที่อยู่ในประเทศเยอรมัน ปรากฏตามข่าวว่า ไม่มีความสุข
แต่ไม่ได้เกี่ยวเรื่องเจ็บไข้ หากเป็นด้วยเรื่องการเมือง

ราช

คำว่า ราช เป็นคำมคธแต่ดั้งเดิม ใช้ทั่วไปในอินเดีย
ในบรรดาภาษาที่มาจากดั้งเดิม คือ หินที่ บราหฺมี บังกต์
เป็นต้น

คำราช^๕ นมกต่างกันว่ามาจากวิญชาติ^๕ ซึ่งเป็นคำ
กิริยา แปลว่า กำหนด ยินดี

แต่บางครูก็ว่าศัพท์^๕ มาจาก ราชชาติ^๕ ซึ่งแปลว่า

รุ่งเรือง ส่องสว่าง

ในหนังสือรุ่นเก่ากรุงพุทททกาด ราชา เป็นตำแหน่ง
เรียกพระเจ้าแผ่นดินจริง ๆ ด้วย เป็นตำแหน่งเรียกพ่อเมือง
ซึ่งไม่ใช่พระเจ้าแผ่นดินด้วย

ตำแหน่งพ่อเมืองหรือราชาของริบับติกเล็ก ๆ ใน
อินเดียโบราณนั้น เป็นตำแหน่งซึ่งราชบุตรเล็กตั้งบุคคลให้
เป็น แต่จะเลือกอย่างไร แดเด็กก็ให้อยู่ในตำแหน่งนานเท่าใด
ในสมัยนั้นไม่มีใครทราบ

พ่อเมืองที่เรียกราชาในครั้งโน้น เมื่อได้รับเลือกแล้ว
ก็มีหน้าที่เป็นประธานเวลาประชุม หรือถ้าไม่มีประชุม ก็เป็น
หัวหน้าบัญชาการบ้านเมือง ถ้าจะเทียบก็คือ หัวหน้าริบับติก
ในสมัยนี้ เปรตเดินคโรชเวตต์ ถ้าจะเรียกชื่อตำแหน่งตาม
หนังสือรุ่นเก่ากรุงพุทททกาด ก็ต้องเรียกว่า ราชาแห่ง ส.ป.ส.
อเมริกา

อนึ่ง ควรจะกล่าวอย่างอีกข้อหนึ่งว่า สกุตพระเจ้า-
แผ่นดินกรุงสัจจวัตต์ เป็นสกุตซึ่งเดิมเป็นคนธรรมดา ไม่ใช่
สกุตเจ้า หากวิชาศนาได้สั่งให้ถึงเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ชาว
สัจจวัตต์ที่ไม่ได้อยู่ในวงษ์เจ้าแผ่นดิน แต่เป็นวงษ์ผู้ดีเก่า

(กุดบุตร) ก็ใช้คำเรียกว่า ราชาโน แปลว่า ราชาทั้งหลาย
อย่างเดียวกับที่ ใช้เรียกหัวหน้าแคว้นกุดบุตรของวิปัสสิกเด็ก ๆ
ในสมัยนั้น

ดังนั้น คำศัพท์ "ราช" จึงมิได้แปลว่าเจ้าแผ่นดินหรือ
เจ้าเท่านั้น

ในสมัยปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๔๗๑) คำราชาเป็นคำเรียก
พระเจ้าแผ่นดินก็ได้ เรียกเจ้าก็ได้ แต่เป็นชื่อบรรดาศักดิ์
ขุนนางซึ่งรัฐบาดตังคนธรรมดาให้เป็นด้วย ผู้เขียนได้เคยพบ
คนในอินเดียหลายคน ซึ่งมีได้มีศักดิ์เป็นเจ้า แต่มิได้ทำ
ราชการ แต่ได้เป็นราชา เพราะรัฐบาดตัง เพื่อจะยกย่องว่า
เป็นผู้ใหญ่อยู่ในท้องถิ่น การตังให้คนธรรมดาเป็นขุนนาง
บรรดาศักดิ์เรียกว่าราชานี้ รัฐบาดตังอังกฤษมิได้เป็นผู้ริเริ่ม
เป็นประเพณีซึ่งมีมาเดิม ก่อนอินเดียตกไปแก่อังกฤษ ใน
สมัยนั้นผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินมาก ๆ เรียกกันว่าราชาก็มีบ่อย
แต่มิได้เกี่ยวข้องกับเจ้าแผ่นดินหรือเจ้าเลย

อนึ่ง ในอินเดียมีคางซึ่งใช้กันเพี้ยนออกไปตามท้องถิ่นว่า
รีย แต่ รอย เป็นต้น ซึ่งเป็นคำเดียวกับราชทั้งหมด คำศัพท์
เพี้ยนออกไปเช่นนั้น ก็ใช้เป็นชื่อบรรดาศักดิ์ขุนนางเหมือนกัน

ในบางมณฑลใช้รัชย์เป็นบรรดาศักดิ์ตำแหน่งของชน รัชย์
พหุทศ (ภาษาหิณฑ) เป็นบรรดาศักดิ์ส่งขึ้นไปอีกคนหนึ่ง
ตำแหน่งหลวง แล้วใช้ราชาเป็นบรรดาศักดิ์ขุนนางสูงสุดเช่น
พระหรือพระยา แต่ใช้เฉพาะที่เป็นแขกเท่านั้น ถ้าแขกที่
เป็นขุนนางตำแหน่งราชาแล้วได้เลื่อนยศขึ้นไปอีก ก็เห็นจะ
เป็นเซอร์ดอกกระมัง

ส่วนคำว่า “ราชย์” (ราชย์ หรือ ราชย์) นั้น มัก
ใช้แปลว่า อำนาจอธิปัตย์ แต่แปลว่า ความเป็นเจ้าแผ่นดิน
ก็ได้ เพราะในสมัยก่อน พระเจ้าแผ่นดินย่อมมีอำนาจอธิ-
ปัตย์ (ฝรั่งเรียก Sovereignty) อนึ่ง คำว่าราชย์นี้ แปล
ว่ารัฐบาลก็ได้ แปลว่าประเทศบ้านเมืองก็ได้ แปลว่าระบอบ
ปกครองก็ได้ เหมือนดังที่ชมรมการเมืองในอินเดียใช้ศัพท์
ว่า สุวราช หรือ สุวราชย์ แปลว่าระบอบปกครอง ซึ่ง
อำนาจอธิปัตย์อยู่ในราชฎ หรือชาวอินเดียเอง

ทั้งหมดที่นำมาถ่วงนี้ แสดงว่า คำว่าราชย์จะได้แปล
ว่า เจ้าแผ่นดินหรือเจ้าเท่านั้นไม่ได้ ประเทศ ส.ป.ส.
อเมริกา ซึ่งเป็นริบัตติก ก็เป็นราชย์ ประเทศเยอรมัน ก็
เป็นราชย์ แต่หัวหน้าประเทศไม่ได้เป็นพระมหากษัตริย์เจ้า

แผ่นดิน จะบ้วยกต่างถึงคนใหญ่คนโตไปโย แม้ตาชาวนา
 เศรษฐีในอินเดีย ซึ่งผู้เขียนได้เคยพบ แกกมีบรรดาศักดิ์
 เป็นราชา โดยที่มีได้เป็นเจ้าของ หรือมีตำแหน่งเป็นเจ้าของ
 พานเมืองอะไรเลย

ผู้อ่านคงจะเคยตั้งเกล้าว่า หนังสือพิมพ์ (ประมวญ
 วัน) ใช้คำว่า ราชทูตอเมริกัน หรือราชการฝรั่งเศสเต็มออก
 ทง ๆ ที่ประเทศทง ๒ นั้น เป็นบริบัตถก ไม่มีพระเจ้าแผ่นดิน
 ที่เซตงนิกเพราะคำว่า ราช มิได้หมายความว่าเจ้า
 เท้าน

คุณ

คำว่า “คุณ” นี้เป็นคำมคธซึ่งจะมาแต่ชาตุใดก็รู
 ยาก แต่ในโยชนาอภิขมมตุถวิภาวินี กถ่าวว่า คุณ มา
 จาก คุณชาตุ ซึ่งแปลว่าเรียก

ถ้าจะแปลศัพท์ว่า “คุณ” เป็นไทย ก็มักแปลทับ
 ศัพท์ตงไปว่าคุณ แต่นอกจากนั้นยังแปลโดยอธิบายว่า ความ
 ดี ความงาม ความชอบ ขอบปฏิบัตตตงาม ชน ช้อนกัน
 อานิสงต์ กอง หมวด รอง ไม่ใช่หัวหน้า น้อย ดายธนุ
 ไทยเราใช้คำว่าคุณแต่เฉพาะที่หมายความว่า ความดี

ความงาม ที่แปลว่าชั้น ซ้อนกัน หรือแปลว่าสายรุ้งเป็นชั้น
นั้น เราไม่ใช้เลย

อนึ่ง ถ้าคนมีอุปการแก่กัน เรามักใช้ว่ามีบุญคุณ
หรือเคยทำบุญทำคุณแก่กัน ซึ่งขยายคำแปลออกไปอีกทาง
หนึ่ง

อนึ่ง เราเรียกชื่อกันว่าคุณนั้นคุณนี่ เป็นคำยกย่องว่า
เป็นคนชั้นสูงหรือผู้ดี แต่เมื่อใช้กันทั่วไป ก็เลยไม่เป็นคำ
ยกย่อง เพราะใช้ด้ามักเลยแล้ว

คำว่า "เจ้าคุณ" แต่ก่อนเป็นคำดำหรับเรียกพระยา
พานทองขึ้นไปจนเจ้าพระยา แต่เป็นคำเรียกพระราชาคณะ
ด้วย

ที่เคยใช้คำว่า เจ้าคุณ เรียกเฉพาะพระยาพานทอง
ขึ้นไปนั้น มาในค่อนหลัง แม้พระยาที่มีได้รับพระราชทานพาน
ทอง ก็มักเรียกเจ้าคุณกันทั่วไป แต่ที่เรียกพระยาว่าเจ้าคุณ
นี่ เป็นคำที่คนอื่นเรียก ผู้เป็นพระยาไม่ใช้คำนี้เรียกตัวเอง

พระจุลจอมเกล้าฯ ไม่ค่อยจะทรงเรียกขุนนางว่าเจ้า-
คุณ ดูเหมือนจะทรงเรียกอยู่แต่สมเด็จพระยาเท่านั้น แต่
มีเจ้าคุณทหารอีกคนหนึ่ง ซึ่งผู้เขียนไม่รู้แน่ เข้าใจว่าทรง
เรียกคุณสุรวงษ์ เจ้าพระยานอกนั้น ถ้าเป็นรุ่นผู้ใหญ่ ก็

มักทรงเรียกท่าน เช่น ท่านกรมท่า ท่านภาค ถ้าอ่อนอายุ
ลงมา ก็มักทรงเรียกชื่อย่อย ๆ เช่น ดุรงค์ศักดิ์ เทเวศร์
แต่บางทีก็ทรงใช้คำเจ้าพระยานำชื่อย่อย

คำว่าเจ้าคุณมักเข้าใจกันว่าเป็นคำยกยอ ว่าเป็นเจ้า
โดยคุณงามความดี ซึ่งแยกจากความเป็นเจ้าของโดยกำเนิด

ถ้าจะพูดตามที่ไทยใช้กันมาแต่ดั้งเดิมแท้ ๆ คำว่า
เจ้าคุณนั้นเห็นจะเป็นคำไทยสองคำ ไม่ใช่คำไทยคำหนึ่ง คำ
มกรคำหนึ่ง ผสมกันเป็นหน้าฝนปหน้าท่า ไทยแต่ก่อนชะรอย
จะเรียกผู้เป็นหัวหน้าคนที่ควบคุมกันเป็นหมู่เป็นกองใหญ่ ๆ
ว่า "เจ้ากุน" ภาษาไทยเก่าไม่มีตัว ก. คำที่เราว่าคนไทย
นั้นจึงว่า กุน แต่มักออกเสียงว่า "กุน" เหมือนดังมี
สระอยู่ด้วย ถึงแม้บางภาษาเขียนเป็นตัวหนังสือว่า กุน ก็
อ่านออกเสียงว่า กุน แต่บางทีก็เขียนมีสระอุหรือสระอุพร้อม,
ดังเห็นได้ในภาษาไทยหลายภาษาที่ยังมีอยู่นอกสยามในเวด
น คืออาหมเป็นต้น

อนึ่ง ควรจะอธิบายว่า คำว่า คน นั้น ไทยแต่ก่อน
ใช้สำหรับเรียกคนที่เข็นขบวนขบวน คนขบวนคำใช้ว่า เดก

ภาษาอื่น ๆ ที่ใช้คำเรียกคนขบวนขบวนกับขบวนคำผิดกันเช่น
นี้ คงจะมีหลายภาษา แต่ในเวดที่เขียนนี้ ผู้เขียนนึกได้

แต่ภาษาดัตช์ ซึ่งมีคำว่า Vir แต่ Homo ผิดกันอยู่ คำ
 ดัตช์คำแรกทอาน มักหมายความว่ากตัญญู จึงอาจมีที่มา
 ดั้งเดิมเดียวกันกับคำดัตช์กตัญญูว่า วีร ก็เป็นไปได้ เพราะสองภาษา
 นั้นมาจากกอเดียวกัน

ทกต่างข้างบนเห็นว่าเจ้าคุณคือเจ้าคน เพราะคำว่าคน
 ในภาษาไทยดั้งเดิมออกเสียงมีสระอุ เป็นความเห็นของ
 ผู้เขียนคนเดียว ไม่มีหลักฐานจะได้ จากคำที่ผู้รู้ท่านกล่าวไว้
 แต่ก่อน

โทษ

คำนี้เป็นคำबाटมาจาก ทุลาตฺตฺ แปลว่าประทุษร้าย
 ไม่พอใจ ไม่ชอบ คุณเฉียว โกรธ ความผิด เกิดยศ

คำबाटว่า โทโส ในส่วนที่แปลว่า ประทุษร้าย
 ความผิด ฯลฯ นั้น ภาษาดัตช์เขียนว่าโทษ แต่โทโส
 ที่แปลว่าโกรธแต่เกิดยศนั้น ภาษาดัตช์เป็นโทษ

คำไทยที่ใช้ว่านักโทษนั้น ก็ได้ความตามศัพท์ แต่ที่
 ใช้ว่าตงโทษนั้น ถ้าใช้ว่าตงที่นั้จะเหมาะกว่า

ทกต่างเช่นนี้ ไม่ได้หมายความว่า ควรเปลี่ยน เป็น
 แต่เมื่อพูดถึงศัพท์กตัญญูไว้เท่านั้นเอง

... ลัม

ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ลัมนี้ ถ้าได้ใจอ่านข่าวการเมือง
ในประเทศอื่น ๆ ก็จะได้พบคำฝรั่งหลายคำซึ่งลงท้ายว่า
... ลัม เช่น คอมมิวนิสต์ ฟาสซิสต์ นาซีลัม โซเชี่ยลลัม
คอดเด็กลัม แดโตะลัม เป็นต้น

คำที่ยกมาเป็นตัวอย่างเหล่านี้ บางคำไม่มีในดิกชันนารี
หรือถ้ามีในดิกชันนารีใหม่ที่สุด ก็อธิบายสั้น ๆ จนไม่ค่อย
จะเข้าใจว่าอะไรแน่แน่ ผู้เขียนทราบว่ายาวเราน้อยอย่างน้อย
๒-๓ คนไม่รู้ความหมายของศัพท์เหล่านี้ นอกจากจะนึกว่า
นาซีลัม คือ ฮิตเลอร์ ฟาสซิสต์ คือ มุสโสลินี คอมมิวนิสต์
คือ ลัทธิ เป็นต้น ผู้เขียนทราบว่าผู้ไม่รู้อย่างน้อย ๒-๓
คนนั้น ก็เพราะได้มี ๒-๓ คนถามผู้เขียน แดขอให้ชี้แจง
ลงในหนังสือพิมพ์ ครูคนหนึ่งบอกว่าได้เคยถูกศิษย์ถาม แด
จนมาแล้ว

ถ้าจะให้ชี้แจงให้ละเอียด ผู้เขียนก็จนเหมือนนกอื่น อีก
ทั้งจะทำให้หน้ากระดาษเต็มไปด้วยคำอธิบาย ... ลัม ต่าง ๆ
ซึ่งจะทำให้หนังสือพิมพ์ขายตก แต่ถ้าจะให้ชี้แจงแต่ย่อ ๆ

ก็ได้เคยช้แจ่งแล้ว ในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง ของสำนักงานนี้
จะเป็นประมวญมารค ประมวญสาร หรือประมวญวันก็จำ
ไม่ได้ แลถ้อยคำที่ใช้ในการช้แจ่งก็จำไม่ได้เหมือนกัน จำ
ได้แต่ว่าได้กล่าวย่อ ๆ ถึงความหมายแห่งคำว่าคอมมิวนิสต์
ฟาสซิสต์ แดนาซิสต์ ตามที่นิยมกันในรัชชีย์ อิตาลี แล
ประเทศเยอรมัน แลได้ช้แจ่งว่าผิดกันเป็นสารสำคัญอย่างไร

หนังสือพิมพ์เบ็นของทอานแฉวกทง ขอความช้เขียน
ไว้ย่อ ๆ เพียง ๒-๓ บีกัดม อย่าว่าแต่ผู้อ่าน แม้ผู้เขียน
กัดมเหมือนกัน ทวาดมณ ถ้าพูดด้วณควผู้เขียน ก็หมาย
ความว่า ดิมวช้แจ่งถ้อยคำที่อธิบาย ส่วนใจความนัยงจำได้
จึงคิดว่าถ้านาน ๆ กัดบยอนเอามาเขียนใหม่ แฉกถ้าวเพิ่ม
เติมให้เลอียดออกไปเล็กน้อย ก็คงจะถูกใจคนอ่านอย่างน้อย
๒-๓ คนทเคยถาม

คำที่ถงท่ายว่า ... ส้ม ตามควอย่างที่นำมาแฉดงข้าง
บนน เป็นถทธิการเมืองชนิดต่าง ๆ ในโตกนจะมีคนนับ
จำนวน ๓๐๐ ถ้านคนทเห็นผิดในเรื่อง ... ส้ม เพราะ .. ส้ม
ต้องชนิดอาจเป็นถทธิตรงกันข้าม ถ้า ๓๐๐ ถ้านฝ่ายถูก
๓๐๐ ถ้านฝ่ายโน้นก็ต้องผิด แต่ฝ่ายไหนจะถูกฝ่ายไหนจะผิด

ก็ตาม ฝ่ายถูกแต่ฝ่ายผิดไม่ถูกแต่ผิดอยู่นิ่ง ๆ เมื่อถูกแต่ผิด
 แดวกชกจะรบกันชนดวย

ตทริต่าง ๆ ที่ตงท่ายว่า... ส้มเหต่าน แค่ละชนิต
 เป็น "อติโอโตยี่" คำนี้เป็นคำเก่า ซึ่งในเวต่าน (พ.ศ.
 ๒๔๗๑) ย้อนเอากระดับมาใช้กนชนใหม่ แต่มีความหมาย
 ไม่เหมือนแต่ก่อน

ศัพท์ต่าง ๆ ที่ตงท่ายว่า... ส้มเหต่าน มนุษย์ใน
 บัจจุบัน (พ.ศ. ๒๔๗๑) ถือเป็นจริงเป็นจัง จนรวมพวกกัน
 สวมเสื้อเชคตาบาง เสื้อเชคต่านาตาตบาง แดบ้างก็ใช้ผ้าผูก
 คอสีแดง บ้างก็ประชุมงูบงบปรึกษากันในร้านกาแฟ หรือ
 ในห้องรับแขกของเอกชน หรือในรโหฐานอื่น ๆ บ้างก็
 วิวาทถึงไม่คู่สู้กับเพื่อนเก่าของตน ซึ่งเคยเป็นมิตรกันมาช้านาน
 บ้างก็สัดตทงพ่อแม่ บ้างก็แก้ บ้างก็ตะโกน บ้างก็
 ทำหนังสือพิมพ์ บ้างก็ใช้วิทยุ ต้วนแต่ประกาศให้คนอื่น
 ทราบว่า สวรรค์จะเกิดใหม่บนแผ่นดิน โดยประการแห่ง
 ... ส้มอย่างไร

ศัพท์ตงท่ายว่า... ส้มเหต่าน เป็นเหตุให้บอมบ์ตก
 จากฟ้า ให้กระสุนออกจากกระบอกปืน ให้รัฐบุรุษพูดกับ

กันไปกดับกันมาเอาตำไม้อ้อยจะได้, เมื่อวานชอบชชเหนย,
 วนนจนแดตเปญ, พรุงนจะทไทนก็ไมทราบ ทงนทาให้,
 มนุษย์จ่ายทรพย์เตรียมเครื่องรบกกว่า ๓๐ เปอรเซ็นต์แห่ง
 ทรพย์ทงหมดททาได้ทงโลกในปีหนึ่ง

ในเวลานี้ (พ.ศ. ๒๔๗๓) อากาศในฟ้าเกาะกะไปด้วย
 คตินวทยุ ซึ่ง... ด้มีค่าง ๆ ใช้ในโปรปะกันดา บ้างก็กถ่าว
 เอาด้ได้ควเอาชวให้ผู้อื่น บ้างก็กถ่าวค่านทานถ้อยคำของ
 ฝ่ายอริ บ้างก็พยายามกถ่าวเฉพาะความจริง โดยหลัดกว่า
 ด้จุเจนา ดิกวาทิน คื่อชนะคนผู้พูดด้ปรับด้ด้วยพูดจริง แต่
 ทว่าพูดจริงนั้ จะปรากฏแน่เมื่อไรว่าคำใดจริงคำใดไม่จริง
 ก็รู้ไม่ได้

อิตาด้ตั้งวิทยุกระจายด้ยงเป็นภาษาอังกฤช ไปให้ชาว
 ประเทศอังกฤชในทื่ออื่น ๆ ฟัง แด้ด้ตั้งเป็นภาษาอาหรับ ไป
 ให้ชาวเมืองชนของอังกฤชฟัง

อังกฤชทาเคยอยู่นาน แต่ในที่สุดก็คื่อค่อค่าน คื่อ
 ด้งกระจายด้ยงวิทยุถึง ๗ ภาษา รวมทงภาษาเยอรมันแด
 อิตาด้ยงนด้วย

รัชชีย์ด้ร่างด้ถ่านวิทยุใหญ่ แด้ใช้เครื่องมีก่าด้พิเคษ

เพื่อจะชอกแซกเข้าไปในบ้านเรือนชนเยอรมันให้ได้ แล้ว
กระจายเสียงยกย่อง... สัมของรัชเซีย แดกต่างคำหิ
... สัมของเยอรมันเสร็จไปในตัว

เยอรมันออกกฎหมายห้ามไม่ให้ราษฎรฟังวิทยุรัชเซีย
หรือสวิตเซอร์แลนด์ ถ้าใครขึ้นฟังจับได้มีโทษ แต่สถานี
วิทยุเยอรมันกระจายเสียงเป็นภาษาอังกฤษ ไปถึงประเทศ
อังกฤษแอมริกา เป็นภาษาฝรั่งเศสไปประเทศฝรั่งเศส เป็น
ภาษาสเปนไปอเมริกาใต้ (แต่เราผู้อยู่ในกรุงเทพถ้าจะอด
คำหัดับจับตานอนคอยฟังก็ฟังได้คนละมาก ๆ)

... สัมเหตุนั้น เป็นเหตุให้บางประเทศดุดงเก้อชกของ
ใหม่ ทำให้พระราชธาตกราชบัลลังก์ ทำให้ยุบปาลิเมนต์
ทำให้เกิดมีเพลงใหม่ ๆ ซึ่งร้องกันทั่ว ๆ ไปในบ้านเมือง
แต่ทำให้มีคำแปลต่าง ๆ เช่น "เฮล ฮิตเลอร์" เป็นต้น

เพราะเหตุที่... สัมทำให้เกิดปั่นป่วนเช่นนั้น จึงน่าจะ
พยายามเข้าใจว่า... สัมแต่ดะอย่างมีความหมายประการใด
ใน^{๒๕} จะตองนำเอาเนื้อแท้มาถ่วงย่อ ๆ แต่^{๖๕} (๓๗
มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๓) หมดหน้ากระดาษเสียแล้ว จึงตอง
ขอคัดต่อท่านที่สนใจจะอ่านว่าให้รอวันหน้าต่อไป

เมื่อวานนี้ (๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๓) ได้เริ่มจะ
 ข้างแจ้งคำต่าง ๆ ที่ลงท้ายว่า "... ติ่ม" (๑๘ มกราคม
 พ.ศ. ๒๕๑๓) จะคือ แต่มศัพทอื่นอีกบ้าง ซึ่งถ้าไม่นำมา
 กล่าวย่อ ๆ ด้วยก็จะไม่ช่วยให้เข้าใจได้สนิท

อิดิโอย์

ศัพท์อิดิโอย์ (Ideology) นี้ บางคนก็ออกเสียง
 ว่า อิดิโอย์ เห็นจะถูกทั้งสองอย่างกระมัง คำนี้แปลว่า
 ความคิด หรือว่าวิชาว่าด้วยความคิด แต่ขี้เคยแปลว่า ชุด
 แห่งความคิด หรือความคิดชุดหนึ่ง ๆ

ตามที่ใช้กันในคำพูด หรือในหนังสือพิมพ์ทุก ๆ วัน
 ศัพท์นี้ก็ไปลงความว่า อดิธิ ฟาสซิสต์ คอมมิวนิสต์ ประชา
 ธิปไตย เหล่านี้เป็นอิดิโอย์ หรืออดิธิการเมือง ซึ่งผิดแผก
 กันไปคนตะอย่าง ๆ แต่ความแก่งแย่งก้าวร้าว ซึ่งประเทศ
 คือประเทศมีแก่นใจ (พ.ศ. ๒๕๑๓) บางทีก็ใช้ว่า
 ศักดิ์ทิธิ

ในที่นี้เราจะพูดถึงแต่เพียงอดิธิการเมือง แต่อดิ
 เศรษฐกิจเท่านั้น

คอลเล็กติวิสม์

คำนิยามตามราชบัณฑิตยสถาน (Pick) ในที่นี้
 หมายความว่า เก็บรวมหรือเก็บด้าดม แต่เป็นการด้าดม
 ในทางที่สมมติว่าเป็นส่วนตัวของชุมชน หรือในทางเศรษฐกิจ
 แดการเมือง ทรัพย์สินหรือสินค้าที่ทำให้เกิด แดการจำหน่าย
 สินค้าเป็นต้น เหตุอันเป็นด้าดม แดแม้กิจการของบุคคล
 ก็รวมเข้าไปในความด้าดมนี้มากบ้าง น้อยบ้าง ตามความคิด
 ในเอกเทศ การด้าดมทงนี้อาจว่า เพื่อประโยชน์ของชนทงหมู่
 ติชนนิตินจะว่าเป็นความผ่นเห็นด้วรค ซึ่งเมื่อคนชน
 ก็ไม่ใช่ หรือจะว่าเป็นความพึงด้รอันของคนคั้น ๆ หรือจะ
 ว่าเป็นของด้จรง ก็แด้แต่ท้านจะเห็น

ในชุมชนซึ่งปฏิบัติตามตติชนนิติน เอกชนไม่มีตติ
 ด้วนบุคคลชนนิติน ซึ่งใช้ค้พ้ตามรัฐธรรมนุญอเมริกันว่าเป็น
 ตติชนนิติน "ไม่มีเวดาทผู้ใดจะแยงโยไปด้" ตติชนนิติน
 คือดติชนนิตินที่จันบ้ถอด้ำงนาด้ตามใจ แดเมื่อหาทรัพย์สินใดก็เก็บ
 ไว้หรือใช้จายด้ตามใจ

ในรัฐซึ่งใช้ตติชนนิติน ตติชนนิตินด้วนบุคคลยอมมีบัญญัติขด
 คั้น เพื่อประโยชน์ด้วนใหญ่ จะขดคั้นเพียงไหน ก็แด้แต่

รัฐบาลผู้ซัดคั้น ซึ่งเบียดเบียนได้เต็มอ
 ผู้อ่านพึงเข้าใจว่าที่กล่าวข้างบนนี้ ไม่ใช่กล่าวตาม
 คำราชาศัพท์ เป็นกรณการกล่าวตามฉันทนาการเมืองที่เป็นไปใน
 เวชาน (พ.ศ. ๒๔๗๓) แด่ทางการเมืองก็ย่อมรวมทาง
 ศาสตร์อยู่ด้วย

กล่าวโดยประการที่ด่าส้มเช่นนั้น ฟาสซิสต์ นาซีส์
 แด่คอมมิวนิสต์ ก็ล้วนเป็นลัทธิด่าส้มโดยทำนองคล้าย ๆ กัน
 ทั้ง ๓ อย่าง

โตตะลิตาเรียลลิสม์

ศัพท์นี้ไม่มีในดิกชันนารีรุ่นเก่า เพราะเป็นศัพท์ซึ่งมี
 อายุประมาณ ๑๕ ปีเท่านั้น (ปีที่ทรงเรื่องน พ.ศ. ๒๔๗๓)
 ในดิกชันนารีใหม่เล่มหนึ่ง ซึ่งออกในรัชกาลพระเจ้าแผ่นดิน
 อังกฤษเดี่ยวนั้น มีคำแปลศัพท์ โตตะลิตาเรียลลิสม์

TOTALITARIAN A. applied to a state such as
 nazi Germany where no representation is allowed to
 any political opinion except that of the ruling party
 (The King's English Eictionary P. 1108)

ศัพท์ที่เขาได้ตั้งขึ้นสำหรับใช้เรียกระบอบปกครองชนิด
หนึ่งซึ่งเกิดขึ้นใหม่ ๆ เป็นระบอบซึ่งรัฐเป็นผู้ตั้งระเบียบ
บังคับทุกสิ่งทุกอย่าง ซินญอร์ มุชโซลินี ชี้แจงระบอบนี้ว่า
“ทุกสิ่ง เพื่อรัฐ ไม่มีสิ่งใดต่างหากจากรัฐ”

[ผู้เขียนเกือบจะลืมแปลว่าศัพท์ที่ว่าหน้าว่ามาจาก
ธาตุซึ่งแปลว่าทั้งหมดทั้งสิ้น]

ในรัฐรวม หรือรัฐโคตตะติตาเรียนเช่นนั้น รัฐบาล
อาจบังคับหรือเรียกเอาทุกอย่างในชีวิต หรือความเป็นไป
ของพลเมือง แต่ยกเว้นให้บางอย่าง เป็นต้นว่า ในบาง
ประเทศยอมให้พลเมืองนับถือศาสนาตามใจได้ แต่ก็มีข้อ
ขีดคั่นบ้าง ในบางประเทศการอนุญาตให้ถือศาสนานับถือคน
มาก บางแห่งก็ตั้งยุบหรือห้ามการสอนศาสนาบางชนิด แล้ว
ทำลายโบสถ์วิหาร หรือเอาไปใช้อย่างอื่นเสียทีเดียว การที่
อนุญาตให้นับถือศาสนาได้บ้างนั้น เป็นการให้โดยเมตตา
ไม่ใช่ว่าพลเมืองมีสิทธิที่จะนับถือศาสนาได้ตามใจตนเอง การ
อนุญาตเช่นนั้น ในบางรัฐถ้าจะถอนเสียพรุ่งนี้ก็ได เพราะ
รัฐเท่านั้นเป็นผู้มีสิทธิ

ในรัฐรวมเช่นนั้น ความปฏิบัติหรือความเป็นไปของ

บุคคลทุกคน จำต้องเข้ารอกับวิถีของรัฐซึ่งเป็นประกาศ-
นโยบายกลาง การถือศาสนา การศึกษา การทำงาน การ
ค้าขาย หรือแม้กิจส่วนตัวแท้ ๆ เช่น ความรักระหว่งเพศ
และการแต่งงานเป็นต้น ก็ต้องดำเนินตามร่องแห่งประกาศ-
นโยบายกลาง เป็นต้นว่าหญิงกับชายจะรักแต่งงานกัน ถ้า
มิได้มีกำเนิดที่รัฐบาลอนุญาตให้แต่งงานกันได้ ก็ทำตามใจ
ไม่ได้ เหมือนเช่นคนอารยกับยิวแต่งงานกันไม่ได้เป็นตัวอย่าง

การจัดกันเป็นสังคมบุคคล เช่น สังคมการกุศล
หรือสังคมสังสรรค์ หรือสังคมทางเศรษฐกิจ เช่น
สโมสรของสตรีศึกษาศาสตร์ หรือศิลปสมาคมนายจ้าง
สมาคมกรรมกร เหล่านี้ ต้องจัดให้เข้ารอกับโครงการของ
รัฐ มิฉะนั้นก็ไม่อนุญาตให้ตั้ง หรือถ้าตั้งแล้วก็ให้ยุบเสีย

ในประเทศเยอรมัน สโมสรโรตารีต้องเลิกหมด เพราะ
เป็นสโมสรซึ่งคนต่างชาติจะเข้าก็เข้าได้ โรตารีจึงตกอยู่ใน
ลักษณะคนไทต่างดาว ท้าวต่างแดน ไทแต่ท้าวเหล่านั้น อาจ
ไม่เห็นชอบตามระบอบแต่ประกาศนโยบายของรัฐ จึงไม่ควร
ปล่อยให้มันในสังคมประเทศ สังคมเมล็ดนอกชนิดหนึ่งก็
เช่นเดียวกัน

ประเทศรัสเซีย อิตาลี แดเยอรมันเป็นประเทศที่เรียก
ว่า โคตตะติคาเวียน

คอมมูนิสต์

ดทริที่เรียกคอมมูนิสต์นี้ ได้มีผลตบ ๆ โผด ๆ ในโลก
มาหลายร้อยปีแล้ว บางคราวก็มีชนบางหมู่บางเหล่า มาก
บ้าง น้อยบ้าง ร่วมใจกันจะให้ความคิดนี้เฟื่องฟูขึ้น ครั้น
นานมาหน่อยก็หายไป แล้วกลับโผดที่อื่นอีก เป็นดังนี้
มาช้านาน

แต่คอมมูนิสต์อย่างเก่าในสมัยที่กล่าวนี้ หมายความว่า
ว่าคนทั้งหลายร่วมกันหาทรัพย์ได้แล้ว ก็แบ่งกันกินแบ่งกัน
ใช้ให้เสมอหน้ากัน คอมมูนิสต์อย่างใหม่ ตามที่อ่านใน
หนังสือพิมพ์อยู่เดมอ ๆ ในเวลานี้ ไม่เหมือนคอมมูนิสต์
อย่างเก่า

คำว่า คอมมูนิสต์ ที่เข้าใจกันเดยวนี้ หมายความว่า
คอมมูนิสต์ตามบัญญัติของนักปราชญ์เยอรมันผู้ข้างคิดคน
หนึ่งชื่อว่า คาสตาทซ์ ซึ่งพ่อแม่เป็นยิวทั้งสองคน นักปราชญ์
ยิวเยอรมันคนนั้น ตายในลอนดอนเมื่อประมาณ ๕๕ ปีมา

แล้ว (ทรงเรื่องนเมือ พ.ศ. ๒๔๗๓) ระหว่างที่มีชีวิตอยู่ได้
 ร่อนเร่ไปในประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ เพราะหนีบ้าง
 เพราะถูกขับบ้าง เป็นผู้ได้ร่ำเรียนดีในทางกฎหมายตามอาชีพ
 ของบิดาก่อน แล้วย้ายไปสนใจในทางอื่นภายหลัง ได้เขียน
 หนังสือตอลพิมพ์เป็นเล่มสมุดใหญ่ ๆ แล่สมุดที่จำคัญก็คือ
 สมุดชื่อ "แคบิตต์" ซึ่งเป็นต้นตำราของคอมมูนิสต์สมัย
 ใหม่ เมื่อก่อนตายคาดมากซ์อาศัยหากินอยู่ในลอนดอน แต่
 ก็หาได้พอกินเท่านั้น วิชหาเงินก็คือเขียนหนังสือขาย แล่ได้
 เขียนให้หนังสือพิมพ์ "ตรีบูน" กรุงนิวยอร์กเป็นต้น

คาดมากซ์เป็นผู้ที่เรียกกันว่า ผู้คงดทริคคอมมูนิสต์แบบ
 บัจจุบัน คำสอนของคาดมากซ์ ถ้าจะย่อลงไป ตามที่ผู้
 เขียนได้เห็นเขาบอกกัน ก็มีความว่า ความเป็นไปในทาง
 เศรษฐกิจย่อมทำให้พงศาวดารเป็นไป "พดงาน" คือพวก
 ไม่มีทรัพย์สิน แล่ความไม่มีทรัพย์สินของพดงานนั้น จำเป็นจะทำ
 ให้มีความมีทรัพย์สินของบุคคลต้องล้มไป แต่การล้มความมี
 ทรัพย์สินต้อง ใช้กำลังแต่อำนาจบงการ ของพดงานเป็นเครื่อง
 เตรียมการ เพื่อห้ามการแบ่งชนแห่งคน ไม่ให้ใครมีทรัพย์สิน
 เป็นปีกแผ่นใด

[ที่ใช้คำว่า “ พดงาน ” ในที่นี้ คือคำฝรั่งว่า “ โปรดิคาเรียต ” ซึ่งเป็นคำมาจากภาษาละตินกรุงโรมโบราณ เป็นคำเรียกพดเมืองไม่มีทรัพย์หรือไม่มีรายได้ประจำ แต่ถ้อยคำในสมัยนั้นว่า เป็นประโยชน์แก่รัฐอยู่แต่เพียงที่มียกเพิ่มจำนวนพดเมืองชนเท่านั้น ในสมัยนี้ (พ.ศ. ๒๔๘๑) โปรดิคาเรียตแปลว่า ราษฎรผู้ทำงานหรือผู้รับจ้าง ซึ่งคนตระหนกกับพวกมีทรัพย์ คาดมากชยนั้นว่า คนมีทรัพย์เกินาบนหัดังคนงาน]

คอมมิวนิสต์มีตามแบบของคาสปารอฟ เป็นที่เข้าใจกันว่า โซเวียตรัฐเซียเป็นประเทศที่นำไปใช้ มีต้นมาคมเรียกว่าชมรมคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศ ใช้ชื่อสั้นว่า โคมินเติน เป็นผู้รับหน้าที่กระจายตติให้เผยแพร่ไปในโลก โคมินเตินนี้อยู่ในความครอบงำของพวกหัวหน้าการเมืองในโซเวียตรัฐเซีย หัวหน้าการเมืองเหล่านั้น เป็นผู้กำหนด “ เด้น ” คือประกาศนโยบายของชมรม ผู้อยู่ในตติคอมมิวนิสต์ (เรียกว่า คอมมิวนิสต์) ทั้งหลายทั่วโลก ต้องปฏิบัติตาม “ เด้น ” โดยวินัยเคร่งครัดที่สุด สมาชิกแห่งชมรมคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศนั้น จะอยู่ในปารีสหรือลอนดอน หรือที่ไหนก็ตาม

ถ้าไม่ปฏิบัติตามประกาศนโยบายของชมรม ก็ถูกปลดชื่อจากทะเบียน ซึ่งเรียกว่า "ชำระล้าง" (คำว่าชำระล้างนี้ ถ้าฟังตามชาวทมิฬมาเดมอ ๆ ก็เป็นคำนำหน้าหวาดหวั่นมาก ดังผู้อ่านของเราจะเคยได้อ่านอยู่แล้ว)

หลักใหญ่ของคอมมิวนิสต์แบบปัจจุบัน ก็คือการแย่งแย่งระหว่างชนคน เพราะคอมมิวนิสต์เชื่อว่า ระบบบริษัทยุทธศาสตร์ (พ.ศ. ๒๔๘๑) ถ้าจะเว้นระบอบของโซเวียตเสียแล้ว ก็เป็นเครื่องมือของชนมืทรพยใช้ เพื่อจะข่มขืนชนไม่มืทรพยทงนน เหตุฉนั้นจึงถือว่าเป็นธุระของคนงาน นัยหนึ่งชนไม่มืทรพยที่จะสร้างรัฐอย่างใหม่ขึ้น

ก่อน ค.ศ. ๑๙๓๓ โคมินเทินเห็นว่า วิธีที่จะตั้งรัฐบารระบอบอื่น ๆ ลงไปนั้น นอกจากใช้กำลังก่อการกำเริบให้ป่วนปั่นกันไปหมดแล้วก็ไม่มีความอื่น แต่เห็นว่าพวกโซเชี่ยลิสต์ แต่พวกที่คิดการเปลี่ยนด้วยวิธีอื่น ซึ่งไม่ใช่วิธีทำให้เกิดป่วนปั่นนั้น เป็นพวกที่ทำให้เสียทางทั้งหมด จึงนับว่าเป็นอริของผลงาน

ครั้นลัทธินาซีแบบที่โซเชี่ยลในประเทศเยอรมันได้มีผลสำเร็จ เป็นเหตุให้ประเทศนั้นแข็งแรงขึ้น จนถึงเยอรมันได้

ประกาศตนว่า เป็นศัตรูจะคิดต่างคอมมิวนิสต์แล้ว โคมินเติน
 ก็เกิดกตเวทิตาว่า โซเวียตรัสเซียอาจถูกแยกกันออกไป
 ให้อยู่โดดเดี่ยว แดถูกเยอรมันรบรุก หรืออาจถูกเยอรมัน
 อิตาลี่ ญี่ปุ่นรุกรบก็เป็นได้ การเป็นดังนี้ ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๓
 มา โคมินเตินจึงเปลี่ยนนโยบายเสียใหม่ แต่มีคำสั่งพวก
 คอมมิวนิสต์ทั่วโลกว่า ให้กลับย้อนเข้าไปเดินทางเดียวกับ
 พวกฝ่ายซ้ายทุก ๆ แห่ง

ความเชื่อของพวกคอมมิวนิสต์ หรือโคมินเตินมีว่า
 สงครามทั่วโลกจะต้องเกิดแน่นอน แต่ถ้าเกิดสงครามใหญ่
 ทีเดียว ถ้าพวกคอมมิวนิสต์เดินตามให้ดี ประเทศประชา
 ธิปไตยจะรวมกลุ่มกันทำศึกกับกลุ่มประเทศฟาสซิสต์ ผล
 ที่สุดตลกร้ายคอมมิวนิสต์จะเฟื่องฟู การจับหัวชนกัน (ถ้าทำได้)
 ย่อมเป็นกุศโลบาย

หลักดำเนินประการที่หนึ่งของคอมมิวนิสต์คือ การ
 แก่งแย่งระหว่างชนดังกล่าวมาแล้ว หลักดำเนินประการที่
 สองคือ ดึงเคเคอซีป แห่งโปรตุเกสเรียต หรืออำนาจบงการ
 ของพตงาน

หลักที่สามของพตงานเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจบงการ

นน ผู้ทรงแท้จริงกคชมรมคอมมูนิตีม์ อุตสาหกรรม
การแบ่งก การค้าขายทั้งหลาย จัดรวมเป็นของกลางทั้งหมด
อยู่ในความบังคับบัญชาของรัฐบาล แต่ชมรมเป็นผู้บังคับ
รัฐบาลอีกทีหนึ่ง

การมีทรัพย์สินส่วนบุคคลนั้น ยอมให้มีได้แต่ทรัพย์สินคิด
เสื่อผ้าแต่เครื่องใช้ประจำตัว แต่ยอมให้มีเงินได้ แต่เงินนั้น
ต้องฝากในคลังออมสินของรัฐบาล หรือมีฉันทักต้องให้
รัฐบาลกู้

ใครจะจ้างคนอื่นทำงานส่วนตัว เช่นรับใช้ในบ้านเรือน
เป็นต้น ถ้าไม่ได้รับอนุญาตจากรัฐ ก็จ้างไม่ได้

อุตสาหกรรมจัดเป็นงานรวมอยู่ในรัฐ แดแบ่งแยก
ออกไปเป็นจำพวก ๆ คนทั้งหลายถ้าไม่ได้รับอนุญาตยกเว้น
ก็ต้องเป็นลูกจ้างของรัฐด้วยกันทั้งนั้น การยกเว้นมีน้อยที่สุด

ตามทกถาวมาน น่าจะถามว่าทรัพย์สินรวมกันจัดสร้าง
ขึ้นได้นั้น เมื่อใดผลแล้ว ก็แบ่ง سهمหน้ากันจริงตามหลัก
หรือไม่ ?

ถ้าถามดังนี้ ก็จำจะต้องตอบว่า ยัง หัวหน้าแห่ง
สำนักผู้จัดการ แต่คนที่มีฝีมือชำนาญ เหล่านี้ได้ค่าจ้างสูง

แต่คนอื่น ๆ ได้ค่าจ้างต่ำ ในโรงงานอุตสาหกรรมเวตตัน
 (พ.ศ. ๒๔๘๓) จึงให้มีการรับค่าจ้างตามชนงาน แต่มิวิธ
 เร่งให้งานเร็ว เรียกว่า สตาซาโนวิสต์ (ซึ่งแปลว่าอะไร
 ผู้เขียนไม่ทราบ) การตั้งไตรคคนงานนั้นห้ามขาด พดเมือง
 ดงคะแนนโหวตได้ แต่ต้องโหวตจำเพาะแต่ชื่อผู้สมัคร ซึ่ง
 ชมรมคอมมิวนิสต์นำออกให้โหวตเท่านั้น ใครทำงานไม่ดี
 หรือทำไม่สำเร็จ ก็ตั้งเคราะห์เขาว่าเป็นผู้ทำลาย บางทีก็
 ถูกปลดแต่ย้ายไปอยู่ค่ายในไซเบอเรีย พดเมืองที่ถูกตราหน้า
 ว่าเป็นศัตรูของรัฐนั้น รัฐเป็นผู้ชี้ว่าใครเป็นบ้าง คนพวกนี้
 ไม่อนุญาตให้ทำงาน แต่ไม่ให้นับเข้าในจำพวกคนไม่มีงาน
 ทำ เพราะรัฐไม่เอาเป็นธุระ การเกณฑ์ทหารใช้ทั่วประเทศ

ถ้าจะพูดตามชาวที่ทราบเวตตัน (มกราคม พ.ศ.
 ๒๔๘๓) คอมมิวนิสต์ก็เป็นระบอบปกครอง ซึ่งมีนักการเมือง
 พวกหนึ่ง เป็นผู้บัญชาการอยู่โตบงคับเด็ดขาดแห่งจอม
 บงการ มีอำนาจกำหนดเงินเดือน แดเวตาทำงานของพตงาน
 แดเมืองงานนั้นเผด็จคอกออกกมด ก็มีอำนาจนำไปจับจ่ายได้
 ตามแต่จะเห็นควร

เงินรายจ่ายนั้นได้ยืมว่า จ่ายมากมายในการเผยแพร่ดี
ทั่วไปในโลก แต่จะมากมายเพียงใด ก็ไม่มีทางจะทราบได้

ฟาสซิสต์

ดิฉันได้ชื่อว่า ฟาสซิสต์ เป็นดีดี "เก็บ" หรือ
คอดเด็กดีดีอย่างหนึ่ง

คำฟาสซิสต์เป็นคำกลาง เป็นคำที่บัญญัติขึ้นใช้ใน
อดีตก่อน จึงมักใช้เรียกระบบปกครองของประเทศนั้น
โดยเฉพาะ แต่อันที่จริงระบบนาซีส์ ก็สังเคราะห์เข้าว่า
เป็นฟาสซิสต์ชนิดหนึ่ง แลระบบปกครองประเทศอื่น ๆ ที่
ทำนองคล้ายกัน ก็มักเรียกว่าฟาสซิสต์ เหมือนเช่นประเทศ
ญี่ปุ่น ก็มักเรียกกันว่าครึ่งฟาสซิสต์ เพราะระบบรัฐบาล
ของญี่ปุ่น จะว่าประชาธิปไตยก็ไม่เที่ยง จะว่าฟาสซิสต์ก็ไม่
แท้ กล่าวกันว่าคอกอยู่ระหว่างสองระบบนั้น

แต่หนังสือฝรั่งในประเทศที่ไม่เป็นฟาสซิสต์ บางทีก็
เรียกญี่ปุ่นว่า ประเทศจอมบงการ หนังสือพิมพ์อังกฤษฉบับ
หนึ่ง ซึ่งออกเมื่อวันที่ ๓๗ เดือนก่อน (ข.ค. ๒๕๔๓)
สังเคราะห์เอาสยามเข้าไปด้วยซ้ำ

หนังสือพิมพ์ออกกฤษฎาฉบับหนึ่งเขียนบทนำว่าด้วยเดรัจฉานของ
หนังสือพิมพ์ แต่ในตอนที่หนึ่งมีความว่า “ในประเทศจอม
บงการทั้งหลาย การมีเซ็นเซอร์และการควบคุมหนังสือพิมพ์
ย่อมเป็นของจำเป็น แต่บัดนี้ชนในประเทศญี่ปุ่น ญี่ปุ่น
โปแลนด์ ตุรกี กรีซ อังการี รัสเซีย โปรตุเกศ บัลแกเรีย
อิหร่าน ซีเรีย ปาเลสไตน์ อิรัก บราซิล แดลยาม อี
ทั้งชนในประเทศมหาอำนาจที่ใช้ไปรประกันดาเป็นเครื่องมือ
กรูดักความขออนุญาตด้วยกันทั้งนั้น

[ข้อที่เขารู้ว่า แดลยามอยู่ในหมู่ประเทศที่มีเจ้าพนักงาน
ตรวจแแตกควบคุมหนังสือพิมพ์อยู่เป็นปรกตินั้น เขาพูดไถ่ถน
ไป เพราะการควบคุมหนังสือพิมพ์กวดขันเต็มอกกับที่เขาทำ
กันใบบางประเทศนั้น ยังหาได้ทำจริงในแดลยามไม่ หากจะมี
บางรายชั่วคราวที่เจ้าหน้าที่ของรัฐบาดเห็นจำเป็นหรือสมควร
ที่จะต้องข่มหนังสือพิมพ์ไว้บ้าง ก็ไม่ใช่สิ่งที่ทำอยู่เป็นปรกติ
เช่นบางประเทศในยุโรป]

ระบอบฟาสซิสต์ของอิตาลี กับนาซีส์ของเยอรมัน
เป็นระบอบซึ่งรวมราษฎรหมดทั้งรัฐ ให้เข้าอยู่ในขอบข่าย
ของความนิยมชาติ ดัทธิคอมมิวนิสต์ ฟาสซิสต์ กับนาซีส์

ต่างก็มีสิ่งที่ยกย่องไว้เหมือนดังเป็นที่บูชา คอมมูนิสต์ยกย่อง
ผลงานเด่นอกกับเป็นปฐมนิยม พาส์ซิด์ม์แดนาซิด์ม์ยกย่อง
ชาติ คอมมูนิสต์ต้องการให้เอกชนยอมทุกอย่าง เพื่อจะให้
เกิดฝันผวนไปทั่วโลก พาส์ซิด์ม์ต้องการให้เอกชนยินยอม
เช่นกัน เพื่อประโยชน์แก่อิตาลี นาซิด์ม์ต้องการให้ยินยอม
เพื่อประโยชน์แก่ประเทศเยอรมัน

ดัทริพาส์ซิด์ม์เสนอตนว่าเป็นผู้ปกป้องรักษาความมี
ทรัพย์สินส่วนบุคคล มิให้คอมมูนิสต์มาแย่งขโมยไปได้ ดังนั้น ใน
ประเทศพาส์ซิด์ม์จึงอนุญาตให้บุคคล หรือบริษัทบุคคลมี
กิจการสร้างสมบัติได้ แต่รัฐได้ใจควบคุมดูแล เพื่อ
ให้กิจการนั้น ๆ เป็นประโยชน์แก่รัฐด้วย รัฐจึงถือเอา
อำนาจเพื่อบัญญัติว่า ผู้สร้างเงินค่าจ้างรูป ต้องซื้อสินค้า
ดิบจากใคร ผู้มีเงินต้องฝากหรือเข้าช่วยลงทุนที่ไหน ถ้ามี
กำไรจะมีได้เพียงใด การจ้างผลงานจะต้องจ้างอย่างไร เป็นต้น
ความต้องการของรัฐทำให้รัฐต้องบังคับว่า ให้พลเมืองสร้าง
สินค้าชนิดไหนบ้าง ให้สร้างอย่างไร แต่เมื่อสร้างขึ้นแล้ว
ให้จำหน่ายที่ไหน

ในประเทศพาส์ซิด์ม์ก็เหมือนกับใน โซเวียตรัสเซียอยู่

อย่างหนึ่ง คือว่า มีชมรมการเมืองได้ชมรมเดียว นอกจาก
ชมรมเดี่ยวนั้นแล้วใครจะคิดตั้งอีกไม่ได้

ชมรมเดียวที่มีในรัฐนั้น มิได้แตกกันตามแบบประ-
ชาธิปไตย วิธของชมรมเป็นวิธที่เรียก "ออโธริตาเรียน"
วิธออโธริตาเรียนนี้ หมายความว่า บัญชาตมาจากเบื้องบน
ทำนองแบบทหาร ไม่ใช่บัญญัติไปจากเบื้องล่าง ราษฎร
จะเข้าเป็นสมาชิกของชมรมทุกคนไม่ได้ ต้องแล้วแต่ว่า
เบื้องบนจะบัญชาให้เป็นหรือไม่ ในประเทศเยอรมัน ชมรม
นาซีได้ปิดประตูมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๓ ได้ยินว่าไม่รับสมาชิก
ใหม่ตั้งแต่นั้นมา ส่วนโซเวียตรัสเซียเช่นนี้ การเข้าเป็นสมาชิก
ในชมรมคอมมิวนิสต์ เป็นของยากยิ่ง ผู้สมัครจะเข้าชมรม
อาจได้รับเลือกให้เป็นเพียงผู้ฝึกหัด เมื่อเข้าไปเป็นผู้ฝึกหัด
แล้ว จะอยู่ไปได้หรือจะกลับถูกไล่ออกมา ก็แล้วแต่ความ
ประพฤติกี่ แดความดีมารถของคน

ระบอบฟาสซิสต์เหมือนกับระบอบคอมมิวนิสต์อีกข้อ
หนึ่ง คือว่าชมรมการเมืองที่มีชมรมเดี่ยวนั้น เป็นผู้ชประ-
ศาสตร์นโยบาย แต่เป็นผู้เดินเครื่องจักรแห่งราชการของรัฐ
ชมรม รัฐ แดชาติ ทง ๓ อย่างนี้ สัมมคิดว่าอันหนึ่งอันเดียว
กัน ทำนองไตรยสรณาคม

นาซีลัม

ระบอบนาซีลัมกับระบอบฟาสซิสต์แตกต่างกันไม่สู้จะ
มากนัก ทั้งสองระบอบมีจอมบงการ และมีชมรมการเมือง
ชมรมเดียว ซึ่งเลือกเฟ้นกันเป็นอย่างดีที่สุด คนแปลกพวก
เข้าไม่ได้

แต่นาซีลัมมีแปลกอยู่อย่างหนึ่ง คือถือเผ่ามนุษย์เป็น
ที่ตั้ง ดัชนีนาซีลัมถือว่ามนุษย์มีจำแนกเป็นสองจำพวก คือ
เผ่าอารยจำพวกหนึ่ง ไม่ใช่อารยจำพวกหนึ่ง ในจำพวกชน
เผ่าอารยนั้น ถือว่าเผ่าอติกยอมมีกำลังกายแต่กำลังปัญญา
เป็นอย่างดี แลชนติวคอน (เยอรมัน) เป็นผู้ออกหน้า
แม่ในเผ่าอติกด้วยกัน

เพราะแบ่งแย่งแต่เกียดกันพวกแปลกเผ่าชน ชนผู้มิได้
เป็นเผ่าอารย (คือยิวโดยเฉพาะ) จึงถูกห้ามมิให้แต่งงาน
กับเยอรมัน แลทั้งไม่ให้มีตำแหน่งในราชการ แลในอาชีพ
บางอย่าง จนถึงจะเข้าเรียนในสำนักศึกษาก็ไม่ได้ ในบัดนี้
(พ.ศ. ๒๔๘๓) ได้ตั้งโรงเรียนเพื่อจะฝึกสอนเยอรมันรุ่นใหม่
ให้เป็นหัวหน้าบ้านเมืองสืบไปในภายหน้า เด็ก ๆ ที่กำลัง
รับฝึกหัดอยู่ในเวลานี้กล่าวกันว่า จะเป็นพวกที่พารัฐไปสู่ความ
จำเวิญได้อีกพันปีเป็นประมาณ

พวกที่เข้าฝึกหัดอยู่ในโรงเรียนใหม่นี้ ต่อไปภายหน้า
 จะเป็นพวกที่มีพยานแสดงได้ว่า มีเดอดเยอรมันบริดจ์แท้
 ต่อไปอีกหลายชั่วคน ทลอรอนเป็นขอจำคณ ก็เพราะยืนยัน
 ว่า ถ้าเผ่าเยอรมันเป็นเผ่าแท้ ไม่มีเดอดอื่นปนได้เมื่อใด
 เยอรมันก็จะดำรงมันไปชั่วกตปาวสาน

เรื่องเผ่าแท้ซึ่งไม่มีเดอดอื่นปนนี้ นักปราชญ์มานุษย
 วิทยาในประเทศอื่น ๆ มักเถียงว่าเป็นไปไม่ได้

ท่านเลื้อ

รัฐบุรุษสำคัญของประเทศสคนหนึ่งในสมัยมหาสงคราม (สงครามโลกครั้งที่ ๑) คือ Clemenceau เป็นชื่อซึ่งในหนังสือเขียนเป็นหนังสือไทยตามที่ออกเสียงได้ง่ายหน่อยว่า เคตุมันโซ เกิดใน ค.ศ. ๑๘๕๓ ตายใน ค.ศ. ๑๙๒๙ เมื่ออายุได้ ๗๗ ปี

ท่านผู้นี้ได้เรียนสำเร็จวิชาแพทยก่อน แต่ได้ใจการเมืองมาตั้งแต่รัชกาลที่ ๓ จึงต้องหลบไปอยู่อเมริกา หากินเป็นครูแต่เป็นนักหนังสือพิมพ์อยู่ที่นั่น แต่เมื่อเกือบ ๗๐ ปีมาแล้ว (ทรงเรื่องเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑) ได้กลับมาประเทศฝรั่งเศส และมีส่วนในการโค่นตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดินลง แล้วได้เป็นนายกรัฐมนตรีแห่งท้องที่ในปารีส วิชาในราชการได้ขึ้น ๆ ลง ๆ อยู่เรื่อย เวลาวีวาคานาก็ตกไปจากตำแหน่ง เวลาตกได้เป็นถึงเสนาบดีมหาดไทย แต่เป็นอัครเสนาบดีในตอนก่อนมหาสงคราม ๕-๖ ปี เป็นผู้ถือว่าเยอรมันเป็นประเทศศัตรู แล้วร้องอยู่เสมอจะให้ฝรั่งเศสเตรียมทัพไว้ให้แข็งแรงพอที่จะสู้เยอรมันได้ ในระหว่างที่เป็นอัครเสนาบดีอยู่ในตอนนั้น ได้ดำเนินการให้

ฝรั่งเศสมีไมตรีติดต่ออังกฤษ

ก่อนเกิดมหาสงคราม เคนมั่งโซเกิดขัดใจกับชมรม
โซเซียดิสมี จนเดยต้องออกจากราชการ เมื่อออกแล้วก็
เขียนหนังสือพิมพ์ตามคตองความเห็นของตนในข้อที่ว่า
เยอรมันเป็นศัตรูใหญ่ แต่เรียกร้องให้ฝรั่งเศสเตรียมกำลัง
ทัพ เมื่อรัฐบาลไม่ทำตามก็คิดเขียนอย่างก้าวร้าว จนหนังสือ
พิมพ์ของเคนมั่งโซซึ่งเรียกชื่อว่า “บุรุษผู้ขังเสรีภาพ”
(L'homme Libre) ถูกเซนเซอร์ในปีที่เกิดมหาสงคราม เดย
เบียดยข้อใหม่ว่า “บุรุษขังตรวน” (L'homme Enchaîne)
แม้เมื่อเกิดมหาสงครามแล้ว เคนมั่งโซก็เขียนบทความคัดค้าน
รัฐบาลอย่างรุนแรง แต่แสดงความศุเคียดตะพัดไป จึงได้
ชื่อว่า เลอ แคนนมา

ฝรั่งเศสได้เพื่อยงพธาไปมากแล้วในมหาสงคราม ท่าน
เลอจึงได้เป็นอัครเสนาบดี แต่จัดตั้งคณะรัฐบาลชนใหม่
เรียกกันว่า “คณะชนะสงคราม” เมื่อชนะแล้วท่านเลอก็มี
ส่วนในการปั้นรูปยุโรปใหม่ แต่ในการทำสัญญาแวร์ไซตส์

ผู้เขียนนำท่านเลอมากถ่าวในทั้น เพราะได้อ่านหนังสือ
ซึ่งชายคนหนงผู้ทำงานหนังสือพิมพ์อยู่กับท่านเลอ ในตอนที่

ออกหนังสือ “บุรุษผู้ขำรังแต่รูปภาพ” แต่ “บุรุษขำรังครวณ”
 เขาเดาว่า ท่านเดื่อเป็นผู้บัญชาการหนังสือพิมพ์อย่างแปลก
 ประหลาดที่สุด เป็นผู้ไม่เออแก่รายเดื่อยด ถ้าใครนำราย
 เดื่อยดไปเสนอก็โยนทิ้งเดื่อยบ้าง เอ็ดเอาบ้าง ไม่แสดงกิริยา
 เย็นเฉย ถ้ามีเหตุที่ต้องเดื่อยใจหรือสลัดใจ ก็ไม่ปล่อยให้
 ความเดื่อยใจหรือสลัดใจนั้นเป็นหมอกคลุมความคิดได้ คนที่
 เป็นเพื่อนรักกันมาคง ๔๐ ปี ถ้าเกิดหมองใจกันขึ้น ก็สลัด
 เดื่อยแต่ไม่คำนึงถึงค่อไปอีก เมื่อเดชะนุกการซึ่งทำงานมาด้วย
 คง ๒๐ ปี ค่องการจะตาออกแต่เข้าไปตา ก็คอบว่า “กูดบัย”
 คำเดี่ยวอย่างไม่มีเยื่อใยเลย

เขาว่า ท่านเดื่อเป็นผู้บัญชาการหนังสือพิมพ์อย่างที่ไม่
 เคยได้ยินที่ไหน หนังสือพิมพ์จะเป็นอย่างไร รายได้มาก
 หรือน้อย อยู่ได้อย่างไร มีทรัพย์สินดังเท่าไรก็ไม่รู้ ใคร
 เป็นบรรณาธิการประจำแผนกบ้าง ก็ไม่รู้ชื่อ แต่ไม่รู้จักตัว
 ๒๒
 ทงนน

ผู้เดาเขาเดาว่า ตัวเขาเองทำงานอยู่ในห้องค่อกับท่าน
 เดื่อ ไม่เคยรู้จักกันเลย แต่เขาทำงานอยู่กับตัวรอง ซึ่ง
 เป็นผู้จัดทำหนังสือพิมพ์ที่ออกไปทุก ๆ วัน วันหนึ่งนายรอง

บอกแก่เขาว่า “ พรุ่งนี้ฉันจะออก ท่านต้องรีบหาทเป็นผู
ทำหนังสือพิมพ์ต่อไป ”

เขาบอกแก่นายรองว่า “ ถ้าเช่นนั้น ท่านก็ควรนำฉัน
เข้าไปให้ท่านผู้เฒ่ารู้จักเสียก่อน ”

นายรองตอบว่า “ ทำอย่างนั้นไม่ได้ ท่านผู้เฒ่าเกลียด
การแนะนำนัก วันรุ่งขึ้นเมื่อท่านแจ้งประศูเรียกชื่อนั้น ท่าน
ก็จึงเข้าไปแทนเถิด ”

วันรุ่งขึ้นเมื่อท่านเฒ่าเรียกนายรอง เขาก็เข้าไปแทน
ท่านเฒ่าพูดเหมือนกับคนคุ้นเคยกันมาตลอดชีวิต

“ นี่ท่านเริ่มไว้นวดหรือ ”

“ มิได้ขอรับ ผมเป็นคนอื่น ”

“ ถูกแล้ว ท่านเป็นคนอื่น ”

ท่านเฒ่ามิได้พูดถึงเรื่องเบ็ดเตล็ดตัวตักคำเดียว หยิบ
กระดาษที่เขียนไว้สำหรับลงพิมพ์ ตั้งให้นายรองคนใหม่ แด
ยอมให้ถามปัญหาที่ยังไม่เข้าใจบ้าง เสร็จแล้วเขาก็รีบ
หนังสือไป

ท่านเฒ่าไม่จดบันทึก หรือเก็บสมุดบันทึกเลย หนังสือ
พิมพ์จะมีเรื่องอะไรบ้าง ท่านเฒ่าก็ไม่ใส่ใจ ดังคำญอยู่เพียง

ว่า หน้าบทนำที่ท่านเขียนเองนั้นคงของพิมพ์เรียบร้อยเต็มอ
ถ้าหน้าของท่านถูกใจท่านแล้ว หน้าอื่น ๆ จะเป็นอย่างไร
ก็ช่าง บรรณาธิการผู้รวมเรื่องรู้จักใจท่านดีอ จึงไม่ค่อย
จะยอมเสียเวลาหาเรื่องที่จะกตมเกิดยวกับหน้าของท่านได้
การกำหนดว่าจะเอาเรื่องอะไรลงคือท่านเลือนั้น ปล่อยให้
เป็นหน้าที่ของหัวหน้าคนพิมพ์ จึงเกิดมีต่อว่ากันว่าไป

ครึ่งหนึ่งสืบเรื่องสำคัญของคนสำคัญ ซึ่งควรจะพิมพ์
ในวันนั้นไม่ได้พิมพ์ ครั้นเจ้าของไปต่อว่าท่านเลือน ท่านเลือน
ก็ดูแหว เรียกตัวรองไปสั่งให้ไล่เจ้าหน้าที่ผู้บกพร่อง ครั้น
ไล่ออกไปคนหนึ่ง ไม่ช้าก็สั่งให้ไล่คนอื่นอีก แต่การที่จะ
หาคนเข้าทำงานใหม่ ๆ นั้นไม่ใช่ของง่าย เพราะไม่ค่อยมี
ใครอยากทำงานกับท่านเลือน ในที่สุดตัวรองจึงคิดอุบายให้
เจ้าหน้าที่ทุกคนเซ็นนามปากกาไว้ทุกแห่งที่ตนรับผิดชอบ ถ้า
เกิดเรื่องจนถึงท่านเลือนสั่งให้ไล่ ก็เปลี่ยนนามปากกาเสียใหม่

ท่านเลือนยอมรับแขกเสมอ ใครจะไปหาาก็ไปได้ เพราะ
ถือเป็นคติว่า ในด้านหนังสือพิมพ์ ใครจะไปพูดจาแสดง
ความเห็นว่าจะกระไรอย่างไรก็ได้ทั้งนั้น

ท่านเลือนอยู่ในตำแหน่งหนังสือพิมพ์จน ๘ นวพิกา พอ

๘ นาฬิกาท่านก็ผวปากเรียกคนช้ แล้วลุกจากโต๊ะกตบบ้าน
 เวลา ๒ นาฬิกา (เช้า) เมื่อหนังสือพิมพ์ชนแทนเสร็จแล้ว
 ศีวรองก็ส่งรายงานย่อให้คนส่งนิตนำไปเสนอกต่อท่านเดื่อว่า ใน
 วันนั้นมีข่าวอะไรบ้าง รายงานย่อั้นเขาของเข้าไปสอดไว้
 ได้หมอนท่านเดื่อ ท่านเดื่อคน & นาฬิกา อ่านรายงานแล้ว
 ก็เขียนบทนำทันที ครนถึงเวลา คนส่งนิตก็ไปรับบทนำไปส่ง
 ให้เรียงพิมพ์ คอนบายส่งปรูฟไปให้ท่านดู ท่านไม่ค่อยแก้
 อะไรนอกจากถ้อยคำแห่งสองแห่ง ความคของท่านในเวลา
 เข้าม้อย่างไร ในเวตาบายก็ยังมีอยู่อย่างนั้น

นี่เป็นวิธิบัญชาการหนังสือพิมพ์อย่างแปลกประหลาด
 ของท่านเดื่อ ซึ่งภายหลังเป็นรัฐบุรุษมหาศาลคนหนึ่งใน
 พวก ๔ คน ซึ่งปั้นรูปยุโรป (แต่โลก) ใหม่ ในสมัยค่อ
 ค่อมมหาสงคราม

ส่องกระจก

ถ้าเราอยากจะได้เห็นหน้าของเราเอง เราต้องส่องกระจก
ร่างกายส่วนอื่นเราเห็นได้บ้าง แต่ไม่เห็นพร้อมกันทั้งกาย
ถ้าจะเห็นพร้อมกันหมดก็ต้องส่องกระจกเหมือนกัน

กระจกที่เราต้องนั้น เราต้องเลือกกระจกที่เที่ยง เรา
จึงจะเห็นรูปร่างกายของเราดังที่เป็นจริง ถ้ากระจกไม่
เที่ยง หน้าเราดี ๆ เห็นเป็นบับไปก็ได

การส่องกระจกเช่นนี้ ต้องได้แต่คนหรือของเด็ก ถ้า
เป็นประเทศบ้านเมือง ก็ไม่มีกระจกใหญ่พอที่จะส่องได้ แ
อนที่จริงที่พูดถึงส่องกระจกนี้ ก็พูดเป็นคำเปรียบเทียบเท่านั้น
เอง ความหมายก็คือว่า เราจะเห็นหรือรู้อัตถิภาพเราเองว่า
ดีอยู่แหวหรือไม่ดีก็ตาม แต่ผู้นอนอาจเห็นเราคนตะอย่าง
กับที่เราเห็น เหตุฉนั้นถ้าคนอื่นเขาพูดถึงเราเป็นกลาง ๆ
ปราศจากอคติ เราฟังเขาพูดไว้บ้าง ก็เปรียบเหมือนส่อง
กระจก ถ้ากระจกไม่เที่ยง เราก็รู้ได้ว่าไม่เที่ยง แต่ถ้าเป็น
กระจกเที่ยง เราก็อาจได้คติจากความบางข้อที่กระจกต้อง
ให้เห็น

นักเขียนอเมริกันคนหนึ่งชื่อ วูด เดียม เฮนรี เชมเบอร์-
 ดิน เป็นคนเคยไปอยู่รัสเซียประมาณ ๑๒ ปี แล้วมาอยู่
 ญี่ปุ่นอีกหลายปี ได้เป็นผู้ส่งเอกของหนังสือพิมพ์อเมริกันชื่อ
 “คริกเคียนไซเอ็นซ์โมนิเตอร์” แต่บคนได้แต่งหนังสือว่า
 ด้วยญี่ปุ่นเต็มหนึ่ง ซึ่งพิมพ์ออกมาเมื่อเดือนพฤศจิกายน
 พ.ศ. ๒๔๘๐ หนังสือเล่มนั้นกล่าวด้วยเรื่องญี่ปุ่นก็จริงอยู่ แต่
 ญี่ปุ่นมีเกี่ยวกับสยาม เขาได้มาด้อมยามประมาณปีหนึ่ง ก่อน
 ที่สมุดของเขาพิมพ์ออกมา จึงมักกล่าวถึงสยามในสมุดนั้นด้วย

ในทหน้าเอาใจความที่เขากล่าวถึงสยามมาแต่เพื่อต้อง
 กระจก กระจกจะเป็นกระจกเที่ยงหรือไม่เที่ยง ผู้อ่านของ
 เราย่อมจะตัดสินได้เอง ทหน้ามาแต่ในทนี้ ก็เป็นแต่เพียงนำ
 คันดองบานหนึ่งมาตั้งให้ดูเท่านั้น

เขากล่าวว่า สยามเป็นประเทศมีอิสระบริบูรณ์อยู่
 ประเทศเดียวในภาคตะวันออกเฉียงใต้แห่งทวีปเอเชีย จึง
 เป็นท้องที่ซึ่งชาวประเทศอื่น ๆ ย่อมจะแข่งแฉกเกียดกันกัน
 เสมอมา

อังกฤษได้ซุกคูดงมันอยู่ในสยามในทางเศรษฐกิจมา
 นานแล้ว สยามคิดต่อกับอาณาเขตอังกฤษ ๓ ด้าน คือคิด

ค้อกับมาตยาทางด้านใต้ แต่ติดค้อกับพม่าทางด้านตะวันตก
แต่ตะวันตกเฉียงเหนือ ที่ปรึกษาราชการคตงของรัฐบาตสยาม
เป็นคนอังกฤษ บริษัทอังกฤษค้าขาย มีส่วนดำคัญในสินค้ำ
เช่น ยางรับเบอร์ ด้บุก แต่ไม้ด้ก เป็นต้น

ใน ๕-๖ นี้ เมื่อได้มีการเปิดถนนแปลงระบอบปกครอง
โดยแทบจะไม่มีเลือดคตงเลย แต่ค้อมาพระเจ้าแผ่นดินพระ
องค์ก่อนได้ทรงตาออกจากราชสมบัติแล้ว ก็ได้คตงการ
ปกครองเป็นแบบบงการของคณะราชฎี อันเป็นรูปการ
เมืองอย่างใหม่ ในคณะนั้นนายทหารบกแต่ทหารเรือชนหนุ่ม
มีส่วนดำคัญ แต่ญุ่นก็เริ่มจะแย่งค้ำแห่งของอังกฤษใน
สยาม ค้ำใจท้ยซึ่งนำคั้นที่สุดก็คือว่า ญุ่นจะให้ทุนแต่
ความชำนาญเพื่อจะชุกคตงองกระ แต่ค้ำใจท้ยไม่เห็นมีอะไร
เป็นพยานหตงฐาน

แต่ถ้าเกิดมีคตงเช่นที่ใจท้ยนั้นชนไชวี การรักษา
ดิงคไปร์ก็จะดำบากหนัก คตงค้ำที่นายทหารอังกฤษคนหนึ่ง
ชื่อ กับคั้นคั้นึงแฮมร็ด ได้กดำวในปาติเม้นคอังกฤษว่า
“ถ้ามีประคตงซึ่งทัพเรือใหญ่จะเดินคตงดิงคไปร์ได้เช่นที่
ก็จะมีผลคตงซึ่งในทางยุทธศาสตร์ ”

ในทางเศรษฐกิจ คดองกระจะจะเป็นเครื่องเต็มประ-
โยชน์ของดิงคโปร์เป็นอันมาก เพราะทางเดินที่เดที่จะไปเมือง
ฉิ่นจะสั้นเข้าถึง ๖๐๐ ไมล์ แดกรุงเทพกับไซ่ง่อนจะได้ประ-
โยชน์ ซึ่งดิงคโปร์จะเต็ม ตามความจริง ความคิดเรื่อง
คดองกระจะจะได้พุดจากกันเป็นความดับตั้งเพียงไหน เขาว่า
ไม่มีทางจะทราบได้ ทราบแต่ว่าการก่อสร้างแดชุดคดองเช่น
วานี้ ยังไม่ได้ลงมือเดย เขาว่าเมื่อเขามากกรุงเทพ เขา
ได้ตั้งบถาม ก็ได้ฟังคำปฏิเศรรอบข้าง ผู้ปฏิเศรรวมทั้ง
รัฐมนตรีการต่างประเทศของสยาม แดราชทูตญี่ปุ่นใน
กรุงเทพด้วย

เขากถ่าวต่อไปถึงเรื่องอื่นว่า ดินคำทญี่ปุ่นตั้งมาสยาม
ได้ขึ้นไปอย่างรวดเร็ว ใน ค.ศ. ๑๘๓๒ ดินคำทญี่ปุ่นเข้าสยาม
เพียง ๘ ล้านเหรียญญี่ปุ่น ครั้นปี ๑๘๓๖ ขึ้นไปถึง ๔๓ ล้าน
เหรียญญี่ปุ่น นักเรียนทหารเรือไทยได้ไปเรียนในประเทศ
ญี่ปุ่น แดรัฐบาลสยามได้ตั้งเรือรบขนาดเล็กจากญี่ปุ่น แต่
แบ่งตั้งจากอิตาตบ้าง เมื่อญี่ปุ่นซัดใจกันชนกับต้นนิบาตชาติ
ในเรื่องเม่งจูกัก ประเทศทงหลายในต้นนิบาตชาติดงคะแนน

คำหิณีญี่ปุ่นหมด เว้นแต่สยามประเทศเดียว

เชื่อว่าญี่ปุ่นผู้ชำนาญการฝ้ายคนหนึ่งชื่อ คำตตราจารย์
มีฮารา ได้มารับราชการอยู่ในกระทรวงธรรมการ เป็นผู้
พยายามเดือกหาท้องที่ในสยาม ซึ่งจะปลูกฝ้ายให้เป็นพืชเป็น
ผลได้ ถ้าสยามปลูกฝ้ายสำเร็จ ญี่ปุ่นก็จะได้ฝ้ายเป็นสินค้า
คืบจากสยามอีกแห่งหนึ่ง แด่สวนสยามนั้น เวदानัน (พ.ศ.
๒๔๘๑) การค้าขายระหว่างประเทศเดียเปรียบญี่ปุ่นอยู่เหนือ
อื่น ถ้าสยามมีฝ้ายขายให้ญี่ปุ่นมาก ๆ การเดียเปรียบนั้นก็
จะหย่อนลง

เชื่อว่าตามทักดาวข้างบนนี้ เป็นทางที่ญี่ปุ่นก้าวเขยิบ
เข้ามาในสยาม แต่เชื่อว่า ทางที่สยามป้องกันญี่ปุ่นไว้มิให้
เข้ามาครอบงำได้เต็มที่ ก็ปรากฏหลายทางเหมือนกัน เป็นต้น
ว่าเมื่อเร็ว ๆ นี้ สองประเทศได้ทำหนังสือสัญญาค้าขายกัน
ใหม่ ดำเนินหนักซึ่งทำให้ประโยชน์ของญี่ปุ่นเสื่อมลงไปกว่า
แต่ก่อน แด่สยามได้เข้าเดินร่วมทางกับอังกฤษ ในเรื่อง
จำกัดโควตาของรับเบอร์กับดีบุก

อนึ่ง เจ้าของทุนญี่ปุ่นได้ขออนุญาตจะสร้างโรงทำ
น้ำตาลในสยาม แต่ก็ไม่ได้รับอนุญาต ญี่ปุ่นปรารถนาจะ

จัดเรือบินให้เดินสยามกับญี่ปุ่น แต่รัฐบาลสยามก็ทำนิ่ง ๆ ไว้ก่อน

ตั้งนำตั้งเกณฑ์เป็นข้อสำคัญข้อหนึ่งว่า ทูตของญี่ปุ่น ไม่มีมาลงไว้ในสยาม

สยามในเวลานั้นปรากฏแก่ชาวต่างประเทศว่าแข่งขันในการนิยมชาติแต่ประเทศของตน ความรู้สึกชนตินิยมรัฐบาลระบอบใหม่ส่งเสริมให้เกิดมากขึ้น เขาว่า เมื่อเขามากรุงเทพฯ เขาได้ถามตามผู้พาเขาเที่ยวดูที่ต่าง ๆ ว่า เหตุไรสยามจึงจ่ายเงินเป็นอันมากในการจัดหาเครื่องบิน เรือรบ แต่เครื่องมือสงคราม ดำเนินตอบว่า “ท่านจงดูบริษัทนี้เถิด เราต้องเตรียมตัวไว้ไม่ให้ใครมาจู่โจมเราได้”

เขากด่าว่าในที่สุดว่า เมื่อนำใจชาวสยามมีอยู่เช่นนี้ ก็ย่อมไม่ชอบฟังใครกด่าว่า อังกฤษหรือชนต่างประเทศอื่น เป็นผู้ว่าสยาม ในปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๔๘๑) ที่ปรึกษาที่เป็นชาวต่างประเทศ ก็เห็นน้อยด้วยอยู่แล้ว แต่ต่อไปข้างหน้า คงจะมีน้อยลงไปอีก แต่การกำชาชนนิกคงจะพยายามทำเองมากขึ้น เขาว่าการนิยมตนเองของชาวสยาม คงจะไม่ทำให้คิดเบียดเบียนจากการพึ่งพาอาศัยฝรั่งไปเป็นพึ่งพาอาศัยญี่ปุ่น

เพราะด๋ยามต้องการจะอาศัยตัวเอง ด๋ยามอาจเต็มใจรับช่วย
ทางเต้คณิกจากญี่ปุ่นก็ได้ แต่คงจะไม่ทอดตัวลงไปเป็น
ผู้หัดบตาเดินตามญี่ปุ่น

ข้างบนนี้เป็นคนน้องบานหนึ่ง ซึ่งกระจกจะเที่ยงหรือ
ไม่ ผู้อ่านของเราก้ออาจพิเคราะห์ได้เอง

พระสังตปาปา

เจ้าประคุณพระสังตปาปา พระบิชอปที่ ๑๓ ซึ่งถึง
พิราตย์เมื่อเช้าวรคักร (ทรงเรื่อหนังสือเมือวรคักรที่ ๑๒
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๑) ขณะอายุเกือบ ๘๒ ปี เป็นพระ
ศาสนราชาธิบดีผู้จะปรากฏนามยืนยาวไปในพงศาวดาร เป็น
ที่นับถือของชน แม่ที่มีใต้อยู่ในนิกายคาโรลิกต์ หรือแม่
ชนที่มีใต้อยู่ในศาสนาคริสต์เคียน ก็ยกย่องท่านว่า เป็นบุคคล
ผู้นำนบถอยู่ผู้หนึ่ง ผู้สนใจรู้ความเป็นไปในโลกปัจจุบัน รู้
ความยากในหน้าที่ของพระศาสนราชาธิบดี รู้ความบากบั้น
ของท่านที่ถึงพิราตย์ไป ย่อมเกิดความเคารพต่อท่านผู้เฒ่า
ผู้ยอมเข้ารับตำแหน่งในเวตียาก แด่บากบั้นในหน้าที่ปราศ-
จากข้อถอยจนใกล้จะดำรงชีวิตไปไม่ได้ถึง ๒-๓ ครั้งแล้ว
แต่ในที่สุดก็ถึงพิราตย์ไป จึงได้รับสรรเสริญของชนเป็น
อันมาก

พระศาสนราชาธิบดีแห่งนิกายคาโรลิกต์ เป็นประมุข
ของศาสนิกชนประมาณ ๓๓๐ ล้านคน มีฐานะเต็มมือพระเจ้า
แผ่นดิน ครองกรุงวติกันอันเป็นประเทศเอกราช พระศาสน-

ราชาธิบดีเคยเป็นตำแหน่งเจ้าผู้ครองภาคกลางแห่งประเทศ
ซึ่งเคยจนเรียกว่าอิตาด ในสมัยที่ประเทศนั้นยังหาได้รวมกัน
เข้าเป็นรัฐใหญ่รัฐเดียวกันไม่ ใน ค.ศ. ๑๘๗๐ อิตาดได้
รวมเป็นรัฐเดียวกัน มีพระเจ้าฮุมแบร์ตที่ ๑ เป็นพระราช
ราชิดองค์แรกของรัฐรวม (คือพระราชบิดาของพระเจ้า
แผ่นดินเดนมาร์ก พ.ศ. ๒๔๘๑) การที่รวมอิตาดหลายภาคเข้า
เป็นรัฐใหญ่นั้น เกิดเป็นปัญหาแก่รัฐของพระค้ำนราชา
ราชิด ซึ่งอยู่ในอิตาดเหมือนกัน แต่อาณาเขตของพระ
ค้ำนราชาราชิดก็ถูกรวมเข้าไปด้วย ในปี ๑๘๗๑ อิตาดได้
บัญญัติว่า พระค้ำนราชาราชิดมีอำนาจอยู่แต่ภายในค้ำก-๒-๓
หลังเท่านั้น แต่ให้ได้รับเงินค่าทำขวัญเป็นรายปี แต่พระ
ค้ำนราชาราชิดในเวลานั้นไม่ยอมรับรู้ แต่ไม่ยอมรับเงินทำ
ขวัญ แต่บัญญัติให้ตนเองเป็นผู้ถูกกักขังอยู่ในบริเวณ
วัดกัน แต่ตั้งไม่ให้ค้ำนิกชนรับรู้เห็นในการที่จัดประเทศ
อิตาดขึ้นใหม่ โดยเดิมติดต่ออำนาจค้ำน ไม่ให้ค้ำนิกชน
รับตั้งในตำแหน่งของรัฐ หรือลงคะแนนมติในการเลือกตั้ง
ต่าง ๆ

รูปการเช่นนี้เรียกในพงศาวดารว่า “ปัญหาโรมัน”

ซึ่งแก่ไม่ตกมาถึง ๕ ชั่วโมงพระค้ำฉนราชาธิบดี รัฐบาล
อิตาดีจะทำอะไรรุนแรงก็ไม่ได้ เพราะคนนับถือค้ำฉนนามีมาก
แม้พระเจ้าแผ่นดินอิตาดีเอง ก็ทรงถือค้ำฉนากายนั้

ครั้นเมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๒๒ (นับมาถึงเดยวณ

พ.ศ. ๒๔๘๓ ประมาณ ๑๗ ปี) พระค้ำฉนราชาธิบดี ทรง

นามพระเบเนดิกตที่ ๑๕ ถึงพรายตง ต้องมีการเดอกกน

ใหม่ ผู้ดงคะแนนเดอกตงมีบรรดาคักกิดเป็นค้ำฉนราชชน

คาคินตทงน พระค้ำฉนราชทงหลายประชมกนดงคะแนนดบ

มีคาคินตผู้รบเดอกได้คะแนนโกดกน ๒ ทาน จึงตงเดอก

กนใหม่ ครวงคะแนนตกแกคาคินตอกองคหิง แต่ทานผู้น

ไม่ยอมรบ จึงตงดงคะแนนกนใหม่เป็นครวงที่ ๓ คะแนน

ทง ๓ นลวณมากได้แกคาคินตรดค ทานผู้นยอมรบตำแหน่ง

แดเดอกนามบ็อด

การดงคะแนนเดอกตงพระค้ำฉนราชาธิบดี ผู้รบ

เดอกตงตงได้คะแนน ๒ ใน ๓ แห่งคะแนนทงหมด มีฉน

กตงเดอกกนใหม่

พระบ็อดที่ ๑๓ ได้รบตทาบนาเป็นพระค้ำฉนราชาธิบดี

เมอวณที่ ๖ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๒๒ แต่ “ปัญหาโรมัน”

กยงมอยเรือยามาจน ค.ศ. ๑๘๒๖ พระเจ้าจันนราชาธิบดีกับ
 รัฐบาลอิตาลีจึงได้ตั้งผู้แทนเจรจากัน เพื่อจะคดีปัญหาให้สัน
 ใไป ในที่สุดเมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๑๘๒๘ ก็เป็นคดีลงว่า
 คินตูไมตรีแก่กัน แต่เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ปีนั้น ได้เซ็น
 หนังสือสัญญาเรียกว่าหนังสือสัญญาเดวรีน ซร. มุชโซตินี
 เป็นผู้ลงนามแทนพระเจ้าแผ่นดินแต่ละประเทศอิตาลี

หนังสือสัญญานี้บับันระบุดความว่า คำสอนนิกาย
 คาโรลิกซ์เป็นศาสนาเดียวของรัฐอิตาลี แต่อิตาลีรับรองว่า
 กรุงวติกันเป็นรัฐอิสระ อนึ่ง อิตาลีรับรองว่า พระเจ้าจัน-
 นราชาธิบดีเป็นที่ตั้งการะ อันผู้ใดจะเดมิติมิได้ เด่มอกับ
 ตำแหน่งพระราชาธิบดีแห่งประเทศอิตาลีเอง ส่วนพระเจ้าจัน-
 นราชาธิบดีนั้น ได้แสดงแจ่มแจ้งในหนังสือสัญญาว่า รับรอง
 ว่าอิตาลีเป็นรัฐ แต่ทั้งรับรองพระราชวงษ์ด้วย นอกจากนี้
 หนังสือสัญญาเดวรีนยังมีข้อความอื่น ๆ อีกหลายข้อ ซึ่ง
 ยาวเกินที่จะนำมากล่าวในที่นี้

หนังสือสัญญานี้บับันระบุดความ เป็นผลแห่งงานชั้นสำคัญ
 ที่สุดชั้นหนึ่งในพงศาวดาร แต่ได้มีความเรียบร้อยมาหลายปี
 แต่มาในตอนหลังนี้ ดัทธิการเมืองแบบใหม่ ๆ เกิดไม่สงบ

กับคำสั่งนำชน ดัททคอมมูนิตีม์ในรัชสมัย ได้เริ่มต้นรังควาน
 คำสั่งนำก่อน แต่ในตอนนั้น คำสั่งนำก็ได้เข้าใจว่า ดัทท
 ฟาสต์ซิมส์จะเป็นผู้อดหนุนมิให้คอมมูนิตีม์รังแกได้ แต่มาใน
 ตอนหลัง ดัททการเมืองเกิดคานกนชนกบดัททคำสั่งนำ ดังที่
 เราย่อมได้ยินได้ฟังอยู่เสมอ ๆ แล้ว แต่พระเจ้าค่านราชาธิบดี
 ก็มีไต่ตะเวนพยายามที่จะรักษาคำสั่งนำไว้ จึงเป็นที่สรรเสริญ
 ของชนเป็นอันมากทั่ว ๆ ไป

การเลือกพระเจ้าค่านราชาธิบดี มักจะเลือกในเร็ววัน
 จากวันพิราตย์ แต่กต้องกำหนดเวตาให้พอแก่ทาคาตินดซึ่งอยู่
 ในประเทศอื่น ๆ จะมีเวตาเดินทางไปพร้อมกันทกรุงวคกันได้
 ในเวตานี้ (กุมภาพันธ พ.ศ. ๒๔๗๑) คาตินดมีอยู่ในประเทศ
 อังกฤษองค์หนึ่ง ซึ่งบ้านนคองจะออกเดินทางไปกรุงวคกันแล้ว
 แดมีในอเมริกา ๓ องค์ ซึ่งกำลังจะออกเดินทางอยู่ ได้ยิน
 ว่ากำหนดวันที่ ๑ เดือนหน้า (มีนาคม ๒๔๗๑) เป็นวันเริ่ม
 ประชุมสภาคาตินด ซึ่งเทียบแถมอกกับสภาองคมนตรี ของ
 พระราชาธิบดีในประเทศอื่น ๆ

ในระหว่างวันที่ประชุมกัน เพื่อจะเลือกพระเจ้าค่าน-
 ราชาธิบดีองค์ใหม่ชน คาตินดองคหนึ่ง ๆ ก็มีห้องซึ่งจัดให้

พักอยู่ในวังวัดกัน ต้องอยู่ในห้องตลอดเวลา เว้นแต่เวลา
ไปโบสถ์ จะไปไหนไม่ได้ หรือติดต่อกับใครก็ไม่ได้ ใน
เวลาที่ท่านคาตินัดทิ้งหีบยาถูกกักอยู่นั้น พวกข้าเป็นผู้ทำอาหาร
ให้กิน

เมื่อถึงกำหนดวันตบกระแน่น คาตินัดไปนั่งพร้อมกันใน
โบสถ์ ครั้นได้สัญญาจากหัวหน้าสภา คาตินัดต่างองค์ก็เขียน
โหวตของตนด้วยลายมือ ซึ่งแกตั้งไม่ให้เหมือนที่เขียนตาม
ปรกติเพื่อจะให้เป็นที่กระแน่นฉบับจริง ๆ ในโหวตเหล่านั้น เมื่อ
นับแถบนั้นที่กระแน่นไว้เสร็จแล้ว ก็เผาในเตาซึ่งเตรียมไว้
พร้อม ครั้นควันออกจากปล่องไป ก็เป็นสัญญาให้คนภายนอก
ทราบว่าได้ตบกระแน่นกันเสร็จแล้ว

นวนิยาย

“ ต้มยำสงครามไม่มีเด็ด ” นี้เป็นคำ มร. วินด์ตัน
เซอร์ซิด กัดวอเมอวานซัน (ทรงเรื่องน ๒๔ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๔๗๓)

มร. วินด์ตัน เซอร์ซิด พูดถึงความเป็นไปได้ในโตก ซึ่ง
เป็นเวดาคชนแข่งกันในการเตรียมรบ

เราดำเนินความมุ่งหมายทั้ง ๒ ฝ่าย ก็ดูเหมือนฝ่าย
หนึ่งเตรียมทหาร แด่ระดมอาวุธไว้ให้เหลือคณ แม้จะทรุด
โสมลงไปในทางเศรษฐกิจยอม เพื่อจะเรียกร้องเอาดินแดน
หรือผลประโยชน์อย่างอื่น ๆ ซึ่งถ้าได้ไปก็จะคุ้มค่าเตรียม
กำลัง ซึ่งได้ลงทุนไปแล้วเป็นอันมาก อีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่าย
มีดินแดน หรือผลประโยชน์อย่างอื่น ซึ่งกลัวจะถูกแย่ง จึง
ตระเตรียมกำลังพดแด่ระดมอาวุธ เพื่อจะต่อต้านรักษาดิน-
แดน แด่ผลประโยชน์ของตน การเตรียมของฝ่ายนั้นต้อง
พยายามให้ชนหน้าฝ่ายโน้นไว้ ฝ่ายมีทรัพยากรน้อยชนหน้าไป
เพราะชนตนก่อน แต่อีกฝ่ายหนึ่งถ้ามีเวดากอาจได้ทัน เพราะ
กำลังทรัพยากรมากกว่ากันมาก

การเตรียมกำลังทัพเช่นนี้ ยิ่งเตรียมหนักเข้า ก็ยิ่ง
 ใกล้เคียงสงครามเข้าไป ฝ่ายหนึ่งเมื่อเตรียมจนสุดกำลังเงิน แด
 กำลังเศรษฐกิจแล้ว ถ้าไม่ได้ใช้อาวุธนั้น ๆ ไม่ข้ามมันก็จะ
 เป็นของปรัมปรา ผู้ของใหม่ไม่ได้ ทุนที่ลงไปก็จะเปิด
 เบต้า ไม่มีอันใดมาตอบแทน แดจะหาใหม่ก็ยาก อีกฝ่าย
 หนึ่งการเตรียมเช่นว่านี้ ต้องท่วชขึ้นไปตามส่วน ซึ่ง
 ฝ่ายโน้นเตรียม แต่ใคร ๆ ก็ถั่วท่วกันหมดว่า การที่ท่ว
 ทงหมดนี้ ก็เพื่อรักษาความสงบเท่านั้นเอง

ภาษิตที่หมายความว่า เตรียมรบเพื่อรักษาความสงบนั้น
 เป็นภาษิตเก่าในภาษาละติน (Si vis pacem para bellum)
 มีคำกล่าวที่ว่า หตอดเบคอนต์พีตต์ ได้ใช้ภาษิตนี้รักษาความ
 สงบไว้ได้

แต่ธรรมชาติภาษิต ย่อมมีเวลาฟูและเวลาฟุบ ภาษิต
 บางคำยกขึ้นอ้างกันมากในบางคราว แต่บางคราวก็แทบจะ
 ดมกันไปหมด

“ความสงบนำมาซึ่งเงิน เงินนำมาซึ่งสงคราม” นี้
 เป็นภาษิตฝรั่งเศส คำว่าเงินในภาษิตฝรั่งเศสบทนี้ ถ้ายก
 ความออกไปเป็นเมืองชนแถมดประโยชน์ทั้งหลายที่ได้จาก

เมืองชนกควรเห็นว่า ภาษิตนเหมาะแก่ความเป็นไปของโลก
ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๔๘๓)

“ตั้งใดศูนย์ไปในสงคราม ความชนะไม่ทำให้กลับคืน
มาได้” นเป็นภาษิตเยอรมัน

ขอทว่าถ้าทำสงครามกันจนแล้ว ถ้าไม่มีใครได้อะไร
ล้มกับที่เดียวไป หรือว่าคู่สงครามยอมแพ้ทั้ง ๒ ฝ่ายนั้น เป็น
ขอทรับรองกันทั่วไปในปัจจุบัน แต่ภาษิตเยอรมันข้างบน
ในหมู่นั (กุมภาพันธ์ ๒๔๘๓) ชักจะฟูบ ไม่ค่อยมีใคร
อ้างถึง

“จะทำความดีกับโลกก็ตามที่ แต่จงรักษาความสงบกับ
อังกฤษ” นเป็นภาษิตอิตาเลียน

เวดาน (กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๓) อังกฤษกับอิตา
ก็มีสัญญาไมตรีกันใหม่ ๆ แต่เมื่อเร็ว ๆ นี้ มร. เซมเบอเดน
(นายกรัฐมนตรีอังกฤษคนหนึ่ง) ก็ได้ไปหา ชร. มุซโซลินี
ที่กรุงโรม ถึงจะปรากฏว่าไม่ได้ผลอะไรนักหนา ก็ยังนับว่า
ไม่เกิดอะไรขึ้นใหม่เฉพาะอังกฤษกับอิตาโดยตรง

แต่อิตาถึงใจกับฝรั่งเศส เพราะอยากได้เมือง
ชน ฝรั่งเศสกับอังกฤษเกี่ยวพันกันแน่นหนา แม้มีได้ทำ

การเตรียมกำลังทัพเช่นนั้น ยิ่งเตรียมหนักเข้า ก็ยิ่ง
 โดดส่งครามเข้าไป ฝ่ายหนึ่งเมื่อเตรียมจนสุดกำลังเงิน แด
 กำลังเศรษฐกิจแล้ว ถ้าไม่ได้ใช้อาวุธนั้น ๆ ไม่ข้ามมันก็จะ
 เป็นของปรัมปรา ผู้ของใหม่ไม่ได้ ทุนที่ลงไปก็จะเปิดอง
 เปลา ไม่มีอันใดมาตอบแทน แดจะหาใหม่ก็ยาก อีกฝ่าย
 หนึ่งการเตรียมเช่นว่านี้ ต้องท้วงขึ้นไปตามส่วน ซึ่ง
 ฝ่ายโน้นเตรียม แต่ใคร ๆ ก็ถ่วงท้วงกันหมดว่า การที่ท่า
 ทงหมคน ก็เพื่อรักษาความสงบเท่านั้นเอง

ภาษิตที่หมายความว่า เตรียมรบเพื่อรักษาความสงบนั้น
 เป็นภาษิตเก่าในภาษาละติน (Si vis pacem para bellum)
 มีคำกล่าวที่ว่า หอดอกเบคอนด์ฟัดด์ ได้ใช้ภาษิตนี้รักษาความ
 สงบไว้ได้

แต่ขรรคมดาภาษิต ย่อมมีเวลาฟูและเวลาฟุบ ภาษิต
 บางคำยกขึ้นอ้างกันมากในบางคราว แต่บางคราวก็แทบจะ
 ลืมกันไปหมด

“ความสงบนำมาซึ่งเงิน เงินนำมาซึ่งสงคราม” นี้
 เป็นภาษิตฝรั่งเศส คำว่าเงินในภาษิตฝรั่งเศสบทนี้ ถ้ายึด
 ความออกไปเป็นเมืองชั้นแดผลประโยชน์ทั้งหลายที่ได้จาก

เมืองชนกควรเห็นว่า ภาษิตนเหมาะแก่ความเป็นไปของโลก
ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๔๘๑)

“ตั้งใดศูนย์ไปในสงคราม ความชนะไม่ทำให้กตัญญู
มาได้” นเป็นภาษิตเยอรมัน

ขอทว่าถ้าทำสงครามกันจนแล้ว ถ้าไม่มีใครได้อะไร
ตมกับที่เตี้ยไป หรือว่าคู่สงครามยอมแพ้ทั้ง ๒ ฝ่ายนั้น เป็น
ขอทรวรอกันทั่วไปในปัจจุบัน แต่ภาษิตเยอรมันข้างบน
ในหมูน (กุมภาพันธ์ ๒๔๘๑) ชักจะฟูบ ไม่ค่อยมีใคร
อ้างถึง

“จะทำศึกกับโลกก็ตามที่ แต่จงรักษาความสงบกับ
อังกฤษ” นเป็นภาษิตอิตาเลียน

เวดาน (กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๑) อังกฤษกับอิตาดี
ก็มีสัญญาไมตรีกันใหม่ ๆ แต่เมื่อเร็ว ๆ นี้ มร. เซมเบอเดน
(นายกรัฐมนตรีอังกฤษคนหนึ่ง) ก็ได้ไปหา ชร. มุซโซลินี
ที่กรุงโรม ถึงจะปรากฏว่าไม่ได้ผลอะไรนักหนา ก็ยังนับว่า
ไม่เกิดอะไรขึ้นใหม่เฉพาะอังกฤษกับอิตาดีโดยตรง

แต่อิตาดีกำลังชดใจกับฝรั่งเศส เพราะอยากได้เมือง
ช ฝรั่งเศสดกับอังกฤษเกี่ยวพันกันแน่นหนา แม้มีได้ทำ

หนังสือสัญญาได้หายก็กั้นไว้ คำพูดของอัครเสนาบดีทั้ง ๒
ประเทศซึ่งย้ายย้ายไปว่าจะกอดคอกันตาย (หรือเป็น) นั้น
เป็นคำผูกพันเห็นขวแน่นยิ่งไปกว่าหนังสือสัญญา

“บุคคลผู้มีที่ดิน ย่อมมีเรื่องวิวาท”

“ผู้ใดไม่ยอมสงบ พระเจ้าย่อมประทานสงครามแก่
ผู้นั้น”

“สงครามอันยุติธรรม ย่อมประเสริฐกว่า ความสงบ
อันไม่ยุติธรรม”

ถ้าสมบัติข้างบนเป็นภาษิตอังกฤษ บทที่ว่าผู้มีที่ดิน
มาก ย่อมมีเรื่องวิวาทนั้น ก็ทำนองเดียวกับภาษิต
ฝรั่งที่กล่าวไว้ข้างบน อังกฤษกับฝรั่งก็เป็นผู้มีดินแดน
มาก ถ้าพูดตามภาษิตบทนี้ ก็มีเหตุที่จะต้องวิวาทมาก

ส่วนบทที่ว่า สงครามอันยุติธรรมย่อมประเสริฐกว่า
ความสงบอันไม่ยุติธรรมนั้น ถ้าผู้ไม่มีดินแดนกล่าวว่า การ
ทำศึกเพื่อจะแบ่งดินแดนให้ดังตามด่วน ก็ย่อมเป็นสงคราม
ยุติธรรม ก็เห็นจะได้ดอกกระมัง

ภาษิตบทที่ว่า พระเจ้าประทานสงครามแก่ผู้ไม่ยอม
สงบนั้น หาอ้างยุติธรรมหรือไม่ยุติธรรมของสงครามไม่

“ตั้งแต่วิทยาการที่เราต้องกวดงัดคือความกวดงัด” นั้นเป็นคำ
 กวดงัดของเปรดีเด็นต์โรชเวดต์ เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๓๓
 ความหมายของเปรดีเด็นต์โรชเวดต์ คือว่าถ้ามวกวดงัด เอา
 ตัวไม่รอด

ในเวลานี้ (กุมภาพันธ์ ๒๕๑๓) เปรดีเด็นต์โรชเวดต์
 ไม่กวดงัดความกวดงัด จึงแสดงคำคิดจางระบอบจอมบงการอย่าง
 แข็งขัน ในคำชี้แจงที่กวดงัดแก่สภาอเมริกันเมื่อเร็ว ๆ นี้
 เปรดีเด็นต์โรชเวดต์กวดงัดว่า

“สงครามซึ่งจะเป็นไฟไหม้ทั่วโลกนั้นได้ระงับไปได้
 แต่คงแต่นอนมา ก็ยังเห็นกระจางชนทุกทว่า ความสงบนั้น
 ใ่วใจว่า จะมีต่อไปยังไม่ได้ รอบตัวเราในเวลานี้ (กุมภาพันธ์
 พ.ศ. ๒๕๑๓) มีสงครามซึ่งไม่ได้ประกาศ เป็นสงคราม
 ทงยุทธการแต่แค่รัฐการ รอบตัวเรามีการระดมอาวุธอย่าง
 ร้ายกาจ ทงทางยุทธการแต่แค่รัฐการ รอบตัวเรามีการชี้ว่า
 จะบุกรุกกันหนักขึ้นอีก ทงยุทธการแต่แค่รัฐการ ”

“โลกเดี่ยวนั้นได้กวดงัดไป แต่อาวุธที่จะใช้ในการบุกรุก
 นั้น ใช้ได้รวดเร็วจนถึงแก่ที่ว่า ถ้ามีชาติของอาจอยู่ชาติเดียว
 ที่จะไม่ยอมตกตงกัน โดยความปรึกษาหารือไว้ ชาติไหน

มีใจรักความสงบสักเพียงใด ก็ไม่สามารถอยู่ปราศภัยได้”

“เราได้เรียนรู้แล้วว่า ถ้าประเทศใดลงมือระดมอาวุธ
ต่อเมื่อศัตรูได้เริ่มบุกรุกเสียแล้ว ประเทศนั้นก็ไม่มีโอกาส
จะรอดได้”

“ถ้าประเทศที่มีระบอบการปกครองชนิดอื่นร่วมมือกัน
เข้าบุกรุกประเทศประชาธิปไตย ประเทศประชาธิปไตยก็ต้อง
ตั้งใจร่วมกันต่อต้าน ประชาธิปไตยเช่นทวง อาจคงมีน้อย
ได้ใน ส.ป.ร. แต่จำต้องอยู่ให้จนได้”

จำนวนหนังสือ

ผู้เขียนได้รับหนังสือมหาวิทยาลัยฉบับถวายบังคมพระบรมรูปทรงม้าขึ้น (พ.ศ. ๒๔๗๓) พลิกดูเรื่องแรกเป็นพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่นักเรียน ซึ่งประชุมกันเฝ้าที่หน้าพลับพลาของสนามหลวง เมื่อวันที่ ๓๓ มกราคม ร.ศ. ๑๓๖ เข้าใจว่าเป็นโอกาสที่พระราชทานให้นักเรียนเฝ้าในคราวที่เสด็จกลับจากประพาสยุโรปครั้งแรก ผู้เขียนไม่ได้อยู่ในกรุงเทพในเวลานั้น เพราะตามเสด็จพระราชดำเนินไปยุโรป แต่ไม่ได้ตามเสด็จกลับ จึงไม่ได้ฟังพระราชดำรัสที่ของสนามหลวง แต่ไม่เคยได้อ่านเลย คงจะเป็นด้วยพระราชดำรัสที่อนันต์นั้น ชื่อนอยู่ในหนังสืออื่น ๆ ซึ่งมีมากมายในการเสด็จพระราชดำเนินยุโรป แต่เสด็จกลับในปีนั้น (พ.ศ. ๒๔๕๐)

ครั้นมาพบพระราชดำรัสในหนังสือมหาวิทยาลัยคราวนี้ ผู้เขียนก็ได้อ่านเป็นเรื่องแรก อ่านแล้วเข้าใจแจ่มแจ้งเหมือนดังเดินไปในที่เคียนราบไม่ต้องบุงกัญวรก ไม่ตักดูขอนไม้ที่

นอนขวางทาง ไม่ต้องบีนข้ามรั้ว ไม่ต้องโจนข้ามคู ไม่ต้อง
 อัดลมหายใจเพื่อจะเบ่งบัญชาให้รู้ความหมายของหนังสือ
 ไม่ต้องเดินทางคดเคี้ยวเป็นงูเดอย อันมากด้วยความตะกุก
 ตะกักต่าง ๆ จึงทำให้นึกว่า พระราชนิพนธ์ที่อนันต์ ทรง
 แต่งด้วยถ้อยคำธรรมดาผูกประโยคเกตุยง ๆ ไม่มีศัพท์แสง
 อะไร นอกจากที่ใช้กันตามปรกติ ทรงใช้จำนวนอย่างทีพูด
 กันอยู่เสมอ ๆ ไม่ทรงประดิษฐ์ประคอยแต่ประโยคให้
 เป็นโยคทรงเครื่อง เปรียบเหมือนแต่งตัวธรรมดาเดินไปตาม
 สบาย ไม่ใช่ห่วงหางหงส์ คาคเคี้ยวบาด สวมชฎา เดินทำ
 ยี่เกออกฉาก เมื่อจะตรัสว่าอะไรก็ตรัสออกมาตรง ๆ ตาม
 ภาษารธรรมดา เราก็กะใจทันที ความเข้าใจของเราไม่ต้อง
 เวียนอ้อมถ้อยคำที่ไม่จำเป็นจะนำมาใช้ แต่หากใช้เพื่อให้
 เป็นภาษาทรงเครื่องเท่านั้นเอง

ผู้เขียนไม่ทราบแน่ชัดว่า หนังสือพระราชนิพนธ์ร้อยแก้ว
 ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีอยู่เป็น
 อันมากนั้น ในสมัยนั้นเห็นกันว่าเป็นโวหารดีหรือไม่ ถ้าเห็น
 กันว่าหนังสือเช่นพระราชดำรัสที่พูดถึงนี้ไม่ใช่โวหารดี ก็จำ
 จะต้องกล่าวว่า ความนิยมเดิวนั้นกับแต่ก่อนเบียดเบียนไปมาก

จะเห็นว่าเปลี่ยนไปในทางดีหรือในทางเลว ก็เห็นจะแฉกแฉก
 รุนของคณคอกกระมัง

พระราชดำรัสชนคนว่า “เรามีความสบายใจที่ได้เห็น
 พวกเจ้าทั้งปวงพร้อมกันเฉพาะหน้าเราเวदानี้ แด่ขอบใจที่
 เจ้าทั้งหลายได้แสดงความรักต่อเรา เราขอขอบใจใน
 ถ้อยคำที่ได้แสดงความรักปรารถนาอันดีต่อเราทั้ง ๒ ”

(“ ทั้ง ๒ ” หมายความว่า ส้มเด็จพระบรมราชินีนาถ
 ประทับอยู่บนพลับพลาขณะนั้นด้วย ในเวลาที่พระบาทสมเด็จพระ
 พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่เสด็จอยู่นั้น ส้มเด็จพระบรม
 ราชินีนาถทรงว่าราชการแทนพระองค์ จึงเสด็จออกด้วยกัน
 ในงานรับเสด็จกตัญ)

คำเกิดยง ๆ ที่เริ่มพระราชดำรัสข้างบนนี้ ถ้าจะเปลี่ยน
 ไปว่า “ ก่อนอื่น เฉพาะอย่างยิ่งสำหรับสภาพเทาทเจ้าทั้งหลาย
 ทำการมา ” — ก็จะมีเวดาเป็นอันมาก ผู้อ่านที่ได้ใจเทียบ
 ด้านวนหนึ่งต่อรุ่นเก่ากับรุ่นใหม่จึงคิดเทียบเอาเองเกิด

ถ้าจะเทียบด้านวนหนึ่งต่อไทยถอยหลังจากเวดาพระ
 ราชดำรัสไปอีก ๕๐ ปี อ่านพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระ
 พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เช่นที่พิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา

รัชกาลที่ ๔ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
จะทรงว่าอะไร ก็ทรงเขียนลงไปอย่างแจ่มแจ้งจนเหลือที่
ผู้ใดจะไม่เข้าใจได้ บางที่ทรงขแรงความขอดีวกันชาถึง
๒ ซ้ำตด ๆ กันไป แต่ถึง ๓ ซ้ำก็มี ทรงเปลี่ยนวิซขแรง
คำรบ ๒ แต่คำรบ ๓ ให้แยกทางกันออกไป เพื่อจะไม่ปล่อย
ช่องเข้าใจผิดหรือไม่เข้าใจไ้เลย ถ้าท่านอ่านหนังสือราช-
การในรัชกาลที่ ๓ ที่ ๔ ท่านจะเห็นว่า ผู้แต่งมุ่งจะให้ผู้อ่าน
เข้าใจความหมายให้จนได้ ถ้าหากต้องใช้ถ้อยคำมาก ก็ใช้
เพื่อจะให้เข้าใจ ไม่ใช่ใช้เพื่อจะใช้เท่านั้น

ในสมัยที่เข้าใจความคิดใหม่ ๆ กันยาก เพราะไม่เคย
เห็นกันมาแต่ก่อนนั้น จะพูดหรือเขียนอะไรให้เข้าใจกันทั่วไป
ก็ต้องพูดยาว เป็นต้นว่า หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งในรัชกาลที่ ๔
เขียนว่าจะรับตงประกาศขายของท่าน ก็ต้องพูดอธิบาย
เด้อยด เพราะไม่มีใครเคยประกาศขายของในหนังสือพิมพ์
กันเคย ถ้าจะพูดแต่คำสองคำ ผู้อ่านก็ไม่เข้าใจได้

ขอทผู้เขียนนวกเมื่ออ่านพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแถวณน ก็คือว่าด้านวนเกิดยง ๆ
เช่นในพระราชดำรัสนี้ เพราะเหตุที่อ่านแต่ฟังเข้าใจทันที จึง

เคยเรียกกันว่าจำนวนดี แต่ในปัจจุบัน พวกที่เขียนจำนวน
 คนตะอย่าง คงจะเห็นตรงกันข้ามกับคนรุ่นก่อน
 ตั้งแต่วันในพระราชดำรัสมาถึงเดยวัน (พ.ศ. ๒๔๗๓)
 ก็เพียง ๕๐ ปี ตั้งแต่วันสวรรคตก็เพียง ๒๗ ปี ตั้งเกิดใน
 วันถวายบังคมพระบรมรูป ก็คุ้มฉุนบถพระเกียรติคุณมาก
 แด่มีผู้จาพระองค์แต่รัชกาลของพระองค์ได้ก็ยังมีไม่น้อย ถ้า
 นวนหนึ่งต่อไทยเช่นที่ทรงพระราชนิพนธ์ คงจะยังเป็นที
 ชอบใจกันอยู่บ้าง อย่างน้อยก็ในพวกคนรุ่นเก่า

อาศำ

คำว่า "อาศำ" แปรตามภาษาเดิมว่า "ความหวัง"
แต่ในภาษาไทยดูเหมือนจะใช้หมายความว่า ส้มคั แผลบจะ
เต็มอ

"อย่างนั้นแต่งเศรำหมองเตยน้องรัก
ไฉนพนักงานพิจะอาศำ
ออกคัคคัพนันดังตั้งัญญา
มิให้เต็ยภาราบัจจามิตร "

ในที่นี้จะเขียนว่าด้วยความหวัง แต่จะใช้คำไทยก็ไม่
สนิท เพราะจะต้องมีคาถาแต่เรื่องราวในภาษาเดิม จำต้อง
ใช้คำว่า "อาศำ" จึงจะกลมเกลี้ยงกับใจความ เป็นต้น
ว่าจะเรียกนางอาศำถูกสาวพระอินทร์ ว่านางความหวังก็ฟัง
เย็นเยื่อชดห เพราะฉนั้นในที่นี้จึงใช้อาศำแปรว่าความหวัง
ไม่หมายความว่า ส้มคั ดังที่ไซกันเป็นปรกติในภาษาไทย

อาศำเป็นของดีหรือไม่ พุดตามธรรมดา ถ้าใช้หมด
หวัง ก็แปรว่าใช้ไม่มีทางเยียวยา คนทำอะไรมีหวัง ก็คือ
เห็นท่วงท้วามัทางดำเร็จ ถ้าพุดโดยฉนั้น อาศำก็เป็นของดี

เพราะช่วยชุน้ำใจไว้ได้ แต่ถ้าพูดทางศาสนาก็ไปอีกอย่างหนึ่ง
เป็นต้นว่า ถ้าท่านเบียดคูภิกขานบุปที่บีกา ท่านจะพบศัพท์
อาศา เข้าชุดไว้กับคณหา โดภ ราก กาม ฯลฯ ซึ่ง
ถ้วนไม่ใช่ของดี (คาถา ๓๖๒ แล ๓๖๓)

ในทันทีจะไม่พยายามขจัดแรงโดยโหวหารถกซึ่งว่า อาศา
เป็นของดีหรือไม่ แต่จะนำนิทานแดภษิตมาแสดงให้พอเห็น
เค้าตามคติของคนรุ่นเก่า แลรุ่นหลังลงมา

หนังสือใหญ่เล่มหนึ่งซึ่งผู้แต่ง (Hesiod) เป็นคน
ในสมัยกรีกโบราณก่อนพุทธกาลในอินเดียกว่า ๓๐๐ ปีขึ้นไป
มีเรื่องเล่าถึงเทวดาแถมมนุษย์ว่า ท้าวยุบีเตอร์เจ้าสวรรค์กรวด
มนุษย์ว่าขโมยไฟลงมาจกสวรรค์ (ก่อนนั้นมนุษย์ไม่รู้จัก
ใช้ไฟ) แลว่ามนุษย์เป็นสัตว์ตามกปราคาจากกคณญกตเวท
ไม่ถือค้ำมั่นสัญญาอันได้ให้ไว้แก่กัน มีแต่จะก้าวร้าวฆ่าฟัน
กันด้วยเหตุอันมิบังควรเป็นต้น จึงทรงหีบอาวุธจะขว้างลง
มาให้เกิดเป็นไฟไหม้มนุษย์เสียให้หมด แต่ทรงยงคคณมาว่า
ไฟซึ่งแรงกล้าถึงแก่จะเผามนุษย์ให้สิ้นไปนั้น อาจมีเปลว
ร้อนแรงขึ้นไปจนไหม้สวรรค์ด้วยก็เป็นได้ ท้าวยุบีเตอร์ทรง
เกรงฉนั้น จึงไม่ทำตายมนุษย์ให้สิ้นลงไปในที่ที่ เป็ถียนไป

ใช้วิธีจะดงโทษอย่างตมุดม่อม ให้ชีวิตมนุษย์เปิดองไปเอง
ที่ตะน้อย แดะระหว่างนั้นก็ให้ทบทวนไปก่อน

ท้าวยู่บีเคอร์ทรงคิดเช่นนี้ จึงครัดให้หาเทวดาไปประ-
ชุมบนยอดเขาโอดิมบัสต์ ปรีกษาหาวิธีที่จะดงโทษมนุษย์
ตกลงกันว่า ให้สร้างสัตว์ชนิดสำหรับเป็นคู่ต่อสู้แก่มนุษย์
ปรีกษากตกลงกันแล้วก็มอบให้เทวดาข้างบนไปปั้นรูปมนุษย์
หญิงด้วยดินเหนียว เป็นมนุษย์เพศใหม่ ซึ่งพร้อมด้วยความ
งาม อันย่อมจะทำให้เกิดทุกข์แก่ผู้อื่น เมื่อได้ปั้นหุ่นแล้ว
เทวดาก็หายใจรดให้หุ่นนั้นมีชีวิตชน แล้วนางกามเทวด์
อำนาจความงามเพิ่มให้อีก เทวดาอื่น ๆ ก็ให้คุณสมบัติ
โน่นนี่ซึ่งล้วนแต่จะทำให้ความเดือดร้อนเกิดแก่ชายทั้งนั้น
เมื่อได้นิรมิตสำเร็จแล้ว ก็พร้อมกันดงข้อหุ่นมีชีวิตว่า นาง
บันโดรา เป็นหญิงคนแรกในหมู่มนุษย์แล้ว ท้าวยู่บีเคอร์
ก็ครัดให้เทวดาองค์หนึ่งพานางบันโดราลงมาประทานแก่ชาย
ผู้หนึ่ง ชายนั้นรับนางไว้ด้วยความตมุดม่อม แม่พี่ชายได้
เตือนให้ระวังก็หาเชื่อไม่

นางบันโดราหญิงมนุษย์คนแรกได้มาตั้งคู่อยู่กับสามี
ก็มีความตมุดม่อม ความดำราญของนางอยู่ในการเที่ยวเล่น

โน้ปากับสามี เก็บดอกไม้แดงไม้ ซึ่งชู่อเหมือนหนึ่งจะ
 คอยยื่นให้นางได้คอยทุกขณะ เมื่อจะนั่งพัก ก็นั่งบนदान
 หญาหนุ่ม ซึ่งเสมอกับบัจฉริณเที่ยวป้อนอยู่ทุกหนทุกแห่ง ใน
 สัมพันธ์ มนุษย์ประสงค์อันใดก็สัมประสงค์ ไม่มีอันใดกีดกัน
 ความยินดีทั้งหลาย ถ้าจะมียกเว้นก็เห็นจะเพียงแต่ว่า นาง
 บันโศราเป็นหญิงอยู่คนเดียวในหมู่บ้านนี้ สามีของนางเป็น
 ชายคนเดียว ที่มีคู่ชายอื่น ๆ ย่อมจะไม่สัมมนิโรถ ในเรื่อง
 ความรู้สึกชนิดใหม่ คือ ความรัก

บ่ายวันหนึ่ง นางบันโศรากับสามีดำรงอายุอยู่โน้ป่า เห็น
 เทวดามับกัทเท้า แยกหีบหนักมา เทวดานั่นคือเมอริควรี
 ผู้เป็นบุตรของเทวดา เป็นเจ้าแห่งการค้าขาย แต่เป็นเจ้าแห่ง
 การพูดคล้อง แห่งความล่อลวง แห่งโจรกรรม แต่ได้ทิ้งด
 ทั่ว ๆ ไป เมอริควรีเดินแบกหีบมาเวदानั้น ดูอาการ
 เห็นดีเห็นชอบ เดินเซด้วยความหนักของหีบ เต็มฝ่ามือรุ่งริ่ง
 ก็ปกคลุมด้วยฝุ่น เห็นได้ว่า ได้แบกหีบหนักเดินทางมาไกล
 มีความอ่อนเพลียยิ่งนัก นางบันโศราเห็นดังนั้นก็กระซิบแก่
 สามีว่า ให้ถามว่ามาแต่ไหน จะไปไหน แต่ในหีบนั้นมีอะไร
 ทงนเป็นความอยากรู้อยากเห็นของหญิงคนแรก ที่มีมาในหมู่บ้าน

มนุษย์ เป็นหัวใจซึ่งเป็นมรดกติดต่อกันมาจนบัดนี้
 ครั้นเมอริควอร์เดินเข้ามาใกล้ ตำมของนางบ้านโดรา
 ก็ถามถึงทภรรยาให้ถาม เมอริควอร์ไม่ตอบปัญหา แต่ยื่น
 บอกว่า ได้แบกหีบหนักนั้นเดินทางมาไกล ได้ความเหน็ด
 เหนื่อยนัก จะขอฝากหีบไว้ ณ เรือนแห่งคู่วเมียสักคราว
 หนึ่งจะได้หรือไม่ เมอริควอร์มีกิจจะต้องไปที่อื่นต่อไป เมื่อ
 เสร็จกิจแล้วจึงจะมารับหีบคืน ตำมกับนางบ้านโดราได้ฟัง
 เทวดาออกปากดังนั้น ก็ยอมรับฝากหีบไว้ในเรือนของตน
 เมอริควอร์ก็ตาออกเดินทางต่อไป

เมื่อเจ้าของหีบออกจากเรือนไปแล้ว นางบ้านโดราก็
 เกิดความอยากรู้อยากเห็นยิ่งขึ้น จึงถ้าวแก่ตำมว่า ให้เปิด
 หีบออกดูว่ามีอะไรในนั้นบ้าง ตำมที่ตทานว่า จะทำเช่นนั้น
 ไม่ควรเลย จะเสียความไวใจของผู้ฝาก แต่เดี่ยรรรมในใจ
 ของตนเอง เมื่อนางบ้านโดราได้ฟังตำมที่ตทานดังนั้น หน้า
 ยิ้มแย้มก็กอดตายเป็นเงา ตำมผู้แค้นจะรักตุ่มหง ก็เกิดร้อน
 ใจที่ทำให้นางเศร้า จึงชวนว่าจงออกไปเที่ยวชมนกชมไม้
 เพ็ดตเพ็ดนกันโนป่าเถิด ตั้งแต่อยู่ด้วยกันมาตำมชวนครั้งไร
 นางก็ไม่เคยขัดเลย แต่ครั้งนั้น นางบ้านโดราตอบว่า ตำม

จงไปคนเดียวเถิด

ถ้ามีเห็นภรรยาแต่งดงอากาศเงื้องอดเช่นนั้น ครั้นจะ
เข้าซัดต่อไป ก็เกรงจะน้อยเป็นมาก จึงออกจากเรือนไปคน
เดียว เพื่อจะให้ต่างคนต่างส่งบอรรณเดียดักพักหนึ่ง เข้าใจ
ว่าอีกสักครู่ภรรยาก็คงตามออกไป

ครั้นถ้ามีถึงเรือนไปไม่นาน ภรรยาก็ยังอยากรู้หนักจน
ว่ามีอะไรในหีบ จึงเข้าไปดูใกล้ ๆ เห็นเป็นหีบไม้ดำ ทำ
ด้วยฝีมือประณีต มีรอยแกะเป็นหน้าคน ซึ่งดูเหมือนจะยม
กับนาง รอบหีบมีเชือกทองคาด ปดายเชือกผูกเป็นปม
เดียด อันจะแกะให้หลุดได้ด้วยยาก นางนั้นใครารู้ตัวว่า
มือของนางเป็นมือช่าง อาจแกะปมนั้นให้หลุดแต่พวกตบผูกเดียด
อย่างเดิมก็ได้ การที่จะแกะปมออกดูนั้น ถ้าไม่เบ็ดดูในหีบ
ก็คงจะไม่เดียดความไวใจของผู้ฝาก

ดังนั้น นางนั้นใคราจึงต้องแกะปมที่เชือกทอง แก้อยู่
นานก็ไม่หลุด ระหว่างนั้นได้ยินเสียงสามีกลับมาเรียกที่ใกล้
เรือน แต่นางก็นิ่งเดียด แลยังพยายามแก้หนักจน จนในที่สุด
แก้ออกหลุดออกได้

ระหว่างที่กำลังแกะปมอยู่นั้น ดูเหมือนจะมีเสียงอะไร

ในหีบ แต่ก็ไม่แน่ แต่ครั้นเชือกหลุดจากหีบ เคียงในหีบ ก็ดังมากจน นางจึงก้มหูตงฟังจนชัด ได้ยินเสียงพูดอยู่ในหีบว่า “บ้านโครา บ้านโคราผู้เป็นที่รัก จงกรุณาเราเถิด นางจงเปิดหีบนี้ให้เราพ้นจากที่ขัง เมตตาให้เราได้อิสระเถิด นางจงเปิดหีบเถิด”

นางบ้านโคราได้ยินดังนั้น ก็ยังพิศวงหนักจน ขณะนั้น ได้ยินเสียงมีเท้าที่บันได นางทราบว่ามีคนมาตาม ถ้ามาพบนางอยู่กับหีบ ก็จะห้ามไม่ให้เปิด ความอยากรู้อของนาง ก็จะไม่สนใจ นางจึงรีบเปิดหีบแง้มดู พอให้รู้ว่ามီးอะไรอยู่ในนั้น แล้วจะกลับปิดเสียก่อนที่สามีเข้ามาเห็น

ในหีบนั้น ท้าวอุทัยได้เอาทุกข์ของมนุษย์ใส่มา ทุกชนิด คือความไข้ ความแก่ ความตาย ความโศก ความแค้น ความเศร้า เป็นต้น ทุกข์เหล่านี้ พอฝ่าหีบแง้มก็บินออกมาหมด นางบ้านโคราเห็นสัตว์มีปีกตัวเล็ก ๆ บินกรูกรอกออกมาจากหีบก็ตกใจ รีบปิดหีบเสียทันที แต่แมลงทุกชนิดต่าง ๆ ได้บินออกมาเต็มหมดแล้ว เหลืออยู่แต่แมลงอาศาศตัวเดียว แมลงทุกชนิดต่าง ๆ ที่ออกมาจากหีบนั้น เทียบเกาะตามตัวมนุษย์ปัดอวยพิษไว้ทั่ว ๆ ไป แลตั้งแต่นั้น

มา มนุษย์ซึ่งไม่เคยมีทุกข์ ก็ได้รับทุกประการต่าง ๆ
 เรื่องข้างบนนี้ มีในหนังสือซึ่งนักปราชญ์กรีกโบราณ
 แต่งไว้ก่อนพุทธกาลประมาณ ๒๐๐ ปี การที่เอาอาศา
 (ความหวัง) รวมเข้าไว้กับแมตงทุกขอื่น ๆ ในหีบ ซึ่ง
 ท้าวยุบิเตอร์ส่งลงมาตงโทษมนุษย์นั้น ทำให้เห็นว่าตงเคราะห์
 เอาอาศาเข้าไว้ในจำพวกทุกข์ ไม่ใช่ของดี

แต่ในหนังสือภาษาละตินอีกเล่มหนึ่ง ซึ่งนักปราชญ์
 ฝรั่งกรุงโรมโบราณแต่งไว้ ภายหลังมาประมาณพันปี เต่า
 เรื่องนางบันโดราไปคนตะอย่าง อาศากตายเป็นของดีไป

ในตอนก่อนได้เขียนเต่าตามหนังสือ ซึ่งนักปราชญ์
 กรีกโบราณแต่งไว้ก่อนพุทธกาลประมาณ ๔๐๐ ปี ความ
 ว่าท้าวยุบิเตอร์ได้เอาแมตงทุกข์ต่าง ๆ คือความไข้ ความ
 แก่ ความตาย ความโศก ความแค้น ความเศร้า เป็นต้น
 รวบตงหีบตงมาเป็นเครื่องทำโทษมนุษย์ มีแมตงอาศา
 (ความหวัง) รวมมากับแมตงอื่น ๆ ด้วย จึงทำให้เห็นว่า
 ตงเคราะห์เอาอาศาเข้าไว้ในจำพวกทุกข์ ไม่ใช่ของดี

แต่นักเขียนในยุโรปรุ่นหลังอธิบายแก้ไปว่า เมื่อ
 เทพดาเอาแมตงทุกข์ต่าง ๆ ใส่ตงในหีบแล้ว ก็เกิดตงสาร

มนุษย์ขึ้นมา จึงเอาแมลงอาศาเพิ่มลงไปอีกตัวหนึ่ง เพื่อ
 จะได้บนเทาทุกขของมนุษย์ชนบ้าง ครั้นนางบันโดราเปิด
 แจมหีบเป็นช่องให้แมลงทุกขต่าง ๆ บินออกมาเที่ยวเกาะ
 ตามตัวมนุษย์ แต่กลับรีบปิดหีบซึ่งเอาแมลงอาศาไว้ได้ตัว
 หนึ่งแล้ว ครั้นสามีของนางเข้าไปในเรือน สองคนก็ได้ยิน
 เสียงร้องออกมาจากในหีบว่า ท่านจงเปิดปล่อยข้าพเจ้าออกไป
 ไปเถิด ท่านปล่อยแมลงทุกขออกไปหมดแล้ว ถ้าปล่อย
 ข้าพเจ้าอีกผู้หนึ่ง ข้าพเจ้าจะช่วยบนเทาทุกขให้แก่ท่าน สามี
 ภรรยาปรึกษากันเห็นว่า ไหน ๆ ก็ปล่อยแมลงออกมาเป็น
 กองแล้ว ควรปล่อยออกมาเสียให้หมดทีเดียว ฝ่ายแมลง
 อาศาเมื่อหลุดออกจากหีบได้แล้ว ก็เที่ยวเกาะตามตัวมนุษย์
 เพราะฉะนั้น เมื่อคนมีทุกขแล้ว ก็มีความหวังมาช่วยให้
 บนเทาตง

โดยประการที่อธิบายเพิ่มเติมนี้ อาศาถัดมาเป็น
 ของดี

ต่อมาอีกประมาณพันปี มีนักเขียนชาวกรุงโรมโบราณ
 เขียนเรื่องเดียวกันไปคนละอย่าง มีความว่า เมื่อเทพดาตั้ง
 นางบันโดราเป็นหญิงคนแรกมาอยู่ในหมู่มนุษย์นั้น ได้ให้หีบ

ใบหนึ่งเป็นของขวัญ ในหีบมีความสุขทุกชนิด เทพดากำชับนางบันโดราว่า อย่าให้เปิดหีบกตางทาง ต่อเมื่อมาอยู่ในหมู่บ้านแล้วจึงค่อยเปิด นางบันโดราตามทางอยากรู้เต็มที ว่ามีอะไรอยู่ในหีบ จึงตองแถมดู แผลงสุขทั้งหลายก็บินออกจากหีบไปหมด นางกลับเปิดหีบก็กลัวได้แต่แผลงอากาศตัวเดียว แผลงสุขทั้งหลายหลุดหนีไปก่อนที่จะมาถึงมนุษย์ เหลืออยู่แต่แผลงอากาศ เพราะฉนั้น มนุษย์จึงมีอยู่แต่ความหวังอย่างเดียว

ตามเรื่องนางบันโดราที่เล่ามานี้ ทำให้เห็นว่า ถ้าพูดตามคติของชนโบราณในตะวันตก อากาศก็เป็นของดี แต่ถ้าพูดตามคติของชาวตะวันออก อากาศก็เป็นของตรงกันข้าม มีสุภาษิตคำหนึ่ง ซึ่งผู้เขียนได้เคยเห็น แต่อ่างที่มาไม่ได้ สุภาษิตนั้นว่า อากาศหิ ปรมฺ ทุ: ขิ ในราชุย ปรมฺ สุขฺ แปลว่า ความหวัง เป็นทุกข์อย่างยิ่ง ปราศจากความหวังเป็นสุขอย่างยิ่ง

ตามหนังสือในพุทธศาสนา มีนิทานในสุตथाโกชนชาดก ว่าลูกสาวของพระอินทร์ ๔ นาง คือนางศิริองค์ ๑ นางศรัทธาองค์ ๑ นางอากาศองค์ ๑ นางหิริองค์ ๑ ไปเล่นที่

สระอโนตาด (อโนตคฺต) ครนเห็นอยกนงพกทพนมโนคีตา
 [ที่เรียกว่าสระอโนตาด (อโนตคฺต) นั้น คือทเต
 ตำบลแห่งหนึ่งในหิมวา ทเตตำบลใหญ่มี ๗ แห่ง คือ อโนตคฺต ๑
 กณณมุนท ๑ รถการ ๑ ฉตทนุค ๑ กุญฺยาต ๑ มนุทกนี ๑
 ตั้หปฺปปาท ๑ สระอโนตาดยาว ๑๕๐ โยชน์ กว้าง ๕๐
 โยชน์ ฝนซึ่งตกบนเขาทั้ง ๕ ซึ่งล้อมอยู่รอบทเตตำบล คือ
 จิตรกฏฏแดงภาพกฏฏเป็นต้น ไหลมาลงอโนตาดทั้งหมด แด
 ทังแม่น้ำในเขานั้น ๆ ก็ไหลลงมาด้วย พระอาทิตย์แดงพระ
 จันทร์ส่องแสงไม่ลงในสระอโนตาดโดยตรง แสงกระทบภูเขา
 ก่อน จึงฉายมาลงในสระ สระจึงได้ชื่อว่า อโนตาด คือน้ำ
 ไม่ร้อน สระนี้มีทางไหลออกไป ๔ ทาง เรียกว่า ตั้หมุข
 ทาง ๑ หัตถิมุขทาง ๑ อัสตัมุขทาง ๑ อุดัมุขทาง ๑
 สระอโนตาดเป็นสระบุญ คือว่าเมื่อใครได้อาบน้ำในสระนั้น
 แล้ว ก็ยอมหมดราคาค่าทุกประการ เมื่อมารดาพระพุทธเจ้าจะ
 ตังครรรค์ ฝันว่าได้อบน้ำในสระอโนตาด จึงทำนายกันว่า
 จะเกิดโอรสเป็นบุรุษประเสริฐ ถ้าเขียนเรื่องสระอโนตาดให้
 เตอียด จะเกินหน้ากระดาษมากมาย จึงขอหยุดแต่เพียงเท่านี้]
 ดูกล่าวพระอินทร์ & นางอบน้ำในสระอโนตาด แล้ว

นั่งพักอยู่ที่พนมโนคีตา ก็พอฤๅษณ์นารถถือช่อปาริชาติเดินจะ
 ไปถากาญจนคูหาอันเป็นที่อยู่ของตน นางทั้ง ๕ เห็นช่อ
 ปาริชาติ (ปาริจุดศก) จึงขอต่อฤๅษณ์นารถ ฤๅษณ์นารถ
 เป็นศิวร้าย ชอบยุแหย่ให้แตกร้างกัน จึงกล่าวแก่นางทั้ง ๕
 ว่า นาง ๕ องค์ขอช่อดอกไม้ช่อเดียว ฤๅษณ์นารถไม่รู้จะให้
 แก่ใคร ถ้านางทั้ง ๕ ตกตงกันเอง ว่าองค์ไหนเป็นเลิศ ก็
 จะให้ช่อดอกไม้แก่นางนั้น

ถีนางต่างก็ถอตนว่าเลิศ จะตกตงกันว่าใครดีกว่าใคร
 ก็ไม่ได้ จึงไปเฝ้าพระอินทร์ผู้บิดาให้ตัดสิน พระอินทร์เห็น
 ทนทว่า มีผู้แย่งจะให้แตกร้างกันชน ถามว่าใครเป็นผู้ยุ
 ก็ได้ความว่าฤๅษณ์นารถตามเคย แต่แม่พระอินทร์เอง จะ
 ตัดสินว่าตงตัวองค์ไหนเยี่ยมกว่าองค์อื่น ก็ไม่กล้า จึงคิด
 ถายเทว่า ฤๅษณ์มัจฉริยโกษฐ์ให้จำศีลอยู่ที่เขาหิมาลัย ควร
 ต้องให้ฤๅษณ์องค์นั้นเป็นผู้ตัดสิน จึงตรัสแก่นางทั้ง ๕ ว่า จะ
 ส่งสุทธาโภชนไปให้แก่ฤๅษณ์ ฤๅษณ์ถือพรตว่ากินอะไรไม่กิน
 ผู้เดียว แต่จะยอมกินอาหารร่วมกับผู้มคฺณงามความดีเท่านั้น
 นางทั้ง ๕ จึงไปขอกินสุทธาโภชนกับฤๅษณ์มัจฉริยโกษฐ์ให้เกิด

ถ้าฤษั๋ยอมกินร่ว่กับนางองค์ไหน นางองค์นั้นก็เด็ก อีก
๓ นางสู้ไม่ได้

พระอินทร์ตรัสให้มาตตนำสุทธาโภชนไปให้แก่ฤษั๋
นางทั้ง ๔ ก็ขอกินที่ระองค์ นางศิริเข้าไปก่อน ฤษั๋บอกว่า
บุรุษอาจมีปัญญา แต่คุณงามความดีทุกประการ แต่ถ้าไม่
มีศิริก็ไม่มีความจำเริญ แต่ถ้าคนมีศิริ ถึงแม้จะเก็ยจคร้าน
เหลวไหลก็อาจได้ดี อาตมจึงถือว่า ท่านมิใช่ผู้ไม่มีคำหนิ
จะกินอาหารร่ว่กับท่านไม่ได้

ครั้นนางศรัทธาเข้าไปขอ ฤษั๋ก็ว่า คนเชื่อฟังท่าน
อาจทำดี แต่อาจทำผิดเพราะเชื่อท่านก็ได้ แ่้วแต่ศรัทธา
ในทางไร เพราะฉนั้นอาตม จึงกินร่ว่กับท่านไม่ได้ ท่าน
จงไปเสี่ยเถิด

เมื่อนางอาศาเข้าไปขอ ฤษั๋ก็ว่า บุคคลจะจำเริญ
ความหวังหรือไม่ก็ไม่แน่ ความหวังเป็นเครื่องทำให้เกิด
ความเดือดแก่คนได้ เพราะฉนั้น จึงไม่นับถืออาศาเป็นของ
ดีแท้

เมื่อนางหิริเข้าไปขอ ฤษั๋ก็ยกย่องว่า ความตะอาย
บาปเป็นของประเสริฐ แ่แบ่งสุทธาโภชนให้นางหิริกิน

ตามนิทานชาดกนั้น จะว่าอาศำเป็นบรมทุกข์ เหมือน
 สุกษณิกที่ว้าเมื่อก็ไม่ได้ ดูเหมือนจะกล่าวเป็นความว่า
 บุคคลจะหวังไปในทางดีก็ได้ ในทางร้ายก็ได้ เช่นเดียวกับ
 ศรัทธา ซึ่งเมื่อเต็มใส่ในทางธรรม ก็ย่อมเป็นของประเสริฐ
 แต่ถ้าวเต็มใส่ในคติโหดร้าย ก็เป็นของไม่ดี

ถ้าจะกล่าวตามความคิดคนโดยมากในปัจจุบัน ความ
 หวังจะเป็นของทั้งดีแฉะร้ายได้ทั้ง ๒ อย่าง

คณะสงฆ์

ในปีสองปีนี้มีเรื่องใหญ่ ๆ ในคณะสงฆ์ ซึ่งไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน เป็นเครื่องทำให้เกิดสติแก่พุทธศาสนิกชนในประเทศนี้ยิ่งนัก

คำสั่งนาของพระพุทธเจ้า เป็นของตกหน้าไม้ไหลตกไฟไม่ไหม้ แต่ในขณะที่ตกอยู่ในน้ำ หรือในกองไฟนั้น จะปรากฏรุ่งโรจน์ เป็นที่ชื่นบานของผู้เฝ้าชมได้ก็ไม่ได้ เมื่อน้ำลดหรือไฟดับไปแล้ว คำสั่งนาของพระบรมศาสดา ก็คงจะช่วงโศกอยู่ดังเก่า เหมือนทองธรรมชาติ ซึ่งไม่มีมลทินในเนื้อของโลหะเอง แต่ถ้าไปถูกหมกอยู่ในสิ่งที่จะทำให้ฟ้าเกิดแก่ภายนอกแห่งแห่งทองไขว้ บุคคลอาจไม่เห็นความผุดผ่อง เพราะฟ้ามาคลุมอยู่ก็เป็นได้

ในสมัยที่หนึ่งดียังไม่มี พระสงฆ์ผู้ดับคำสอนมีเครื่องแบบหนักกว่าเดิยวัน เพราะต้องจำพระธรรมวินัยไว้ให้ขบใจ สำหรับบอกเล่าให้ผู้อื่นรู้ แต่ถ้ายกกันคือ ๆ ไป นาน ๆ เข้าก็ต้องทำดังคายนาคือสอบความจำกันตั้งแต่ต้นจนปลาย มิให้คำสอนร่อยหรอไปเพราะความลืมได้

ในสมัยพระสงฆ์มีหนังสือเป็นเครื่องช่วยความจำ ถึง
จะลืมบ้างก็อ่านสอบได้ ไม่ต้องเป็นห่วงกลัวได้หน้าลืมหลัง
ดังในสมัยโบราณ

แต่แม่จะมีหนังสือเป็นตำรา หนังสือของชนพวกโน้น
แต่ชนพวกนี้ ก็แตกต่างกัน หรือแม่หนังสือจะเหมือนกัน
ก็อาจเข้าใจความหมายแตกต่างกันไปได้ จึงเกิดมีพุทธ-
คำสั่งนาแบบมหายาน แดเห็นยาน ซึ่งยังแยกกันเป็น "วงศ์"
แต่เป็นนิกายออกไปอีกต่าง

ที่ว่าในสมัย หนังสือพุทธคำสั่งนามืออยู่บริบูรณ์ หรือ
เกือบจะบริบูรณ์นั้น ไม่ได้หมายความว่า ในปัจจุบันพระสงฆ์
ไม่จำเป็นแก่การดับคำสั่งนา หรือในการนำคำสอนของพระ
พุทธเจ้ามาแสดงให้ทราบ ซึ่งเป็นที่เสื่อมได้กันไปกว้างขวาง
ที่แท้พระสงฆ์ก็ยังสำคัญ แต่เป็นดั่งหนังสือแห่งรัตนไตรย์อยู่
อย่างแต่ก่อน เพราะถึงหนังสือจะมีอยู่พร้อมมูล ก็มีน้อยคน
ในประชุมชนที่จะอ่านเข้าใจตลอดได้ ผู้เขียนได้เรียนเดช
ภาษา ภูมิศาสตร์ พงศ์ศาสตร์ เศรษฐกิจ แลอื่น ๆ ตาม
หลักสูตรแห่งชั้นศึกษา จะเรียนได้มากหรือน้อยนั้นดั่งหนังสือ
ข้อที่จะนำมาอ้างคือว่า วิชาอื่น ๆ ดั่งหนังสือเป็นตำรา

บริบูรณ์ทุกอย่าง แต่ดำฟังอ่านตำราก็ไม่พอ ต้องเรียนกับ
ครูทุกประเภทวิชา เพื่อฟังคำอธิบายประกอบในลัทธิที่เรา
เข้าใจเองไม่ได้

ธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นของสูงม ถ้าไม่มีผู้รู้แตก
ฉานช่วยชี้แจงตั้งสอน คนธรรมดาสามัญ ก็ไม่สามารถจะ
เข้าใจได้ พระสงฆ์เป็นผู้พัฒนาต่อการศึกษาศาสนา เพื่อจะ
ได้แก่ความรู้แก่ผู้อื่น ซึ่งไม่มีโอกาสหรือปัญญาที่จะอ่านรู้
ได้เอง หรือไม่เต็มใจ จนกว่าจะมีผู้ตั้งสอนชักจูงให้เต็มใจได้
ท่านจึงเป็นผู้จำเป็นแก่ศาสนาในสมัยนี้ เหมือนดังในสมัย
โบราณ

เพราะเหตุที่กล่าวย่อ ๆ ดังข้างบนนี้ ความอดุคติใน
คณะสงฆ์ของเราในปีสองปี (ทรงเรื่องนเมื่อ ๒๓ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๔๗๓) จึงเป็นเครื่องโทมนัสของพุทธศาสนิกชนเป็น
อันมาก คณะสงฆ์ของเราแยกอยู่เป็น ๒ นิกาย แต่ไม่ใช่
เพียงแยกเมื่อวานนี้ ได้มี ๒ นิกายมาแต่ครั้งรัชกาลที่ ๓
ประมาณ ๘๐ ปีมาแล้ว ปัญหาที่เกิดขึ้นทุกกนชนเมื่อเร็ว ๆ
นี้ จนถึงในสภาพุแทนราชฎรนน เวदानกเงียบไป แต่เหตุ
ที่ทำให้เกิดเป็นปัญหาชน จะยุติกันไปแล้วหรือจะเป็นแต่เพียง

ระงับอยู่ ก็ทราบไม่ได้

เมื่อแรกตั้งธรรมยุติกนิกายขึ้นใหม่ในรัชกาลที่ ๓
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชวิตกว่า
 พระสงฆ์แยกกันเป็นหมู่เป็นคณะก็จะเกิดวิวาทกันขึ้น ผู้
 เขียนได้ฟังเจ้านายผู้ใหญ่ทรงเด่าว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระ
 นั่งเกล้าประชวรใกล้สวรรคต สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎซึ่งทรง
 สมณะเพศ สถิตอยู่ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ได้เสด็จเข้าเฝ้า
 เยี่ยมประชวรถึงในคืน ("เฝ้าในคืน" แปลว่าไปหาพระเจ้า
 แผ่นดินในห้องนอน "เช้าที่" แปลว่าพระเจ้าแผ่นดินนอน)
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าตรัสแต่งตั้งพระราชวิตกลงการแยก
 พระสงฆ์เป็น ๒ นิกาย ปราภฏแก่สมเด็จพระเจ้าฟ้าสมณะว่า
 ยิงประชวรหนัก ก็ยิงทรงกังวลมากจน คราวหน้าสมเด็จพระ
 เจ้าฟ้าสมณะเสด็จไปเฝ้าเยี่ยม จึงทรงจ้วงห่มดองอย่างมหา
 นิกาย ไม่ทรงห่มแวกอย่างธรรมยุติก พระบาทสมเด็จพระ
 นั่งเกล้าทอดพระเนตรเห็นก็ทรงยก ๒ พระหัตถ์พนมขมเหนือ
 พระเศียรว่าสาธุ ต่อหน้าอีกไม่นานก็สวรรคต

การที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราช
 วิตกว่า พระสงฆ์แยกกันเป็นหมู่เป็นคณะ จะเกิดวิวาท

กษัตริย์ ๒ ก็เป็นด้วยทรงเห็นไกลไปในอนาคต แต่เมื่อ
 เบียดเบียนแผ่นดินแล้ว ก็เกิดสงสัยกันไปว่า พระเจ้าแผ่นดิน
 พระองค์ใหม่ คงจะทรงรังเกียจพระสงฆ์คณะมหานิกาย ซึ่ง
 เป็นคณะเดิม มิใช่ในภายซึ่งได้ทรงประดิษฐานขึ้นใหม่ การ
 เป็นดังนี้ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสวย
 ราชสมบัติแล้ว ก็พระราชทานพระบรมราชานุญาตว่า “พระ
 สงฆ์พวกใดคณะใดจะถือตักสิลใดก็จงถือไปตามใจแห่งตน
 มิได้มีข้อห้ามปราม ส่วนพระสงฆ์คณะมหานิกาย พระองค์
 ก็ทรงยกย่องให้คงอยู่ในตำแหน่งฐานันดรศักดิ์ตามสมควรแก่
 ศักดิ์คุณ ตักคุณ ส่วนพระสงฆ์คณะธรรมยุติกนิกาย ก็ทรง
 ยกย่องเป็นพระราชาคณะตำแหน่งเก่าบ้าง ตำแหน่งใหม่บ้าง
 ตามสมควร พระสงฆ์ทั้ง ๒ นิกาย ก็ได้ประพฤติกพรหมจรรย์
 โดยความผาสุกสบาย ปราศจากความหวาดหวั่น” (เทศนา
 พระราชประวัติ)

การที่พระเจ้าแผ่นดินทรงยกย่องพระสงฆ์ทั้ง ๒ นิกาย
 ดังนี้ ทำให้พระสงฆ์เหล่านั้นทั้งหลายตั้งสงสัยว่า ทรงเห็นแก่
 คณะไหนยิ่งกว่าคณะนี้ แม้พระสงฆ์ที่พระองค์แต่พระเจ้า
 แผ่นดินคือ ๆ มาทรงตั้งแต่งไว้ในตำแหน่งพระสังฆราช จะ

เป็นพระสงฆ์ในคณะธรรมยุติกทุกองค์ คือ สัมเด็จพระ
 พระยาปวเรศ สัมเด็จพระสังฆราช (เจ้า ปุตุสเถว) สัมเด็จ
 กรมพระยาวชิรญาณ คตอดจนังกรมหลวงชินวราธิบดีวิวัฒน์
 เสด็จเป็นภิกษุผู้เด่นเยี่ยมในเวลานั้น ทุกองค์ไม่เคยได้ยิน
 ว่ามีใครคิดคัดค้านว่าพระภิกษุ ๔ องค์นั้นไม่เป็นผู้เหมาะที่สุด
 แก่ตำแหน่ง ส่วนทรงอุปสมบทของเจ้านายคงแต่พระเจ้า
 แผ่นดินลงมาหนึ่งแต่ แม้โดยมากทรงอุปสมบทในคณะธรรม
 ยุติกก็จริง แต่เจ้านายที่ทรงผนวชในคณะมหานิกาย โดย
 พระบรมราชานุญาตก็หลายพระองค์ แด่อดีตพระศรีรัตน
 ค้ำถาวราม ก็เป็นที่ซึ่งพระราชทานให้อุปสมบทได้ทั้ง ๒
 นิกาย หาได้มีขัดกันเป็นคณะโน้นคณะนี้ เหมือนที่เข้าใจ
 ผิดกันในเร็ว ๆ นี้ เมื่อหม่อมเจ้าพระองค์หนึ่ง ไปรับ
 อุปสมบทที่วัดประยูรวงศาวาสไม่

ตามทูลเขียนโดยนิตินัยมา พระสงฆ์ผู้ใหญ่ทั้ง ๒

นิกาย ท่านนับถือกัน หากจะทำสังฆกรรมด้วยกันไม่ได้
 เพราะต่างนิกาย ก็หาใช่ว่า ไม่มีความนับถือส่วนตัวกันไม่
 พระภิกษุผู้น้อยต่างนิกายกัน อาจถือเขาถือเรากันบ้าง แต่
 นั้นมิใช่คติของพระเถระผู้ใหญ่ ซึ่งเราควรต้องถือว่าเป็น
 หดกตยตเห็นยวของคณะสงฆ์ ในการที่เกิดอุตุตุตกันขึ้นเมื่อ

เร็ว ๆ นี้ ก็ได้ยื่นออกนามพระภิกษุอยู่บ้าง จนถึงพระราช
คณะชนหนุ่มก็มี แต่ไม่ได้ยิหนามพระราชคณะผู้ใหญ่สัก
องค์เดียว

ในทันทีไม่ได้พูดถึงความผิดความถูกของความเห็นฝ่าย
ไหน เป็นแค่เพียงกล่าวว่าได้มีเรื่อง ซึ่งไม่เคยมีมาแต่ก่อน
ทำให้เกิดสลดแก่พุทธศาสนิกชนส่วนมาก ซึ่งเมื่อคณะสงฆ์
มีเรื่องไม่เรียบร้อยก็ไม่สบายใจ

มาบัดนี้ มีเรื่องเกิดขึ้นในพระอารามใหญ่ ๆ อีก เป็น
ข่าวที่มีในหนังสือพิมพ์บาง ผู้เขียนไม่เคยเห็นในหนังสือ
พิมพ์บาง

ในพระอารามใหญ่ ซึ่งพระพุทธรูปเกิดขัดกับเจ้าอาวาส
จน เจ้าอาวาสไม่สามารถจัดให้เรียบร้อย แต่ในที่สุดไม่
ยอมรับปฏิญาณจนกว่าจะมีผู้ช่วยจัดให้สำเร็จไปได้นั้น เป็น
เรื่องน่าเสียดายนัก ในทันทีไม่ได้พูดถึงความถูกความผิดของ
ใคร แต่ควรกล่าวได้ว่า จดหมายลงวันที่ ๕ ตุลาคม (พ.ศ.
๒๔๘๓) ซึ่งพระพุทธรูปหนึ่งมีไปถึงอธิบดีตำรวจแต่งตั้ง
ดำเนินไปถึงผู้สำเร็จราชการ นายกรัฐมนตรี แด่รัฐมนตรี
ว่าการกตาทิมนั้น เป็นหนังสือยกอธิกรณชนกต่างหาอย่าง

ซึ่งถ้าเจ้าอาวาสแต่พระสงฆ์อื่น ๆ ที่ถูกอธิกรณ์เป็นผู้ไม่ผิด ผู้กล่าวอธิกรณ์ก็ต้องเป็นผู้ผิดเอามาก ๆ เราไม่รู้ว่าความผิด ความถูกอยู่ที่ไหน แต่ไม่หาญจะเดาได้ว่าในที่สุดจะเป็นอย่างไร แต่ถ้าวรณกรรมกว้างขวาง เพื่อจะได้ช่วยกันเศร้า ให้มาก ๆ ก็เป็นการดีแก่ศาสนา

ผู้เขียนได้ยืมมาอีกเรื่องหนึ่งว่า พระอารามอีกแห่งหนึ่ง เกิดมีการทำนองคล้ายกับที่ฝรั่งเรียกว่า ซิต-เดาน์-ดี-ไตรค์ อันเป็นวิธีคิดแบบชนใหม่ ในประเทศฝรั่งเศสเมื่อเร็ว ๆ นี้ วิธีใหม่ของฝรั่งเศส ซึ่งจำไปใช้ในประเทศอื่น คืออเมริกาเป็นต้นนั้น คือ กรรมกรไม่ยอมทำงานกับเจ้าของอุตสาหกรรม แต่เมื่อไม่ยอมทำงานแล้วก็ชวนกันเข้าตั้งอยู่ในโรงงาน เจ้าของจะหากคนพวกอื่นไปทำงานแทนก็ไม่ได้

ในพระอารามหนึ่งผู้เขียนได้ยืมข่าวว่า พระสงฆ์เกิดแตกแยกกันขึ้นเป็น ๒ พวก รังเกียจไม่ตงอุโบสถทำสังฆกรรมด้วยกัน พวกหนึ่งจึงเข้า “ซิต-เดาน์” ในอุโบสถทำสังฆกรรมเฉพาะพวกกันเอง เจ้าอาวาสไม่รู้จะทำอย่างไร ก็ต้องไปอาศัยทำสังฆกรรมในวัดอื่น

เรื่องนี้ได้ยืมจากคำเล่าเป็นตุเป็นตะ เหตุเดิมจะเป็น

อย่างไร แต่ใจความที่เล่าจะถูกต้องเพียงไหนไม่ทราบ ที่นำ
มาเล่าก็เพราะว่า การที่เตยงตอกันไปถึงเหตุการณ์ที่เกิดใน
ขณะตั้งขันธ์ช้อนกันหลายเรื่องเช่นนี้ ทำให้เกิดความเดือด
ซึ่งถ้าไม่คิดโดยเร็ว ก็จะเป็นเครื่องมัวหมองแก่พุทธศาสนา
ในประเทศนี้

สยามเป็นประเทศเดียวที่มีพระเจ้าแผ่นดินเป็นพุทธ-
ศาสนูปถัมภก ในประเทศใกล้เคียงที่ถือพุทธศาสนา พุทธ-
ศาสนาอยู่ไปเอง โดยที่ผู้ปกครองประเทศหาใช้ชนในพุทธ-
ศาสนาไม่

ในประเทศที่ยกย่องพุทธศาสนาไว้ในรัฐธรรมนูญ แด
หัวหน้าประเทศเป็นศาสนูปถัมภก ย่อมเป็นหน้าที่ของชน
ทั้งหลายที่จะช่วยกันบำรุงพุทธศาสนาให้รุ่งเรือง ถ้ามีเหตุ
การในขณะตั้งขันธ์ช้อนให้เดือด ก็จำต้องรีบขัดเบ้า มีให้
หม่นหมองไปได้

แก้คำผิด

หน้า	บรรทัดที่	คำผิด	แก้เป็น
๒๖	๓	ข้าราชการสยาม	ข้าราชการสยาม
๒๗	๑๔	ให้ช่างกิน	ให้ช่างเผือกกิน
๓๓	๑๖	ประเดี้ยว	ประเดี้ยว
๘๕	๑๗	สหปาลีอเมริกา	สหปาลีรัฐอเมริกา
๘๖	๓	apotogy	apology
๘๖	๑๑	ทราบแต่่งเต็มยศ	ทราบว่าแต่่งเต็มยศ
๑๐๒	๗	Croup	Group
๑๑๘	๗	จิงหันเก้	จิงหันเก้
๑๑๘	๔	แต่เหล็กท่ายเกี้ยวปลา ทำได้การ	แต่เหล็กท่ายเกี้ยวปลาทำ ได้การ
๑๒๐	๘	เรโอลูซัน	เรโวลูซัน
๑๔๓	๖	หลังจากมีเตียง	หลังจากมีเตียง
๑๕๐	๒	ดีโอบกระชี่	ดีโอบกระชี่
๑๕๕	๑๐	(พ.ศ. ๒๔๗๘)	(พ.ศ. ๒๔๘๐)
๑๕๕	๑๘	(พ.ศ. ๒๔๗๘) อินเดี่ย	ขีดออกหมด (เพราะซ้ำ แสดงความประสงค์จะเป็น กัน)
๑๗๗	๑๒	Litorde	Litorate
๑๘๒	๔	Capitaism	Capitalism
๑๘๒	๑๒	เบอคูรี	เมอคูรี
๑๘๕	๑	มีได้	มีดี
๑๘๑	๔	เมืองเวโรนา	เมืองเวโรนา
๒๐๐	๑๔	ที่ประทับเจิมเป็นรูปกางเขน	ที่ประทับ เจิมเป็นรูปกางเขน
๒๐๑	๑๘	maxta	maxtima
๒๐๓	๑๘	ออรับ	ออรับ
๒๒๓	๕	จะกล่าวกำปั้นทุบดิน	จะกล่าวอย่างกำปั้นทุบดิน
๒๒๗	๑๓	บรรขงเข็มเอ็มอำพร	ขรรขงเข็มเอ็มอำพร

หน้า	บรรพตท	คำผิด	แก้เป็น
๒๒๗	๑๗	อากาศสาสนนาทร	อาวาศสาสนนาทร
๒๒๘	๑๐	สองพันสามร้อยปี	สองพันสามร้อยยี่
๒๒๘	๑๓	สามารถฟาดพินมร	สามารถฟาดพินบร
๒๒๘	๑๔	วังเวียงเพ็ชรนิรมิต	วังเวียงเพ็ชฌนิรมิต
๒๒๘	๔	ปราชโพรยกอบโกยคุณ	ปราชโพรยกอบโกยคุณ
๒๒๘	๘	พลเพลิงขงปล้าเขาข่าเลข	พอเพลิงขงปล้าเขาข่าเลข
๒๒๘	๑๐	ถูกเค้นเหมือนเช่นเลข	ถูกเค้นเหมือนเช่นเลข
๒๓๑	๕	เราก้ตำนแตกกลับไป	เราก้ตำนแตกกลับไป
๒๓๑	๑๔	คูมุดผาดเอี่ยมอาดอง	คูมุดผาดเอี่ยมอาดอง
๒๓๒	๑๑	แสรง्हยิบหยกศกเสียบหวี	แสรง्हยิกหยกศกเสียบหวี
๒๓๒	๑๘	ดั่งวิหคผกโผผิว	ดั่งวิหคผกโผผิน
๒๓๓	๑๐	ผู้คุณผู้มีคุณ	รู้คุณผู้มีคุณ
๒๓๔	๑	ขอนวายพระพรสี่	ขอลวายพระพรสี่
๒๓๕	๑๕	จะบ้วยกล่าวไปโย	จะบ้วยการกล่าวไปโย
๒๓๖	๑๘	เชกสเป็ย	เชกสเป็ยร์
๒๕๕	๘	(ได้เปรสิเต็นต์)	(ได้เป็นเปรสิเต็นต์)
๒๗๓	๘	จึงเป็นต้อง	จึงจำเป็นต้อง
๓๑๒	๑๔	เราทำได้ถูกกว่า	เขาทำได้ถูกกว่า
๓๔๘	๘	วูดเวดซ์	วูดเวดซ์
๓๖๕	๑	จะบ้วยกล่าว	จะบ้วยการกล่าวไปโย
๓๗๖	๓๔	suck	such
๔๒๒	๑๓	ขัดห	ขัดหุ
๔๒๔	๑๓	ในหมุ่มมนุษย์แล้ว ท้าว	ในหมุ่มมนุษย์ แล้วท้าว
		ยู่บิเตอร์	ยู่บิเตอร์
๔๒๘	๔	ร่วมเข้า	รวมเข้า
๔๓๖	๑๔	เครื่องแบบ	เครื่องแบก
๔๓๘	๑๔	ห่มแวก	ห่มแหวก
๔๔๓	๗	ชิด—เคาน์	ชิด—เดาน์